

JHU
SOC

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2
กรกฎาคม -
ธันวาคม 2566

JOURNAL OF
**HUMANITIES
AND SOCIAL
SCIENCES**

BANSOMDEJCHAOPRAYA
RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN 2822-1516 (Print)
2885-0169 (Online)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

Vol. 17 No. 2 (July - December 2023)

ISSN 2822-1516 (Print)

2985-0169 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัยในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในศาสตร์ดังกล่าวต่อไป

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์และ บทความหนังสือในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ ปรัชญา ศาสนา ภาษาและวรรณกรรม จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ศิลปะ ศิลปกรรม มานุษยวิทยา บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ วัฒนธรรมศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์กับการพัฒนา คติชนวิทยา นิเทศศาสตร์

ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ดังกล่าวไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ซึ่งทั้งผู้เขียนและผู้ประเมิน จะไม่ทราบข้อมูลรายชื่อของกันและกัน (Double - Blind Peer Review)

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความต่าง ๆ ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นความเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียน

จัดพิมพ์โดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073 มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: husocjournal@bsru.ac.th เว็บไซต์: <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhusocbru>

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลินดา เกณฑ์มา
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทชชยา วนะบวรเดชน์
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาปี คงอินทร์
รองคณบดีฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ กำคำ
สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา พงศ์พัฒน์โยธิน
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาณี พัดทอง
ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญมิ่ง คำประเสริฐ
สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ณิธิ ดุลยทวีสิทธิ์
สาขาวิชาอาเซียนศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา วัฒนพานิช
สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรากร
ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการฝ่ายประสานงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวี ศรีราชเลา
สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารีย์ รุ่งแสง
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์ขวัญนภา วัฒนรัตน์
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์นิศาชล ฉัตรทอง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์อุตร หลีกทอง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์เสตินา นิ่มสุวรรณ

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

นางสาวศิริขวัญ ปิ่นเพชรสวรรค์

นักเอกสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

คณะกรรมการฝ่ายพิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุณรัตน์ คนชื่อ

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพิชฌาย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์กิตติยา รัชมีแจ่ม

สาขาวิชาภาษาไทย (ค.บ.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรรณพพร หงส์ทอง

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤดี กมลสวัสดิ์

สาขาวิชาภาษาไทย (ค.บ.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมทรัพย์ กรณ์จักรวุฒิ

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ค.บ.)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิลเบิร์ต อีเคินส์ เมามี่ศรี

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์สไบทิพย์ คิมทอง

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

คณะกรรมการฝ่ายศิลปกรรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสิทธิ์ โพธิ์วัฒน์

สาขาวิชาออกแบบกราฟิกและอินโฟร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทบรรณาธิการ Editorial

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังจะเข้าสู่การประเมินคุณภาพวารสาร รอบที่ 5 ระหว่าง 1 มกราคม 2568 – 31 ธันวาคม 2572 ตามเกณฑ์ใหม่ที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กำหนด โดยมีสาระสำคัญของเกณฑ์ที่มีการปรับเปลี่ยนให้สะท้อนคุณภาพของวารสารที่มีความครอบคลุมยิ่งขึ้น อาทิเช่น การระบุเนื้อหารายละเอียดของ Publication Ethics การระบุค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ และคุณภาพของบทความในวารสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ วารสารฯ จึงมีแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของวารสารให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเกณฑ์การพิจารณาดังกล่าว โดยกำหนดรายละเอียดของส่วนประกอบต่าง ๆ ในวารสารตามเกณฑ์ให้มีความชัดเจน ตลอดจนเพิ่มข้อกำหนดในการพิจารณาคุณภาพบทความในประเด็นการสร้างองค์ความรู้หรือการนำเสนอแนวคิดใหม่ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในวงวิชาการ รวมถึงการแก้ปัญหาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

สำหรับวารสารฯ ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 นี้ มีบทความที่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ทั้งสิ้น จำนวน 15 เรื่อง จำแนกเป็น บทความวิจัย จำนวน 14 เรื่อง มีขอบข่ายเนื้อหาการวิจัยทางสังคมศาสตร์จากหลากหลายแขนงสาขา ได้แก่ ศิลปะ การออกแบบ/พัฒนาผลิตภัณฑ์ กระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา การสร้างสรรค์การแสดงทางนาฏศิลป์ นาฏกรรมกับอัตลักษณ์ทางเพศ การรับรู้ภาษาของผู้เรียนกลุ่มความต้องการพิเศษ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การประพันธ์คำร้อง บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายคุ้มครองประชาชนและสิ่งแวดล้อม รูปแบบกาปรพันธ์ผลงานวรรณคดีและการวิเคราะห์ตัวละครในงานวรรณกรรม และบทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์กลไกของศาลกีฬาฟุตบอลไฟฟ้า

บทบรรณาธิการ

Editorial

กองบรรณาธิการมีความมุ่งมั่นที่จะรักษาคุณภาพทางวิชาการ และ จริยธรรมอันควรดำรงไว้ของวารสารให้เป็นที่ประจักษ์ตามเกณฑ์ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานที่ผ่านการพิจารณากลั่นกรองและตีพิมพ์ ในวารสารจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้อ่านทุกท่านทั้งในแง่ของการต่อยอด งานวิจัยและการประยุกต์ใช้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาปี คงอินทร์
บรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ ดังนี้ เพื่อเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ดังนั้น เพื่อให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จึงได้กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติ และจริยธรรมการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ โดยได้กำหนดบทบาทสำหรับผู้นิพนธ์ (Author) บรรณาธิการวารสาร (Editor) และผู้ประเมินบทความ (Reviewer) เนื่องด้วยบุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน จึงใคร่ขอให้บุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ต่อผู้อ่านและแวดวงวิชาการต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ผู้นิพนธ์ต้องซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีจรรยาบรรณในการวิจัย การดำเนินงานและการรายงานผลการวิจัย
2. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าผลงานที่เขียนขึ้นได้มาจากข้อเท็จจริงจากการศึกษา ไม่บิดเบือนข้อมูลและไม่มีข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. ผู้นิพนธ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตน และรับรองว่าผลงานไม่เคยถูกตีพิมพ์หรือกำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาตีพิมพ์ที่ใด
4. ผู้นิพนธ์ต้องระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของผลงานร่วมทุกคนอย่างชัดเจนในกรณีที่ไม่ได้เขียนคนเดียว

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors) (ต่อ)

5. ผู้นิพนธ์ต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในงานของตน รวมทั้งการเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้
6. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
7. ในกรณีที่ผู้นิพนธ์ทำผิดข้อตกลง วารสารจะตัดสิทธิการตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี และวารสารจะแจ้งผู้นิพนธ์และหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินงานวารสารให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ปรับปรุงและพัฒนาวารสารให้ได้มาตรฐานสากลอย่างสม่ำเสมอ
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินการงานวารสารโดยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นิพนธ์ ผู้อ่าน ผู้ประเมินบทความ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกบทความเพื่อเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. ระหว่างการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผู้อื่น (Plagiarism) และการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมาเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำเพื่อให้บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors) (ต่อ)

6. หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นหรือการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมานำเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำ บรรณาธิการจะหยุดกระบวนการประเมินบทความและหากบทความได้รับการเผยแพร่ไปแล้ว บรรณาธิการจะใช้สิทธิในการถอดถอนบทความและแจ้งผู้นิพนธ์หรือหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง
7. บรรณาธิการไม่ตีพิมพ์บทความในวารสารเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน
8. บรรณาธิการจะปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากการแสวงหาผลประโยชน์และความต้องการทางธุรกิจ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับของบทความที่ส่งมาเพื่อขอรับการประเมินแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง (Confidentiality)
2. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นอย่างอิสระได้ โดยผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
3. ผู้ประเมินบทความควรทำการประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจากคุณภาพของบทความเป็นสำคัญ ไม่ใช่ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
4. หากผู้ประเมินบทความพบว่าบทความที่ประเมินมีส่วนหนึ่งส่วนใดที่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบด้วย

สารบัญ Table of Contents

บทความวิจัย

กระบวนการถ่ายทอดทัศนศิลป์ไทยในวิถีร่วมสมัย โดยห้องปฏิบัติการศิลปะไทยคราฟท์สตูดิโอ มานิตา จันทรช่วงโชติ	1-24
การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่งภายใน ฉัตรดาว ไชยหล่อ จริยา ทรงพระ วรสุดา ขวัญสุวรรณ พียดา จันทรแก้ว จิราพัชร ชุนแสง และสุนันทา สุวรรณพงศ์	25-49
การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ในรายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อาทิตย์ อินธาระ	50-71
การสร้างสรรค์การแสดงชุด เรืองฤทัยกษิณีเท่งตุ๊ก มาลินี แทนบุญ และสาทิต แทนบุญ	72-96
การแสดงบทบาทข้ามเพศ: แนวคิดนอกกรอบเพศภาวะ และปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการข้ามเพศ ญาณวุฒิ ดวงดารา ศุภชัย จันทรสุวรรณ และอัศวินธ์ เรืองรอง	97-122
การออกแบบอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ในชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประยงค์ อ่อนตา จุฬาลักษณ์ จารุจุฑารัตน์ วชิรศักดิ์ เขียนวงศ์ และธีรวัรา บวชชัยภูมิ	123-144

สารบัญ Table of Contents

บทความวิจัย

ความเข้าใจคำกริยาในภาษาไทยของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม 145-160
ศุภาวีร์ บุญเสวก สมชาย ลำเนียงงาม และสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ

การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ 161-184
คามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ สามพราน
ธัญญา เลิศเสรีพัฒนกุล และอริวัฒน์ เจียวิวรรณกุล

ขงโคบาน: บทประพันธ์เพลงที่มีแนวคิดจากดอกไม้ 185-210
ประจักษ์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน

บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 211-236
ท่ามกลางวิกฤตโควิด-19
สิริณัฐ เพชรศรีชาติ

ปัญหากฎหมายการคุ้มครองผู้เสียหายกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจ 237-262
ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์
ปวรุตม์ บัวประเสริฐยิ่ง และธัชพงษ์ วงษ์เทรียญทอง

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสารป้องกันแสงแดด 263-304
ที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง
ลลิตา ไชยมงคล และเขตไท ลังการ์พินธุ์

สารบัญ Table of Contents

บทความวิจัย

รูปแบบและเนื้อหาบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ชุดจองถนน 305-326
ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
นฤมล ล้อมทอง สุขสันติ แวงวรรณ และอัศวิทย์ เรืองรอง

สัจจะสมิงนครอินทร์ 327-352
กนกวรรณพร ผดุงชาติ และธีรภัทร์ ทองนิ่ม

บทความวิชาการ

ศาลกีฬาฟุตบอลของไฟฟ้า 353-375
ปิติเทพ อยู่เย็นง

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ 376-384
ภาวิณี บุณนาค และนงนุช ทั้งในธรรมะ

กระบวนการถ่ายทอดหัตถศิลป์ไทยในสังคมร่วมสมัย
โดยห้องปฏิบัติการศิลปปะไทยคราฟท์สตูดิโอ¹
The Process of Transmitting Thai Craftsmanship-Based
Contemporary Art by Thai Craft Studio

(Received: February 16, 2022 Revised: June 22, 2023 Accepted: June 23, 2023)

มานิตา จันทรช่วงโชติ²
Manita Janchoungchot

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดหัตถศิลป์ไทยสู่บุคคลทั่วไปของห้องปฏิบัติการศิลปปะไทยคราฟท์สตูดิโอ เพื่อนำเสนอแนวทางการสืบสานงานหัตถศิลป์ไทยหลักสูตรอบรมระยะสั้นแบบปฏิบัติการ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนาม และใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อตีความสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการหลักสูตรอบรมระยะสั้น การวางแผน การออกแบบ การเรียนรู้ การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล
2. การบริหารเชิงธุรกิจด้วยส่วนผสมการตลาด (Marketing Mix)
3. การปรับตัวของงานช่างหัตถศิลป์ไทย โดยการปรับเปลี่ยนอุปกรณ์การทำงานให้สะดวกการปรับเปลี่ยนบทบาทครูช่าง การปรับใช้สื่อประชาสัมพันธ์ และการเผยแพร่ การปรับเปลี่ยนหน้าที่ของวัตถุดิบงานหัตถศิลป์ และการปรับเปลี่ยนสถานที่ ทำให้งานหัตถศิลป์ไทยมีความร่วมสมัยและเข้าถึงได้ง่าย

¹บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยแนวทางการสืบสานคุณค่าหัตถศิลป์ไทย: กรณีศึกษาไทยคราฟท์สตูดิโอ

²อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ E-mail: manitajan@pim.ac.th

4. คุณค่าการอบรมระยะสั้นแก่บุคคลและสังคม ทำให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาตนเองด้านความรู้ การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านอารมณ์ และด้านเครือข่ายสังคม

แนวทางการสืบสานงานหัตถศิลป์ไทยให้แก่บุคคลทั่วไป วิธีการสร้างการรับรู้ในสังคมและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการทำงาน หัตถศิลป์ไทยผ่านกระบวนการประยุกต์ให้ร่วมสมัยทำให้การเผยแพร่งาน หัตถศิลป์ไทยยังคงดำรงและสืบสาน สอดคล้องกับลักษณะสังคมยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: กระบวนการถ่ายทอด หัตถศิลป์ สังคมร่วมสมัย
ไทยคราฟท์สตูดิโอ

Abstract

This article is part of the research on the approach to inheriting Thai craftsmanship which is a case study of Thai Craft Studio. The purpose of this research was to study Thai Craft Studio's process of transmitting and inheriting Thai craftsmanship to the general public leading to the transmission guideline in terms of the short-term workshops. The study was conducted by using a qualitative research method including in-depth interviews with the participants chosen with purposive sampling by the experts in craftsmanship including craftsmanship instructors and learners related to the research field. The researcher employed documentary research, field research, non-participant observation, participant observation, and in-depth interview in this study and used descriptive analysis to draw a conclusion from the study.

The results show that:

1) Management of the training courses: It is found that each year different and rotational workshops should be organized and announced in advance before each month.

2) Design of the workshops: The workshops should be suitable for every learner although they have no background in art skills and they should enable the learners to further their own creation.

3) Adaptation and development: The working equipment should be adjusted and changed based on the work piece's characteristics. Moreover, the role of craft instructors, promotional media and publication, craftsmanship tools, and locations for Thai craftsmanship should be changed into an approachable and modern form.

4) Value of short-term workshops: Learners' self-development will increase in terms of knowledge, mindfulness, emotions, and social network.

Guidelines for the transmission of Thai craftsmanship for the general public with various status: It is found that the presentation method of Thai Crafts Studio stimulated awareness in society and promoted Thai crafts learning through a contemporary application process and it made the dissemination of Thai craftsmanship continue.

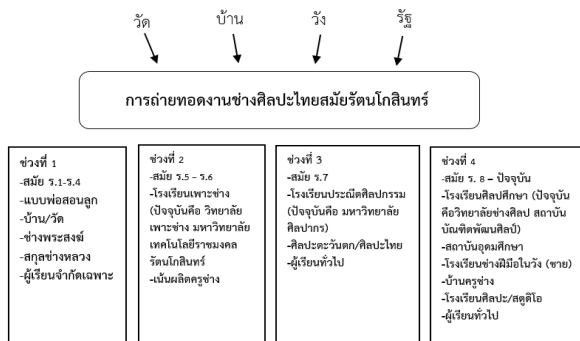
Keywords: Transmission Process, Craftsmanship, Contemporary, Thai Craft Studio.

บทนำ

ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ บทบาทของช่างและการสืบสานวิชาช่างของไทย แบ่งเป็นช่างในวัด วัง และบ้าน ครูช่างถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์ โดยเริ่มจากเป็นลูกมือของครูช่าง เพื่อให้ลูกศิษย์สังเกตและจดจำขั้นตอนที่ครูทำ และให้ลงมือปฏิบัติตามง่ายไปหางานยากเป็นลำดับ ดังนั้น การศึกษา และการเรียนรู้ด้านศิลปะไทยแบบธรรมเนียมนิยมเป็นไปตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล โดยเรียนจากครูช่างโดยไม่มีการบังคับ และเป็นไปตามอัธยาศัยของครูช่างที่จะเล็งเห็นทักษะความสามารถของศิษย์

ในช่วงต้นพุทธศักราช 2521 เกิดการศึกษาศิลปะไทยพื้นฐาน ระดับเยาวชน และถูกบรรจุเป็นรายวิชาครั้งแรกในหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาโดยระบุเป็นวิชาเลือก ในปัจจุบันวิชาศิลปะไทย และหัตถศิลป์ไทยในสถาบันการศึกษายังคงมีให้ศึกษาต่อในสายอาชีพ เช่น วิทยาลัยเพาะช่าง วิทยาลัยช่างศิลป์ คณะศิลปกรรม และภาควิชาศิลปะไทย สังกัดในมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะวิธีการถ่ายทอดงานช่างศิลปะไทย จากในช่วงตอนต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจโครงสร้าง วิธีการถ่ายทอดแต่ละช่วงยุคสมัย ดูจากภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การศึกษางานช่างศิลปะไทยสมัยรัตนโกสินทร์
ที่มา: (มานิตา จันทรช่วงโชติ, 2563)

จากภาพจะเห็นว่าการศึกษาศิลปะในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น เริ่มต้นจากวัดและสกุลช่างหรือสำนักช่างจนกระทั่งพัฒนามาสู่ระบบการศึกษาในปัจจุบันเป็นลำดับ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 เน้นการสอนแบบพ่อสอนลูก สอนกันในวัดโดยพระภิกษุที่เป็นช่างหรือสอนเฉพาะในสกุลช่างซึ่งเป็นช่างหลวงเสียเป็นส่วนใหญ่

ช่วงที่ 2 เริ่มตั้งโรงเรียนช่างเพื่อการบำรุงฝีมือช่างโบราณ

ช่วงที่ 3 เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง พ.ศ. 2475 แนวโน้มให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ศิลปะและการพัฒนาแนวทางโรงเรียนศิลปะไทยและศิลปะตะวันตกให้มีความร่วมสมัย

ช่วงที่ 4 การสร้างระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีคณะวิชาศิลปะ การศึกษาศิลปะ ในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นการพัฒนาทางสังคมและทางการศึกษา ในปัจจุบันเป็นการผลิตผู้มีความรู้ทางศิลปะเพื่อสร้างสรรค์งานและประกอบอาชีพต่าง ๆ ภายในเขตเมืองซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ การศึกษาศิลปะได้รับอิทธิพลจากการศึกษาแบบตะวันตกในการวางโครงสร้างเรียนรู้อีกด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาศิลปะตั้งแต่ครั้งแรกสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ มาจนถึงยุคปัจจุบันได้พัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่าเป็นพัฒนาการทางสังคมของผู้คนในกรุงรัตนโกสินทร์ และความก้าวหน้าของการศึกษาศิลปะที่สืบทอดกันมาโดยตลอดนี้ทำให้คนไทยไม่ขาดช่างและศิลปินผู้สร้างสรรค์ศิลปกรรมของชาติ ปัจจุบันกล่าวได้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์ทำให้งานศิลปะแพร่หลายและเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วซึ่งเกิดจากเทคโนโลยีทำให้วิธีการเรียนรู้ การบันทึก และการแลกเปลี่ยน ศิลปวิทยาการในวงกว้างได้มากกว่าสมัยก่อน ประกอบกับปัจจุบันได้ยอมรับอิทธิพลจากการศึกษาแบบตะวันตกที่มีการวางโครงสร้างเรียนรู้ และมีทางเลือกในการศึกษาเรียนรู้งานศิลปะ งานช่างศิลปะไทยจากสถาบันการศึกษาทั้งรัฐและเอกชน ในงานวิจัยนี้ห้องปฏิบัติการศิลปะไทยคราฟท์สตูดิโอ (Thai Craft Studio) เป็นอีกช่องทางในการเรียนรู้ปฏิบัติงานหัตถศิลป์ไทยอย่างมีเอกลักษณ์ในการนำเสนอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จุดประสงค์ในงานวิจัยนี้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดหัตถศิลป์ไทยสู่บุคคลทั่วไปของห้องปฏิบัติการสอนศิลปะไทยคราฟท์สตูดิโอ (Thai Craft Studio)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งส่วนของข้อมูลการศึกษาตามวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อความเข้าใจได้โดยง่ายและใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการสืบสานคุณค่าหัตถศิลป์ไทย: Thai Craft Studio เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการในหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการระยะสั้นเกี่ยวกับงานหัตถศิลป์ไทยแก่บุคคลทั่วไป โดยแบ่งขอบเขต ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ปฏิบัติงาน ณ ห้องปฏิบัติการศิลปะไทยคราฟท์สตูดิโอ (Thai Craft Studio) กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหัตถศิลป์ไทยในภาครัฐ 2) ผู้ก่อตั้งและผู้สอนหัตถศิลป์ไทยในไทยคราฟท์สตูดิโอ 3) ผู้เรียนของไทยคราฟท์สตูดิโอ

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาการถ่ายทอดงานช่างหัตถศิลป์ไทยซึ่งศึกษาการนำเสนอของไทยคราฟท์สตูดิโอ

ขอบเขตระยะเวลา ระหว่างสิงหาคม ถึง ตุลาคม 2562 ระหว่างมิถุนายน ถึง กรกฎาคม 2563 และ เดือนกุมภาพันธ์ 2564 เว้นระยะเวลาเนื่องจากความเข้มข้นของมาตรการควบคุมแพร่ระบาด โควิด-19 มีประกาศล็อกดาวน์กรุงเทพฯ และปริมณฑล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) วารสารและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรวบรวมงานทัศนศิลป์ไทย ช่างสิบหมู่ ศิลปะไทย การถ่ายทอด การศึกษา การเปลี่ยนแปลง การอนุรักษ์ การสืบสานงานทัศนศิลป์ไทย การเก็บข้อมูลภาคสนามในห้องปฏิบัติการศิลปะ ณ โรงเรียนสอนศิลปะไทย Thai Craft Studio การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลแบ่งได้ดังนี้ 1) ผู้เรียนของไทยกราฟฟิกส์สตูดิโอ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านทัศนศิลป์ไทยจากหน่วยงานภาครัฐ 3) ผู้ก่อตั้งและผู้สอนทัศนศิลป์ไทยในไทยกราฟฟิกส์สตูดิโอ

การตรวจสอบเอกสารทั้ง 2 ประเภท จากผู้เชี่ยวชาญด้านทัศนศิลป์ไทย เพื่อให้เอกสารอ้างอิงที่ศึกษามีความน่าเชื่อถือ

เครื่องมือในการสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบกึ่งมีโครงสร้างเครื่องบันทึกเสียง อุปกรณ์บันทึกภาพ โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์รอบของการวิจัยที่เตรียมไว้ แต่มีคำถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้รายละเอียดอย่างถี่ถ้วน รวมทั้งสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการสอนทัศนศิลป์ไทยที่เปิดสอนในช่วงเวลา

ขั้นตอนตรวจสอบข้อมูลสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้พิจารณาความเพียงพอของข้อมูลความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) คือ 1) ตรวจสอบจากแหล่งเวลา โดยใช้การสังเกต แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกัน แต่ต่างเวลากัน 2) ตรวจสอบจากแหล่งบุคคล ใช้วิธีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง 3) ตรวจสอบจากแหล่งเอกสารที่หลากหลายแหล่ง

ขั้นวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์คุณค่าของงานหัตถศิลป์ไทย
- 2) การวิเคราะห์การสืบสานคุณค่าของงานหัตถศิลป์ไทยของไทยคราฟท์สตูดิโอ
- 3) นำเสนอแนวทางการสืบสานคุณค่าของงานหัตถศิลป์ไทย: ไทยคราฟท์สตูดิโอ
- 4) สรุปและประมวลผล

จึงได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: (มานิตา จันทรช่วงโชติ, 2563)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบองค์ความรู้กระบวนการถ่ายทอดการทำงานของไทยคราฟท์สตูดิโออย่างเป็นขั้นเป็นตอน การคัดเลือกสรรคหัวข้อการอบรมงานหัตถศิลป์ไทยระยะสั้นสำหรับบุคคลทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการปฏิบัติงานตามแผนและมีการพัฒนาผลงานให้ดีขึ้นต่อเนื่อง ดังนี้

1. การบริหารจัดการหลักสูตรอบรมระยะสั้น

ลักษณะการเรียนการสอนศิลปะไทยและหัตถศิลป์ให้กับบุคคลทั่วไปของไทยคราฟท์สตูดิโอ (Thai Craft Studio) เน้นงานหัตถศิลป์ที่เป็นการผสมผสานทั้งงานไทยแบบดั้งเดิมและวัสดุประยุกต์ ซึ่งจุดประสงค์การเปิดสอนมีความตั้งใจที่จะสืบสานงานครุช่างศิลปะไทยให้กับบุคคลทั่วไปได้ลงมือทำตามเทคนิควิธี กระทั่งสามารถนำไปประยุกต์หรือต่อยอดเป็นอาชีพได้ สอนโดยครูผู้เชี่ยวชาญที่จะให้ความรู้และลงมือปฏิบัติจริง เช่น งานลายรดน้ำ งานปิดทองประดับลาย งานปักไหม งานปักดิน เป็นต้น โดยมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์บางส่วนที่ผู้เรียนนำกลับไปใช้งานต่อได้มีการบริหารจัดการหลักสูตรอบรมระยะสั้น ดังนี้

ภาพที่ 3 สถานที่สอนศิลปะไทย Thai Craft Studio

ที่มา: (The cloud, 2563, ออนไลน์)

1. การวางแผน: การบริหารหลักสูตรอบรมต้องมีการวางแผนที่รอบคอบและมีเป้าหมายชัดเจน เช่น การกำหนดตารางเรียนแต่ละเดือน การวางแผนรับสมัคร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับผู้เรียน และการกำหนดเนื้อหาการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถทำเสร็จได้ในเวลาที่กำหนด

2. การออกแบบการเรียนรู้: หลักสูตรอบรมถูกออกแบบวิธีสอนให้เข้าใจง่าย สามารถนำต่อยอดได้เองเน้นฝึกการลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) เพื่อให้เกิดประสบการณ์ เกิดกระบวนการแก้ปัญหา เหมาะสำหรับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยมีพื้นฐาน ใช้เวลาเรียน 1-2 วัน ระหว่างการปฏิบัติมีครูผู้ช่วยสาธิตตัวต่อตัว การออกแบบขึ้นรูปชิ้นงานใช้สวดลายงานที่ไม่ซับซ้อนแต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไทย (ภาพที่ 4) วิธีการถ่ายทอดจะใช้วิธีการเรียนรู้อย่างธรรมชาติที่ครูช่างโบราณทำด้วยเทคนิคของงานช่างแต่ละแบบที่นำไปหายาก

ภาพที่ 4 ลายหม้อบุรณะขมิ้นและการออกแบบลายปักผ้าหน้าหมอน
ของไทยคราฟท์สตูดิโอ

ที่มา: (มานิตา จันทรช่วงโชติ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

3. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้: ครูผู้สอนจะใช้การเล่าประสบการณ์ เช่น จากการเรียนภาควิชาศิลปประจำชาติวิทยาลัยเพาะช่างเล่าการฝึกฝนในอาชีพช่างหัตถศิลป์ในอดีตและปัจจุบัน การเข้าชมชมงานศิลปวัตถุในสถานที่สำคัญ หรือการเรียนรู้ร่วมกับช่างฝีมือที่มีประสบการณ์สำหรับบางคอร์สเรียน สร้างแรงบันดาลใจโอกาสและความเป็นไปได้ในการต่อยอดจากคอร์สอบรมระยะสั้น

4. การประเมินผล: การประเมินผลการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในการบริหารหลักสูตรอบรมระยะสั้น ประเมินความสำเร็จโดยจำนวนผู้เรียนสามารถทำชิ้นงานได้สำเร็จภายในจำนวนวันที่กำหนด ผู้เรียนสามารถทำตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เรียน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรในครั้งต่อไป

5. การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต: การอบรมระยะสั้นในงานหัตถศิลป์ให้แก่บุคคลทั่วไป ให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยหลักสูตรเน้นการลงมือทำงานช่างศิลป์ไทยได้สำเร็จ โดยการให้ข้อมูลความรู้ด้านศิลปะไทยและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การให้คำแนะนำในการพัฒนาทักษะและความรู้เพิ่มเติมเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตสำหรับผู้สนใจในงานหัตถศิลป์

2. การบริหารเชิงธุรกิจด้วยส่วนผสมการตลาด (Marketing Mix)

ไทยคราฟท์สตูดิโอบริหารงานในรูปแบบห้างหุ้นส่วนจำกัด จึงอธิบายด้วยหลักการส่วนผสมการตลาด 4P แนวคิดโดยนักการตลาดชื่อฟิลลิป คอตเลอร์ (Philip Kotler) เป็นแนวทางในการวางแผนการตลาดในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งได้รับความนิยมและถูกนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย โดย 4P ประกอบด้วย Product (ผลิตภัณฑ์) Price (ราคา) Place (ทำเลที่ตั้งร้าน) และ Promotion (การส่งเสริมการขาย) ซึ่งเป็นส่วนประกอบหลักในการกำหนดยุทธวิธีทางการตลาดในธุรกิจ ดังนั้น พิจารณาแต่ละส่วน ดังนี้

Product (ผลิตภัณฑ์): คือสิ่งที่สร้างหรือบริการให้แก่ลูกค้า ประกอบด้วย วิทยาการ สถานที่ปฏิบัติการทางศิลปะ พร้อมอุปกรณ์หัตถศิลป์หรือหัตถกรรม จัดกิจกรรมท่องเที่ยวชมงานศิลปะ ผลิตภัณฑ์น้ำยาปิดทองที่พัฒนาขึ้นมาเอง

Price (ราคา): ราคาที่กำหนดสำหรับแต่ละคอร์สเรียนหรือบริการ ขึ้นอยู่กับขนาดชิ้นงาน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนวันที่เรียน รวมอาหารและเครื่องดื่ม ชิ้นงานและอุปกรณ์บางอย่างสามารถนำกลับได้ ซึ่งราคาเริ่มต้นอยู่ประมาณ

1,900 – 3,900 บาท สอดคล้องกับศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พยาบาล แพทย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักออกแบบ นักศึกษา พนักงานเอกชน พระสงฆ์ ผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัวและผู้มีเวลาว่าง ซึ่งอยู่ในกลุ่มวัยทำงานระดับอาวุโส

Place (ทำเลตั้งร้าน): หมายถึง สถานที่ตั้งซึ่งใกล้สถานี่รถไฟฟ้าวัดอากาศเดินทางสะดวกและเข้าถึงได้ง่าย

Promotion (การส่งเสริมการขาย): กิจกรรมทางการตลาดที่ใช้เพื่อสร้างความตระหนักและสร้างความสนใจด้วยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น เครือข่ายสังคม โปรโมชั่นสำหรับนักเรียนเก่า หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มการขาย และสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียนหรือลูกค้า

3. การปรับตัวของงานช่างหัตถศิลป์ไทยในปัจจุบัน

การปรับตัวและการพัฒนาในบริบทของไทยกราฟต์สตูดิโอ งานวิจัยนี้ มีกระบวนการ ดังนี้ 1) คัดเลือกประเภทงานหัตถศิลป์และหัตถกรรม 2) ศึกษาวิธีการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ (ภาพที่ 5) 3) วางแผนถ่ายทอดขั้นตอนการทำงานให้เหมาะสมกับระยะเวลา 4) ศึกษาเครื่องมือทำการตลาด โดยปรับใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 5 (ซ้าย) แม่พิมพ์ลายดั้งเดิมทำจากหินสบู่ (Soapstone)

(ขวา) แม่พิมพ์ลายสมัยใหม่ทำจากเรซิน

ที่มา: (มานิตา จันทรช่วงโชติ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การถ่ายทอดงานทัศนศิลป์ไทยของไทยกราฟต์สตูดิโอที่ใช้การสื่อสารให้เข้ากับสังคมไทยสมัยใหม่ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ดังนี้

1) การปรับเปลี่ยนสื่อวัสดุอุปกรณ์การทำงานทัศนศิลป์ให้สะดวกแก่ผู้เรียนที่เป็นบุคคลทั่วไปโดยบางคอร์สเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อการอบรมแต่ละหัวข้อโดยเฉพาะซึ่งการกลั่นกรองขั้นตอนปรับวัสดุอุปกรณ์ โดยคำนึงสิ่งสำคัญ ดังนี้ 1) การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยให้งานรวดเร็วขึ้น 2) การนำมาประยุกต์รูปแบบชิ้นงานให้ทันสมัย 3) ความปลอดภัยต่อผู้เรียน 4) การนำกลับไปทำเองได้และผู้เรียนสามารถทำได้ภายในหนึ่งวันหรือนำไปทำเองได้เร็วขึ้น หากต้องการพัฒนางานไปทำเองสามารถหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาดหรือร้านที่ขายอุปกรณ์ทำงานศิลปะ (เพียงอัมพร ทองยัง, 2563)

2) การปรับเปลี่ยนบทบาทครูช่างเป็นผู้บริการความรู้ จัดทำสื่อวิดีโอสอนและให้คำแนะนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ ผสมผสานทั้งวิธีการสอนแบบช่างโบราณและปัจจุบันซึ่งผู้เรียนและบุคคลทั่วไปสามารถเข้ามาศึกษาได้ตลอดเวลา

3) การปรับใช้สื่อประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ทัศนศิลป์ไทยของไทยกราฟต์สตูดิโอ ด้วยสื่อรูปแบบดิจิทัลบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Facebook Instagram Tiktok เป็นต้น มีการโพสต์และแบ่งปันผลงานที่เกี่ยวกับศิลปะความเป็นไทยอยู่เสมอ

4) ปรับเปลี่ยนหน้าที่ของวัตถุชิ้นงานทัศนศิลป์เป็นกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์เติมเต็มความรู้ความสามารถของมนุษย์โดยสื่อสารให้เหมาะกับงานอดิเรกสำหรับผู้สนใจ แม้ไม่มีพื้นฐานก็สามารถเรียนรู้ริเริ่ม และลงมือฝึกฝนได้

5) เปลี่ยนสถานที่ คนทั่วไปรับรู้ว่างานช่างศิลป์แบบดั้งเดิมสแกนไว้เฉพาะสกุลช่างทัศนศิลป์และสถาบันการศึกษาในระบบเท่านั้น ไทยกราฟต์สตูดิโอปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบห้องปฏิบัติการศิลปะซึ่งให้บริการสอนแก่บุคคลทั่วไปและรับบูรณะซ่อมแซมศิลปะวัตถุด้วย (ภาพที่ 6)

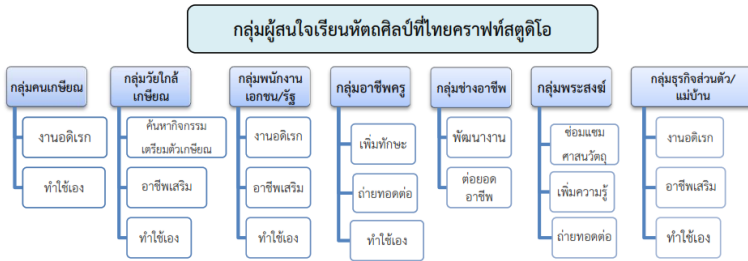

ภาพที่ 6 ผู้เรียนระหว่างปฏิบัติการงานหัตถศิลป์ ณ ไทยคราฟท์สตูดิโอ
ที่มา: (Thai Craft Studio, 2563)

4. คุณค่าการอบรมระยะสั้นที่มีต่อบุคคล

1) คุณค่าด้านปัญญา ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านความรู้ด้านศิลปะไทยเพิ่มขึ้น มีความรู้ด้านกระบวนการทำงาน กระทั่งเกิดความสนใจหาความรู้เพิ่มเติมจากเรื่องที่มาอบรมมากขึ้น และนำไปสู่การค้นคว้าเกี่ยวกับลวดลายและงานหัตถศิลป์ไทยแขนงอื่น ๆ รวมทั้งสู่การสร้างงานเลี้ยงชีพ

2) คุณค่าด้านจิตใจ ผู้เรียนเกิดจิตใจสงบ มีสมาธิเพิ่มขึ้น ในการใส่ใจความละเอียดของชิ้นงานจะต้องมีความใจเย็นและอดทน ผู้เรียนใจจดจ่อกับผลงานที่อยู่ตรงหน้า มีความเยิบสงบ มีความตั้งใจทำผลงานของตนเองเพื่อให้เสร็จทันเวลา สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์ขณะที่ปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ

ภาพที่ 7 กลุ่มผู้สนใจเรียนหัตถศิลป์ที่ไทยคราฟท์สตูดิโอ

ที่มา: (มานิตา จันทรช่วงโชติ, 2563)

จากภาพที่ 7 พบว่าผู้เรียนของไทยคราฟท์สตูดิโอมีภาระหน้าที่ในงานประจำหลากหลายอาชีพ เช่น พระสงฆ์ พยาบาล แพทย์ นักวิชาการ นักออกแบบ นักศึกษา พนักงานเอกชน เจ้าของธุรกิจ ผู้มีเวลาว่างซึ่งอยู่ในกลุ่มวัยทำงานระดับอาวุโสจะเห็นได้ว่าผู้เรียนได้ตระหนักในเรื่องการใช้เวลาว่างซึ่งสภาพการดำเนินชีวิต เวลา และการเดินทางเป็นสิ่งที่ทุกคนถือครองอย่างจำกัดในแต่ละวัน จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการบริหารเพื่อการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดประกอบกับความสนใจทำงานศิลปะไทยมาสนับสนุนศักยภาพของตนเอง จึงชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมนี้ตอบสนองเวลาว่างเป็นงานอดิเรกหรือช่องทางอาชีพเสริมได้

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมประเภทอบรมเชิงปฏิบัติการระยะสั้นได้รับความนิยมในยุคปัจจุบัน เนื่องด้วยคนรุ่นใหม่ชอบแสวงหาตัวตนและค่านิยมการใช้ชีวิตที่รักอิสระเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การแสวงหากิจการเล็ก ๆ ของตัวเองเป็นอีกวิธีที่จะช่วยให้ดำเนินชีวิตในรูปแบบที่ต้องการสอดคล้องกับ วิสาข์ สอดตระกูล (2562, ออนไลน์) และนิธิวิทย์ ชาติทรัพย์สิน (2562, ออนไลน์) ที่ได้กล่าวถึงการติดตามพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคใหม่ กลุ่มคนที่ซื้อสินค้าในปัจจุบันมีแนวโน้มจ่ายเงินสำหรับประสบการณ์มากกว่าของเป็นชิ้น ๆ กลุ่มนี้ถูกนิยามว่า “The Experience Generation” กลุ่มนี้พร้อมจ่ายเงินให้โดยไม่ลังเล นอกจากนี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าวิถีทาง

ในการเชื่อมโยงผู้บริโภคกับชุดประสบการณ์ใหม่จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคสามารถแสดงประสบการณ์เหล่านั้นผ่านสื่อโซเชียลได้อย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่โอกาสทางธุรกิจเวิร์กช็อปสตูดิโอที่เติบโตขึ้นมาในเวลา

จากการศึกษาข้อมูลวิเคราะห์ได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อลักษณะการถ่ายทอดงานและการยอมรับเข้าศึกษางานหัตถศิลป์ในภาพรวม ซึ่งแปรเปลี่ยนตามบริบทสังคม โดยผู้วิจัยได้เปรียบเทียบการช่างหัตถศิลป์ ยุคจารีตกับยุคสังคัมร่วมสมัย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการช่างหัตถศิลป์ไทยเปรียบเทียบการช่างหัตถศิลป์ไทย

เปรียบเทียบการช่างหัตถศิลป์ไทย		
ที่	ยุคจารีต	ยุคสังคัมร่วมสมัย
1	จำกัดแหล่งเรียนรู้ (บ้าน วัด วัง)	ไม่จำกัดแหล่งเรียนรู้
2	สกุลช่างเฉพาะทาง	สกุลช่างกลายเป็นสถาบันหรือโรงเรียน
3	สอนเฉพาะคนวงในใกล้ชิด	สอนให้ทุกคนที่เข้ามาเรียน
4	ใช้เวลาฝึกฝนไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับอรรถาธิบายครูช่าง	ใช้เวลาเรียนตามหลักสูตรที่กำหนด
5	ไม่มีเกณฑ์รับเข้า เน้นตั้งใจ จนกว่าครูยอมรับเป็นศิษย์	มีกำหนดเกณฑ์การสอบเข้าในสถาบัน สอนช่างศิลป์
6	เรียนจนชำนาญเฉพาะทาง ตามสำนักสกุลช่าง	เรียนรู้ทุกแขนงของงานช่างหัตถศิลป์
7	ผลิตและซ่อมเครื่องราชูปโภค หรือชนชั้นสูง	ผลิตและซ่อมเครื่องราชูปโภคหรือชนชั้นสูง ผลิตของใช้ทั่วไปสำหรับบ้านเรือน และของที่ระลึก
8	ช่างหลวงใกล้ชิดกษัตริย์	อาชีพข้าราชการ/รับจ้าง/งานอดิเรก

(ที่มา: มานิตา จันทร์ช่วงโชติ, 2563)

จากตารางที่ 1 เปรียบเทียบการช่างหัตถศิลป์ไทย จุฬาลักษณ์ พยาฆรานนท์ (2547, น. 8-10) กล่าวถึงช่างในสังคมอดีต (ยุคจารีต) เดิมมีช่างพื้นบ้านที่สร้างงานศิลปะไว้เป็นมรดกตกทอดมาถึงทุกวันนี้ ทั้งรูปแบบ วิธีการ เทคนิคต่างวัสดุต่าง ๆ มีหน้าที่ ดังนี้ ช่างเคลยศักดิ์ ช่างพระสงฆ์ ช่างหลวง ช่างมหาดเล็ก ช่างทหารใน ช่างบรรดาศักดิ์ ช่างสิบหมู่ โดยช่างเหล่านี้ก็มาจากการรวบรวมคนที่มีความสามารถฝีมือจากพื้นถิ่นพื้นบ้านเอามาเป็นช่างหลวงรวมไว้ในหมู่ ช่างศิลปะนั้นมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ตั้งเป็นกรมแล้วยกเลิกเพราะว่าระบอบราชการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ในสมัย พ.ศ. 2475 กรมช่างสิบหมู่เดิมถูกรวมเป็นกรมศิลปากร จากนั้นก็มาเป็นกองหัตถศิลป์ในกรมศิลปากรในปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ในอดีตการจะถ่ายทอดกรรมวิธีของงานช่างศิลปะไทยนั้นจะเลือกถ่ายทอดให้ศิษย์เฉพาะผู้ที่มีความความอดทนตั้งใจสูงเท่านั้น และมีความรักความผูกพันอย่างมาก เนื่องจากครูช่างเมื่อคิดค้นสิ่งใดได้มักจะปิดบังไว้กับตัวและส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวาจา แต่ในสภาพปัจจุบันนั้นเป็นสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างกว้างขวาง จึงทำให้ผู้คนเข้าถึงการเรียนรู้งานหัตถศิลป์ไทยได้ง่ายขึ้น เพราะได้รับการสนับสนุนให้อนุรักษ์สืบสานปรับปรุงพัฒนาให้เข้ากับบริบทผู้บริโภคตามยุคสมัย เช่น การเปิดสอนในสถาบันการศึกษา การจัดคอร์สอบรมระยะสั้น การบันทึกขั้นตอนกรรมวิธีงานช่างเพื่อเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ การจัดทำพิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ อีกทั้งยังเกิดคุณค่าใหม่ในสังคมที่คนรุ่นใหม่ได้พยายามเติมเต็มตัวตนผ่านช่องทางการสื่อสารในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยกระบวนการถ่ายทอดหัตถศิลป์ไทยสู่บุคคลทั่วไปของห้องปฏิบัติการศิลปะไทยคราฟท์สตูดิโอ (Thai Craft Studio) พบว่า

ประการที่หนึ่ง กระบวนทัศน์ใหม่ของงานหัตถศิลป์คือการนำคุณค่าจากกระบวนการทำชิ้นงานปรับให้สอดคล้องกับแนวทางค่านิยมวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน โดยบูรณาการระหว่างงานหัตถศิลป์กับวิธีบริหารจัดการแบบโลกทุนนิยม ทั้งนี้เป็นเพราะกิจกรรมพัฒนาประสบการณ์ทางสุนทรียภาพผ่านทางศิลปะไทยสามารถช่วยอุดช่องว่างระหว่างงานหัตถศิลป์ไทยกับบุคคลธรรมดาทั่วไปที่มีทัศนคติต่องานหัตถศิลป์ไทยว่ามีความห่างไกลและไม่มีส่วนสัมพันธ์อยู่ในชีวิตประจำวัน และเมื่อขั้นตอนการทำชิ้นงานถูกลดทอนให้เป็นสิ่งที่จับต้องได้และเกิดคุณค่าต่อชีวิตของผู้ลงมือรังสรรค์ในฐานะกิจกรรมอดิเรกในเวลาว่างผู้เรียนสามารถเลือกอย่างอิสระตามความต้องการของบุคคลเพื่อคุณค่าทางจิตใจ ผ่อนคลายความตึงเครียด (สัมพันธ์ รอดพึงครุฑ, 2540, น. 10 - 11) อย่างไรก็ตาม การอบรมเชิงปฏิบัติการของไทยคราฟท์สตูดิโอสำหรับบุคคลทั่วไป แม้ว่าจะไม่สามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการสร้างงานก็ตาม แต่จะได้เรียนรู้และเพลิดเพลินด้วยการมองความสวยงามของผลงานสำเร็จของตนเอง และได้เกิดความพึงพอใจและภูมิใจเป็นคุณค่าและประโยชน์ต่อบุคคล (Manita Janchoungchot (2022, p. 7) ขณะเดียวกันคุณค่าความงามและภูมิปัญญางานเชิงช่างฝีมือยังคงอยู่จึงเป็นสิ่งที่ควรยอมรับได้

ส่วนการเรียนรู้งานช่างศิลป์ไทยแบบระยะสั้นก็เพื่อปรับตัวให้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมกรบริโภคของคนในยุคปัจจุบันที่ปัจเจกบุคคลต้องการดำเนินชีวิตตามความหมายและยกระดับตัวเองในการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ และขณะเดียวกันพยายามใช้อัตลักษณ์ความเป็นไทยผ่านศิลปะประจำชาติเพื่อสร้างคุณค่าให้ตนเอง อีกทั้งพบว่ามีพระภิกษุมาเรียนด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในยุคปัจจุบันความรู้ในเชิงช่างหัตถศิลป์

ไม่ได้เกิดจากช่างในบ้าน วัด และวังโดยสิ้นเชิงอย่างในอดีตแล้ว แต่เป็นการจ้างทำหรือต้องเรียนรู้จากช่างนอก ประกอบกับระบบการศึกษา มีการจำกัดสถานะผู้เรียนตามคุณวุฒิและวัยวุฒิ สอดคล้องกับ ปวลกข์ สุรัสวดี (2554, น. 296) กล่าวไว้ว่า กระบวนการสืบสานจากสกุลช่างปัจจุบัน ตั้งเป็นระบบงานคล้ายกับบริษัทเพื่อตั้งรับกับระบบธุรกิจของโลกปัจจุบัน ทดแทนรูปแบบการเรียนรู้ในสำนักช่างวัดเหมือนในสมัยโบราณ ครูช่างจะตามดูแลให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่ช่างผู้ฝึกงานและคอยแก้ไข หน้าที่งานอย่างต่อเนื่อง

ธอร์สไตน์ เว็บบลิน (Thorstein Veblen) เป็นนักสังคมวิทยา และนักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่มีผลงานที่สำคัญเกี่ยวกับปัญหา การบริโภคในสังคม ผลงานที่เขียนขึ้นโดยเว็บเบลินที่มีความเป็นเอกลักษณ์ คือ “ทฤษฎีว่าด้วยเวลาว่าง” (The Theory of the Leisure Class) ซึ่งเผยแพร่ครั้งแรกในปี 1899 ผลงานนี้ได้กล่าวถึงภาวะทางสังคม ที่มีการบริโภคเป็นศูนย์กลางและสังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในการอธิบาย อย่างระบบเพื่อให้เห็นว่าการบริโภคเป็นการสะท้อนภาวะสังคมสมัยใหม่

ดังที่กล่าวมาต้องการชี้ให้เห็นว่า การอนุรักษ์ไม่ใช่แค่การจัดเก็บข้อมูล เท่านั้น แต่เป็นการสืบทอดและสานต่อสิ่งดั้งเดิมที่มีอยู่ให้คงอยู่ร่วมสมัยต่อไป ทำให้เกิดการเห็นคุณค่าของงานออกแบบเหล่านั้น สอดคล้องกับ กัมพล แสงเอี่ยม (2550, น. 1-12) เสนอไว้ว่าวัฒนธรรมร่วมสมัยคือการผสมผสานทางความคิด และวัฒนธรรมภายนอกมาร่วมกับวัฒนธรรมตนเองและเกิดการคัดสรร ของวัฒนธรรมต่างๆ หล่อหลอม เป็นวัฒนธรรมใหม่ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมนั้น ๆ

อย่างไรเสียเมื่อถึงเวลาที่ต้องมีกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในวาระโอกาสพิเศษ เช่น การบูรณะหรือปฏิสังขรณ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ สำคัญของชาติ งานพระราชพิธีต่าง ๆ เป็นต้น ช่างฝีมือผู้เชี่ยวชาญงานหัตถศิลป์ แขนงต่าง ๆ ยังคงจำเป็นอยู่เสมอเพื่อยังคงดำรงรักษาศิลปะ และภูมิปัญญา

ตามวัตถุประสงค์ของรากฐานเดิมให้ดำรงคุณลักษณะความงดงามประจำชาติสืบต่อไปให้นานที่สุด

ประการที่สอง จากการศึกษาวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดอบรมหัตถศิลป์ไทยระยะสั้นสำหรับ คนทั่วไปของไทยคราฟต์สตูดิโอ แตกต่างจากการแสวงหาความรู้จากครูช่างในวัด วัง และบ้านเมื่อสมัยช่วงที่ 1 (สมัยรัชกาลที่ 1-4) ซึ่งมีการเรียนแบบจารีตเมื่อรับการถ่ายทอดวิชาจากครูช่างผู้ชำนาญ และต้องเป็นช่างในแขนงจำเพาะสกุลช่างเท่านั้น เริ่มเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ช่วงที่ 2 ของการก่อร่างสร้างกรุงรัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา การเรียนช่างหัตถศิลป์ไทยก็ถูกจัดเข้าระบบการศึกษาตามโรงเรียนสอนและสถาบันการศึกษาด้านศิลปะทั้งแบบตะวันตกและศิลปะไทยซึ่งแต่ละแบบก็มีจุดเด่นต่างกัน ปัจจุบันนี้ระบบการศึกษาตะวันตกมีบทบาทต่อระบบสถาบันการศึกษาไทยซึ่งเป็นการเรียนตามหลักสูตร และต้องเรียนให้ครอบคลุมหลากหลายแขนงของช่างศิลป์และค้นหาความเชี่ยวชาญของตนเอง

การวางแผนในอนาคตเพื่อผลักดันให้งานหัตถศิลป์ไทยเข้าถึงเด็กและเยาวชนมากขึ้นด้วยการหาแนวทางสร้างเครือข่ายของครูอาจารย์ที่กระจายตัวทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยนำความรู้จากไทยคราฟต์สตูดิโอไปสอดแทรกไว้ในกิจกรรมเสริมให้กับนักเรียนในโรงเรียนในช่วงเวลาว่าง เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการของงานหัตถศิลป์อย่างมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปมาทำความรู้จักงานหัตถศิลป์ ด้วยระยะเวลาที่สั้นและกระชับ ครูผู้สอนควรมองว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ปัญหา แต่เป็นโอกาสในการสืบสานให้งานหัตถศิลป์เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารงานหัตถศิลป์แก่ผู้บริโภคในยุคบริโภคนิยมใหม่ที่สนใจสร้างประสบการณ์ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ของไทยคราฟต์สตูดิโอสะท้อนคุณค่าของหัตถศิลป์ไทยอย่างแท้จริงที่มีความสร้างสรรค์ ยืดหยุ่น และมีความเข้าใจในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมอย่างดี

กระบวนการถ่ายทอดทัศนศิลป์สู่สังคมร่วมสมัยผ่านไทยคราฟท์สตูดิโอเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการนำสิ่งที่เป็นทัศนศิลป์ในประเทศไทยมาตีความร่วมสมัยและนำเสนอให้เข้าถึงได้ง่ายโดยใช้สถานที่ปฏิบัติการทางศิลปะไทยคราฟท์สตูดิโอเป็นตัวกลางในการแสดงผลงาน สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจและมีความสัมพันธ์กับสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการสร้างสรรคและประยุกต์ใช้เทคนิคทัศนศิลป์ไทย ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะและดีไซน์ นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือผลงานที่สอดคล้องกับความต้องการและแนวโน้มของสังคมปัจจุบัน โดยเน้นความร่วมมือระหว่างช่างฝีมือไทยและนักออกแบบเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพและสร้างความประทับใจในสังคมร่วมสมัยได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นแนวทางการสืบสานคุณค่างานทัศนศิลป์ไทยของไทยคราฟท์สตูดิโอเพียงแห่งเดียว ในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาจากแหล่งอื่น ๆ ที่มีการเปิดจัดอบรมระยะสั้นทัศนศิลป์ไทย เพื่อได้แนวทางการสืบสานที่หลากหลายมุมมอง
2. การศึกษาแรงจูงใจของผู้เข้าอบรมระยะสั้นของไทยคราฟท์สตูดิโอ
3. แนวทางการศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าจากการถ่ายทอดงานทัศนศิลป์สามารถทำได้หลายสาขางานช่างสิบหมู่และสามารถเจาะจงในสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น งานปัก งานลงรักปิดทอง งานลายรดน้ำ งานฉลุไม้ เพื่อเกิดความรู้ในเชิงลึกด้านการจัดการอบรมระยะสั้นแต่ละหัวข้อ
4. งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปะโดยใช้การต่อยอดจากผู้เรียนทัศนศิลป์ไทยจากการอบรมระยะสั้น

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล แสงเอี่ยม. (2559). วัฒนธรรมร่วมสมัยสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบงานหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น. *วารสารศิลปกรรมสาร*, 11(1), 1-12.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. (2547). สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถกับงานฟื้นฟูงานช่างหัตถศิลป์ประเภทเครื่องคร่ำทอง - เงิน. *วารสารวิชาการ*, 7(3), 7-11
- นิธิวิทย์ ขาติทรัพย์สิน. (2562). *New Life the Modern Living Magazine*. สืบค้น 11 ตุลาคม 2563. <https://www.thaicity.co.th/uploads/ebook/file/20190328/dfijmstvy456.pdf>
- ปฐม ตาคะนันทน์. (2561). การบริโภคในวิถีชีวิตไทย. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาวิถีไทย หน่วยที่ 1-8*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพ็ญอัมพร ทองยัง. (ผู้ร่วมก่อตั้งและครูสอนหัตถศิลป์ของไทยคราฟท์สตูดิโอ). สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2563.
- ปวลักชี สุรัสวดี. (2554). *การสืบสานภูมิปัญญาของสายสกุลช่างปูนปั้นจังหวัดเพชรบุรี*. [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- มานิตา จันทรช่วงโชติ. (2563). *กรอบแนวคิดในการวิจัย*. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- _____. (2563). *กลุ่มผู้สนใจเรียนหัตถศิลป์ที่ไทยคราฟท์สตูดิโอ*. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- _____. (2563). *การศึกษางานช่างศิลปะไทยสมัยรัตนโกสินทร์*. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- _____. (2563). *ผู้เรียนระหว่างปฏิบัติการงานหัตถศิลป์ ณ ไทยคราฟท์สตูดิโอ*. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.

- มานิตา จันทรช่วงโชติ. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2563). แม่พิมพ์ลายดั้งเดิมทำจากหินสบู่ (Soapstone). [ภาพถ่าย]. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2563). แม่พิมพ์ลายสมัยใหม่ทำจากเรซิน. [ภาพถ่าย]. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2563). ลายหม้อบุรณะขมู่และการออกแบบลายปักผ้าหน้าหมอนของไทยคราฟท์สตูดิโอ. [ภาพถ่าย]. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.
- วิสาข์ สอดระกุล. (2562). *Creative Craft Transformation เมื่อธุรกิจคราฟท์ยุคใหม่ต้องหัดขายประสบการณ์*. สืบค้น 12 ตุลาคม 2563. <https://hr.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/Contextual>.
- สัมพันธ์ รอดฟังครุฑ. (2540). งานวิจัยการใช้เวลาร่วมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในเขตจังหวัดอุดรธานี. สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- Manita Janchoungchot. (2022). Transmission guideline of Thai traditional craftsmanship in the digital age. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 22(1), 1-8.
- Thai Craft Studio. (2563). รอบสุดท้ายแล้วในปีกับคลาสเรียนปิดทองแบบครบทุกขั้นตอนครบทุกสูตร#ศิลปะไทยไม่ได้เป็นเรื่องไกลตัว#ศึกษาเพื่อสืบสาน. สืบค้น 20 ตุลาคม 2563. <https://www.facebook.com/Thai.craft.studio.TH/posts/3513208295407510>.
- The cloud. (2563). *Thai craft studio สตูดิโอช่างสิบหมู่ที่เชื่อว่าความรู้คือการอนุรักษ์ที่ยั่งยืนที่สุด*. สืบค้น 20 มีนาคม 2564. <https://readthecloud.co/thai-craft-studio>.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่งภายใน

The Product Development from Banana Rope for Interior Decoration

(Received: March 28, 2023 Revised: June 12, 2023 Accepted: June 19, 2023)

ฉัตรดาว ไชยหล่อ¹, จรียา ทรงพระ², วรสุดา ขวัญสุวรรณ³

Chatdaw Chailor, Chariya Songpra, Worasuda Khansuwan

พียดา จันทร์แก้ว⁴, จิราพัชร ขุนแสง⁵, สุนันทา สุวรรณพงศ์⁶

Piyada Chankaew, Jiraphat Khungsang, Sunantha Suwannapong

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชือกกล้วยเพื่อการตกแต่งภายใน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยโดยเทคนิคโครมาเม่และศึกษาความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย โดยผู้วิจัยได้ทำการออกแบบแบบร่างขอบกระจก จำนวน 9 รูปแบบและให้ผู้เชี่ยวชาญคัดเลือก จำนวน 3 รูปแบบ เพื่อนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยทำเป็นขอบกระจก จำนวน 3 ชิ้นงาน โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ประกอบการร้านกาแฟ ในตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 ร้าน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

¹⁻²อาจารย์ประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย E-mail: Chatdaw.c@rmuts.ac.th, Chariya.s@rmuts.ac.th

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย E-mail: Worasuda.k@rmuts.ac.th

⁴⁻⁶นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยโดยเทคนิค มาคราเม่ที่ได้รับการคัดเลือก ได้แก่ รูปแบบที่ 1 รูปทรงธรรมชาติแรงบันดาลใจจากดอกไม้ รูปแบบที่ 3 รูปทรงธรรมชาติแรงบันดาลใจจากแสงสว่าง พระอาทิตย์ และรูปแบบที่ 6 รูปทรงเรขาคณิตแรงบันดาลใจการนำเครื่องวงกลม มาต่อกัน จากการศึกษาความพึงพอใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจ ต่อผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยทั้ง 3 รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด โดย รูปแบบที่ 1 มีระดับมากที่สุด ด้านวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 5) รูปแบบที่ 3 มีระดับมากที่สุด ด้านความคงทน ความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นเอกลักษณ์ วัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 4.80) และ รูปแบบที่ 6 ระดับมากที่สุด ด้านวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.80) จากการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยทั้ง 3 รูปแบบ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากกล้วยกล้วยรูปแบบที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม คือ 4.50

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย มาคราเม่ เชือกกล้วย

Abstract

The research on Product Development of Banana Rope for Interior Decoration is action research with the objective of designing and developing products from banana rope using the macramé technique and studying consumer satisfaction with banana rope products. The researcher designed nine types of glass edges, and three models were selected for developing products from banana rope to create three glass edges. Five shops in Songkhla were selected using a specific sampling method. The data were collected and analyzed for frequency, percentage, and mean.

The results of the study revealed that the selected styles of products made from banana rope using the macramé technique were style 1, a natural shape inspired by flowers; style 3, a natural shape inspired by sunlight; and style 6, a geometric shape inspired by navigation. Regarding satisfaction, the study found that the respondents were highly satisfied with all three types of banana rope products, with type 1 receiving the highest level of satisfaction. The material used was deemed appropriate ($M = 5$). The third pattern had the highest level of durability and showcased creativity and uniqueness. The materials used were considered appropriate in equal proportions ($M = 4.80$), and the form of style 6 had the materials used appropriately ($M = 4.80$). Comparing the products from the three types of banana rope, the respondents expressed the highest level of satisfaction with all three types, with a total mean of 4.50.

Keywords: Product from Banana Rope, Macramé, Banana Rope.

บทนำ

ในอดีตกล้วยมีความสำคัญในการดำรงชีวิต กล้วยตานีถือว่าเป็นผลไม้พื้นเมืองของไทย เป็นผลไม้ที่มีทุกฤดูกาลและปราศจากสารพิษ มีประโยชน์มาก สามารถนำเอาทุกส่วนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ในอดีตภูมิปัญญาชาวบ้านนำกาบกล้วยที่ได้จากลำต้นมาทำเป็นเชือกในการมัดสิ่งของ เพราะเชือกจากกล้วยตานีมีความแข็งแรงเหนียวและยืดหยุ่นสามารถรับน้ำหนักสิ่งของได้และต่อมาได้มีการนำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ลักษณะต่าง ๆ เช่น กระเป๋า หมวก ตะกร้า ชะลอม ฯลฯ สำหรับประเภทของหัตถกรรมเชือกกล้วย จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เชือกกล้วยประเภทเพื่อใช้สอยและผลิตภัณฑ์เชือกกล้วยประเภทของที่ระลึก ในด้านลายสานของหัตถกรรมเชือกกล้วย จำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่ ลายสานดั้งเดิมและลายสานพัฒนา (ปราณี กิติเสถียรพร, 2548) ปัจจุบันมีการทดลองวิจัยกาบกล้วย ตลอดจนศึกษาคุณสมบัติจนนำไปสู่สิ่งประดิษฐ์หรือผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่เพิ่มคุณค่าและยังช่วยลดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วยการพัฒนากาบกล้วยในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ มีการวิจัยเพื่อแปรรูปใยต้นกล้วยผลิตเป็นพลาสติก กระดาษ และฉลากกัน อีกทั้งการนำกาบกล้วยมาทำเป็นเชือกกล้วยและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์งานจักสาน กระเป๋า หมวก บรรจุภัณฑ์ พวงกุญแจ และ ของตกแต่งจะมีรูปแบบและการสานแบบดั้งเดิมไม่ค่อยมีรูปแบบหรือลวดลายที่ทันสมัยมากนัก จึงทำให้ผลิตภัณฑ์มีลวดลายที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ตัวเลือกในการบริโภคมีน้อย

การถักมาคราเม่ (Macramé) เป็นเทคนิคการสานและการถักที่มีให้เลือกหลากหลายรูปแบบ เป็นอีกหนึ่งทางเลือกเพื่อให้เกิดความหลากหลายในลวดลาย วัสดุก็สามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งการถักมาคราเม่เกิดจากการมัดเอ็นเป็นลวดลายต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ จนได้รูปทรงตามต้องการ (เสาวลักษณ์ คงคาฉุยฉาย, 2548) นอกจากของใช้ขนาดเล็ก เช่น กระเป๋า

ที่แขวนกระถางต้นไม้ หรือ ผ้าม่านแล้ว ยังสามารถนำการถักโคราเม่ มาทำม่านขนาดใหญ่สำหรับกันพื้นที่หรือกรองแสง ตลอดจนสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะที่หลากหลาย ยังประโยชน์ในการตกแต่งบ้านและสถานที่ต่าง ๆ ได้ในตัวด้วย และปัจจุบันกระจกเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการตกแต่ง ไม่ว่าจะเป็นอาคาร บ้านเรือน ร้านอาหาร หรือสถานที่ต่าง ๆ เช่น ห้องน้ำ ห้องนอน ทางเดินก็สามารถนำกระจกไปตกแต่งได้ นอกจากนี้ กระจกสามารถส่องสะท้อนสำรวจตนเองแล้วยังสามารถใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบฉากในการถ่ายรูป (Props) เพื่อเพิ่มองค์ประกอบและความน่าสนใจในรูปภาพ และปัจจุบันการถ่ายรูปกับกระจกเป็นอีกเทคนิคหนึ่งในการถ่ายรูปให้สวย เพราะฉะนั้นขอบกระจกก็มีอิทธิพลต่อผู้พบเห็นทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกที่อาจจะอยากถ่ายภาพเก็บไว้

ทางผู้วิจัยมีความสนใจ เรื่องการพัฒนาเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่งภายใน ซึ่งเป็นการออกแบบเพื่อตกแต่งกระจก โดยใช้เทคนิคโคราเม่จากเชือกกล้วย เพื่อตกแต่งภายในร้านกาแฟ ซึ่งลวดลายและเทคนิคการถักที่ใช้แตกต่างออกไปจากเดิม สร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ คำนึงถึงความสวยงาม วัสดุ ความทันสมัยโดยให้ครอบคลุมทุกความต้องการที่แตกต่างของผู้บริโภค แต่ละกลุ่มเพื่อสร้างทางเลือกและพัฒนาไปในทิศทางที่จะเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุในท้องถิ่น ตลอดจนการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้อย่างคุ้มค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่ง
2. ศึกษาความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่ง โดยการออกแบบตกแต่งกระจก ใช้เทคนิคการแกะจากเชือกกล้วยเพื่อตกแต่งภายในร้านกาแฟ ซึ่งลวดลายและเทคนิคการถักที่ใช้แตกต่างออกไปจากเดิม เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดย 1) การศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดแนวทางการออกแบบ/พัฒนาแบบร่าง 3) คัดเลือกแบบ และ สร้างผลิตภัณฑ์ 4) ศึกษาความพึงพอใจ และการวิเคราะห์ข้อมูล 5) สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ศึกษาคุณสมบัติของเชือกกล้วยและผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย ซึ่งเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

1.2 ศึกษาลวดลายการถักมาคราเม่ ซึ่งเป็นเทคนิคการสาน และการถักเพื่อเป็นทางเลือกที่หลากหลายการสร้างสรรค์ลวดลาย

1.3 ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่งภายใน โดยใช้เทคนิคการแกะจากเชือกกล้วยเพื่อตกแต่งภายในร้านกาแฟ โดยสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุในท้องถิ่น ตลอดจนการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้อย่างคุ้มค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่อไปในอนาคต

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ประกอบการร้านกาแฟ ที่ตั้งอยู่ในเขต ตำบลบ่อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 46 ร้าน โดยเลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ประกอบการร้านกาแฟ ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ่อย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 ร้าน โดย ใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการตกแต่งภายในร้านต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ ได้แก่ 1) ตกแต่งร้านโดยใช้วัสดุหรือทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น 2) ตกแต่งร้านโดยใช้วัสดุธรรมชาติ 3) ตกแต่งร้านด้วยไอเดียสร้างสรรค์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกผลการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แบบสอบถามความพึงพอใจการออกแบบแบบร่าง และแบบสอบถามความพึงพอใจผลิตภัณฑ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับกล้วยและเชือกกล้วย หลักการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการตกแต่ง ความรู้เกี่ยวกับการถักแบบมาคราเม่ (Macrame') เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการดำเนินการออกแบบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

1. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่ง

ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบตกแต่งแบบร่างขอบกระจก จำนวน 9 รูปแบบ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 5 คน พิจารณาคัดเลือก 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 กำหนดแนวทางการออกแบบ/พัฒนาแบบร่าง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 รูปแบบการออกแบบแบบร่างและแรงบันดาลใจ

รูปแบบ	แรงบันดาลใจ
 ภาพที่ 1 แบบร่างขอบกระจก เพื่อการตกแต่งแบบที่ 1 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงธรรมชาติ: แรงบันดาลใจ จากดอกไม้ เทคนิคการมัด: ลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย

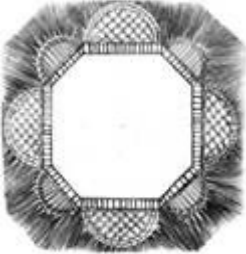
ตารางที่ 1 รูปแบบการออกแบบแบบร่างและแรงบันดาลใจ (ต่อ)

รูปแบบ	แรงบันดาลใจ
 ภาพที่ 2 แบบร่างขอบกระจก เพื่อการตกแต่ง แบบที่ 2 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงธรรมชาติ: แรงบันดาลใจ จากพระอาทิตย์ เทคนิคการมัด: ลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย
 ภาพที่ 3 แบบร่างขอบกระจก เพื่อการตกแต่ง แบบที่ 3 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงธรรมชาติ: แรงบันดาลใจ จากแสงสว่างพระอาทิตย์ เทคนิคการมัด: ลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย

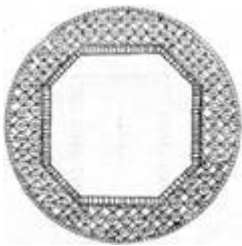
ตารางที่ 1 รูปแบบการออกแบบแบบร่างและแรงบันดาลใจ (ต่อ)

รูปแบบ	แรงบันดาลใจ
 ภาพที่ 4 แบบร่างขอบกระจก เพื่อการตกแต่ง แบบที่ 4 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงเรขาคณิต: แรงบันดาลใจจากการนำวงกลมมาต่อกันให้ความรู้สึกถึงการลอยตัวของฟองลูกโป่ง เทคนิคการมัด: ลายมัดเกลียวผสมและลายเกลียวขนานซ้ายและขวา
 ภาพที่ 5 แบบร่างขอบกระจก เพื่อการตกแต่ง แบบที่ 5 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงเรขาคณิต: แรงบันดาลใจจากแคร่ไม้ไผ่ เทคนิคการมัด: ลายมัดเกลียวผสมและตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย

ตารางที่ 1 รูปแบบการออกแบบแบบร่างและแรงบันดาลใจ (ต่อ)

รูปแบบ	แรงบันดาลใจ
 ภาพที่ 6 แบบร่างขอบกระฉก เพื่อการตกแต่ง แบบที่ 6 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงเรขาคณิต: แรงบันดาลใจจากการนำเครื่องวงกลมมาต่อกันให้ความรู้สึกถึงถึงพืด เทคนิคการมัด: ลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย การมัดลายตัวหนอนแนวตั้งแบบเครื่องวงกลม และการมัดแบบพิคอตชั่น
 ภาพที่ 7 แบบร่างขอบกระฉก เพื่อการตกแต่งแบบที่ 7 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงเรขาคณิต: แรงบันดาลใจจากการร้อยตาข่ายในงานคหกรรมศาสตร์ เทคนิคการมัด: ลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย และการมัดแบบพิคอตชั่น

ตารางที่ 1 รูปแบบการออกแบบแบบร่างและแรงบันดาลใจ (ต่อ)

รูปแบบ	แรงบันดาลใจ
 ภาพที่ 8 แบบร่างขอบกระจก เพื่อการตกแต่ง แบบที่ 8 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงเรขาคณิต: แรงบันดาลใจจาก เกล็ดปลา เทคนิคการมัด: ลายตัวปูลับ และ การมัดเกลียวตรงสลับซ้าย และ ขวา
 ภาพที่ 9 แบบร่างขอบกระจก เพื่อการตกแต่ง แบบที่ 9 ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)	รูปทรงเรขาคณิต: แรงบันดาลใจ จากเหรียญจีน ฮวงจุ้ยหรือเหรียญจีน โบราณ เทคนิคการมัด: ลายตัวปูลับ และ การมัดเกลียวตรงสลับซ้าย และ ขวา

1.2 การคัดเลือกแบบร่างและการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผู้เชี่ยวชาญ 4 ท่าน ได้เลือกรูปแบบที่ 1 เพราะมีความสวยงาม
ดูมีเอกลักษณ์ ความอ่อนช้อย ได้สัดส่วนที่สมดุล และดูแข็งแรง ผู้เชี่ยวชาญ
3 ท่าน ได้เลือกรูปแบบที่ 3 เพราะเส้นลวดลาย เส้นใยที่ต่างระดับ และ

สามารถจินตนาการถึงแสงสว่างได้ ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ได้เลือกรูปแบบที่ 6 เพราะรูปแบบมีความทันสมัย สามารถเข้ากับการออกแบบตกแต่งภายในห้องได้

ตารางที่ 2 แสดงผลการคัดเลือกรูปแบบขอบกระຈจากเชือกกล้วย โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน

ผู้เชี่ยวชาญ						
รูปแบบ	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3	ท่านที่ 4	ท่านที่ 5	รวม
แบบที่ 1	✓	✓	-	✓	✓	4
แบบที่ 2	-	-	✓	-	-	1
แบบที่ 3	-	-	✓	✓	✓	3
แบบที่ 4	-	✓	-	-	-	1
แบบที่ 5	-	-	-	-	-	-
แบบที่ 6	✓	-	✓	-	-	2
แบบที่ 7	-	-	-	✓	-	1
แบบที่ 8	✓	-	-	-	-	1
แบบที่ 9	-	-	-	-	✓	1

จากตารางที่ 1 รูปแบบผลิตภัณฑ์ขอบกระຈจากเชือกกล้วย ผู้เชี่ยวชาญเลือกมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญให้เหตุผลว่ามีความสวยงาม ดูมีเอกลักษณ์ ความอ่อนช้อย ได้สัดส่วนที่สมดุล และดูแข็งแรง ผู้เชี่ยวชาญเลือกอันดับรองลงมาเป็นรูปแบบที่ 3 โดยให้เหตุผลว่ามีเส้นลวดลาย เส้นใยที่ต่างระดับและสามารถจินตนาการถึงแสงสว่างได้ และรูปแบบที่ 6 โดยให้เหตุผลว่ารูปแบบมีความทันสมัย สามารถเข้ากับ

การออกแบบตกแต่งภายในห้องได้ ดังนั้นคณะผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน 3 รูปแบบ นำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อตกแต่งขอบกระจกจากเชือกกล้วยเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย คือ รูปแบบที่ 1 รูปแบบที่ 3 และรูปแบบที่ 6

1.3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์

ผู้วิจัยได้ทำการนำแบบที่ได้รับการคัดเลือกทั้ง 3 แบบ นำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วย โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วยรูปแบบที่ 1 รูปแบบที่ 3 และรูปแบบที่ 6 โดยใช้เทคนิคมาตรฐานแบบการมัดพิคอทซ้าย การมัดพิคอทขวา การมัดตัวหนอน แบบแนวตั้ง การมัดตัวหนอนแบบเฉียงซ้าย และการมัดตัวหนอนแบบเฉียงขวา (สุดจิตต์ สาลักษณ์, 2550) โดยมีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ ได้แก่ เชือกกล้วย เครื่องรีด เหล็กทรงกลมโครงขอบกระจกเส้นผ่านศูนย์กลาง 17 เซนติเมตร (รูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 3) โครงขอบกระจกรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด กว้าง x สูง 41 x 31 เซนติเมตร (รูปแบบที่ 6) ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอกระบวนการขั้นตอนการทำผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รูปแบบ ตามลำดับ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 ผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วย รูปทรงธรรมชาติ แร่งบันดาลใจจากดอกไม้

1. นำเชือกกล้วยมาพันให้รอบโครงเหล็ก เพื่อใช้ในการขึ้นลาย แล้วแบ่งจำนวนเส้นให้เท่ากันทุกลวดจากนั้นแบ่งเส้นกลางไว้ 3 เส้น เพื่อใส่ลูกบิด

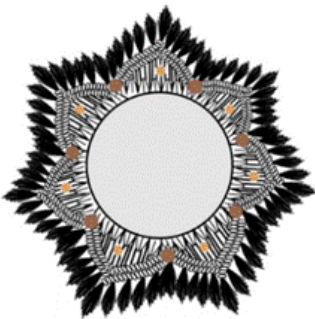
2. การมัดตัวหนอนแบบเฉียงขวา และการมัดตัวหนอนแบบเฉียงซ้าย โดยรวบเชือกกล้วยเส้นซ้ายสุดมา 1 คู่ นำเส้นริมสุดไขว้ไปด้านขวา (เป็นเส้นหลัก) จากนั้นขึ้นลายโดยนำเส้นด้านขวามาไขว้ทับเส้นหลัก แล้วสอดเข้าช่องตรงกลาง แล้วดึงทั้ง 2 เส้นให้สุด จากนั้นทำซ้ำอีก 1 ครั้ง หลังจากนั้นทำจนครบเส้นด้านซ้ายที่แบ่งไว้ (การมัดตัวหนอนเฉียงขวา) รวบเชือกกล้วยเส้นขวาสุดมา 1 คู่ นำเส้นริมสุดไขว้ไปด้านซ้าย (เป็นเส้นหลัก)

ขึ้นลายโดยนำเส้นด้านซ้ายมาไขว้ทับเส้นหลัก แล้วสอดเข้าช่องตรงกลาง แล้วดึงทั้ง 2 เส้นให้สุด จากนั้นทำซ้ำอีก 1 ครั้ง และทำจนครบเส้นด้านขวาที่แบ่งไว้ (การมัดตัวหนอนเฉียงซ้าย) ทำเหมือนเดิมจนครบทั้งหมด

ภาพที่ 10 กระบวนการทำผลิตภัณฑ์: การขึ้นลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย

ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)

ภาพที่ 11 ภาพสำเร็จขอบกระจกจากเชือกกล้วยแบบที่ 1

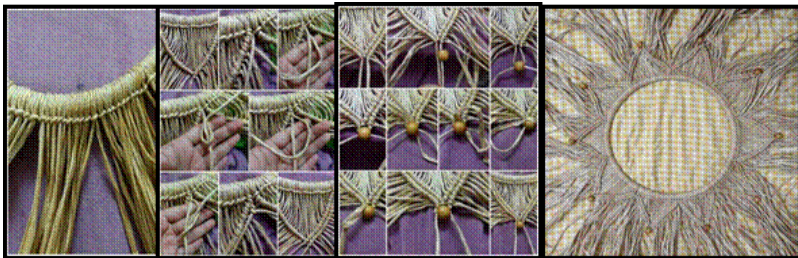
ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)

รูปแบบที่ 3 ผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วย
รูปทรงธรรมชาติ แร้งบันดาลใจจากแสงสว่าง พระอาทิตย์

1. นำเชือกกล้วยมาพันให้รอบโครงเหล็ก มัดตัวหนอนแบบเฉียงขวา และการมัดตัวหนอนแบบเฉียงซ้าย โดยแบ่งเชือกกล้วยเป็นล๊อคเท่า ๆ กัน จับเส้นซ้ายสุดมา 1 คู่ นำเส้นริมสุดไขว้ไปด้านขวา (เป็นเส้นหลัก)

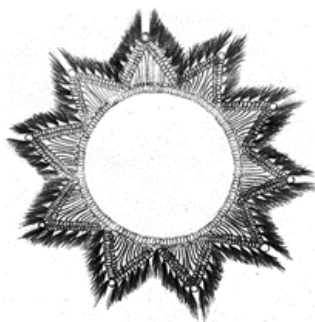
จากนั้นขึ้นลายโดยนำเส้นด้านขวามาไขว้ทับเส้นหลัก แล้วสอดเข้าช่องตรงกลาง แล้วดึงทั้ง 2 เส้นให้สุด จากนั้นทำซ้ำอีก 1 ครั้ง หลังจากนั้นทำจนครบเส้นด้านซ้ายที่แบ่งไว้ (การมัดตัวหนอนเฉียงขวา) จับเส้นขวาสุดมา 1 คู่ นำเส้นริมสุดไขว้ไปด้านซ้าย (เป็นเส้นหลัก) จากนั้นขึ้นลายโดยนำเส้นด้านซ้ายมาไขว้ทับเส้นหลัก แล้วสอดเข้าช่องตรงกลาง แล้วดึงทั้ง 2 เส้นให้สุด จากนั้นทำซ้ำอีก 1 ครั้ง หลังจากนั้น ทำจนครบเส้นด้านขวาที่แบ่งไว้ (การมัดตัวหนอนเฉียงซ้าย)

2. เมื่อถักทั้ง 2 ข้างเสร็จ นำเชือกกล้วยข้างละ 1 เส้น มาสอดใส่ในลูกปัด แล้วดึงลูกปัดให้ติดกับเชือกกล้วยด้านบน จากนั้นทำการมัดโดยนำเชือกกล้วยขึ้นไปสอดระหว่างเชือกกล้วยและลูกปัด และสอดเข้าตรงกลางเชือกกล้วย ทำเหมือนกันทั้ง 2 ข้าง ทำเหมือนเดิมจนครบทั้งหมด นำไปตัดเชือกกล้วยที่เหลือให้เป็นไปตามรูปทรง ขนาดที่ได้เส้นผ่าศูนย์กลาง 33.5 เซนติเมตร เส้นรอบวง 67 เซนติเมตร ได้ชิ้นงานที่สำเร็จ

ภาพที่ 12 กระบวนการทำผลิตภัณฑ์: การขึ้นลายซ้อนตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย

ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)

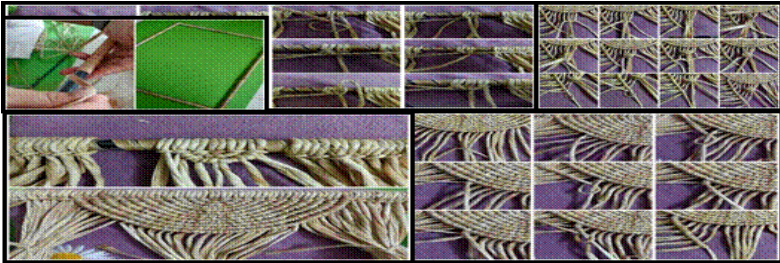

ภาพที่ 13 ภาพสำเร็จขอบกระจกจากเชือกกล้วยแบบที่ 3

ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)

รูปแบบที่ 6 ผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วย รูปทรงเรขาคณิต แรงบันดาลใจจากการนำเครื่องวงกลมต่อกันให้ความรู้สึกนึกถึงพัด

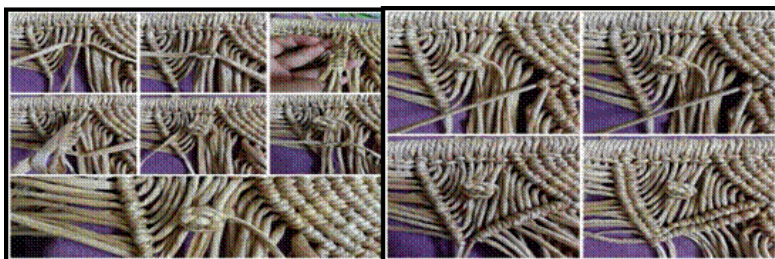
1. การมัดตัวหนอนแนวตั้งแบบเครื่องวงกลม โดยนำเชือกกล้วยมาพันให้รอบโครงเหล็ก เริ่มต้นด้วยการนำเชือก 2 เส้น มามัดจุดกึ่งกลางของโครงกระจก จากนั้นนำเชือกเส้นที่ 2 ไขว้กับเส้นที่ 3 (โดยที่เชือกเส้นที่ 2 จะเป็นเส้นหลัก) นำเส้นที่ 3 มาไขว้ทับเส้นหลัก แล้วสอดเข้าช่องตรงกลาง แล้วดึงทั้ง 2 เส้นให้สุด จากนั้นทำซ้ำอีก 1 ครั้ง (ตัวหนอนแนวตั้งแบบเครื่องวงกลม) นำเส้นที่ 4 ทำเช่นเดียวกับเส้นที่ 3 โดยโค้งให้มีลักษณะเครื่องวงกลม จากนั้นนำเส้นหลักมัดติดกับโครงโดยนำเส้นหลักอ้อมด้านหลัง จากนั้นสอดเข้าช่องด้านซ้ายแล้วดึงให้สุดแล้วจับให้เป็นเครื่องวงกลม แล้วนำปลายเส้นอ้อมไปด้านหลังแล้วสอดเข้าตรงกลาง ดึงให้แน่น เริ่มขั้นที่ 2 มัดเชือกเพิ่มและนำเส้นที่ 2 ไขว้กับเส้นที่ 1 จากนั้นมาไขว้ทับเส้นหลัก แล้วสอดเข้าช่องตรงกลาง แล้วดึงทั้ง 2 เส้นให้สุด จากนั้นทำซ้ำอีก 1 ครั้ง (การมัดแบบตัวหนอนตั้งแบบเครื่องวงกลม) ทำแบบนี้จนครบชั้น และเมื่อสุดเส้นนำเส้นหลักอ้อมไปด้านหลังแล้วสอดเข้าช่องตรงกลางด้านขวาแล้วดึงให้สุดแล้วจับให้เป็นเครื่องวงกลม แล้วนำปลายเส้นอ้อมไปด้านหลังแล้วสอดเข้าตรงกลางดึงให้แน่น จากนั้นทำซ้ำไปเรื่อย ๆ จนได้ขนาดที่ต้องการ

ภาพที่ 14 กระบวนการทำผลิตภัณฑ์: แบบที่ 6 การมัดลายตัวหนอน
แนวตั้งแบบครึ่งวงกลม

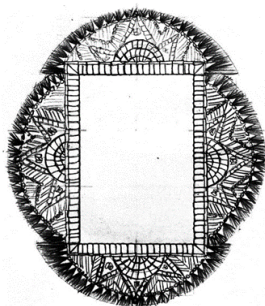
ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)

2. การมัดตัวหนอนแบบเฉียงขวา และ การมัดตัวหนอนแบบเฉียงซ้าย โดย เริ่มจับเส้นขวาสุดมา 1 คู่ นำเส้นริมสุดไขว้ไปด้านซ้าย (เป็นเส้นหลัก) จากนั้นขึ้นลายโดยนำเส้นด้านซ้ายมาไขว้ทับเส้นหลัก แล้วสอดเข้าช่องตรงกลาง แล้วดึงทั้ง 2 เส้นให้สุด จากนั้นทำซ้ำอีก 1 ครั้ง (การมัดตัวหนอนเฉียงขวา) หลังจากนั้นนำเชือกมาเพิ่มโดยทำเป็นห่วง แล้วดึงให้สุด ทำสลับกันจนครบเส้นด้านซ้ายที่แบ่งไว้ ขั้นที่ 2 การมัดตัวหนอนเฉียงขวา ทำการมัดเหมือนขั้นตอนที่ 6 แต่ไม่ต้องเพิ่มเชือก นำ 4 เส้นตรงกลางที่แบ่งไว้มามัดแบบพิคอกแบบซ้อนกัน นำที่ 1 ทับเส้นที่ 2 และ 3 นำเส้นที่ 4 ทับเส้นที่ 1 แล้วอ้อมด้านหลัง เส้นที่ 2 และ 3 จากนั้นสอดเข้าช่องว่างเส้นที่ 1 แล้วดึงให้แน่น จากนั้น ทำซ้ำกัน 5 ครั้งแล้วสอดปลายเส้นที่ 2 และ 3 เข้าช่องตรงกลางด้านบนแล้วดึงให้แน่น จากนั้นมัดแบบพิคอกซ้อนกันอีก 1 ครั้ง แล้วนำเส้นที่ 1 และ 2 มัดตัวหนอนแบบเฉียงซ้ายต่อจากที่เหลือ

ภาพที่ 15 กระบวนการทำผลิตภัณฑ์: การขึ้นลายตัวหนอนเฉียงขวา
และเฉียงซ้าย และการมัดแบบพิคอตซ้อน
ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)

3. การมัดตัวหนอนเฉียงซ้าย ทำการมัดเหมือนขั้นตอนที่ 2 แต่ไม่ต้องเพิ่มเชือก นำ 4 เส้นตรงกลางที่แบ่งไว้มามัดแบบพิคอตแบบซ้อนกัน นำที่ 1 ทับเส้นที่ 2 และ 3 นำเส้นที่ 4 ทับเส้นที่ 1 แล้วอ้อมด้านหลังเส้นที่ 2 และ 3 จากนั้นสอดเข้าช่องว่างเส้นที่ 1 แล้วดึงให้แน่น จากนั้นทำซ้ำกัน 5 ครั้ง แล้วสอดปลายเส้นที่ 2 และ 3 เข้าช่องตรงกลางด้านบนแล้วดึงให้แน่น จากนั้นมัดแบบพิคอตซ้อนกันอีก 1 ครั้ง แล้วนำเส้นที่ 1 และ 2 มัดตัวหนอนแบบเฉียงซ้ายและมัดตัวหนอนเฉียงขวาต่อจากที่เหลือ ทำเหมือนเดิมจนครบทั้ง 4 ด้าน

ภาพที่ 16 ภาพสำเร็จขอบกระจกจากเชือกกล้วยแบบที่ 6
ที่มา: (ฉัตรดาว ไชยหล่อ, 2565)

1.4 การศึกษาความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วย

จากการศึกษา ข้อมูล พบว่า ผู้ประกอบการร้านค้าเพที่ตั้งอยู่ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 ร้าน เป็นเพศชาย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ที่เหลือจำนวน 2 คน เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 40 โดยผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 4 คน อายุ 20 - 30 ปี คิดเป็น ร้อยละ 80 รองลงมา อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ส่วนความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วย รูปแบบที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพึงพอใจระดับมากที่สุด ด้านวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 5.00$) รองลงมา ด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.80$) และ ด้านความสมดุลของตัวชิ้นงาน โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก คือ 4.27 ผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วยรูปแบบที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ด้านความคงทน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านความเป็นเอกลักษณ์ และวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม ในสัดส่วนที่เท่ากัน ($\bar{X} = 4.80$) รองลงมา ด้านความชอบโดยรวม ($\bar{X} = 4.40$) โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.50 ส่วนผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วยรูปแบบที่ 6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ด้านวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.80$) รองลงมาด้านความเป็นเอกลักษณ์ ($\bar{X} = 4.40$) และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากด้านความคงทน ด้านความคิดสร้างสรรค์ และ ด้านประโยชน์ในการใช้งานมีสัดส่วนเท่ากัน ($\bar{X} = 4.20$) โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก คือ 4.07 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ขอบกระຈกจากเชือกกล้วย

รายการประเมิน	รูปแบบที่ 1		รูปแบบที่ 3		รูปแบบที่ 6	
	$\bar{X}$	ระดับความพึงพอใจ	$\bar{X}$	ระดับความพึงพอใจ	$\bar{X}$	ระดับความพึงพอใจ
ความประณีตความสวย	4.20	มาก	4.20	มาก	3.80	มาก
ความสมดุลของตัวชิ้นงาน	4.40	มากที่สุด	4.20	มาก	3.60	มาก
ความคงทน	4.00	มาก	4.80	มากที่สุด	4.20	มาก
ความคิดสร้างสรรค์	4.80	มากที่สุด	4.80	มากที่สุด	4.20	มาก
ความเป็นเอกลักษณ์	4.20	มาก	4.80	มากที่สุด	4.40	มากที่สุด
วัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม	5.00	มากที่สุด	4.80	มากที่สุด	4.80	มากที่สุด
ประโยชน์ในการใช้งาน	4.20	มาก	4.00	มาก	4.20	มาก
ความชอบโดยรวม	4.00	มาก	4.40	มากที่สุด	3.40	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.27	มาก	4.50	มากที่สุด	4.07	มาก

จากการศึกษาความพึงพอใจจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขอบกระจก จากเชือกกล้วยจะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจที่แตกต่างกัน ไม่มากนัก โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ขอบกระจก รูปแบบที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ประกอบการร้านกาแฟ ได้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์ขอบกระจกจากเชือกกล้วยโดยใช้เทคนิคการมัดว่า มีรูปแบบที่น่าสนใจ มีเอกลักษณ์ในตัวเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ชิ้นงาน ดูประณีต มีความละเอียดอ่อนและยังเป็นวัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติ ซึ่งสามารถนำผลิตภัณฑ์ชิ้นนี้มาใช้งานได้จริง สามารถนำไปประดับตกแต่งได้ โดยทางผู้ประกอบการยังได้ให้เหตุผลในการเลือกผลิตภัณฑ์ คือ เลือกจากวัสดุที่ใช้การทำผลงานชิ้นนี้ มีความน่าสนใจ ซึ่งเป็นวัสดุที่ทำมาจาก ธรรมชาติ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่รู้จักนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ ให้เกิดประโยชน์ และยังให้เกิดความหลากหลาย ทำให้เมื่อนำมาตกแต่งร้านแล้ว ลูกค้าหรือผู้บริโภคยังสามารถใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย เพื่อการตกแต่งภายใน มีวัตถุประสงค์เพื่อการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากเชือกกล้วยและศึกษาความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ออกแบบและพัฒนาแบบร่างตกแต่ง ขอบกระจก ทั้งหมดจำนวน 9 รูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ คัดเลือกจำนวน 3 รูปแบบ คือ แบบที่ 1 ได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติรูปทรงธรรมชาติ: ดอกไม้ และ แบบที่ 3 รูปทรงธรรมชาติ: แสงสว่างพระอาทิตย์ ซึ่งแบบที่ 1 และ แบบที่ 3 ใช้เทคนิคการมัดลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย ส่วนอีกรูปแบบที่ได้รับการคัดเลือก คือ แบบที่ 6 ได้แรงบันดาลใจ จากรูปทรงเรขาคณิต: การนำครึ่งวงกลมมาต่อกันให้ความรู้สึกนึกถึงพัด

ใช้เทคนิคการแม่ ลายตัวหนอนเฉียงขวา และตัวหนอนเฉียงซ้าย การมัดลาย ตัวหนอนแนวตั้งแบบครึ่งวงกลม และการมัดแบบพิคอกซ้อน โดยผู้เชี่ยวชาญ ให้เหตุผลการเลือกแบบร่างทั้งสามรูปแบบว่า มีความสวยงาม มีเส้นลวดลาย เป็นเอกลักษณ์ ความอ่อนช้อย ได้สัดส่วนที่สมดุล และดูแข็งแรง และมีความทันสมัย สามารถเข้ากับการออกแบบตกแต่งภายในห้อง ได้สอดคล้องกับที่ สุดจิตต์ สาลักษณ์ (2550) ได้กล่าวถึง การใช้เทคนิคการแม่ แบบการมัดพิคอก การมัดตัวหนอน แบบแนวตั้ง แนวเฉียง สามารถสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิด ลวดลายการถัก วัสดุ รูปแบบการใช้งานที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถ นำไปตกแต่งร้านและยังก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่า ให้กับวัสดุในท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัย ศศิณัฐ หล่อธนารักษ์ (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณสมบัติ การแปรรูปจากต้นกล้วย เพื่อนำมาออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งภายในบ้าน โดยกล่าวว่า การสร้างสรรค์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากวัสดุที่ได้จากธรรมชาติ นั้น จำเป็นต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับคุณสมบัติของวัตถุดิบเป็นสำคัญ วัสดุที่ได้ จากการแปรรูปต้นกล้วยจึงเป็นอีกทางเลือกในการพัฒนางานออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์และสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ พงษ์ธรรม ณรงค์วิทย์ และราชัน แฝงประเสริฐ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง เชือกกล้วยพ่นจากหัตถกรรมสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยมีการออกแบบ และผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีความหลากหลาย ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดและสามารถสร้างรายได้สู่ชุมชนได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ขอบกระจก จากเชือกกล้วย โดยมีความพึงพอใจระดับมากถึงมากที่สุด ต่อผลิตภัณฑ์ ขอบกระจกจากเชือกกล้วยทั้งสามรูปแบบ ทั้งวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม ความคิดสร้างสรรค์ และความมีเอกลักษณ์ในตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ ณิชรา ไทยสมบูรณ์ (2557) ที่ได้ทำการศึกษาพัฒนารูปแบบหัตถกรรมท้องถิ่น กรณีศึกษากลุ่มวัสดุจากต้นกล้วย ชุมชนบ้านหัวควาย ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นวัสดุที่มีความเหมาะสม สามารถนำมาสร้างสรรค์งานได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งรูปแบบลายขัดสาน งานหัตถกรรม รวมถึงการถักแบบมาคราเม่ได้ และยังเป็นการรักษาภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่และต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ให้คงอยู่ได้ต่อไป และงานวิจัยของ พงษ์ธรรม ณรงค์วิทย์ และราชนัน แฝงประเสริฐ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่องเชือกกล้วยพื้นจากหัตถกรรมสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งกล่าวว่าการออกแบบและผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วย ต้องออกแบบให้มีความสอดคล้องเหมาะสมทั้งในด้านความสวยงาม และการใช้งาน การใช้เชือกกล้วยที่มีขนาดแตกต่างกันในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายตามคุณลักษณะของวัสดุเชือกกล้วยนั้น ก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่กลุ่มชุมชนและนักออกแบบ ต้องร่วมกันประยุกต์และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีความเหมาะสม โดดเด่น และมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เชือกกล้วยแต่ละเส้นมีโครงสร้างเส้นใยและสีอ่อนเข้มที่ต่างกัน จึงทำให้ขนาดไม่เท่ากันเมื่อนำมาทำชิ้นงานทำให้เกิดสีที่ต่างกัน แต่ความแตกต่างกันทำให้เกิดเป็นพื้นผิวที่แตกต่างกันอย่างลงตัว
2. ควรศึกษาตลาดลาย เทคนิคการสานการถักรูปแบบต่าง ๆ ให้หลากหลายรูปแบบมากขึ้น
3. ควรพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยให้มีความหลากหลายใช้ประโยชน์ได้กว้างขึ้น
4. ควรศึกษาวัสดุจากพืชชนิดต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่นเพื่อต่อยอดและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรดาว ไชยหล่อ. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). แบบร่างขอบกระจกเพื่อการตกแต่งแบบที่ 1-9. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). กระบวนการทำผลิตภัณฑ์. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). ภาพสำเร็จขอบกระจกจากเชือกกล้วยแบบที่ 1. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). ภาพสำเร็จขอบกระจกจากเชือกกล้วยแบบที่ 3. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). ภาพสำเร็จขอบกระจกจากเชือกกล้วยแบบที่ 6. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์สร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ณิศรา ไทยสมบูรณ์. (2557). การศึกษาพัฒนารูปแบบหัตถกรรมท้องถิ่นกรณีศึกษากลุ่มวัสดุจากต้นกล้วย ชุมชนบ้านหัวควาย ตำบลคูเต่า อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา. [การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- ปราณี กิติเสถียรพร. (2548). ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมเชือกกล้วยกรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านหัวควาย หมู่ที่ 9 ตำบลคูเต่า อำเภอนาทม จังหวัดสงขลา. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- พจนันธรรม ณรงค์วิทย์ และราชัน แฝงประเสริฐ. (2560). เชือกกล้วยฟื้นจากหัตถกรรมสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์. การประชุมวิชาการระดับชาติ “โฮมภูมิ ครั้งที่ 3: Wisdom to the Future: ภูมิปัญญาสู่อนาคต” คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (น. 437-445).

ศศิณัฐ ห่อธนาธิก. (2558). *การศึกษาคุณสมบัติแปรรูปจากต้นกล้วยเพื่อนำมาออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งภายใน*. [วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร].

สุดจิตต์ สาลักษณ์. (2550). *มาคราเม่*. โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.

เสาวลักษณ์ คงกาญจนา. (2548). *ศิลปะการมัดเชือกแบบมาคราเม่*. โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.

การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT
ในรายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ ของนักศึกษาสาขาวิชา
สังคมศึกษา (ค.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Instructional Model 4 MAT Education
in Human Geography Course
of Student Social Studies Program (B.Ed.)
Bansomdejchaopraya Rajabhat University

(Received: February 1, 2023 Revised: May 28, 2023 Accepted: June 8, 2023)

อาทิตย์ อินธาระ¹

Athtit Inthara

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ในรายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือนักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 81 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ทั้ง 8 ขั้นตอน ที่สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา แบบประเมินผลชิ้นงานผังความคิด แบบประเมินผลการทำข้อสอบอัตนัย แบบประเมินผลการนำเสนอของกลุ่ม แบบบันทึกผลพฤติกรรมการเรียนและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน วิเคราะห์ผลและหาข้อสรุป เป็นแบบเชิงบรรยาย และพรรณนา ร่วมกับสถิติเชิงพรรณนา

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: athtit1@hotmail.com

ผลการวิจัยพบว่า ขั้นที่ 1 ผู้สอนกระตุ้นโดยใช้คำถาม คำถามที่ใช้หลักเหตุผลผู้เรียนไม่สามารถตอบได้มากนัก ขั้นที่ 2 ผู้สอนให้นักศึกษาวิเคราะห์และฝึกทำกิจกรรมกลุ่มระดมสมองอภิปรายร่วมกัน การระดมสมองเป็นไปด้วยดี ส่วนการอภิปรายร่วมกันไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ขั้นที่ 3 เน้นให้นักศึกษาได้วิเคราะห์อย่างไตร่ตรอง จัดลำดับความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนโดยประเมินจากการทำผังความคิด ผลงานส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ ขั้นที่ 4 ผู้สอนบรรยายเนื้อหา นักศึกษามีการปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนให้ความร่วมมือดี ขั้นที่ 5 นักศึกษาตอบคำถามอัตรยานักศึกษาบางคนยังไม่คุ้นชิน ผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้และต้องปรับปรุง ขั้นที่ 6 นักศึกษาแสดงความสามารถตามความถนัด สร้างสรรค์ชิ้นงานของตนเอง พบว่า ผลงานหลากหลาย นักศึกษาไม่สามารถใช้คำอธิบายเชิงพื้นที่ได้ ในขั้นนี้จะขึ้นอยู่กับธรรมชาติของรายวิชา ขั้นที่ 7 นักศึกษาวิจารณ์งานของตนเองจากขั้นที่ 6 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความพยายามที่จะอธิบายชิ้นงานแต่ไม่ถี่นัก ขั้นที่ 8 นักศึกษานำเสนอหน้าชั้นเรียนและวิพากษ์ผลงานร่วมกัน พบว่า นักศึกษาไม่สามารถวิพากษ์งานอย่างสร้างสรรค์ได้มากนัก แต่พยายามมีส่วนร่วมดี

คำสำคัญ: 4 MAT ภูมิศาสตร์ สังคมศึกษา

Abstract

This research article aims to analyze the 4 MAT teaching and learning process in the subject of human geography in Social Studies (B.Ed.). The sample group used in this study was the second-year students in Social Studies, Bansomdejchaopraya Rajabhat University in the second semester of the academic year 2022. There were 3 classrooms with a total of 81 students. The tool used in the study were the 4 MAT learning management plan with 8 steps that corresponded to the course content, evaluation form of mind-mapping work piece, evaluation form of taking the subjective test, evaluation form of group presentation, recording form of study behavior and participation in class. Data analysis and study results were presented narratively, descriptively and descriptively statistically.

The results of the research showed that in step 1, the teacher stimulated the students by using the rational principles questions, but the students could not answer much. Step 2 the teacher asked the students to analyze and practice group brainstorming and discussion activities. Brainstorming went well, while the joint discussion was not very successful. Step 3, prioritizing the relationship of what was learned by evaluating mind mapping works revealed most of the works were at fair level. Step 4, the teacher described the content and the students interacted with the teacher and cooperated well. Step 5, the students answered the subjective questions, which some of them were not familiar with. The overall evaluation results were at fair level and needed improvement. Step 6, the students

demonstrated their abilities according to their aptitudes by creating their own works. It was found that the works were diverse. The students could not use spatial descriptions. At this stage, it depends on the nature of the course. Step 7, the students reviewed their works from step 6. It showed that most students tried to explain their works but were not good at it. Finally, step 8, the students presented their works in front of the class and criticized the works in plenary. It was found that the students could not creatively criticize the works much, but participated well.

Keywords: 4 MAT, Geography, Social.

บทนำ

ในปัจจุบันเป็นยุคการศึกษาในทศวรรษ 2020 มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้หลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่พฤติกรรมของผู้เรียนในหลายวิชายังเป็นปัญหาหนึ่งที่ยังไม่ตอบรับต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะวิชาภูมิศาสตร์ เป็นวิชาที่สำคัญในกลุ่มสาระสังคมศึกษา เป็นวิชาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ชอบและไม่ถนัด เนื่องจากเนื้อหาเยอะ ยาก และต้องมีพื้นฐานความจำเป็นอย่างมาก เมื่อนำไปจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนส่งผลให้ผู้เรียนขาดความตั้งใจ ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สะท้อนถึงความเบื่อหน่ายและไม่อยากเรียน อีกทั้งการเรียนในห้องเรียนปัจจุบันไม่ได้ให้ความสำคัญกับทักษะทางด้านต่าง ๆ เท่าที่ควร เช่น ทักษะการอธิบายความเป็นเหตุเป็นผล ทักษะการอ่านวิเคราะห์ ทักษะการคิดเชื่อมโยง ขาดทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการทำงานกลุ่ม พฤติกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวย่อมส่งผลต่อตัวผู้เรียนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านมาตรฐานความรู้ ผลการเรียนรู้ที่ต่ำลง การขาดการปฏิสัมพันธ์และแสดงพลังด้านความคิดร่วมกันภายในกลุ่ม การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนวิชาภูมิศาสตร์จึงเป็นปัญหาที่อาจารย์ผู้สอนจะต้องแก้ไขเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นต่อไป

การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปัญหาดังกล่าวข้างต้น มีการนำเอารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT เข้ามาใช้กันอย่างแพร่หลาย ในวงการการศึกษาไทย กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT เป็นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากการค้นคว้าวิจัยของเบอร์นิส แมคคาธี (Bernice McCarthy) นักวิชาการการศึกษาที่ประยุกต์แนวคิดของ เดวิด คอลบ์ (David Kolb) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมอง ทั้งซีกซ้ายและซีกขวาอย่างสมดุลกัน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มผู้เรียน โดยแบ่งเป็น 4 แบบ คือ ผู้เรียนที่ถนัดจินตนาการ (Imaginative), ผู้เรียนที่ถนัดการวิเคราะห์ (Analytic Learners) ผู้เรียนที่ถนัดใช้สามัญสำนึก

(Commonsense Learners) และผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้จากประสบการณ์รูปธรรมไปสู่การลงมือปฏิบัติ (Dynamic Learners) รวมถึงมีการวางแผนการจัดกิจกรรมเป็น 8 ขั้นตอน เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลาย และเน้นการมีส่วนร่วม ตอบสนองการพัฒนาของผู้เรียนที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน แมคคาร์ธี (McCarthy, 1990 อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นรพานนท์, 2561, น. 163-164) โดยมีงานวิจัยที่ได้ทดลองใช้แล้วได้ผลลัพธ์ออกไปในทิศทางที่ดี

อย่างไรก็ตามการวิจัยในชั้นเรียนบางส่วนในประเทศไทยมักจะพยายามใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT สำหรับการแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ แต่งานบางส่วนนี้เองกลับไม่ได้กล่าวถึงการตรวจสอบและวิเคราะห์ขั้นกระบวนการของเทคนิคนั้น ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ ของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอน และวิเคราะห์กระบวนการของเทคนิคดังกล่าวว่าสามารถนำมาใช้กับการเรียนการสอนแล้วได้ผลอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการเรียนในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ในรายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.)

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ทุกชั้นปี รวมประมาณ 350 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 รหัส 64 สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 81 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT

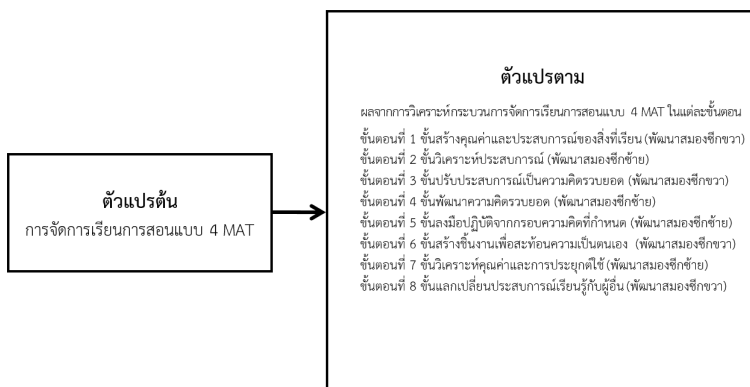
ตัวแปรตาม คือ ผลจากการวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ทั้ง 8 ขั้นตอน

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT จะวิเคราะห์เป็น 8 ขั้นตอนในการทดลองในห้องเรียน ส่วนเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ วิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ บทที่ 2 ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม แบ่งเป็น 6 หัวข้อ ได้แก่ 1) ความหมายของวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์วัฒนธรรม 2) เชื้อชาติ (Race) 3) ภาษาและตระกูลภาษา (Language and Language family) 4) ศาสนา (Religion) 5) ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) 6) การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาระบบการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ในรายวิชา ภูมิศาสตร์มนุษย์ ของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ที่มา: (อาทิตย อินทาระ, 2565)

วิธีดำเนินการวิจัย

1) ศึกษาหลักการและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ของ แมคคาร์ธี (McCarthy, 1990 อ้างถึงในสุนทร สินธพานนท์, 2561, น. 163-164) ตามขั้นตอนมี 8 ขั้นตอน

2) จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ทั้ง 8 ขั้นตอน ที่สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ บทที่ 2 ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ระยะเวลา 6 ชั่วโมง (ช่วงกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566)

2.2) แบบประเมินผลชิ้นงานผังความคิดในขั้นตอนที่ 3

2.3) แบบประเมินผลการทำข้อสอบอัตนัยในขั้นตอนที่ 5

2.4) แบบประเมินผลการนำเสนองานกลุ่มหน้าชั้นเรียน ในขั้นตอนที่ 8

2.5) แบบบันทึกผลพฤติกรรมการณ์เรียนและการมีส่วนร่วม ในชั้นเรียนในภาพรวม

3) นำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนจำนวน 3 ท่าน ที่มีประสบการณ์การสอนทั้งในโรงเรียนมัธยมและระดับมหาวิทยาลัย เพื่อพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือกับวิธีการและเกณฑ์การประเมินในแบบประเมินต่าง ๆ

4) แผนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ทั้ง 8 ขั้นตอน ที่สอดคล้องกับเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในรายวิชาภูมิศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงต้นทอม 1/2565 ประมาณเดือนมกราคม พ.ศ. 2566 ระยะเวลา 6 ชั่วโมง นำแผนและเครื่องมือดังกล่าวไปดำเนินการทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษากลุ่มเล็ก คือ ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนแยกจำนวน 7 คน

ผลการ Try out พบว่า ในภาพรวมกระบวนการทั้ง 8 ขั้นตอน ที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT สามารถดำเนินการผ่านไปได้ด้วยดี ผลโดยรวมช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน โดยผู้วิจัยไม่ได้เน้นผลสัมฤทธิ์ด้านคะแนนที่จะต่อเนื่องหลังพฤติกรรมในชั้นเรียน ส่วนปัญหาที่พบคือการดำเนินการในรายละเอียดบางขั้นตอนอาจทำไม่ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม รวมถึงสภาพพื้นฐานของกลุ่มที่นำมา Try out เป็นนักศึกษากลุ่มที่เรียนไม่ดี ทั้งนี้การควบคุมให้กระบวนการที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT มีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องอีกหลายอย่าง ส่วนเครื่องมือต่างๆ ที่นำมาใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ พบว่าไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เครื่องมือเป็นแบบง่ายไม่มีความซับซ้อน สามารถบันทึกผล ประเมิน นำไปสู่การวิเคราะห์ได้ครบถ้วน ส่วนผลจะเป็นอย่างไรมีปัจจัยหลายอย่าง เช่น คุณภาพกลุ่มตัวอย่าง สิ่งแวดล้อมในห้องเรียน ธรรมชาติของเนื้อหาในรายวิชานั้น ๆ

5) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง

5.1) ปฐมนิเทศและชี้แจงให้นักศึกษาเข้าใจถึงขั้นตอน และวิธีการจัดการเรียนรู้รายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ เรื่องภูมิศาสตร์วัฒนธรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ในชั่วโมงเรียนที่ 1 แบ่งนักศึกษาให้นั่งเป็นกลุ่ม

ห้องเรียนละ 4 กลุ่ม ๆ ละ 6-7 คน เนื่องจากเพื่อสนับสนุนขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ในบางขั้นตอนเป็นการประเมินงานเดี่ยว ในบางขั้นตอนเป็นการประเมินงานกลุ่ม

5.2) ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนในแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแบบ 4 MAT โดยมีรายละเอียดตามลำดับขั้นตอน ดังตารางที่ 1

6) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามลำดับกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT เป็น 8 ขั้นตอน โดยนำข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนมาเพื่อวิเคราะห์ผลและหาข้อสรุปเป็นแบบเชิงบรรยายและพรรณนา ร่วมกับสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและร้อยละ

ตารางที่ 1 การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT

ชั่วโมงเรียน	ลำดับขั้น	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน	เครื่องมือและการบันทึกผล
ชั่วโมงที่ 1	ขั้นที่ 1 สร้างคุณค่าและ ประสบการณ์ ของสิ่งที่เรียน	1. ผู้สอนให้นักศึกษาดูคลิปเกี่ยวกับเนื้อหา ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (เพื่อกระตุ้นให้สร้าง คุณค่า)	1. นักศึกษาดูคลิป (เพื่อสร้างคุณค่า และประสบการณ์)	1. แบบบันทึกผล
		2. ผู้สอนถามคำถาม นักศึกษาโดยให้เขียน ตอบลงในกระดาษ (เพื่อกระตุ้นให้ สร้างคุณค่าและ ประสบการณ์)	2. นักศึกษา ฟังคำถามและ ตอบคำถาม ลงในกระดาษ (เพื่อสร้าง ประสบการณ์)	
		3. ผู้สอนสุ่มหยิบ กระดาษคำตอบของ นักศึกษามาอ่าน 5 ใบ และใช้คำถาม ถามนักศึกษา	3. นักศึกษา ฟังคำถามจากผู้สอน และช่วยกัน ตอบคำถาม	

ตารางที่ 1 การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT (ต่อ)

ชั่วโมงเรียน	ลำดับขั้น	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน	เครื่องมือและ การบันทึกผล
ชั่วโมงที่ 1	ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ ประสบการณ์	1. ผู้สอนถามนักศึกษาเพื่อกระตุ้นความอยากรู้ของนักศึกษา (กระตุ้นการวิเคราะห์ประสบการณ์)	1. นักศึกษาตอบคำถามของผู้สอน (วิเคราะห์ประสบการณ์)	1. แบบบันทึกผล
		2. ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม และให้นักศึกษาทำผังความคิด (กระตุ้นให้ระดมสมอง)	2. นักศึกษาจับกลุ่มและร่วมกันทำผังความคิด (ระดมสมองและอภิปราย)	
ชั่วโมงที่ 5 และ 6	ขั้นที่ 8 แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ เรียนรู้กับผู้อื่น	1. ผู้สอนให้นักศึกษาแบ่งกลุ่ม และส่งตัวแทนมาจับฉลากเพื่อรับโจทย์ประเด็นที่สำคัญที่ผู้สอนเตรียมไว้ให้	1. นักศึกษาแบ่งกลุ่ม และส่งตัวแทนจับฉลาก	1. แบบประเมินการนำเสนองานและการวิจารณ์รายกลุ่ม (ดี พอใช้ ต้องปรับปรุง) 2. แบบบันทึกผล
		2. ผู้สอนมอบหมายให้นักศึกษาหาข้อมูลเพื่อนำเสนอเนื้อหาและคิดวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจ (กระตุ้นให้คิดวิธีการนำเสนออย่างสร้างสรรค์)	2. นักศึกษาในกลุ่มช่วยกันหาข้อมูลเพื่อนำเสนอและช่วยกันคิดวิธีการนำเสนอ (คิดวิธีการนำเสนออย่างสร้างสรรค์)	

ตารางที่ 1 การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT (ต่อ)

ชั่วโมงเรียน	ลำดับขั้น	บทบาทผู้สอน	บทบาทผู้เรียน	เครื่องมือและการบันทึกผล
ชั่วโมงที่ 5 และ 6	ขั้นที่ 8 แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ เรียนรู้กับผู้อื่น	3. ผู้สอนชี้แจง มารยาทในการวิจารณ์ และบอกหัวข้อในการ วิจารณ์ให้นักศึกษา ทราบก่อนการนำเสนอ	3. นักศึกษา ฟังผู้สอนชี้แจง เรื่องมารยาท ในการวิจารณ์และ หัวข้อที่นักศึกษา จะวิจารณ์เพื่อน กลุ่มอื่น	1. แบบประเมิน การนำเสนองาน และการวิจารณ์ รายกลุ่ม (ดี พอใช้ ต้องปรับปรุง) 2. แบบบันทึกผล
		4. ผู้สอนให้นักศึกษา ออกมานำเสนอ และร่วมกันวิพากษ์ วิจารณ์งานอย่าง สร้างสรรค์ (กระตุ้น ให้เกิดการวิพากษ์ วิจารณ์อย่าง สร้างสรรค์ เป็นการ ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักรับ ฟังความคิดเห็นผู้อื่น)	4. นักศึกษานำ เสนองาน และ วิพากษ์วิจารณ์ งานร่วมกัน อย่างสร้างสรรค์ (วิพากษ์วิจารณ์ อย่างสร้างสรรค์ แลกเปลี่ยน ฝึกรับฟัง ความคิดเห็นผู้อื่น)	

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT รายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ หัวข้อภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ทั้ง 8 ขั้นตอน ดังตารางที่ 1 ที่กล่าวไปนั้น ผลการวิเคราะห์กระบวนการในขั้นตอนต่าง ๆ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างคุณค่าและประสบการณ์ของสิ่งที่เรียน

ผู้สอนกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนคิด โดยใช้คำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ คำถามที่ใช้หลักความเป็นเหตุนำไปสู่ผลผู้เรียน

ไม่สามารถตอบได้มากนัก อาจเป็นข้อบกพร่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ในการเรียนการสอน แต่ข้อจำกัดที่ไม่สามารถกระทำได้ในขั้นที่ 1 คือการออกไปปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมจริงของสิ่งที่เรียน ผู้สอนไม่สามารถทำได้เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น เนื้อหาที่ใช้สอนเป็นเรื่องภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ไม่สามารถนำผู้เรียนออกไปสถานที่จริงได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาในห้องเรียน หลักสูตรของสาขาวิชาไม่เอื้อต่อการออกไปปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจริงได้ในทันที

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์

ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาอยากเรียนรู้และสนใจในสิ่งที่เรียน โดยให้นักศึกษาวิเคราะห์หาเหตุผล ให้ฝึกทำกิจกรรมกลุ่มอย่างหลากหลาย เช่น ฝึกเขียนผังความคิด นักศึกษาช่วยกันระดมสมองมีการอภิปรายร่วมกัน ในขั้นที่ 2 นี้ พบว่า ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และสนใจในสิ่งที่เรียน นักศึกษาบางคนมีการตอบโต้ผู้สอน บางคนนั่งเงียบเฉย ผู้สอนจึงทิ้งให้นักศึกษาคิดปรึกษากันเพื่อให้นักศึกษาเกิดความอยากรู้ จากนั้นผู้สอนให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มออกเป็น 12 กลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน เพื่อให้นักศึกษาทำงานเป็นกระบวนการกลุ่ม โดยผู้สอนให้นักศึกษาทำผังความคิด จากการสังเกต พบว่า นักศึกษาทุกคนมีการร่วมมือกันเป็นอย่างดี เช่น การร่วมหาคำตอบจากในหนังสือร่วมกัน การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การค้นคว้าหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และมีการตกแต่งเพื่อทำให้ชิ้นงานออกมาในรูปแบบที่สวยงามแตกต่างกัน ผลงานส่วนใหญ่สามารถประเมินได้ในระดับพอใช้

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ได้ว่าผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาอยากเรียนรู้และสนใจในสิ่งที่เรียนได้ โดยให้นักศึกษาวิเคราะห์หาเหตุผลให้ฝึกทำกิจกรรมกลุ่ม นักศึกษาช่วยกันระดมสมอง ส่วนการอภิปรายร่วมกันภายในกลุ่มนั้น อาจเป็นข้อจำกัดที่ครูผู้สอนไม่สามารถควบคุมได้เนื่องจากนักศึกษามีความหลากหลายเชิงความคิด

ขั้นที่ 3 ขั้นปรับปรุงประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด

ผู้สอนเน้นให้นักศึกษาได้วิเคราะห์อย่างไตร่ตรอง นำความรู้ที่ได้มาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้ศึกษาค้นคว้าโดยจัดระบบการวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับการจัดลำดับความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียน โดยประเมินจากการทำผังความคิดของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม พบว่า ผลงานส่วนใหญ่สามารถประเมินได้ในระดับพอใช้ โดยรวมนักศึกษาสามารถปฏิบัติกิจกรรมในขั้นนี้พอได้ ข้อจำกัด พบว่า ในการทำงานกลุ่มดังกล่าว สามารถแจกแจงกลุ่มนักศึกษาได้ 2 ประเภท คือ กลุ่มนักศึกษาที่มีความร่วมมือทุกคน และกลุ่มนักศึกษาที่มีการทำงานบางคน

ขั้นที่ 4 ขั้นพัฒนาความคิดรวบยอด

ผู้สอนบรรยายเนื้อหารายละเอียดของข้อมูลต่าง ๆ ของภูมิศาสตร์วัฒนธรรม นำไปสู่พัฒนาความคิดรวบยอดของตนในเรื่องที่เรียน บรรยายเชิงสาธิตยกตัวอย่าง ผู้สอนเน้นการอธิบายผ่านตาราง แผนที่ และรูปภาพ พบว่า ในกลุ่มผู้เรียนบางคนต้องปรับปรุง ไม่สามารถพัฒนาความคิดรวบยอดของตนในเรื่องที่เรียนได้ หรืออาจจะไม่ชอบเขียนสรุป นอกจากนี้การที่ผู้สอนให้นักศึกษาไปสืบค้นทำชิ้นงานสรุปดังกล่าว นักศึกษาบางคนยังไม่สามารถสืบค้นได้อย่างดีพอที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีคุณภาพโดยเฉพาะข้อมูลแผนที่

ขั้นที่ 5 ขั้นลงมือปฏิบัติจากกรอบความคิดที่กำหนด

ผู้สอนให้นักศึกษาทำข้อคำถามอัตนัย พบว่า ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในขั้นนี้คือ นักศึกษาบางคนยังไม่คุ้นชินไม่ชอบการเขียน ในภาพรวมถือว่าอยู่ในระดับพอใช้และต้องปรับปรุง

ขั้นที่ 6 ขั้นสร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

ผู้สอนให้ผู้เรียนแสดงความสามารถของตนเอง ตามความถนัด เพื่อสร้างสรรค์ชิ้นงานของตนเอง เป็นการแสดงถึงความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน ในขั้นนี้ผู้สอนให้นักศึกษาเขียนประเด็นที่สำคัญของเนื้อหาและวาดแผนที่หรือภาพประกอบ พบว่า นักศึกษาเลือกเขียนประเด็น

หลากหลายตามความเข้าใจของแต่ละบุคคล นักศึกษาบางคนทำออกมาได้ไม่ได้นัก ผลงานมีความหลากหลายปะปนกัน บางคนไม่มีความพยายาม บางคนก็ตั้งใจทำ นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาสามารถเลือกประเด็นนำมาเขียนได้ แต่ไม่สามารถเชื่อมกับเครื่องมือในการอธิบายได้ ไม่สามารถใช้คำอธิบายเชิงพื้นที่ ประกอบกับการวาดแผนที่หรือค้นหาแผนที่มาเชื่อมโยงได้เหมาะสมกับประเด็นที่นำมาเขียน นักศึกษาที่ได้ผลการประเมินดีคือนักศึกษาที่ชอบวิชานี้

ขั้นที่ 7 ขั้นวิเคราะห์คุณค่าและการประยุกต์ใช้

ผู้สอนให้นักศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์การเขียนประเด็นเนื้อหาของตนเองจากขั้นที่ 6 ลักษณะกิจกรรมคือ วิเคราะห์ชิ้นงานของตน อธิบายความเข้าใจ อุปสรรคในการทำงานและวิธีการแก้ไข โดยบูรณาการประยุกต์เพื่อเชื่อมโยงกับชีวิตจริง อาจวิเคราะห์ชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มย่อยตามความเหมาะสม พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่พยายามวิเคราะห์ชิ้นงานของตนเองมีความพยายามที่จะอธิบายทำความเข้าใจ ถึงแม้ว่ามิ้นักศึกษาจำนวนมากที่ไม่สามารถอธิบายได้ดี แต่เกือบทุกคนมีความตื่นตัวตั้งใจ และอยากที่จะฝึกวิจารณ์งานตามความเข้าใจ ในขั้นนี้กิจกรรมถือว่าดูจะประสบความสำเร็จมากกว่าขั้นอื่น นักศึกษาดูมีส่วนร่วมมาก ถึงแม้ว่าคำอธิบายจะไม่ได้นัก

ขั้นที่ 8 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้กับผู้อื่น

ผู้สอนให้นักศึกษานำผลงานของตนเองมานำเสนอหรือจัดแสดงในรูปแบบต่าง ๆ โดยให้สมาชิกกลุ่มอื่นได้ผลัดกันวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ ในขั้นนี้พบว่าผลการประเมินกันเองของนักศึกษารายกลุ่มอยู่ในระดับดีและพอใช้ ส่วนในด้านการวิจารณ์งาน นักศึกษาบางกลุ่มขาดความกล้าแสดงออกในการวิจารณ์ตามความเป็นจริง ไม่สามารถวิพากษ์งานอย่างสร้างสรรค์ได้มากนัก ข้อจำกัดเหล่านี้อาจเป็นเพราะการศึกษาบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในชั้นเรียนมากนัก โดยเฉพาะความคิดเห็นที่เป็นความจริงโดยตรงไปตรงมา สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษายังไม่พร้อมที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถ

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามลำดับกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT เป็น 8 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างคุณค่าและประสบการณ์ของสิ่งที่เรียน

นักศึกษาได้รับการกระตุ้นความสนใจ แต่ผู้สอนไม่สามารถกระตุ้นให้นักศึกษามีความสนใจได้ทุกคน อีกทั้งคำถามที่ใช้หลักเหตุผลนักศึกษาบางคนไม่สามารถตอบได้ อาจเป็นข้อจำกัดที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ พบว่านักศึกษาไม่สามารถออกไปปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมจริงของสิ่งที่เรียนได้

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์

ผู้สอนกระตุ้นให้นักศึกษาอยากเรียนรู้และสนใจในสิ่งที่เรียนได้จากการตั้งคำถามและให้นักศึกษาวิเคราะห์หาเหตุผล โดยการทำกิจกรรมกลุ่มระดมสมองประกอบการเขียนผังความคิด พบว่า นักศึกษาให้ความร่วมมืออยู่ในเกณฑ์พอใช้ แต่กิจกรรมกลุ่มดังกล่าวมีข้อจำกัดจากการทำผังความคิด นักศึกษาบางคนในกลุ่มไม่ได้เกิดกระบวนการคิดร่วมกันและลงมือทำร่วมกันอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 ขั้นปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด

ผู้สอนได้เน้นให้นักศึกษาได้วิเคราะห์จากความรู้ในขั้นที่ 2 นำมาจัดระบบความคิด และเปรียบเทียบการจัดลำดับความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนโดยประเมินจากการทำผังความคิดของนักศึกษาในแต่ละกลุ่ม ส่วนใหญ่การประเมินในระดับพอใช้ เกิดข้อจำกัดในการทำงานกลุ่มสามารถแจกแจงกลุ่มนักศึกษาได้ 2 ประเภท คือ กลุ่มนักศึกษาที่มีความร่วมมือหลายคน และกลุ่มนักศึกษาที่มีการทำงานบางคน

ขั้นที่ 4 ขั้นพัฒนาความคิดรวบยอด

ผู้สอนสอนโดยลงรายละเอียดให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจ ผู้สอนให้นักศึกษาทำรายงานเป็นชิ้นงานเดี่ยวเพื่อวัดความรู้ พบว่า นักศึกษามีความตั้งใจแต่ไม่ทุกคน ยังมีการสนใจอย่างอื่นนอกห้องหรือไม่สนใจเนื้อหาจำนวนหนึ่ง

ขั้นที่ 5 ขั้นลงมือปฏิบัติจากกรอบความคิดที่กำหนด

ผู้สอนให้นักศึกษาทำการสอบอัตนัย ผลการประเมินพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ได้รับการประเมินในระดับพอใช้และต้องปรับปรุง ข้อจำกัด คือ นักศึกษาไม่สามารถสรุปความรู้ได้ และบางคนไม่คุ้นชินกับการสอบอัตนัย

ขั้นที่ 6 ขั้นสร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

ผู้สอนให้นักศึกษาเขียนสรุปเชื่อมโยงกับแผนที่หรือรูปภาพ พบว่า นักศึกษาสามารถเลือกประเด็นนำมาเขียนได้ แต่ไม่สามารถเชื่อมกับแผนที่ในการอธิบายได้ ไม่สามารถใช้คำอธิบายเชิงพื้นที่ ได้เหมาะสมกับข้อความ และประเด็นที่นำมาเขียน

ขั้นที่ 7 ขั้นวิเคราะห์คุณค่าและการประยุกต์ใช้

ผู้สอนได้จัดการเรียนการสอนเชื่อมโยงจากขั้นที่ 6 นักศึกษาเกิดการวิเคราะห์ชิ้นงาน มีการแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างตรงไปตรงมา มีข้อจำกัดพบว่า นักศึกษาบางคนไม่ชอบการสรุปข้อความ และไม่สามารถนำแผนที่และภาพมาประกอบเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งมีข้อจำกัดในการประยุกต์เพื่อเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

ขั้นที่ 8 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้กับผู้อื่น

ผู้สอนให้นักศึกษานำเสนอผลงานเป็นกลุ่มหน้าห้องเรียนและให้นักศึกษาวิจารณ์การนำเสนอของนักศึกษาในกลุ่มอื่นอย่างสร้างสรรค์ พบว่า นักศึกษาทุกกลุ่มได้รับการประเมินในระดับดีและพอใช้ ส่วนข้อจำกัด พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมที่ไม่กล้าแสดงออก ไม่สามารถวิจารณ์งาน บางกลุ่มไม่วิจารณ์งานตามความเป็นจริง ทำให้ข้อมูลที่วิจารณ์เกิดการบิดเบือน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ในรายวิชาภูมิศาสตร์มนุษย์ พบว่าไม่สอดคล้องกับแนวคิดหรือทฤษฎีมากนัก เนื่องจากไม่มีผลงานวิจัยชิ้นใดที่ทำการวิจัยในขั้นตอนกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT เป็นการวิจัยที่ตรวจสอบถึงขั้นตอนกระบวนการไม่ได้ประเมินผลการวิจัยจากผลคะแนนหรือผลสัมฤทธิ์ที่เป็นการวัดและประเมินผลในชั้นปลายทางของวิธีการจัดการเรียนการสอน งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ใช้ข้อสอบหรือแบบทดสอบหลังเรียนเป็นตัววัด สามารถอภิปรายผลในภาพรวมได้ดังนี้

ในชั้นแรกนักศึกษามีความสนใจในสื่อ จากการประเมินพฤติกรรมผู้เรียนทำให้เห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความสนใจ สังเกตได้จากผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้ตรงประเด็น นอกจากนั้นการออกไปปฏิสัมพันธ์ไม่สามารถจัดได้ในกระบวนการเรียนการสอนขั้นนี้ ในขั้นที่สองผู้สอนสามารถกระตุ้นให้นักศึกษาวิเคราะห์หาเหตุผลได้ แต่ไม่ได้เป็นตัวบ่งบอกว่่านักศึกษาทุกกลุ่มสามารถช่วยกันระดมสมอง และมีการอภิปรายร่วมกันได้ดีทุกคน อีกทั้งไม่สามารถประเมินผลงานได้ว่าเกิดจากการทำงานกลุ่มร่วมกันของนักศึกษาทุกคนในกลุ่ม นักศึกษาบางคนที่เป็นคนตั้งใจจะเป็นแกนนำในการคิดและการแสดงความคิดเห็น ต่อมาขั้นที่สาม การประเมินผลจากการทำผังความคิดของนักศึกษาเป็นกลุ่ม ชิ้นงานทุกชิ้นไม่ได้เป็นตัวประเมินค่าไดว่่านักศึกษาทุกคนสามารถคิดรวบยอดได้

ในขั้นที่สี่ ถึงแม้ว่าผู้สอนจะสามารถสอนเนื้อหาแบบเจาะลึกได้ แต่เมื่อนักศึกษาไปสืบค้นหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อมาทำงานเป็นงานเดี่ยว โดยที่ผู้สอนบอกให้นักศึกษาเขียนแหล่งอ้างอิงของข้อมูลมาด้วย ทำให้เห็นได้ว่าแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่มาจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตอย่างเดียว การสืบค้นไม่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะข้อมูลแผนที่ ต่อมาขั้นที่ห้า ผลการประเมิน

การทำข้อสอบอัตนัย นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับต้องปรับปรุง นักศึกษาสามารถตอบคำถามได้แต่นักศึกษาไม่สามารถเขียนบรรยายหรืออธิบายได้จากการสอบถามเป็นเพราะนักศึกษาไม่พยายามที่จะเขียน นักศึกษาบางคนยอมรับว่าไม่ชอบการวิเคราะห์ไม่ชอบเขียนถ้าให้พูดอาจได้ดีกว่า นอกจากนี้วิชาส่วนใหญ่ที่ผู้เรียนทำข้อสอบจะสอบแบบปรนัยเกิดความคุ้นชินมากกว่า และได้คะแนนดีกว่าแบบอัตนัย ดังนั้นนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ทำได้ไม่เต็มอาจจะขาดทักษะการเขียนโดยที่ไม่ได้รับการฝึกฝนตั้งแต่เรียนมัธยม

ในชั้นที่หก นักศึกษาแสดงความสามารถของตนเองตามความถนัดโดยการสรุปประเด็นพร้อมแผนที่และวาดภาพประกอบเพื่อแสดงถึงความเข้าใจในเนื้อหา นักศึกษาส่วนใหญ่ได้ผลการประเมินพอใช้ถึงต้องปรับปรุงอาจจะเป็นเพราะนักศึกษาไม่มีความจำพื้นฐานเรื่องแผนที่ทำให้ไม่สามารถจะสรุปเชื่อมโยงกับแผนที่ได้ มีเพียงส่วนน้อยที่ทำได้ดี จากการสอบถามนักศึกษาที่ทำได้ดีคือเป็นคนชอบวิชาภูมิศาสตร์เป็นพื้นฐานตั้งแต่มัธยม ต่อมาชั้นที่เจ็ดในชั้นนี้จะช่วยฝึกให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ ช่วยให้นักศึกษายอมรับจุดบกพร่องในชิ้นงานของตนเองและสามารถหาแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ชั้นที่แปดชั้นสุดท้าย นักศึกษานำเสนอผลงานตนเองเป็นกลุ่มและได้วิจารณ์การนำเสนอของกลุ่มอื่นอย่างสร้างสรรค์ นักศึกษาบางกลุ่มไม่ได้ใช้สมาชิกทุกคนในการนำเสนอ ทำให้เห็นว่าการทำงานกลุ่มอาจไม่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคน อีกทั้งการวิจารณ์โดยรวมนักศึกษาได้บิดเบือนข้อมูลเพื่อหวังผลประโยชน์ให้กับกลุ่มตนเอง ทำให้นักศึกษาเลือกการวิจารณ์ที่เห็นใจเพื่อนกลุ่มอื่นและเห็นใจกลุ่มตนเองด้วย การกระทำเช่นนี้เพื่อที่จะทำให้ผู้สอนให้คะแนนชิ้นงานสูงขึ้น

นอกจากนี้ยังอภิปรายผลได้ว่าการจัดการเรียนสอนแบบ 4 MAT ดังกล่าวทำให้ผลการประเมินในแต่ละชั้นแตกต่างกัน แต่ผลสรุปไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือนักศึกษาส่วนใหญ่ทั้งงานกลุ่มและเดี่ยวได้ผลการประเมินไม่ตื้นัก ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติของวิชาภูมิศาสตร์ นักศึกษาส่วนใหญ่

หรือเกือบทั้งหมดไม่ชอบเรียนตั้งแต่ต้น เนื่องจากเนื้อหาเยอะ ยาก ต้องจำข้อมูลจำนวนมากรวมถึงสิ่งสำคัญที่สุดคือต้องจำแผนที่ได้ พอนักศึกษาไม่มีพื้นฐานจำข้อมูลแผนที่ไม่ได้ รวมถึงไม่ได้ชอบวิชาตั้งแต่แรกทำให้ได้รับผลการประเมินไม่ดี

ในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ควรจัดเป็นงานกลุ่มและงานเดี่ยว จะทำให้เห็นความแตกต่างของแต่ละชั้นได้อย่างชัดเจน การจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ช่วยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น และเสริมสร้างพฤติกรรม การเรียนไปในทิศทางที่ดีในห้องเรียน รวมถึงสร้างบรรยากาศที่น่าเรียน และเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักศึกษา อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียน การสอนแบบ 4 MAT มีข้อจำกัดต่าง ๆ มากมายที่ไม่สามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามการจัดการจัดการเรียนการสอน แบบ 4 MAT นับว่าเป็นวิธีการที่น่าสนใจถึงแม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับการวิจัย ที่ใช้ผลสัมฤทธิ์เป็นหลัก แต่ในภาพรวมทุกชั้นตอนถือเป็นวิธีการที่กระตุ้น ทำให้พฤติกรรม การเรียนในห้องของนักศึกษาเกิดความกระตือรือร้น เกิดความสนใจมากขึ้น ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมกับการสอนรวมถึง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละชั้นตอน ผลการวิจัยเกี่ยวกับการกระตุ้น พฤติกรรม การมีส่วนร่วมในห้องเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของแมคคาร์ธี (MacCarthy, อ้างถึงใน ทีมทรูปลูกปัญญา, 2563, ออนไลน์) ที่ประยุกต์ แนววิธีคิดมาจากแนวคิดของคอลบ (Kolb) ที่ให้ข้อสรุปในภาพรวมว่า การจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT เป็นวิธีการที่คำนึงถึงลักษณะที่หลากหลายของผู้เรียน และช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมในห้องเรียน สิ่งสำคัญที่ผู้สอน ต้องตระหนักคือ ผู้สอนจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่เพียง ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนเท่านั้น แต่ต้องสอดคล้องกับชั้นตอนต่าง ๆ กับแนวคิดวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.1) เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้ เป็นตัวอย่างของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ชั้นกระบวนการ ผลการวิจัยจึงเน้นการวิเคราะห์ขั้นตอนต่าง ๆ ของการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่พบว่าทำได้หรือไม่ได้อย่างไร ในรูปแบบของการอธิบายและพรรณนา ไม่ได้เน้นไปที่ตัวเลขผลสัมฤทธิ์ทางความรู้

1.2) ควรแปลตีความวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ทั้ง 8 ขั้นตอน ให้หลากหลายมากขึ้น อันจะนำไปสู่การประยุกต์ได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

1.3) ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์เชิงความรู้เพิ่มเติมจากการวิเคราะห์กระบวนการเพียงอย่างเดียว เช่น การสอบวัดความรู้หลังเรียนทุกขั้นตอน เป็นต้น

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ว่ามีผลต่อนักศึกษาและผู้สอนอย่างไร

2.2) ควรนำการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ไปใช้กับนักศึกษาในวิชาอื่นในสาระสังคมศึกษา เพื่อนำข้อมูลในชั้นกระบวนการมาหาข้อสรุปเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางข้อมูลหลากหลายวิชามากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ทิมทรูปlookปัญญา. (2563). รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT. สืบค้น 25 มกราคม 2566. <https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content>,
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2561). นวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. 9119 เทคนิคพรินต์.
- อาทิตย์ อินทาระ. (2565). กรอบแนวความคิดในการวิจัย. สาขาวิชาสังคมศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

การสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเท่งตุ๊ก

Creative Dance: Roengrudi Yaksini Thengtuk

(Received: August 15, 2022 Revised: January 23, 2023 Accepted: January 24, 2023)

มาลินี แทนบุญ¹, สาทิด แทนบุญ²

Malinee Tanboon, Satid Tanboon

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเอกลักษณ์และลีลาการแสดงตัวละครนางกะแห้ง ประเภตนางยักซ์ ในละครเท่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี และเพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเท่งตุ๊ก โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ อันนำไปสู่ผลของการวิจัยและสร้างสรรค์ ดังนี้ เท่งตุ๊กเป็นการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี ในอำเภอท่าใหม่มีเพียงคณะเดียว คือ คณะจักรวาลมงคลศิลป์ และจากการศึกษาบทบาทนางกะแห้ง พบว่า นางกะแห้ง ประเภตนางยักซ์ เป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยตัวละครที่นิยมแสดง ได้แก่ นางยักซ์ผีเสื้อสมุทร นางยักซ์กระตือรือร้น นางยักซ์กาขาว นางยักซ์อสุรินทราวี นางยักซ์ผาวิก และนางยักซ์ผีเสื้อน้ำ

การสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเท่งตุ๊ก ได้รับแรงบันดาลใจจากบทบาทและลีลาท่ารำนางกะแห้ง ประเภตนางยักซ์ โดยการสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) รูปแบบการแสดง 2) กระบวนท่ารำ 3) ผู้แสดงต้องมีทักษะทางนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี 4) การแต่งกายยืนเครื่อง 5) การแต่งหน้า

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม E-mail: tid_satid@hotmail.com

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม E-mail: tid_satid@hotmail.com

6) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง และ 7) ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ซึ่งการสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤติยักษิณีเท่งตุ๊กนี้ ยังถือเป็นการสืบสาน ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรี ในรูปแบบของการสร้างสรรค์ การแสดงที่ต่อยอดจากรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ เเท่งตุ๊ก นางกะแหรง

Abstract

The purposes of the research were to study Nang Kraaeng, the Giantesses' identity, and the dancing styles of the actresses in Thengtuk of Chakkawanmongkhonsin in Chanthaburi Province, and to create the dance, Roengrudi Yaksini Thengtuk. The data were collected from documents and structured interviews to analyze the knowledge of the process of creating the dance.

Thengtuk is a folk dance in Chanthaburi Province, and Chakkawanmongkhonsin is the only Thengtuk dance group in Thamai Sub-district in Chanthaburi Province. It was found that Nang Kraaeng played the main role in the story setting. The popular giantesses were Nang Yak Phisuasamut, Nang Yak Kratuk-ud, Nang Yak Kakhaow, Nang Yak Asurinthanari, Nang Yak Phawik, and Nang Yak Phisuanam.

The roles and acting styles of Nang Kraaeng served as inspiration for Roengrudi Yaksini Thengtuk. The creation comprised 1) performance styles, 2) dance choreography, 3) skillful performers, 4) Thai royal costumes, 5) makeup, 6) clubs, and 7) music. Roengrudi Yaksini Thengtuk inherits the art of local performance in Chanthaburi Province, showcasing a creative dance style to continue the local wisdom.

Keywords: Creation, Thengtuk, NangKraaeng.

บทนำ

ศิลปะการแสดงของไทย เป็นการแสดงถึงชาติที่มีอารยธรรมสูง มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีจารีต แบบแผน ในการถ่ายทอดสืบสานมาแต่โบราณ ซึ่งศิลปะการแสดง ได้เข้ามามีบทบาทในวงจรชีวิตของคนไทยทั้งในด้านความเชื่อ ด้านพิธีกรรม ด้านการอบรม ศีลธรรม การศึกษา ตลอดจนด้านการบันเทิง มีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมาโดยตลอด ทำให้รูปแบบของการแสดง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเป็นวิวัฒนาการที่เกิดขึ้น ตามสภาพของสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งนโยบายทางด้านวัฒนธรรม (จินตนา สายทองคำ, 2558, น. 1) ซึ่งในปัจจุบันศิลปะการแสดงได้รับการพัฒนาและต่อยอดจนสามารถจำแนกประเภทได้อย่างชัดเจน อันประกอบด้วย การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งก็มีทั้งแบบพื้นบ้าน แบบหลวง และแบบราชสำนัก รวมถึงการละครไทย ก็เป็นนาฏศิลป์อีกประเภทหนึ่งที่มีหลากหลาย รูปแบบ และมีการพัฒนาควบคู่มากับสังคมไทยอย่างยาวนาน โดยเฉพาะ ละครที่ถือเป็นต้นกำเนิดของละครประเภทต่าง ๆ อย่างละครชาตรี

ละครชาตรี เป็นละครที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งของไทย เชื่อกันว่า ไทยรับรูปแบบมาจากอินเดีย ซึ่งเรียกว่า ละครยาตรา หรือ ยাত্রะ หมายถึง ละครที่เล่นได้ง่าย ไม่ต้องอาศัยโรงละคร และมีพระเอกเป็นกษัตริย์ คำว่า กษัตริย์นี้พวกอินเดียตอนเหนือเรียกตามภาษาสันสกฤตว่า “กษัตริยะ” ภายหลัง พวกอินเดียตอนใต้รับมาและออกเสียงเรียกว่า “ฉัตริยะ” ซึ่งไทยเราได้ละครแบบนี้มาจากอินเดียตอนใต้ แต่ออกเสียง “ฉัตริยะ” ไม่ถนัดจึงออกเสียงตามสะดวกปากว่า “ชาตรี” จึงถือกำเนิดของละครที่มีพระเอกเป็นกษัตริย์ คือ ละครชาตรี ลักษณะของละครชาตรี เป็นละครแบบดั้งเดิมยังไม่ประณีต (สมถวิล วิเศษสมบัติ, 2525, น. 24) ผู้แสดงจะเป็นผู้ชายล้วน มีผู้แสดงทั้งหมด 3 คน ได้แก่ ตัวนายโรง หรือตัวยืนเครื่องตัวนาง และตัวทำบท เบ็ดเตล็ด ภายหลังมีการดัดแปลงเรื่องให้มีความแปลกออกไป ทำให้ผู้แสดง

ละครชาตรีจึงมีมากกว่า 3 คน (นันทวิทยา ลำดวน, 2531, น. 6) ละครชาตรีเป็นที่นิยมกัน อย่างแพร่หลายทางภาคใต้ของไทย นิยมแสดงเรื่อง พระสุธน และนางมโนราห์ จึงเรียกละครประเภทนี้ว่า โนราห์ชาตรี (สมชาย วาสูกี, 2546, น. 11) ซึ่งต่อมาภายหลังได้มีการสืบทอดของคนโบราณว่ามีพ่อครูละครโนราห์เดินทางโดยเรือจากจังหวัดนครศรีธรรมราชมุ่งตรงมายังภาคตะวันออกในแถบจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด มาได้ภรรยาทางด้านละคร จึงมีการผสมผสานศิลปวัฒนธรรมไปโดยปริยาย และถือกำเนิดการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่า “ละครเท่งตึก” (จิรประทีป ทองเปรม, 2563)

ละครเท่งตึก ถือเป็นสื่อสำคัญที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของคนจันทบุรี ซึ่งเป็นมรดกพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่บรรพบุรุษสู่ลูกหลาน มักนิยมเล่นกันในงานกำนัน หรืองานที่กระจายตามศาลเจ้า และศาลหลักเมือง โดยกล่าวกันว่า “เท่งตึก” ได้รับอิทธิพลมาจากการเล่นมโนราห์ของภาคใต้ สืบไปได้จากเครื่องแต่งกาย ท่ารำและคำร้อง แต่มีการประยุกต์ให้เข้ากับศิลปะการแสดงท้องถิ่น จนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเดิมที่มีการเล่นกันมากที่อำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี นับเป็นแหล่งละครชาตรีหรือเท่งตึก ซึ่งมีอยู่หลายคณะในสมัยนั้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรา และการสัมภาษณ์ พบว่า คณะละครเท่งตึก ในจังหวัดจันทบุรี มีทั้งหมด 14 คณะ ได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มีทั้งหมด 13 คณะ คือ 1) คณะ ส.บัวน้อย 2) คณะ ส.แจ่มจรัส 3) คณะ ณ.นาคเจริญ 4) คณะสำราญศิลป์ 5) คณะศิษย์สำราญศิลป์ 6) คณะถนอมจิต ศิษย์เจริญ 7) คณะเปรมฤทัยวัยรุ่น 8) คณะชวนชื่น 9) คณะขวัญใจเจริญศิลป์ 10) คณะชัยเจริญพร 11) คณะไชยเจริญศิลป์ 12) คณะมนัสชัย วัฒนา 13) คณะจันทราบันเทิงศิลป์ และอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี มีจำนวน 1 คณะ คือ 14) คณะจักรวาลมงคลศิลป์

สำหรับคณะละครเท่งตึกที่ยังคงทำการแสดงอยู่ในจังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันมีทั้งหมด 6 คณะ โดยแบ่งออกเป็น 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแหลมสิงห์ คณะ ส.บัวน้อย คณะ ณ.นาคเจริญ คณะขวัญใจเจริญศิลป์ คณะเปรมฤทัยวัยรุ่น และคณะไชยเจริญศิลป์ ส่วนอำเภอท่าใหม่ มีเพียงคณะเดียว คือ คณะจักรวาลมงคลศิลป์

คณะจักรวาลมงคลศิลป์ เป็นผู้ที่สืบทอดละครชาตรีจากนางเต้าหยิน สวัสดิ์ไชย หรือคนพื้นที่เรียกว่า ย่าฮิ้น ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ร่ำเรียนละครชาตรีมาจากแม่ครูวอน สวัสดิ์ไชย โดยไม่ทราบวามแม่ครูวอน สืบทอด หรือร่ำเรียนมาจากผู้ใด แต่ถือได้ว่าเป็นคณะละครที่เก่าแก่ที่สุดในอำเภอท่าใหม่ จากคำบอกเล่าที่เล่าสืบทอดกันมาเกี่ยวกับต้นกำเนิดละครชาตรี (เท่งตึก) ในจังหวัดจันทบุรีว่า “ได้มีโนราห์อพยพย้ายถิ่นฐานโดยสารเรือสำเภามาขึ้นมาจากทางภาคใต้ ขณะที่นั่งเรือมาได้เกิดลมพายุ ประสพเหตุเรืออัปปาง ทำให้เรือแตก คนบนเรือต่างคนก็ต่างขึ้นฝั่ง ตามอำเภอต่าง ๆ เช่น ที่แหลมสิงห์ หาดเจ้าหลาว บางกะไชย ฯลฯ จนคนทางบางกะไชยเรียกละครเท่งตึกนี้ว่า “ละครเรือแตก” แล้วโนราห์ที่มาอยู่กับเรือแต่แต่ละคนก็ใช้วิชาชีพที่ติดตัวมาฝึกหัดให้กับคนในท้องถิ่น โดยมีสิ่งที่ต่างกันก็คือ ภาษาถิ่น ทำให้เวลาร้องก็จะแตกต่างกันไปจากละครทางภาคใต้ นอกจากจะต่างกันด้วยคำร้องแล้ว ท่วงท่า และกระบวนรำก็ยังแตกต่างกันอีกด้วย ซึ่งจุดเด่นก็จะเป็นเรื่องของการโหมโรง โทนกลอง บทไหว้ครู บทราชัดและการแสดงเป็นเรื่อง เวลาราชัดจะต้องรำเป็นคู่ ในสมัยก่อนผู้รำจะเป็นผู้หญิงล้วน แต่ปัจจุบันก็จะมีผู้ชายมาร่วมแสดงด้วย ถือว่าเป็นการช่วยกันอนุรักษ์ศิลปะการแสดงประจำท้องถิ่นนี้เอาไว้ ซึ่งสาเหตุที่เรียกการแสดงนี้ว่า “เท่งตึก” เพราะเรียกตามเสียงของเครื่องดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งจะมี โทน กลองตึก ฉิ่ง กรับ ฉาบเล็ก แต่ปัจจุบันปรับให้ทันสมัยขึ้น จึงนำระนาดเอกมาผสมโรงด้วย เพราะเวลาตีโทนเสียงจะดัง “เท่ง” และเวลาตีกลองตึก เสียงจะดัง “ตึก” จึงเรียกรวมกันว่า “เท่งตึก” (จักรวาล มงคลสุข, 2563)

สำหรับรูปแบบการแสดงละครชาตรี (เท่งตุ๊ก) คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จะมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบการแสดงละครเท่งตุ๊กทั่วไป กล่าวคือ เริ่มจากการบูชาครูเพื่อเป็นสิริมงคลก่อนการแสดงแล้วจึงมีการไหว้โรง การร้องไห้เจ้าและร้องไห้พร จากนั้นตัวพระจะออกมารำ 12 ท่า ต่อด้วย รำซัดชาตรี ซึ่งอาจจะรำเพียงบทใดบทหนึ่งก็ได้ จากนั้นจะเริ่มการแสดง เป็นเรื่องราวและจบด้วยการลงโทน คือ การใช้วงดนตรีบรรเลงเพื่อบอกถึง การจบการแสดงและการลาโรง โดยนิยมแสดงในงานกำนัน งานไหว้ศาลเจ้าพ่อ และงานมงคลทั่วไป ผู้แสดงจะต้องร้องเอง รำเองและมีลูกคู่ร้องรับ ตัวละคร แต่ละตัวจะมีบทบาทหน้าที่ลักษณะการร้องที่แตกต่างกันตามบทบาท ของตัวละครแต่ละเรื่อง ซึ่งในการแสดงละครแต่ละเรื่องนั้นจะไม่สามารถแสดง ตั้งแต่เริ่มเรื่องจนกระทั่งจบเรื่องได้ เนื่องจากระยะเวลาในการทำการแสดง ไม่เพียงพอ จึงนิยมตัดตอนบทละครออกเป็นตอน ๆ ให้มีความเหมาะสม กับระยะเวลาในการทำการแสดง แต่อย่างไรก็ตามในส่วนสำคัญของการแสดงนั้น จะมีตัวนางกะแห้ง หรือตัวอิจฉาเป็นตัวดำเนินเรื่องราว เรียกเสียงหัวเราะ และสร้างอารมณ์เคียดแค้นทำให้ผู้ชมคล้อยตาม จึงถือได้ว่าเป็นตัวละครชูโรง กับการแสดงละครชาตรี (เท่งตุ๊ก) (จักรวาล มงคลสุข, 2563)

นางกะแห้งเป็นตัวละครที่สำคัญมากที่สุดตัวหนึ่งของการแสดง ละครชาตรี (เท่งตุ๊ก) โดยตัวนางกะแห้ง จะเป็นตัวดำเนินเรื่อง และตัวชูโรง ในการแสดง สามารถสร้างสีสัน และเรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้เป็นอย่างมาก โดยนางกะแห้งมีลักษณะคล้ายกับนางอิจฉา แต่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว แตกต่างไปตามบทละคร ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ นางกะแห้งหน้าผี นางกะแห้งหน้าลาย และนางกะแห้งหน้ายักษ์ ซึ่งนางกะแห้งทั้ง 3 ประเภทนี้เป็นตัวละครที่สอดแทรกความสนุกสนาน สามารถหยอกล้อกับโทนในวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง สร้างความสนุกสนาน ครื้นเครงให้กับผู้ชมได้เป็นอย่างดีที่สุด จึงนับได้ว่าเป็นตัวเอกในการแสดงละคร เท่งตุ๊กตัวหนึ่ง (จักรวาล มงคลสุข, 2563)

จากความสำคัญที่กล่าวมา ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษาเอกลักษณ์ บทบาทและลีลาท่าร่าของ นางกะแห่ ประเทนางยักษ์ ในการแสดงละครเท่งตึก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งนางกะแห่ ประเทนางยักษ์นี้ปรากฏอยู่ในบทละครอยู่หลายเรื่อง และยังเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง รวมถึงสามารถหยอกล้อกับวงดนตรีโดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทโทนชาตรี ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยให้สามารถเพิ่มอรรถรสให้กับการแสดงที่น่าติดตาม สนุกสนาน เรียกเสียงหัวเราะจากผู้ชมได้เป็นอย่างดี ดังนั้นนางกะแห่ ประเทนางยักษ์ จึงเป็นตัวละครที่น่าสนใจ สมควรที่จะสืบสานกลวิธีทางบทบาท และลีลาท่าร่าของนางกะแห่ ประเทนางยักษ์ คณะผู้วิจัยจึงได้นำตัวนางกะแห่ ประเทนางยักษ์ที่มีความน่าสนใจ และยังเป็นที่ยอมรับทำการแสดงอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่

1. นางกะแห่ บทบาทของนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร ในเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีผีเสื้อ
2. นางกะแห่ บทบาทของนางยักษ์กาขาว ในเรื่องพิรุณทอง ตอนเทวีชะนีป่า
3. นางกะแห่ บทบาทของนางยักษ์ผาวิก ในเรื่องวงศ์สวรรค์ จันทวาส ตอนตรีสุริยาพบินดาสมุทร
4. นางกะแห่ บทบาทของนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ (พรายสมุทร) ในเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนกุมภันต์ถวาม้า
5. นางกะแห่ บทบาทของนางยักษ์กระตักอืด ในเรื่องขันทอง ตอนขันทองบ้า
6. นางกะแห่ บทบาทของนางยักษ์อรุณทวาริ ในเรื่องพระไทรทอง มาประดิษฐ์เป็นการแสดงสร้างสรรค์ชุด เรืองฤทัยกษิณีเท่งตึก เพื่อเป็นการสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้านละครเท่งตึกของจังหวัดจันทบุรีในรูปแบบของการสร้างสรรค์การแสดงต่อยอดจากรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์และลีลาการแสดงตัวละครนางกะแห้วประเภทนางยักษ์ ในละครเท่งต๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเท่งต๊ก

ขอบเขตในการสร้างสรรค์

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาของการสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเท่งต๊ก คณะผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงละครเท่งต๊ก จากเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล ประกอบด้วย 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและองค์ประกอบของการแสดงเท่งต๊กในจังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาประวัติ ความเป็นมา การสืบทอด และองค์ประกอบของการแสดงละครเท่งต๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ และ 3) ศึกษาบทบาทนางกะแห้วประเภทนางยักษ์ ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ ที่นิยมแสดงในปัจจุบัน จำนวน 6 ตัว ประกอบด้วย นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร นางยักษ์กระตูกอืด นางยักษ์กาขาว นางยักษ์อสุรินทหนารี นางยักษ์ผาวิก และนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ

1.2 การสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเท่งต๊ก คณะผู้วิจัยนำผลการศึกษามหาบทบาทนางกะแห้วประเภทนางยักษ์ ในการแสดงละครเท่งต๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี มาสังเคราะห์ เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเท่งต๊ก

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาประวัติความเป็นมาของละครเท่งต๊กและองค์ประกอบ การแสดงละครเท่งต๊ก คณะผู้วิจัยทำการศึกษาประเด็นดังกล่าวในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งของวัฒนธรรมพื้นบ้านแขนงนี้ ส่วนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลประวัติความเป็นมา การสืบทอด

และองค์ประกอบการแสดงละครเวที รวบรวมบทบาทของนางกะแห่ร่งนั้น คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากคณะจักรวาลมงคลศิลป์ อำเภอลำใหม่ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นคณะละครเวทีเพียงคณะเดียว ของอำเภอลำใหม่และมีชื่อเสียงมาก รวมถึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ยังปรากฏองค์ความรู้ของนางกะแห่ร่ง ที่ยังคงได้รับการสืบทอดในปัจจุบัน

3. ขอบเขตด้านบุคคล

การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์บุคคลข้อมูล คณะผู้วิจัยกำหนดหลักเกณฑ์และพิจารณาคัดเลือก ดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้านประวัติความเป็นมา การสืบทอด องค์ประกอบการแสดงละครเวที และบทบาทของนางกะแห่ร่ง ประเภทนางยักษ์ในการแสดงละครเวที ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ จำนวน 1 คน

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ด้านการสร้างสรรคการแสดงชุด เริงฤตยักษิณีเวที จำนวน 5 คน

3) การวิพากษ์และประเมินการสร้างสรรค ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการวิพากษ์ จำนวน 5 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการประเมินการสร้างสรรค จำนวน 3 คน

4) กลุ่มผู้ปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย จำนวน 6 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เริงฤตย หมายถึง รู้สึกสนุกสนานเบิกบานใจ

ยักษิณี หมายถึง ยักษ์เพศหญิงในละครเวที

เวที หมายถึง การแสดงพื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับละครชาตรีโบราณที่มักแสดงเป็นเรื่องราว ลักษณะชื่อของการแสดงเวทีมาจากเสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงนางกะแห่ร่ง

หมายถึง ตัวละครในการแสดงละครเท่งตึก ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ ในบทบาทนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร ในเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีผีเสื้อ บทบาทนางยักษ์กาขาวในเรื่องพิกลทอง ตอนเหวี่ยงนิป้า บทบาทนางยักษ์ผาวิกในเรื่องวงศ์สุวรรณคัจจนาทาสตอนตรีสุริยาพบินดาสมุทร นางยักษ์ผีเสื้อน้ำ (พรายสมุทร) ในเรื่องสุวรรณหงส์ตอนกุมภกันท์ถวายเป็นมา นางยักษ์กระตักอืดในเรื่องขันทอง ตอนขันทองบ้า และนางยักษ์อสุรินทนาารี ในเรื่องพระไทรทอง

ผลการวิจัยสร้างสรรค์

การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลอันนำไปสู่ การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ไทย คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ศึกษาเอกลักษณ์และลีลาการแสดงตัวละครนางกะแห้วประเภทนางยักษ์ ในละครเท่งตึก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี
- ผลการศึกษาพบว่า การแสดงละครเท่งตึกเป็นการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดจันทบุรีที่ได้รับวัฒนธรรมมาจากการแสดงโนราห์ของภาคใต้ และได้มีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันอำเภอท่าใหม่มีคณะละครเท่งตึกเพียงคณะเดียวที่ยังคงทำการแสดงอยู่ในปัจจุบัน คือ คณะจักรวาลมงคลศิลป์ รูปแบบการแสดงมีการใช้ท่ารำทั้งหมด 12 ท่า นิยมใช้ผู้หญิงเป็นผู้แสดง โดยผู้แสดงจะเป็นผู้ร้องเองและมีลูกคู่คอยรับ การแต่งกายเป็นการแต่งกายยืนเครื่องคล้ายละครชาตรี โดยการแสดงนิยมใช้นิทานพื้นบ้านมาแสดงเป็นตอน ๆ ให้เหมาะสมกับระยะเวลา แต่อย่างไรก็ตามส่วนสำคัญของการแสดงละครเท่งตึกจะมีตัวนางกะแห้วหรือตัวอิจฉา เป็นตัวชูโรง สร้างสีสัน และสร้างความตลกขบขัน ซึ่งบทบาทของนางกะแห้ว ประเภทนางยักษ์ที่นิยมทำการแสดงอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร นางยักษ์กระตักอืด นางยักษ์กาขาว นางยักษ์อสุรินทนาารี นางยักษ์ผาวิก และนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ

2. สร้างสรรค์การแสดงชุด เรืองฤทัยกษิณีเฑ่งตุ๊ก

ผลการสร้างสรรค์พบว่า การแสดงชุด เรืองฤทัยกษิณีเฑ่งตุ๊ก เป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์ โดยคณะผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจจากบทบาทและลีลาท่ารำของนางกะแห้ง ประเทนางยักษ์ ในการแสดงละครเฑ่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งปรากฏอยู่ในบทละครอยู่หลายเรื่อง และยังเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยมีผลของการสร้างสรรค์ ดังนี้

1) รูปแบบการแสดง ใช้ผู้แสดงหญิงจำนวน 6 คน เพื่อแสดงบทบาทนางยักษ์ทั้ง 6 ตัว จากเรื่องที่นิยมแสดงในละครเฑ่งตุ๊ก คณะจักรวาลมงคลศิลป์ แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 “เชิญทศนา” แสดงถึงการปรากฏตัวของเหล่า นางกะแห้ง ประเทนางยักษ์

ช่วงที่ 2 “ฉายาอสุรี” แสดงถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวของนางกะแห้ง ประเทนางยักษ์ โดยจะบรรยายถึงอัตลักษณ์และที่มาของนางยักษ์ในแต่ละเรื่อง จำนวน 6 ตัว ประกอบด้วย

นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร เรื่อง พระอภัยมณี มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ที่ดุร้าย และมีความแค้นเคือง

นางยักษ์กระตักอืด เรื่อง ขันทอง มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ที่มีลักษณะเป็นนางตลาด และมีมนต์คาถาสามารถจำแลงแปลงกายได้ นางยักษ์กาขาว เรื่อง พิกุลทอง มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ที่สามารถใช้มนต์คาถาแปลงกายเป็นสาวน้อยได้ และมีนิสัยขี้อิจฉา นางยักษ์อสุรินทราวี เรื่อง พระไกรทอง มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ลัทธิเพศ ครึ่งบนเป็นหญิง ครึ่งล่างเป็นชาย มักมากในกาม และมีนิสัยขี้อิจฉา

นางยักษ์ผาวิก เรื่อง วงศ์สรค์จันทวาส มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์ปัญญาอ่อนและมีนิสัยเหมือนเด็ก

นางยักษ์ผีเสื้อน้ำ เรื่อง สุวรรณหงส์ ตอน กุมภันต์ถวายม้า มีอัตลักษณ์ คือ เป็นนางยักษ์มักมากในกาม มีนิสัยขี้อิจฉา และสามารถแปลงกายได้

ช่วงที่ 3 “ยักยัดเรีงระบำ” เป็นการจับระบำของเหล่านางกะแห่รง ประเภทนางยักยัด ซึ่งแสดงถึงอารมณ์เรีงสมกับบทบาทที่มีความคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง และมีความสุขสนน

2) กระบวนท่ารำและการแปรแถว

ช่วงที่ 1 “เชิญทัศนาศนา” พบว่า มีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้พื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าสอดสร้อยมาลา ท่าผาลาเพียงไหล่ ท่าจีบยาว และท่าบัวชูฝัก 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าท่น ท่าตัวเรา และท่าเดิน และ 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตึก คือ ท่าชักสายทองขวา และท่ากินรี โดยมีลักษณะการใช้พล้งในระดับปานกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับบทร้องที่มีการกล่าวถึงอารมณ์เบิกบานใจ ด้วยท่ารำที่กระฉับกระเฉง และมีการใช้ทิศด้านหน้าในการเคลื่อนที่ขนานกับคนดู และทแยงมุมกับคนดู

ช่วงที่ 2 “ฉายาอสุรี” พบว่า มีวิธีการใช้ท่ารำไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบทบาทและมีความสอดคล้องกับคำร้องและทำนองเพลง

นางยักยัดเสื่อสมุทร มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าพรหมสีหน้า ท่าสอดสูง 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเรา ท่าตาย และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องสุดเคืองขุน จะใช้ท่ารำในลักษณะตบเข่าเพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงความไม่พอใจ บทร้องไวเคียงกาย จะใช้ท่ารำในลักษณะการนำนิ้วชี้ทั้ง สองมาคู่กัน เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงคู่รักเคียงคู่กัน และ 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตึก คือ ท่าเท้าเอว และท่าแม่ลาย

นางยักยัดกระตูกอืด มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าชำนางนอน ท่าผาลาเพียงไหล่ ท่าชักแบ้งผัดหน้าและท่าลอยหน้าร่วมกับการเก็บเท้าของตัวยักยัด

- 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าไหว้ ท่าแปลงกาย ท่าท่าย่น ท่ามา และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง ได้แก่ บทร้องกระตูกอีด ยักษ์ จะใช้ท่ารำในลักษณะการยืดตัวขึ้น เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงบุคลิกของนางยักษ์กระตูกอีด บทร้องกำราบไว้ จะใช้ท่ารำในลักษณะก้มตัวลงเล็กน้อย นำมือมาประสานกัน เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงการถูกคำสาป
- 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าบัวบาน

นางยักษ์กาขาว มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าจันทร์ทรงกลดและท่ากระต่ายชมจันทร์ 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเรา ท่าสวยงาม ท่าไหว้ และท่าแปลงกาย และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องต้องติดตา จะใช้ท่ารำจันทร์ทรงกลด เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงความสวยงาม ผ่องใส บทร้องซื่อจนาลงร้ายได้ขายขม จะใช้ท่ารำในลักษณะหมุนตัวพร้อมกับกระตืบเท้า เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงความไม่พอใจ และ 3) การใช้ท่ารำของการแสดงละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าโปรยดอกไม้

นางยักษ์อสุรินทนาารี มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าบัวชูฝัก และท่าช้างประสานงา 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเราท่าท่าย่น และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องมองดูเหตุ ใช้ท่ารำในลักษณะท่ามอง เพื่อเป็นท่าที่สื่อความหมายถึงการมองบทร้องนางยักษ์อสุรินทนาารี จะใช้ท่ารำที่ผสมผสานกับทำนานฏยศัพท์ของตัวยักษ์ เพื่อสื่อความหมายเฉพาะตัว และ 3) กระบวนท่ารำของละครเท่งตุ๊ก ได้แก่ ท่าแมงมุมชักใย

นางยักษ์ผาวิก มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าพรมสีหน้าท่าจันทร์ทรงกลด ท่าผาลาเพียงไหล่ และท่าเงื่อของตัวยักษ์ 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าตัวเรา ท่าพร้อมพรั่ง และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องนางยักษ์ จะใช้ท่ารำที่ผสมกับทำนานฏยศัพท์ เพื่อสื่อความหมายแนะนำตัวของตัวละคร บทร้องแสนอนาถอ่อนปัญญา จะใช้ท่ารำที่มีลักษณะ

นำมือทั้งสองมาจับที่ศีรษะ เพื่อสื่อความหมายถึงสติปัญญา และ 3) กระบวนท่ารำของการแสดงละครเท่งต๊ก ได้แก่ ท่าเท้าเอว และท่ากินรี

นางยักษิณีเสื่อน้ำ มีวิธีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ ได้แก่ ท่าพาลาเพียงไหล่ ท่าชำนางนอน ท่าพิสมัย เรียงหมอน 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่ารัก ท่าไหว้ ท่าแปลงกาย และการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง เช่น บทร้องนางยักษิณีเสื่อน้ำ จะใช้ท่ารำในลักษณะตั้งวงจีบล่อแก้วระดับวงล่าง เพื่อสื่อความหมายถึงตัวละครนางยักษิ บทร้องแสนสุดจะอิจฉา และบทร้องน้ำใจหาย จะใช้ท่ารำในลักษณะตบอก และตบเข่า เพื่อสื่อความหมายถึงความกระวนกระวายใจ และ 3) กระบวนท่ารำของการแสดงละครเท่งต๊ก ได้แก่ ท่าโปรยดอกไม้ ท่าซึกสายทองซ้าย และท่าซึกสายทองขวา

การใช้พลังมีตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงระดับมาก เพื่อให้สอดคล้องกับบทร้องและบทบาทในการแสดง โดยใช้ทิศด้านหน้าเป็นหลักในการเคลื่อนที่เดินเข้าหาคนดู ถอยหนีคนดู และการฉวัดเฉวียน ช่วงที่ 3 “ยักษิณีเริงระบำ” พบว่า มีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ การจีบ การตั้งวง การก้าวหน้า การชวยเท้า การยกตัว การตีไหล่ ตามแบบนาฏศิลป์ไทย และการใช้ท่ารำนาฏยศัพท์ของตัวยักษิ ได้แก่ ท่าลอยหน้าร่วมกับการเก็บเท้า 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่า ได้แก่ ท่าสวย ท่าครุ่นคิด และการใช้ท่ารำเพื่อตีความแทนลักษณะและบทบาทของนางยักษิ ได้แก่ ท่าอกรแตกตาย ท่าอึด และ 3) กระบวนท่ารำของการแสดงละครเท่งต๊ก คือ ท่าเท้าเอว โดยการแสดงในช่วงนี้ มีการใช้พลังในระดับปานกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับบทร้องที่มีการกล่าวถึงอารมณ์เบิกบานใจ สนุกสนาน และมีการใช้ทิศด้านหน้าในการเคลื่อนที่ขนานกับคนดูและทแยงมุมกับคนดู

3) ผู้แสดง จะต้องมียุปร่างที่สมส่วน มีทักษะทางนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี สามารถแสดงท่าทางได้ในลักษณะคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง

4) การแต่งกาย คณะผู้วิจัยมีแนวคิดในการประดิษฐ์สร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย พัฒนาให้มีความหมายเหมาะสมกับบทบาทของผู้แสดง โดยเป็นการแต่งกายในลักษณะแต่งกายยืนเครื่อง เพื่อให้มีความใกล้เคียงกับเครื่องแต่งกายของละครเท่งต๊ก โดยจะใส่กระบังหน้า มีการเก็บผมด้านหลัง เพื่อให้สามารถปฏิบัติท่ารำได้อย่างคล่องแคล่ว ส่วนสีของผ้าหม่นางมีการปรับเปลี่ยน เพื่อให้มีความหมายสอดคล้องกับตัวละคร ดังนี้

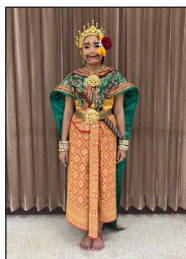
เครื่องแต่งกายของนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทการแสดงที่มีความดุร้าย เนื่องจากนางยักษ์ผีเสื้อสมุทรถูกพระอภัยมณีและลูกหนีไป ชุดจึงมีการสร้างสรรค์ให้มีสีแดงซึ่งทางจิตวิทยาเป็นสีที่สื่อถึงสัญลักษณ์ของพลังอำนาจ ความก้าวร้าว รุนแรง และค้นหาที่ควบคุมไม่ได้ (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2543, น. 70)

เครื่องแต่งกายของนางยักษ์กระตักอืด คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทการแสดงที่เคยเป็นนางฟ้ามาก่อน แต่ถูกสาปจึงต้องกลายมาเป็นนางยักษ์ ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้ใช้สีเขียว เนื่องจากเป็นสีเอกลักษณ์ของยักษ์และบ่งบอกถึงสถานะของนางฟ้าที่กลายมาเป็นนางยักษ์ได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายนางยักษ์กระตูกอีด

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

เครื่องแต่งกายของนางยักษ์กาขาว คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทและชื่อของนางยักษ์กาขาวที่มีการกล่าวถึง ความมีเสน่ห์ แต่แฝงไปด้วยความซื่อฉลาด ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้ใช้สีขาว เนื่องจากเป็นสีที่มีความสอดคล้องกับชื่อ และในทางจิตวิทยาในด้านลบยังเป็นสีที่สื่อถึงสัญลักษณ์ของความหลอกลวง มุ่งร้าย และอิจฉาริษยา

เครื่องแต่งกายของนางยักษ์สุรินทนาารี คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทที่มีลักษณะเป็นนางยักษ์ลักเพศ บรรณาความรักมาครอบครอง ด้วยกามอารมณ์ ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้ใช้สีม่วง เนื่องจากในทางจิตวิทยาเป็นสีที่สื่อถึงสัญลักษณ์ของแรงกระตุ้นจากความปรารถนา (บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ, 2543, น. 74)

ภาพที่ 3 เครื่องแต่งกายนางยักษ์กาขาว

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

ภาพที่ 4 เครื่องแต่งกายนางยักษ์สุรินทนาารี

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผาวิก คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นบทบาทการแสดงที่ถูกสาปจึงต้องกลายมาเป็นนางยักษ์ที่มีความบกพร่องทางปัญญา จึงเลือกใช้สีชมพูสำหรับการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย เนื่องจากสีชมพูเป็นสีที่อ่อนหวานและสดใส เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของความเป็นนางยักษ์ที่ได้ดูร้ายเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความเป็นเด็กอยู่ในตัวอีกด้วย

เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นถิ่นที่อยู่ของนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ ในการสร้างสรรค์การแสดงครั้งนี้จึงใช้สีฟ้า เนื่องจากเป็นสีของน้ำแหล่งที่อยู่ของนางยักษ์

ภาพที่ 5 เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผาวิก

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

ภาพที่ 6 เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ

(มาลินี แทนบุญ, ผู้ถ่ายภาพ, 2565)

5) การแต่งหน้า เนื่องจากนางยักษ์ในการสร้างสรรค์การแสดง ชุด เรืองฤทัยกษิณีเท่งตุ๊ก จะไม่สวมศีรษะปิดหน้า ดังเช่น การแสดงโขน แต่ใช้วิธีการแต่งหน้าแทน โดยคณะผู้วิจัยมีการสร้างสรรค์การเขียน พรายหน้ายักษ์ เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทของผู้แสดง และสอดคล้องกับ สีของชุดการแสดงดังนี้

นางยักษ์ผีเสื้อสมุทร เป็นนางยักษ์โมโหร้าย ก้าวร้าว และรุนแรง จะใช้สีเขียว เป็นสีที่ใช้กับพรายยักษ์ทั่วไป โดยจะเขียนเส้นให้คม และมีขนาดเส้นที่ใหญ่ เพื่อเสริมให้ใบหน้าดูเข้มและบ่งบอกถึงลักษณะ ของความดุร้าย

นางยักษ์กระตูกอืด เป็นนางฟ้าที่โดนคำสาปให้กลายมาเป็น นางยักษ์ การเขียนพรายบนใบหน้าของผู้แสดง จึงเขียนให้ชัดเจน ดังปรากฏ บริเวณปาก เพื่อให้ปากของผู้แสดงดูคว่ำลง และจะทำให้ใบหน้าดูโศกเศร้า

นางยักษ์กาขาว เป็นนางยักษ์ที่มีโฉมงาม และความมีเสน่ห์ การเขียนพรายบนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนลายเส้นที่บางและมีความอ่อนช้อย ดังจะปรากฏบริเวณปาก ปลายพราย ต้นคิ้ว และปลายคิ้ว

นางยักษ์อสุรินทนาารี เป็นนางยักษ์ลักเพศ การเขียนพราย บนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนลายเส้นที่บางและอ่อน เพื่อสื่อถึงความเป็นผู้หญิง

ดังปรากฏบริเวณปาก แต่ตรงบริเวณคิ้วจะใช้การเขียนเพื่อสื่อถึงความเป็นผู้ชาย ซึ่งมีการนำโครงคิ้วการเขียนแบบละครไทยมาปรับใช้ คือ การเขียนที่มีลักษณะใหญ่ ดังนั้น เมื่อมาปรากฏบนใบหน้าของนางยักษ์ จึงเขียนคิ้วในลักษณะใหญ่ผสมผสานกับการเขียนพรายักษ์

นางยักษ์ผาวิค เป็นนางยักษ์บกพร่องทางปัญญา การเขียนพรายบนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนที่ไม่ละเอียด และซับซ้อนมาก เพื่อสื่อถึงความเป็นเด็ก แต่ยังคงความเป็นนางยักษ์

นางยักษ์ผีเสื้อน้ำ เป็นนางยักษ์ที่มีถิ่นที่อยู่ใต้น้ำ การเขียนพรายบนใบหน้าผู้แสดงจึงใช้การเขียนพรายที่เหมือนกับลายคลื่นน้ำ ดังปรากฏบริเวณปาก ปลายพราย ต้นคิ้ว ปลายคิ้ว และมีการใช้สีฟ้าลงบริเวณพรายเพื่อสื่อถึงสีของน้ำ

6) อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง คือ กระบอง เนื่องจากเป็นอาวุธประจำกายของนางยักษ์

7) ดนตรีที่ใช้ประกอบการการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ละครชาตรี เครื่องใหญ่ ส่วนบทเพลงแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การบรรเลงดนตรีประกอบการขับร้อง ได้นำทำนองมาจากเพลงไทยอัตราจังหวะชั้นเดียว ที่นิยมใช้กับการแสดงของนางกะเหรี่ยงมาเป็นโครงสร้างในการประพันธ์คำร้อง เพื่อบ่งบอกบทบาทของนางยักษ์ทั้ง 6 ตัว และการบรรเลงดนตรีล้วนจะใช้เฉพาะเครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะหน้าทับ ซึ่งปรากฏในการขึ้นต้นการเชื่อมระหว่างบทตัวนางยักษ์ และการจับระบำในช่วงท้ายของการแสดง

จากการสร้างสรรค์การแสดงชุด เรืองฤทัยกษิณีเท่งตุ๊ก เป็นการศึกษา บทบาทนางกะเหรี่ยง ประเภทนางยักษ์ ของคณะจักรวาลมงคลศิลป์ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง คณะผู้วิจัย จึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจหลักในการสร้างสรรค์การแสดง โดยแนวคิด ในการสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กระบวนท่ารำและการแปรแถว ผู้แสดง การแต่งกาย การแต่งหน้า อุปกรณ์ประกอบการแสดง และดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งสามารถอภิปรายผลการสร้างสรรค์ได้ดังนี้

2) คนตรีที่ใช้ประกอบการการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ละครชาตรี เครื่องใหญ่ที่มีการประสมวงระหว่างวงปี่พาทย์ ไม้ฉิ่งและวงปี่พาทย์ชาตรี ส่วนบทเพลงแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การบรรเลงดนตรีประกอบกับการขับร้อง ได้นำทำนองมาจากเพลงไทยอัตราจังหวะชั้นเดียว ที่นิยมใช้ในการแสดงของนางกะเหรี่ยง มาเป็นโครงสร้างในการประพันธ์คำร้อง ที่มีฉันทลักษณ์เป็นกลอนแปด เพื่อบ่งบอกบทบาทของนางยักษทั้ง 6 ตัว และการบรรเลงดนตรีล้วน จะใช้เฉพาะเครื่องดนตรีประเภทกำกับจังหวะหน้าทับของละครเท่งตึกมาร้อยเรียงเป็นทำนอง ซึ่งปรากฏในการขึ้นต้น การเชื่อมระหว่างบทตัวนางยักษ และการจบระบำในช่วงท้ายของการแสดงที่สื่อถึง

อารมณ์เบิกบานใจของเหล่านางยักษ์ ให้ความสอดคล้องกับรูปแบบของการแสดงและบทบาทของตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างสรรคินาฏยศิลป์ (ดาริณี ชำนาญหมอ, 2557, น. 52 - 56) กล่าวถึง เสียงประกอบการแสดง เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลทั้งต่อการเคลื่อนไหวสำหรับผู้แสดง และการถ่ายทอดอารมณ์ของผู้แสดงต่อผู้ชม ดังที่ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 92 - 93) กล่าวถึง ความสำเร็จของการแสดงละคร คือ ประยูกะ หมายถึง เสียงเพลงร้อง เพลงบรรเลง การแสดงอารมณ์เหล่านี้ที่แสดงออกมาอย่างสมเหตุสมผล

3) การแต่งกาย เป็นการแต่งกายยืนเครื่อง ใกล้เคียงกับเครื่องแต่งกายของละครเท่งต๊ก โดยมีการสร้างสรรค์สีของผ้าหม่นนางตามบทบาทชื่อและถิ่นที่อยู่ รวมถึงการให้ความหมายของสีในเชิงลบ เพื่อให้เหมาะสมกับตัวละคร ส่วนการแต่งหน้า มีการเขียนพรายหน้ายักษ์ เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทของนางยักษ์ และใช้อุปกรณ์ในการแสดง คือ กระบอง เนื่องจากเป็นอาวุธประจำกายของนางยักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับคัมภีร์นาฏยศาสตร์ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 93) กล่าวถึง ความสำเร็จของการแสดงละคร คือ สัมฤทธิการประดับประดาสิ่งต่าง ๆ ของการแสดงให้มีความเหมาะสม

4) กระบวนท่ารำและการแปรแถว มีการใช้ท่ารำ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้ท่ารำพื้นฐานทางนาฏศิลป์ที่นำมาจากท่ารำนางยศพ์เบ็ดเตล็ดและท่ารำแม่บทในละครรำ 2) การใช้ท่ารำในการตีบทตามบทร้องด้วยภาษาท่าและการใช้ท่ารำเพื่อตีความตามบทร้อง 3) การใช้ท่ารำการแสดงละครเท่งต๊ก โดยมีการใช้หลังตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงระดับมากในการแสดงอารมณ์ประกอบการรำ ที่มีการเคลื่อนที่และการใช้ทิศทางในการแสดง เพื่อความสอดคล้องกับบทบาทในการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 229) กล่าวถึง การที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวให้เกิดอิริยาบถต่าง ๆ นั้นสรีระทุกส่วนต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กัน

ข้อเสนอแนะ

การแสดงละครเท่งตุ๋กยังมีตัวละครหรือแง่มุมอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น นางกะแหรง ตัวโจ๊ก ตัวตลก ดนตรีประกอบการแสดงเท่งตุ๋ก การสืบทอด เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาต่อยอดเพิ่มเติมทางด้านวิชาการ การวิจัย และการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมในการอนุรักษ์ยกระดับการแสดงพื้นบ้านแขนงนี้

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา สายทองคำ. (2558). *นาฏศิลป์ไทย รำ ละคร โขน*. เจ ปรินทร์. อนุญาต นานุกาวิ. (2558). *การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุดทาส*. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ดารีณี ชำนาญหมอ. (2557). *การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อผู้หญิงกับยุคความรุนแรง*. [วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- นันทยา ลำดอน. (2531). *วรรณคดีการละคร*. โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.
- บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ. (2543). *การใช้สีในการสร้างสารเพื่องานประชาสัมพันธ์*. *วารสารสุทธิปริทัศน์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต*, 14(43), 64 - 84.
- มาลินี แทนบุญ. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์กระตูกอืด*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์กาขาว*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผาวิก*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อน้ำ*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์ผีเสื้อสมุทร*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

- มาลินี แทนบุญ. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *เครื่องแต่งกายนางยักษ์อสูรินทนาารี*. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- สมชาย วาสุกีรี. (2546). *การศึกษาวัฒนธรรมดนตรีของละครเท่งต๋อคณะ ส.บัวน้อย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- สมถวิล วิเศษสมบัติ. (2525). *วรรณคดีการละคร. อักษรบัณฑิต*.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรวาล มงคลสุข. (ผู้ก่อตั้งคณะจักรวาลมงคลศิลป์). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2563.
- จิรประทีป ทองเปรม. (ประธานศูนย์วัฒนธรรมอำเภอแหลมสิงห์). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2563.

การแสดงบทบาทข้ามเพศ: แนวคิดนอกกรอบเพศภาวะ
และปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการข้ามเพศ
Cross-Gender Acting: The Concept Beyond Gender
Key Factors Influencing Transgender

(Received: February 2, 2023 Revised: June 22, 2023 Accepted: July 4, 2023)

ญาณวุฒิ ดวงดารา¹, ศุภชัย จันทร์สุวรรณ², อัครวิทย์ เรืองรอง³
Yanawud Duangdara, Supachai Chansuwan, Akhawit Ruengrong

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงบทบาทข้ามเพศ และการแสดงบทบาทข้ามเพศ ในนาฏกรรมไทยและเพื่อวิเคราะห์ถึงบริบท เพศภาวะที่เป็นปัจจัยส่งผลให้มีการแสดงบทบาทข้ามเพศ ผู้วิจัยใช้หลักวิจัย เชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ภาพถ่ายและภาพเคลื่อนไหว ที่เกี่ยวข้องประกอบกับข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนอในรูปแบบ ของพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การแสดงบทบาทข้ามเพศเป็นพื้นที่ของการแสดงออก นอกเหนือเพศภาวะของตัวนักแสดง มีปัจจัยขอบเขตทางสังคมมาเป็นตัวกำหนด ทำให้เกิดการสวมบทบาทข้ามเพศ เมื่อเสร็จการแสดงแล้วนั้นก็กลับเข้าสู่เพศภาวะเดิม โดยมีปัจจัยดังนี้ 1) การให้อำนาจแก่เพศชาย 2) ทักษะการแสดง 3) ระบบ การจัดการของคณะละคร 4) กฎเกณฑ์ยกรบการจำกัดพื้นที่ของเพศ

คำสำคัญ: การแสดงบทบาทข้ามเพศ นาฏกรรม เพศภาวะ

¹นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรศิลปดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชานาฏศิลป์ บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ E-mail: Yanawudzdashz@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์ E-mail: Yanawudzdashz@gmail.com

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: dr.akhawit_bsru@hotmail.com

Abstract

This research article, “Cross-Gender Acting: The Concept Beyond Gender, Key Factors Influencing Transgender,” is aimed at studying the cross-gender acting concept and the cross-gender acting in Thai dance and at analyzing the context and various factors that led to cross-gender acting. Qualitative research methodology was employed including data collection from the related documents and research, pictures and videos of the performances, and interviews with relevant experts. The data were presented by employing descriptive analysis.

The results of the research show that cross-gender acting is an area of expression beyond the gender of the actor. There is a factor of social boundaries to determine the role, resulting in transgender role play. When the show is over, the performer returns to his or her original gender. This is caused by various factors such as 1) Male empowerment 2) Performance skills 3) The management system of the theater company and 4) The rules of monarchy for the gender zone.

Keywords: Cross-Gender Acting, Dance, Gender.

บทนำ

นาฏกรรมหรือการละครพ็อนรำเป็นพื้นที่ทางสังคม เปิดกว้างในการแสดงออกของมนุษย์ผ่านการพ็อน การร่ายรำ สุนทรียะความงามทางด้านศิลปะ อิสระในการแสดงออกพฤติกรรมอารมณ์ที่หลากหลายตามการพ็อนรำ เล่นละคร สามารถปลดปล่อยตัวตนในการแสดงพฤติกรรมที่นอกกรอบเพศภาวะ วิธีทางนาฏกรรมสามารถเลือกที่สวมบทบาท (Performativity) เป็นตัวละครต่าง ๆ ตามลักษณะที่ตัวเองต้องการได้ ในขณะที่ชีวิตจริงอาจไม่สามารถแสดงออกได้ ผู้คนจึงใช้พื้นที่ทางศิลปะช่วยตอบสนองความต้องการ จนเกิดวิธีการแสดงบทบาทข้ามเพศ (Cross gender acting) ดังปรากฏในการแสดงทั้งชาติตะวันตกและชาติตะวันตกที่มีความแตกต่างหลากหลายด้วยอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม โดยในยุคหนึ่งที่ใช้ผู้ชายแสดงล้วนมาแสดงเป็นตัวละครผู้หญิง เพราะตามวัฒนธรรมดั้งเดิม ผู้หญิงไม่สามารถแสดงออกอย่างโจ่งแจ้งได้ในที่สาธารณะ และบางเงื่อนไขของสังคมและวัฒนธรรมก็มีการให้ผู้หญิงแสดงล้วนในพื้นที่เฉพาะ เช่น เขตพระราชฐาน พระบรมมหาราชวัง จึงกล่าวได้ว่าด้วยบทบาทหน้าที่ลำดับความสำคัญของเพศที่แตกต่างกัน พื้นที่นาฏกรรมจึงเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของเพศที่แฝงตัวอยู่

การแสดงบทบาทข้ามเพศ คือ วิธีด้านการแสดงที่มีขึ้นพร้อมกับการก่อตัวเกี่ยวกับนาฏกรรมอยู่แล้วแต่ไม่ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจน โดยเกิดในกลุ่มนักแสดงเพศชายก่อนสังคมเกาส่วนใหญ่อยู่ในระบบปิตาธิปไตย สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในการแสดงละครช่วงยุคกลางของยุโรป ผู้ชายแสดงบทบาทผู้หญิงตามวรรณกรรม ผีผืน เลียนแบบและสร้างมายาคติเพศหญิงฐานะบทบาทการแสดงให้มีจิตที่ตามจารีตของสังคมนั้น ๆ ในบทละครของเช็กสเปียร์แปลงเป็นการแสดงละครเวที ตามจารีตมีเพียงสุภาพบุรุษเท่านั้นที่สามารถแสดงละครเวทีได้จึงเป็นหนึ่งในเหตุผลจำเป็นที่ให้นักแสดงชายต้องแต่งตัวแต่งหน้าตาแสดงเป็นตัวละครผู้หญิงแทน เหตุจากการที่บริบททางสังคมของผู้หญิงมีข้อจำกัด ตัวอย่างที่พบในนาฏกรรมไทย คือ คณะละครชาตรี

ละครนอก โขนและลิเก ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านที่ผู้ชายมีบทบาทเป็นผู้เล่น และผู้ร้องสวมบทบาทต่าง ๆ (ชานันท์ ยอดหงส์, 2563, น. 249) สมเด็จพระยาตำรากรมพระราชนาภาพได้ทรงอธิบายว่า “โขนก็ดี ละครก็ดี ชั้นเดิมเป็นผู้ชายเล่น การพ้อนรำที่ผู้หญิงเล่นนั้นชั้นปรากฏแต่ว่าเป็นนางรำ” (สมเด็จพระยาตำรากรมพระราชนาภาพ, 2508, น. 14)

วิธีของนาฏกรรมดังกล่าวจึงเป็นการเปิดกว้างในเพศภาวะและเพศวิถี ช่วยทำให้เกิดการปรับปรนทางวัฒนธรรมจนสามารถขยายขอบเขตความต้องการที่นอกเหนือไปจากเพศของตน เอื้อต่อเงื่อนไขทางสังคมที่สถานะทางเพศหญิงและเพศชายแตกต่างกัน โดยที่ความเป็นจริงหลังจากบทบาทในพื้นที่นาฏกรรมสิ้นสุด ตัวนักแสดงต้องกลับสู่เพศภาวะเดิมของตน ผู้วิจัยจึงสนใจค้นคว้าการแสดงนาฏกรรมไทยที่มีการสวมบทบาทข้ามเพศ โดยนักแสดงเพศชายรับบทบาทตัวละครผู้หญิง ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของนาฏกรรมไทย อันส่งผลให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่ช่วยทำความเข้าใจการออกนอกกรอบเพศภาวะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดการแสดงบทบาทข้ามเพศและการแสดงบทบาทข้ามเพศในนาฏกรรมไทย และเพื่อวิเคราะห์บริบทเพศภาวะที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้มีการแสดงบทบาทข้ามเพศ

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาข้อมูลแนวคิดการแสดงบทบาทข้ามเพศและการแสดงบทบาทข้ามเพศในไทยมองผ่านการสวมบทบาทข้ามเพศ ในกรณีนักแสดงเพศชายที่รับบทบาทตัวละครผู้หญิง เพราะจากข้อมูลภาคเอกสาร และการสัมภาษณ์ กล่าวถึงนักแสดงผู้ชายที่รับตำแหน่งบทบาทหน้าที่ตัวละครผู้หญิง ซึ่งปัจจุบันนั้นไม่ปรากฏในตำแหน่งหรือบทบาทดังกล่าว เนื่องจากได้มีการปรับเปลี่ยนตามระบบการศึกษา เหลือเพียงนักแสดงผู้หญิงรับบทบาทตัวพระเท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การแสดงบทบาทข้ามเพศ: แนวคิดนอกกรอบเพศภาวะและปัจจัยที่ส่งต่อการข้ามเพศ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง ทางเลือกของอิสรราช: การสร้างสรรค์นาฏกรรมร่วมสมัยจากสิทธิคนข้ามเพศ ซึ่งเป็นการศึกษาของคหกรรมศาสตร์ แนวคิดการแสดงบทบาทข้ามเพศ (Cross gender acting) พัฒนาสู่การสร้างนาฏกรรมการแสดง โดยบทความวิจัยใช้รูปแบบเชิงคุณภาพ และมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ บทพระราชนิพนธ์ ตำรา หนังสือ เกี่ยวข้องด้วยการแสดงบทบาทข้ามเพศในประวัติศาสตร์ไทย และต่างชาติ
2. ศึกษาภาพถ่ายและภาพเคลื่อนไหวเกี่ยวข้องด้วยการแสดงบทบาทข้ามเพศในประวัติศาสตร์ไทยและต่างชาติ
3. ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการแสดงบทบาทข้ามเพศในนาฏกรรมไทย ในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และสำนักการสังคีตกรมศิลปากร
4. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาค้นคว้า เรียบเรียงประกอบข้อมูลวิทยานิพนธ์และนำเผยแพร่บทความวิจัยในวารสาร

ผลการวิจัย

1. การแสดงบทบาทข้ามเพศ

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงข้ามเพศ

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดใหม่ที่ผู้วิจัยพบในงานวิชาการที่ศึกษาเรื่องเพศกับการแสดง โดยมีการกล่าวถึงในหลายชั้น ตั้งแต่เพศภาวะระหว่างเพศชายกับเพศหญิงจนกระทั่งความหลากหลายทางเพศ ในกลุ่มงานทางด้านศิลปะการแสดงที่นำไปสู่การเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้เห็นเป็นรูปธรรม ดังนี้

สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ (2555) นิยามคำว่า Cross gender คือ การข้ามเพศภาวะ ซึ่งเป็นการแสดงภาวะหญิงหรือชายที่ตรงข้าม หรือการไม่สอดคล้องกับเพศสรีระที่แท้จริง การให้นิยามถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ที่เป็นการออกนอกกรอบของเพศ แต่ไม่ยังถึงขั้นของการแปลงเพศ หรือเปลี่ยนเป็นคนข้ามเพศ (Transgender)

เมื่อเกิดการข้ามเพศภาวะ นักแสดงจะปรับพฤติกรรม การแสดงไปสู่อัตลักษณ์ของเพศตรงข้ามแต่ยังคงเพศสรีระเดิมอยู่ ทำให้เกิด พฤติกรรมต่อมาที่เรียกว่า การแต่งกายข้ามเพศ (Cross gender dressing) ซึ่งเกิดขึ้นในกลุ่มของนักแสดง นักเต้น นักร้อง โดยมีจุดประสงค์เพื่อปลอม หรือแปลงตัว การสวมบทบาทตัวละครเพศตรงข้ามอยู่ภายใต้เงื่อนไข ทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยมตามยุคสมัย สิ่งนี้สามารถพบได้ทั้งในวัฒนธรรม การแสดงของชาติตะวันตกและชาติตะวันออกที่พัฒนากลายเป็นลักษณะ ข้ามเพศภาวะในการแสดงหรือละคร

ในแนวคิดของชาติตะวันตก ใช้คำว่า Drag หมายถึง ศิลปะในการแต่งตัวข้ามเพศ เน้นให้เป็นการล้อเลียน การเลียนแบบศิลปิน ที่ชื่นชอบ การแสดงที่เน้นตลกขบขัน สำหรับแนวคิดของชาติตะวันออก หรือเอเชียจะมีความเกี่ยวเนื่องกับ วัฒนธรรม ขนบ จารีตประเพณี โดยกรอบที่กำกับในการแสดงออกที่ทำให้เกิดแต่งกายข้ามเพศในพื้นฐาน ของนาฏกรรมหรือศิลปะการแสดง เรียกว่า “การแสดงบทบาทข้ามเพศ” (Cross gender acting) (Hughes-Freeland, 2008, pp. 7–33)

แนวคิดการแสดงบทบาทข้ามเพศ ยังไม่ค่อยมีการกล่าวถึง มากนัก เมื่อมองผ่านมุมมองสมัยใหม่ของเรื่องเพศภาวะกับการแสดงนาฏกรรม แนวคิดดังกล่าวนี้ไม่ได้กล่าวถึงเพียงแค่การแสดง การร่ายรำ หรือองค์ประกอบ การแสดงเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางการศึกษาที่กล่าวถึงเรื่องเพศของผู้แสดง ที่รับบทบาทต่างเพศหรือการแสดงข้ามเพศ สิ่งนี้จึงแตกต่างไปจากบทบาท ของตัวละครข้ามเพศและแต่งตัวข้ามเพศ ด้วยเหตุปัจจัยเงื่อนไขทางสังคม หรือวัฒนธรรมห้ามไม่ให้ผู้หญิงแสดงบนเวที ดังนั้น จึงทำให้เกิดมีเด็กผู้ชาย

และผู้ชายมารับบทบาทผู้หญิงที่เกิดขึ้นในโรงละครกรีกโบราณ โรงละครยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาของอังกฤษ โรงละคร คาบูกิของญี่ปุ่น ในอุปรากรจีน

การแสดงละครช่วงยุคกลางของยุโรป ผู้ชายจะสวมบทบาทผู้หญิงตามวรรณกรรม ผีกล่อน เลียนแบบและสร้างมายาคติเพศหญิงในบทบาทการแสดง เหตุจากการที่บริบททางสังคมของผู้หญิงมีข้อจำกัดในศตวรรษที่ 17 บทละครของเชกสเปียร์ที่ได้รับการแปลงเป็นละครเวทีเป็นครั้งแรกที่โรงละคร Globe ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ตามจารีตมีเพียงสุภาพบุรุษเท่านั้นที่สามารถแสดงละครเวทีได้ จึงเป็นหนึ่งในเหตุผลจำเป็นอย่างยิ่งที่ให้นักแสดงชายต้องแต่งตัว และหน้าตา แสดงเป็นตัวละครผู้หญิงแทน (Vogue Thailand, 2565, ออนไลน์)

ภาพที่ 1 การแต่งข้ามเพศตามแนวคิดตะวันตก

ที่มา: (Vogue Thailand, 2565)

จากการศึกษา พบว่า มีปัจจัยส่งผลให้สังคมในอังกฤษช่วงยุคกลางโยงเรื่องของการรักร่วมเพศเข้ากับการละครที่ว่า เป็นแหล่งรวมคนหลากหลายทางเพศหรือคนรักร่วมเพศก็ตาม เพราะเหตุเกิดจากอาชญากรรม ผู้ชายได้แต่งกายเลียนแบบผู้หญิงในที่สาธารณะ ทำการหลอกเอาเงินจากผู้ชายและคดีรักร่วมเพศ ในช่วง ค.ศ. 1916-1918 เป็นเรื่องผิดกฎหมาย

ไม่ได้หมายความว่าคุณค่าของพื้นที่นาฏกรรมจะถูกลดทอนลงไป เป็นพื้นที่เน้นใช้ทักษะการฝึกฝนและองค์ความรู้ของเทคนิคการแสดง รวมถึงการถ่ายทอดบทบาทสื่อสารผ่านศิลปะการร่ายรำแสดงข้ามเพศนำเสนอได้อย่างไม่มีขีดจำกัด (ชานันท์ ยอดหงส์, 2563, น. 249)

1.2 พัฒนาการการแสดงบทบาทข้ามเพศ

การแสดงบทบาทข้ามเพศในตะวันตกได้เกิดการพัฒนามากขึ้นในกลุ่มเฉพาะ ตัวอย่างเช่น แดร์กควีน (Drag Queen) การปลอมตัวของนักแสดงจากเพศสภาพเดิมไปสู่บุคลิกต่างเพศ ผู้ชายจะแต่งหน้าจัดจ้านสวมใส่ผมปลอม แต่งกายในเสื้อผ้าผู้หญิง มีนัยในมิติความหลากหลายทางเพศและแสดงอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มวรรณา โดยมีที่มาจากกลุ่มเกย์และพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนในแนวคิด ว่าด้วยความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ ที่เสนอการสร้างพื้นที่ทางสังคมต่อการปฏิบัติของมนุษย์อย่างทัดเทียม

ความเป็นมาของแดร์กควีน เกิดขึ้นประมาณ ปี ค.ศ. 1960 โดยคนทั่วไปของสังคม ยังไร้ความเข้าใจหรือการยอมรับมากเท่าที่ควร ต่อกลุ่มความหลากหลายทางเพศหรือรักร่วมเพศ โดยในขณะนั้น แดร์กควีนจะเป็นที่รู้จักในแหล่งสถานบันเทิงยามค่ำคั่นเฉพาะกลุ่มที่แสดงออกอัตลักษณ์ของตน มีลักษณะเป็นการแสดงเดี่ยว การแสดงทักษะท่าทางล้อเลียน กิริยาหยาบคาย เพื่อเสียดสีสังคมสะท้อนภาพสังคมให้แก่ผู้ชม มีการออกแบบท่าเต้นลิปซิงก์เพลงตามความสามารถพิเศษของนักแสดง ซึ่งนำบทเพลงของนักร้องผู้หญิงที่ชื่นชอบและได้รับความนิยมมาเป็นเพลงประกอบการแสดงเหล่านี้ จึงเป็นที่มาของของคำว่า “Drag Queen” นักแสดงแดร์กควีนเป็นอาชีพที่หารายได้ในสถานบันเทิงเฉพาะกลุ่มที่นิยมเพศเดียวกัน โดยรายได้นั้นจะได้อาจมาจากเงินรางวัลของผู้ชมหรือ Tips ยิ่งทำให้แสดงได้หยาบคายล้อเลียน โฉ่งฉ่างมากเท่าไร ก็ยิ่งจะได้รับเงินรางวัลมากเท่านั้น รวมถึงการออกแบบท่าทางการเต้นที่เฉพาะตัวของนักแสดง เช่น ท่าเต้น Death Drop

คือ การหงายหลังลงนอนกับพื้น แล้วขาข้างใดข้างหนึ่งเหยียดตั้งขึ้นฟ้า ทิ้งน้ำหนักขาอีกข้างและย่อลง พับเข้าหาตัว พร้อมกับกางแขนของข้างตั้ง ในระยะจังหวะปานกลางถึงเร็ว

กระทั่งในปี ค.ศ. 1970 กลุ่มรักร่วมเพศได้ขยายตัวและกลายเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคม ทำให้การแสดงแดร็กควีน สามารถหยิบเอานาฏกรรมหรือการแสดงมาใช้เป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งของการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมของการปฏิบัติจากสังคม มีการเรียกร้องศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์ สิ่งนี้ทำให้เดิมที่การแสดงออกอัตลักษณ์ของตนด้วยทักษะท่าทางล้อเลียน ใช้กิริยาหยาบคาย เพื่อเสียดสีสะท้อนภาพสังคมให้กับผู้ชม ได้พ่วงนัยของการนำเสนอความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ ให้เป็นที่เข้าใจและเกิดการยอมรับตามมา (Moncrieff & Lienard, 2017, Online)

1.3 การแสดงบทบาทข้ามเพศในพื้นที่ต่าง ๆ

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมกลายเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ส่งผลให้เกิดการตีความการแสดงบทบาทข้ามเพศที่แตกต่างกัน ดังเช่นที่พบในการแสดงในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมักมีการนำเสนอผ่านนักแสดงผู้ชาย ภายใต้กรอบของสังคมและวัฒนธรรมที่กดทับอำนาจของผู้หญิง อาทิ กรณีตัวละคร Male Dan ที่เป็นการแสดงจิ้งในปักกิ่งของจีน พบว่า การใช้ตัวละครจิ้งผู้หญิง มีการสรรหาจากเด็กผู้ชายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้หญิง แล้วนำมาฝึกฝนในการขับร้อง การร่ายรำตั้งแต่อายุ 5 ขวบ เป็นบทบาทที่ต้องได้รับการฝึกฝนอย่างหนัก มีการฝึกในที่มืดเพื่อให้เกิดประกายที่ลุกตา มีการพันเท้าให้เล็กลงตามวัฒนธรรมจีนที่มีค่านิยมว่า ผู้หญิงที่สวยงามต้องมีเท้าเล็ก การเลียนแบบทั้งกายภาพและด้านวัฒนธรรมให้สมบทบาทนักแสดงหญิงนี้ ทำให้เห็นได้ว่า Male Dan ต้องมีความพยายามที่ต้องการเลียนแบบสรีระของผู้หญิง Qunying Wang (2015, p. 64) ซึ่งให้เห็นถึงมุมมองของวิธีการแสดงบทบาทข้ามเพศนั้น มักอยู่ภายใต้อำนาจกรอบทางสังคม จนถ่ายทอดออกมาผ่านการแสดงของท้องถิ่นนั้น ๆ โดย Wang เปรียบเทียบกับการแสดง Castrato

ในอิตาลีว่ามีบริบทคล้ายคลึงกัน แต่ต้องมีเทคนิคกลวิธี ในการแสดงสวมบทบาทของตัวละครที่เรียกว่า “Men singing female roles” การใช้ช่องเสียงพิเศษในตามมายาคติ กับสังคมวัฒนธรรมที่สร้างภาพจำผ่านตัวละครผู้หญิง

ส่วนการข้ามเพศภาวะในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังเช่นในกรณีมาเลเซีย พบได้ในการแสดงประจำชาติอย่างละครพื้นบ้าน “พะโยง” ที่อนุญาตให้ตัวละครแสดงบทบาททางเพศแบบพิเศษได้โดยบทบาทของตัวละครพะโยงจะเป็นผู้นำสำคัญ ซึ่งจะมีการแสดงออกที่ท้าทายโดยผู้แสดงจะสวมบทบาทความเป็นชายในการแสดงพะโยง ประเด็นนี้น่าสนใจต่อการศึกษาเรื่องการข้ามเพศภาวะ โดยเฉพาะในตัวละครเพศหญิงที่สามารถสวมบทบาทเป็นชายได้อย่างแนบเนียน การศึกษากรณีนี้จะช่วยให้เข้าใจได้มากขึ้นว่าการแสดงออกทางร่างกายของนักแสดงเพศหญิงคือสัญญาณที่บ่งชี้อัตลักษณ์ของตัวละครพะโยง และในขณะเดียวกันการแสดงออกดังกล่าวก็ทำให้ผู้ชมไม่สงสัยในบทบาทผู้ชายที่สื่อออกมา ตัวละครเพศหญิงที่เรียกว่าพะโยงในปัจจุบันนี้ยังพบอีกด้วยว่าได้มีการเข้ามาของนักแสดงเพศชายที่เล่นเป็นตัวละครพะโยงด้วย หากอธิบายด้วยทฤษฎีการแสดงในช่วงเวลาพิเศษซึ่งมาจากแนวคิดของริชาร์ด เซ็คเนอร์แล้ว สามารถอธิบายลักษณะของตัวละครพะโยงและการแสดงออกในเพศภาวะได้ว่า เมื่อทำการวิเคราะห์ในเชิงภาษาศาสตร์ที่สนใจกระบวนการแสดงตามลำดับขึ้นจากช่วงก่อนเวลาพิเศษ ถึงช่วงเวลาพิเศษ และหลังช่วงเวลาพิเศษ นักแสดงพะโยงคือสัญลักษณ์ของลักษณะเพศชายที่อาศัยวิธีเลียนแบบเพศภาวะ การแสดงในช่วงเวลาพิเศษทำให้เกิดพื้นที่ “ชนิดที่สาม” ซึ่งไม่ใช่พื้นที่ที่อยู่ภายในหรือภายนอก แต่เป็นพื้นที่เปิดสำหรับตัวละครเพศหญิงที่จะเลียนแบบความจริงของเพศภาวะ โดยที่ตัวละครนี้ได้สร้างแบบแผนของลักษณะเพศชายที่ไม่ได้แบ่งแยกเพศภาวะหญิงชายแบบคู่ตรงข้ามที่มีทั้งความสง่างาม ความเข้มแข็งและความอ่อนหวานของตัวละครผู้ชายไปพร้อมกันได้ (ศุภย์มานุษยวิทยาสรินธร, 2563, ออนไลน์)

การข้ามเพศภาวะในกรณีของอินนีเซียพบได้ ในตัวอย่างการแสดงพื้นบ้าน คือ ดิดิก นินิ ไทรวอก (Didik Nini Thowok) นักแสดงเต้นข้ามเพศ ชาวอินโดนีเซีย ผู้ข้ามกรอบของเพศสภาพ ในการรับบทบาท

เป็นนักแสดงผู้หญิงโดยใช้รากฐานนาฏศิลป์อินโดนีเซียแบบชาวและผสมผสานกับการแสดงต่าง ๆ เช่น บาห์ลี อินเดีย ญี่ปุ่น หรือจีน โดยริเริ่มสร้างเทคนิคด้านการแสดงของตนเอง เมื่อปี ค.ศ. 2000 ในแนวคิดเรื่อง Cross gender ผสมผสานกับบริบทท้องถิ่นและวัฒนธรรม ในรากฐานของชนบทประเพณี มีการบูรณาการให้เกิดการพัฒนาการแสดงเฉพาะตัวของดีดิกเอง จุดประสงค์เพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของนาฏศิลป์อินโดนีเซียและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ผ่านการข้ามเพศสภาพของตนผ่านการศิลปะการแสดง ความโดดเด่น คือการใช้หน้ากากในการสร้างสรรค์การแสดงเป็นอุปกรณ์หลักที่เสริมสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ชม รูปแบบตรงข้ามกับนักเต้นผู้หญิงที่แสดงตัวละครชายว่า เป็นนักเต้นผู้หญิงกำลังร้ายร้ายอยู่ในการรำชวา ปัจจัยหนึ่งด้านวัฒนธรรมของเครื่องแต่งกายที่สวมใส่ ในการเต้นรำของชาวชวา โดยดั้งเดิมเสื้อผ้าท่อนบนค่อนข้างเปิดเผย เปลือยคอ แขน และไหล่ โดยความเหมาะสมกับเครื่องแต่งกาย ดังกล่าวนี้นักเต้นเพียงไม่กี่คนเท่านั้นสวมใส่ได้ สาเหตุเพราะการเปิดเผยร่างกายในประเพณีดั้งเดิมทำได้ด้วยขอบเขตทางศาสนา ทำให้กลายเป็นช่องทางในความสนใจของ ดีดิก นิ นิ ไทรวอก ในการเต้นรำหญิงทั้งแบบคลาสสิกและสร้างสรรค์ มีการนำเสนอทั้งการแต่งกาย การรำรำและแสดงท่าทางเป็น “ผู้หญิง” เอาลักษณะของนาฏศิลป์จาก ชาว ญี่ปุ่น บาห์ลีเข้ามาผสมไว้ด้วยกัน และชื่อเรื่องยังเป็นคำประสมที่มาจากคำว่า เจปิง (คำภาษาอินโดนีเซียสำหรับภาษาญี่ปุ่น) และอินโด (คำย่อทั่วไปสำหรับภาษาอินโดนีเซีย)

ในอีกด้านหนึ่งของสังคมชวายังเกิดการรับรู้เชิงลบต่อการแสดง ดังกล่าวเช่นกัน โดยนักเต้นชายที่เล่น บทบาทการแสดง อย่าง ดีดิก นิ นิ ไทรวอก เคยมีประสบการณ์ที่ถูกบางคนเยาะเย้ย หลังจากการแสดงของเขา (Mrazek, 2005, p. 264) เพราะในสังคมชวาและยังมีบุคคลประเภทหนึ่งที่เรียกว่า บันชี (Banci) ผู้ชายที่แต่งตัวข้ามเพศ คือกลุ่มของตุ๊ด แต่ว หรือกะเทย ซึ่งดีดิกบอกว่า เขาไม่ใช่บันชี เนื่องจากเขาแต่งกายเฉพาะในการแสดงเป็นผู้หญิงด้วยในสังคมวัฒนธรรมทางด้านความคิดในชวา ยังคงมีอคติเกี่ยวกับภาพเชิงลบของบันชี มักจะเป็นพวกที่มีการค้าบริการทางเพศ แต่ในการให้สัมภาษณ์

ของ ดีติก เขาได้อธิบายไว้ว่า นักแสดงข้ามเพศมีความแตกต่างจากบันชี เพราะมันเป็นการแสดงที่ต้องการเลียนแบบตัวละครผู้หญิง แต่ในชีวิตประจำวันของนักแสดงข้ามนั้น เพศไม่ได้แต่งกายแบบผู้หญิง จึงไม่ได้เป็นโสเภณี ต่างจากภาพลักษณ์ภาพลักษณ์ของบันชีนั้น ซึ่งใน สังคมอินโดนีเซีย มีมุมมองเกี่ยวกับการค้าประเวณี ในบางครั้งศิลปะการแสดงอาจมีคนข้ามเพศที่อาจเป็นคนบันชี แต่ไม่ได้ค้าประเวณี โดยปัจจุบันนี้ ศิลปะการแสดงก็ทำให้มีตำแหน่ง อาชีพ ในฐานะศิลปินในโรงละครเวที ดังนั้น กรณีของ ดีติก นินิ โทรวอก ทำให้เห็นถึงตัวอย่างการออกนอกกรอบสังคม ในหลายระดับ ได้แก่ การข้ามเพศในการแสดงที่ต้องการเล่าถึงบทบาทผู้หญิงผ่านเพศสรีระของเพศชาย มีการเลียนแบบทั้งการแต่งกาย การแต่งหน้า การทำผม การเคลื่อนไหวและเรื่องเล่าในมุมมองของผู้หญิงชาว และยังแสดงถึงการข้ามเพศภาวะในสังคมด้วยบริบทสังคมอินโดนีเซีย การมีเชื้อสายจีนที่มักถูกมองเป็นบันชี จนทำให้ ดีติก นินิ โทรวอก พยายามพิสูจน์ตัวเองด้วยการแสดงบทบาทของตน จนสามารถก่อตั้งองค์กร The Bengkel Tari Nini Thowok และกลายเป็นักแสดงเอเชียที่แสดงให้เห็นแนวคิด cross gender จากประเทศอินโดนีเซีย

2. การแสดงบทบาทข้ามเพศในนาฏกรรมไทย

สำหรับนาฏกรรมไทย ได้มีการกล่าวถึงวิธีการละครไทย เกี่ยวกับการแสดงบทบาทข้ามเพศเช่นกัน ซึ่งสันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนสืบต่อช่วงต้นรัตนโกสินทร์โดยการแสดง ในที่นี้จะยกตัวอย่างละครชาตรีและละครนอก ซึ่งแต่เดิมใช้ตัวละครที่มีเพียง 3 ถึง 4 คนเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะมีความสะดวกในการตระเวนเดินทางเล่น ตัวนางใช้เด็กหัวจุกเล่นบทบาทในของละครชาตรี (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2464, น. 45) โดยในขนบความคิดเรื่องเพศของการแสดงละครต่าง ๆ นั้นได้ถูกแบ่งแยกอย่างชัดเจน โดยไม่ใช้การแบ่งตามประเภทของละคร หากแต่แบ่งแยกด้วยวิธีการแสดง นั่นคือ ผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งจะไม่แสดงร่วมกัน ดังนั้นไม่ว่าจะเล่นละครประเภทไหน ย่อมเกิดการแสดงบทบาทข้ามเพศทั้งในรูปแบบ

ผู้ชายสู่ตัวละครนางและการแสดงข้ามบทบาทผู้หญิงสู่ตัวละครพระ โดยเพศชายมักได้เปรียบเพศหญิง ตามวัฒนธรรมที่สร้างบริบทของผู้หญิง มีหน้าที่ดูแลงานบ้านเรือน ผู้หญิงไม่สามารถออกไปไหนได้ แต่ผู้ชายมีความคล่องตัวในการดำเนินชีวิตนอกบ้านได้อย่างอิสระ จึงสามารถแสดงละครได้ จึงกล่าวได้ว่า นาฏกรรมอำนวยต่อการเป็นพื้นที่สร้างความได้เปรียบให้กับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง โดยละครผู้หญิงมีอยู่ได้เพียงในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น

จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ 4 การแสดงละครได้คลายขอบเขตกั้นระหว่างละครผู้ชายและละครผู้หญิง ความคิดเรื่องเพศเกิดการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมที่อนุญาตให้เจ้านายและขุนนาง สามารถมีละครผู้หญิงได้ สิ่งนี้ทำให้เกิดคำจำกัดความที่แยกระหว่าง ละครนอกและละครในอย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า ขนบแสดงนาฏกรรมมีความเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางด้านเพศภาวะและเพศวิถี โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องสภาวะข้ามเพศหรือการแสดงบทบาทข้ามเพศ ที่ไม่ได้มีเพศภาวะและหรือตามเพศวิถีของตน แต่เกิดขึ้นในลักษณะความเป็นเพศตรงข้ามได้ด้วย

จุดเริ่มต้นของแนวคิดในนาฏกรรมไทย จัดว่าเป็นพื้นที่หนึ่งสำหรับการแสดงความสามารถด้านการแสดงและพื้นที่ของการปลดปล่อยตัวตนที่มีอยู่ในหลากหลายมิติ ทั้งในการแสดงโขนเป็นนาฏกรรม ที่กล่าวถึงผู้แสดงเป็นผู้ชายแสดงล้วน โดยส่วนใหญ่ของการแสดงโขนต้องใช้พลังกำลังในการขึ้นท่า รวมไปถึงกระบวนการต่อสู้ การขึ้นลอยที่ต้องมีความแข็งแรง กระฉับกระเฉง และความคล่องแคล่วในกระบวนการรบ (ธนิต อยู่โพธิ์, 2539, น. 58) และต่อมายังมีพัฒนาการมาสู่ การระบำ การฟ้อนรำ และเข้าสู่วิถีละคร ซึ่งอาจไม่ได้มีการแบ่งชายแบ่งหญิง แต่เพราะยังขาดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สามารถระบุชัดเจนได้ว่า มีละครที่แบ่งเป็นละครผู้ชายและละครผู้หญิงเกิดขึ้นในสมัยใด สุจิตต์ วงษ์เทศ (2551, ออนไลน์) จึงเพียงสันนิษฐานว่าการแบ่งดังกล่าวน่าจะเกิดในสมัยธนบุรีจนถึงรัตนโกสินทร์

โดยยุคสมัยต่อมาปรากฏว่า มีการแบ่งละครผู้ชายและผู้หญิง อย่างชัดเจน หากผู้แสดงเป็นผู้หญิงล้วน เรียกว่า “ละครใน” ซึ่งเป็นละคร ที่มีแบบแผน เน้นความสวยงามของการร่ายรำนิยมแสดงเรื่อง อิเหนา อุณรุท รามเกียรติ์ ต่อมาในปลายรัชกาลที่ 5 ละครในมีทิศทางการพัฒนา ปรับตามยุคสมัยกลายเป็นละครร้อง ซึ่งยังคงใช้แนวคิดนักแสดงละครเป็นผู้หญิง ผู้ที่เล่นบทตัวพระหรือตัวละครผู้ชายจะแต่งตัวงามอย่างบุรุษ ตัวอย่างคือ ครูละครชื่อ ชุ่ม ซึ่งเป็นบุตรสาวของพระยาศรีพิพัฒน์ (แพ บุนนาค) โดยมีชื่อเสียงมากจากการเล่นเป็นตัวเจ้าเงาะ แม้มีชื่อเสียงแต่ชุ่มถูกลงโทษ ด้วยเหตุมีพฤติกรรมชอบแต่งกายแบบผู้ชาย

ภาพที่ 2 “นางรจนาง” ตัวละครนางผู้ชาย โดยพระยาพิพัฒน์โกษา
(เชเลสตินโน ซาเวียร์)

ที่มา: (ภัศกรจันทร์ เกษมศรี, 2562, น.148)

ส่วนละครนอกราชสำนัก เพศของผู้แสดงจะตรงข้ามกับละครใน โดยใช้ผู้ชายแสดงรูปแบบและลักษณะละคร มักเน้นความสนุกสนาน ตลกขบขัน เช่นเดียวกับ ละครชาตรี และยกในยุคแรกที่ยิยมใช้ผู้ชายแสดง ละครนอก ทำให้เห็นถึงการแบ่งแยกพื้นที่ของการแสดงอย่างชัดเจน ด้วยพื้นที่สำหรับละครในเกิดในพระราชฐาน พระราชฐานชั้นใน พระบรมมหาราชวัง และละครประเภทอื่น ๆ ที่ช่วงหนึ่งนิยมใช้ผู้ชายแสดง ทำให้วิธีการแสดงของนาฏกรรมไทยที่มีละครประเภทต่าง ๆ สามารถยอมรับบทบาทการแสดงเพศตรงข้ามกับเพศสภาพกำเนิดของตนโดยไม่มองเห็นเป็นเรื่องแปลก

สมเด็จพระยาบรมมหาราชวังได้ทรงนิพนธ์เรื่องตำนานละครอิเหนาและทรงอธิบายตอนหนึ่งว่า “โขนกิติ ละครกิติ ขึ้นเดิมเป็นของผู้ชายเล่น การพ้อนรำที่ผู้หญิงเล่นนั้นขึ้นปรากฏ แต่ว่าเป็นนางรำ” โดยทรงอ้างในจดหมายเหตุ ลาลูแบร์ว่า ได้เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและได้ชมการแสดงโขน ละคร ระบำ และกล่าวว่าโขนและละครนั้นผู้ชายแสดง ส่วนละครในหรือละครผู้หญิงจะมีภายหลังสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (สมเด็จพระยาบรมมหาราชวัง, 2508, น. 14-15)

จากพระนิพนธ์ดังกล่าว จึงสนับสนุนอำนาจในพื้นที่นาฏกรรมให้กับเพศชาย โดยที่ดั้งเดิมในชนิดต่าง ๆ ของไทยนั้น ต่างอำนวยความสะดวกให้ผู้ชายแสดง เช่น ในละครชาตรี มักประกอบไปด้วยตัวละคร 3 ตัว ได้แก่ ตัวนายโรง ตัวนาง และตัวจำเວด ทั้งนี้ ผู้แสดงที่รับบทบาทตัวละครทั้ง 3 ตัว ล้วนแต่เป็นผู้ชายแม้กระทั่งบทตัวนาง

“ลักษณะการเล่นละครชาตรีนั้น ละครโรงหนึ่งมี 14 คนเป็นอย่างน้อย คือ ตัวครู (เป็นผู้คุมละคร ไม่ต้องเล่นเอง) คน 1 ตัว นายโรง (คือยืนเครื่อง บางทีก็เป็นครู) คน 1 ตัวนาง (คือเด็กผู้ชายห้วนจุทาบหนาง) คน 1 จำเວด (เรียกว่าพรานตามเรื่องมโนราห์) คน 1 รวมตัวละคร 3 คน...” (เรื่องเดียวกัน, 2507, น. 61)

สมเด็จพระเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์กล่าวถึง สมัยรัชกาลที่ 1 ตัวละครสำคัญจนกระทั่งได้รับการยกให้เป็นตัวละคร พบว่ามีบางรายชื่อปรากฏบทบาทการแสดงข้ามเพศ ได้แก่

- นายรุ่ง ตัวนางเอกละครเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์คู่กันกับนายทองอยู่ ครุยี่นเครื่องต่อมาเป็นครูนาง ตั้งแต่ในรัชกาลที่ 2

- นายบุญมี ครูนางละครนอกสันนิษฐานว่าเป็นพี่น้องกับนายบุญยังนายโรงละครนอกสมัยรัชกาลที่ 1

ตัวละครดังกล่าวล้วนนับว่าเป็นชั้นครูที่มีชื่อเสียงในช่วงตอนต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ (สมเด็จพระเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2464, น. 109-110) และในตำนานละครครั้งรัชกาลที่ 3 พบครูนางที่เป็นผู้ขายหลายท่าน เนื่องจากไม่มีละครหลวง ดังนั้น ตัวละครสมัยนี้จึงเป็นผู้ขายเสียส่วนใหญ่ และมีการปรับปรุงรูปแบบการแสดงจนมีความแตกต่างจากละครนอกแบบชาวบ้าน เนื่องจากเจ้านายและขุนนาง ได้นำบทละครเรื่องอิเหนา ที่เดิมเป็นเรื่องที่เล่นเฉพาะละครในมาหัดให้ผู้ขายเล่น และจึงทำให้ในยุคต่อมาจึงเป็นละครละครได้แก่

- นายเมือง เป็นตัวนางบุชบา ละครกรมหลวงรักษรณเรศร์ ได้เป็นละครกรรมหมื่นมเหศวรศิวิลาศ

- นายเพ็ง เป็นตัวนางวิยะดา ละครกรมหลวงรักษรณเรศร์ ได้เป็นละครกรรมหมื่นมเหศวรศิวิลาศ แล้วไปเป็นละครครของสมเด็จพระนโรดมที่กรุงกัมพูชา

- นายมั่ง เป็นตัวนางบุชบา ละครกรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ ได้เป็นละครสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

- นายผึ่ง เป็นนางวิยะดา ละครกรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ ได้เป็นละครสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

- นายเกลื่อน เป็นตัวนางเอก ละครกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ ได้เป็นละครพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดรุณย์ฤทธิ และละครเจ้าพระยานรรัตนราชมานิต

- นายอ่ำ เป็นตัวนางละครกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ ได้เป็นครูละครหม่อมเจ้า (เต่า) ลมุน ในกรมพระเทเวศร์วิชรินทร์
- นายพื่อน เป็นตัวนางเอกละครกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ ได้เป็นครูละครเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงค์ แล้วขึ้นไปเป็นครูละครของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ที่เมืองเชียงใหม่

คณะละครดังกล่าวมีวิธีการพัฒนาโครงสร้างทางเดียวกันกับละครแบบหลวง ที่เพียงข้อจำกัดพื้นที่นาฏกรรมให้แก่ผู้ชายและสงวนสิทธิ์ในพระบรมมหาราชวังเท่านั้น และต่อมารัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้หัตถ์ละครผู้หญิงนอกวังได้ ทำให้เกิดการผสมโรงเวลาต่อมาจึงไม่ปรากฏรายชื่อตัวละครนางผู้ชาย เพราะคณะละครที่เป็นผู้หญิงสามารถสร้างประโยชน์ได้มากกว่าละครผู้ชาย ทั้งด้านสังคมของการประดับเกียรติยศ เจ้านายนิยมมีละครเล่นกัน อีกทั้งเด็กผู้หญิงฝึกหัตถ์ละครง่ายกว่าและประหยัดค่าใช้จ่ายสามารถที่จะเย็บปักเครื่องแต่งตัวเองได้ ถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในสมัยนั้นนิยม ทำให้คณะละครผู้ชายทั้งโรงลดความนิยมลง (สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2464, น. 133-138)

จากการบันทึก ตำนานละครของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ นั้น จะเห็นได้ว่า เหล่าบรรดานักแสดงนาฏกรรมที่ไม่ว่าจะผู้ชายหรือผู้หญิง คือประชาชนชาวบ้านที่ไม่ได้มีบรรดาศักดิ์แต่กำเนิดกรณีละครผู้หญิง ในสถานะเป็นละครของพระมหากษัตริย์ พระบรมศานุวงศ์ หรือเจ้านายต่าง ๆ หากเมื่อทรงต้องพระทัยหรือถูกใจตัวละครไหน ก็จะได้รับบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าจอมหรือหม่อมห้าม แต่นั่นคือกรณีของการได้รับบรรดาศักดิ์ของการเป็นพระภรรยา หรือ สนมไม่ได้เกี่ยวกับวิถีกับนาฏกรรมแต่อย่างใด เพียงเป็นพื้นที่ให้ได้บรรดาศักดิ์เท่านั้น ทำให้ผู้หญิงหรือผู้ชายที่อยู่พื้นที่นาฏกรรมไม่ได้รับการยอมรับหรือมีบรรดาศักดิ์แต่อย่างใด นอกจากจะถูกยกย่องให้เป็นครูละครเมื่อถึงในวาระหนึ่ง

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ปรากฏชื่อนักแสดงชายที่รับบทตัวนางในการแสดงโขน ได้แก่ ขุนวิไลวงวาท (ฉุน กานตะนันท์), ขุนเจนภรตกิจ (แปลก มงคลนันท์), ขุนจิตรภรตการ (แถม วิบูลย์นันท์) และขุนवादพิศวง (แถม ศิลปะชีวิน) เฉกเช่นการแสดงละครที่ใช้ข้าราชการผู้ชายทั้งหมดแทนผู้หญิง เช่น ละครเรื่องปล่อยแก่ นายหลาบเป็นแม่ถนอม ม.ล. ฟั่นเป็นแม่จัน นายพงษ์เป็นแม่เอม แม้แต่รัชกาลที่ 6 ในขณะดำรงอิสริยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ทรงแสดงเป็นผู้หญิงในเรื่อง My Friend Jarlet ทำให้เห็นว่า ในสมัยนั้นความคิดตามจินตกรรมของรัชกาลที่ 6 มุ่งนำเสนอในการแสดงออกจากกิจกรรมการแสดงละครมองข้ามเพศวิถี (ชานันท์ ยอดหงส์, 2563)

ซึ่งในภายหลังเกิดมีบรรดาศักดิ์ของโขนหลวง ในปี พ.ศ. 2454 กรมโขนและปีพาทย์ได้โอนย้ายมาอยู่ในกรมมหรสพ ซึ่งเดิมกรมมหรสพมีหน้าที่ในการดูแลและจัดการแสดงการเล่นของหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ศิลปินทางด้านโขนละครและปีพาทย์ นับเป็นการยกระดับในบทบาทหน้าที่ของเหล่านาฏกรและดุริยางค์ รวมถึงตัวละครบทบาทข้ามเพศที่รับบทตัวนางในการแสดงโขน (สมเด็จพระบรมราชาธิราชานุภาพ, 2464, น. 53) ได้แก่

1. ขุนวิไลวงวาท (ฉุน กานตะนันท์)
2. ขุนเจนภรตกิจ (แปลก มงคลนันท์)
3. ขุนจิตรภรตการ (แถม วิบูลย์นันท์)
4. ขุนवादพิศวง (แถม ศิลปะชีวิน) (ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 8

ในปีพ.ศ. 2477 เข้ามาเป็นครูโขนในแผนกนาฏศิลป์ โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์)

ดังนั้น นาฏกรรมจึงเป็นพื้นที่ของการแสดงออกของเพศภาวะตรงข้ามถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมนาฏกรรมที่ไม่ได้จำกัดด้วยเรื่องของเพศและเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยสามารถแสดงข้ามเพศได้ โดยภายหลังได้เปลี่ยนแปลงตามนโยบายจอมพล ป. พิบูลสงครามให้ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้นในฐานะ

นักแสดงนาฏกรรมไม่ว่าจะเป็นละครเวที ละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ลิเก กลายเป็นที่นิยมของผู้ชม แต่เดิมจะแบ่งกันแสดงเป็นประเภทชายล้วน และหญิงล้วน ก่อนที่สังคมวัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามา จึงเป็นการแสดงถึงความเด่นชัด มีการบอกของการแบ่งแยกให้เห็นเพศสภาวะอย่างชัดเจน ทำให้การแสดงใช้เพศตามจริงของตัวละครชายหญิง เห็นถึงความแตกต่างในทางเพศสภาวะและเพศวิถี

ปัจจุบันนี้ การแสดงแบบดั้งเดิมมีหลงเหลือและสืบทอดต่อในระบบการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ด้านนาฏกรรม อย่างเช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และการอนุรักษ์เผยแพร่ของ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร สืบทอดอัตลักษณ์การแสดงบทบาทข้ามเพศ แนวคิดนอกกรอบ เพศภาวะ การแสดงโขน และละครนอก โดยอนุรักษ์ที่แนวทางเดิม อย่างโบราณที่ใช้ผู้ชายแสดงทั้งหมดในบางโอกาส ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์) รับบทบาทตัวละครเอก ที่บางครั้งได้รับบทนางเอก ได้แก่ นางสาวสิดา นางเบญกาย นางเกศสุริยงค์ นางตะเภาแก้ว นางตะเภาทอง นางรจนา นางวันทอง นางยอพระกลิ่น เป็นต้น ทำให้เป็นที่ประจักษ์จนได้รับตำแหน่งศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2548 รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ (2564) ในการรับบทบาทตัวนาง มีชุดความคิดที่เสนอจากสัมภาษณ์ กล่าวว่า “ขณะแสดงรจนาไม่ได้จำกัดตัวเองหรือรู้สึกตั้งใจในความรู้สึกว่า คิดว่าตัวเองเป็นผู้หญิง แต่ตั้งความคิดเป็นนางรจนา”

ภาพที่ 3 นางสีดา (รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทรสุวรรณ์)
ที่มา: (ศุภชัย จันทรสุวรรณ์, 2565)

ฝ่ายทางสำนักการสังคีต กรมศิลปากร มีนาฏศิลปินที่ได้รับบทบาทตัวนางจนได้เป็นที่ยอมรับและโดดเด่น คือ นายคมสันฐ ห้วยเมืองลาด (2565) นาฏศิลปินอาวุโสทักษะพิเศษในฐานะนักแสดง ได้รับการถ่ายทอดจากครูตัวนางและการรับบทนางเอกเช่นกัน โดยให้ความสำคัญกับอารมณ์และลักษณะการออกท่าทางที่มีความประณีต ซึ่งมีการแสดงบ่อยครั้งจากรายการแสดงของโรงละครแห่งชาติ เช่น นางรจนา นางแก้วมณี นางละเวงวันพา นางเงือก นางมณฑิลา นางสาวนขาแปลง นางยอพระกลืน นางวิมลาลา นางตะเภาแก้ว นางตะเภาทอง นางสีดา ฯลฯ

ภาพที่ 4 นางละเวงวันพา
ที่มา: (คมสันฐ ห้วยเมืองลาด, 2565)

โดยทั้งสองท่าน มีความแตกต่างในบทบาทหน้าที่ทางงานระหว่างอาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาและนาฏศิลป์ ทำให้ได้รับโอกาสที่จะได้รับบทบาทตัวละครแตกต่างกัน แต่ยังอยู่ในหมวดของโขนและละครนอกตามจารีตของการแสดงที่ใช้ผู้ชายแสดง และยังมีความเหมือนกันในเส้นทางการแสดงคือ ตัวโขนพระ แล้วได้รับการต่อยอดบทบาทนาง ด้วยลักษณะทางกายภาพของสรีระที่เหมาะสมและใกล้เคียงกับผู้หญิง โดยจากการสัมภาษณ์นักแสดงที่ได้รับบทบาทข้ามเพศ อย่าง ไอศูรย์ ทิพย์ประชาบาล (2565) ได้กล่าวถึงรูปร่างของนักแสดงไว้ว่า ด้วยบทบาทหน้าที่ ร่างกายนักแสดงที่จะได้รับโอกาสรับบทตัวนางเอกเสมอ ด้วยรูปร่างต้องเล็กสันทัด เมื่อสวมเครื่องแต่งกายแล้วต้องมีความใกล้เคียงหรือเหมือนกับผู้หญิง ก่อนที่จะมีการแต่งหน้าเป็นส่วนช่วยให้ใกล้เคียงมากขึ้น

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผล

การแสดงบทบาทข้ามเพศ มีปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการแสดงอย่างชัดเจน จนกลายมาเป็นเงื่อนไขต่อการปฏิบัติ อันนำไปสู่การมองเห็นเพศภาวะ ของเพศชายและเพศหญิงด้วยขอบเขตด้านพื้นที่ ซึ่งปรากฏเด่นชัด คือ การรับบทบาทข้ามเพศนั้นแสดงถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการตีความตัวละครผู้หญิงหรือการสร้างมายาคติ (Myth) เป็นกระบวนการหนึ่งที่อยู่ในแนวคิดการแสดงบทบาทข้ามเพศ จากที่ไม่สามารถเปิดเผยตัวตนท่ามกลางสาธารณะหรือบนเวทีแสดงได้นับเป็นการประดิษฐ์สร้างตามความรู้ความเข้าใจในตัวละครตามเพศที่ได้รับกรณีการรับบทบาทข้ามเพศในลักษณะการแสดง จึงไม่ได้เป็นการแทนความต้องการของตัวนักแสดง ได้มองข้ามเรื่องความเป็นเพศ แต่กลับมองถึงจุดเป้าหมายของตัวละครนั้นมากกว่าการนำเรื่องเพศมาเป็นข้อจำกัดของตัวนักแสดง

ผู้แสดงจึงมีกระบวนการคิดของการแสดงบทบาทข้ามเพศที่มองข้ามเรื่องกรอบของเพศกระแสที่จะมาตอบสนองความต้องการตัวเอง โดยนักแสดงตั้งตนในสถานะไร้เพศ (Non binary) ตั้งเป้าหมายสู่หลักสำคัญ

ของตัวละครคือการสวมบทบาทตัวละครที่มีประวัติที่มา อารมณ์ ความรู้สึกอย่างไร แล้วนำไปสู่การถ่ายทอดการแสดง การแสดงบทบาทข้ามเพศ ไม่ได้เป็นความต้องการในชีวิตจริง การแสดงจึงเป็นพื้นที่ได้แสดงออกถึงศักยภาพของตัวเองที่ได้รับบทบาทพิเศษมากกว่าคนอื่น ตัวละครหลักคือไขนพระ ดังนั้น การแสดงบนเวทีจึงเป็นเสมือนบทบาทสมมุติ ไม่ได้อยากมีสรีระจริงแบบผู้หญิงเป็นเพียงอัตลักษณ์ ซึ่งกล่าวได้ว่า ในความเป็นจริงแล้วไม่สามารถกล่าวเหมารวมการแสดงบทบาทข้ามเพศต้องเป็นพื้นที่ของกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศเสมอไป มีความต้องการที่อยากเป็นเพศตรงข้าม แต่ต้องการรับบทบาทหน้าที่การแสดงออกถึงศักยภาพของนักแสดงอีกรูปแบบหนึ่งที่ทะลุกรอบจำกัดเกี่ยวกับเรื่องเพศ และมีการสร้างมายาคติของความเป็นผู้หญิงใส่ในการแสดง ผู้แสดงจึงสามารถรับบทใดก็ได้ การแสดงบทบาทข้ามเพศถือเป็นส่วนหนึ่งของการพิสูจน์ความสามารถของนักแสดง หากได้รับโอกาสแสดงความสามารถ

สรุปได้ว่า แนวคิดการแสดงบทบาทข้ามเพศเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดกว้างในการแสดงออกของมนุษย์ข้ามเพศภาวะ จากเพศหนึ่งสู่อีกเพศหนึ่งได้ด้วยบริบททางสังคมวัฒนธรรม ผ่านการพ้อน การร่ำรำ สุนทรียะความงามทางด้านศิลปะ มีอิสระในการแสดงออกพฤติกรรมอารมณ์ที่หลากหลายตามการพ้อนรำและการเล่นละคร ชานันท์ ยอดหงส์ (2563) จึงนิยามแนวคิดนี้ว่า เป็นพื้นที่ปลอดภัย (Safe zone) สำหรับการแสดงออกของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ด้วยอิทธิพลทางสังคมและบริบททางวัฒนธรรมที่ผู้แสดงรับบทบาทต่างเพศหรือการแสดงบทบาทข้ามเพศปรากฏในการแสดงทั้งในชาติตะวันตกและชาติตะวันออก

2. อภิปรายผล

บทความวิจัยเรื่อง “การแสดงบทบาทข้ามเพศ: แนวคิดนอกกรอบเพศภาวะและปัจจัยที่ส่งผลต่อการข้ามเพศ” จากข้อมูลในข้างต้นทั้งหมดเกิดในพื้นที่นาฏกรรมชายส่งผลให้เกิดการแสดงบทบาทข้ามเพศในนาฏกรรมผู้วิจัย มีข้ออภิปรายผลที่แสดงถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการแสดงข้ามเพศ ดังนี้

1. การให้อำนาจแก่เพศชาย อันสืบเนื่องบทบาท หน้าที่ แม้กระทั่งตัวละครคือ บุรุษ ที่ถูกยกย่องให้เป็นตัวละครหลักอย่างมีนัย ทั้งแสดงถึงความดีงาม ความกล้าหาญ และอำนาจของกษัตริย์ อย่างนาฏกรรมไทย เป็นเครื่องประกอบอิสริยยศสถาบันพระมหากษัตริย์ อีกทั้งผสมผสาน กับชุดข้อมูลในความเชื่อทางศาสนาที่สนับสนุนให้กับเพศชายได้มีวิถี ในการแสดงออก ทำให้สร้างขอบเขตพื้นที่ซึ่งผู้ชาย ใช้พื้นที่ด้านนาฏกรรม ได้อย่างอิสระจากเพศภาวะ นำไปสู่อัตลักษณ์จุดเริ่มต้นของการแสดงนาฏศิลป์ไทย ล้วนที่มีการแสดงใช้ผู้ชายเป็นหลักได้แก่ โขน ซึ่งพัฒนาการแสดงจากหนังใหญ่ กระบี่กระบอง และชกนาคตีกดำบรรพ์ ปฐมบทที่ภายหลังต่อมาแตกแขนง เป็นละคร รำ ฟ้อน ต่อมา

2. ทักษะการแสดง อย่างการแสดงแดร์คิวินของตะวันตก ท่าเอกลักษณ์ เช่น ท่า Death Drop หรือใช้อุปกรณ์หน้าฉากมาใส่ ในการแสดงโชว์ทักษะของการแสดงบทบาทผู้หญิงหรือนาฏกรรมไทย การแสดงโขน กลุ่มนักแสดงเป็นการใช้ทหารมหาดเล็กหรือกลุ่มข้าราชการ ในราชสำนัก อีกทั้งนอกจากการแสดงโขนส่วนใหญ่ที่มีกระบวนการต่อสูรับ ที่ต้องมีพลังกำลังที่แข็งแรงแล้วนั้น ตัวละครนางก็ยังใช้นักแสดงเป็นผู้ชาย เป็นปัจจัยส่งเสริมของการสวมบทบาทข้ามเพศเลียนแบบความจริงของเพศภาวะ ตัวละครนางหรือผู้หญิง ทักษะที่มีความอ่อนหวานที่จะนำไปสู่การสร้างภาพจำ เลียนแบบกิริยาของเพศหญิงในการแสดงนาฏกรรม โดยเห็นชัดจากรูปแบบ ละครนอกแสดงที่มีบทบาทเน้นตลกขบขัน รวดเร็ว รวมทั้งภาษาที่ใช้ในละคร ที่ส่งผลต่อด้านอารมณ์ ทำให้มีความรุนแรง ชัดเจนโผงผาง หรือกิริยา การตบตีแย่งชิง ส่งให้ไม่สำรวมกิริยา อย่างละครนอกที่เป็นละครเลียนแบบ หรือล้อเลียนให้เกิดความสนุกสนานได้

3. คณะละครมีระบบการจัดการของตนในแบบของเช็ก สเปียร์ เกิดขึ้นภายใต้สภาพสังคมที่ทำให้การจัดการแสดงพัฒนาแนวคิดนอกกรอบ ของเพศภาวะ หรืออย่างละครชาตรีซึ่งมีลักษณะเป็นละครเร่ ย้ายสถานที่ อยู่เสมอทำให้การจัดการต้องมีการคล่องตัว อีกสิ่งนี้อาจทำให้ส่งเสริมวิถี การแสดงเป็นการใช้ผู้ชายมากกว่าใช้ผู้หญิงในการแสดง

4. กฎมณเฑียรบาล ซึ่งห้ามมิให้สามัญชนมีละครผู้หญิง แต่สงวนไว้สำหรับกษัตริย์ ดังนั้น คณะละครและความบันเทิงต่าง ๆ จึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อิสระสำหรับผู้ชาย ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับผู้หญิงหรือหน้าที่ของผู้หญิงจึงถูกจัดพื้นที่เฉพาะเท่านั้นไม่ว่าชนชั้นไหน โดยพื้นฐานผู้หญิงทั่วไปให้มีหน้าที่ดูแลภาระภายในบ้าน ส่วนผู้ชายเป็นเพศที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้จำกัดพื้นที่ของผู้หญิงและมีค่านิยมให้มีการรักษาวนสงวนตัว การแสดงเพศภาวะของผู้หญิงจึงไม่เหมาะสมที่สายตามวลชน

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

ควรมีการศึกษาค้นคว้าต่อไปในการแสดงบทบาทข้ามเพศ ในกรณีนักแสดงผู้หญิงรับบทบาทข้ามเพศผู้ชาย และศึกษาต่อด้านเทคนิคการแสดง บทบาทข้ามเพศกลวิธีที่มีความเหมือนหรือแตกต่างมาเปรียบเทียบสร้างองค์ความรู้จากรากฐานของนาฏกรรมไทย

เอกสารอ้างอิง

- คมสันฐ หัวเมืองลาด. (นาฏศิลป์ปิ่นอาวสุโส). สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2565.
- _____. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2565). *นางละเวงวิณพา*. [ภาพถ่าย]. ผู้แต่ง.
- ชานันท์ ยอดหงส์. (2563). “นายใน” สมัยรัชกาลที่ 6. (พิมพ์ครั้งที่ 8). มติชน.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2539). *โขน*. องค์การค้าของคุรุสภา.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. (2464). *ตำนานเรื่องละครอิเหนา*. โรงพิมพ์ไทย.
- _____. (2508). *ตำนานละครอิเหนา*. คลังวิทยา.
- ภัคกรจันทร์ เกษมศรี. (2562). *สมุดภาพสยามเรเนซองส์: ความทรงจำแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 2*. สยาม เรเนซองส์.
- ศุภชัย จันทรสุวรรณ์. (2564). *นางสีดา (รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทรสุวรรณ์)*. [ภาพถ่าย]. ผู้แต่ง.
- _____. (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะและการแสดง (นาฏศิลป์)). สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2564.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2563). *สภาวะข้ามเพศในวัฒนธรรมประเพณีของอินโดนีเซีย*. สืบค้น 8 สิงหาคม 2563. <https://channel.sac.or.th/th/vdo/detail/MEFsbk9oZ1NIMk4rOGhTSkUveVU0UT09>
- สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2555). *โลกของนางยี่เกขายยุคก่อนและหลังจอมพล ป. พิบูลสงคราม*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2551). *ข้าวปลาอาหารไทย ทำไม? มาจากไหน: กองทุนเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ*. สืบค้น 20 สิงหาคม 2563. https://channel.sac.or.th/th/website/video/detail_news/2610
- Vogue Thailand. (2565). ‘DRAG’ จากวัฒนธรรมบันเทิงเช็ก สเปียร์สู่เครื่องมือเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศ. สืบค้น 10 ตุลาคม 2565. <https://www.vogue.co.th/fashion/article/draghistory101>

- Hughes-Freeland, F. (2008). *Embodied Communities: Dance Traditions and Change in Java. Volume 2 of Dance and performance studies*. Berghahn Books.
- Moncrieff, M. & Lienard, P. (2017). *A Natural History of the Drag Queen Phenomenon*. Retrieved July 27, 2020. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1474704917707591>
- Mrazek, J. (2005). 'Masks and selves in contemporary Java: the dances of Didik Nini Thowok'. *Journal of Southeast Asia Studies*. 36(2), 249-279.
- Wang, Q. (2015). Research on Male Dan in Chinese Peking Opera and Castrato in Italian Opera. *International Conference on Economics, Social Science, Arts, Education and Management Engineering (ESSAEME 2015)*. (pp. 64-68). Atlantis Press.

การออกแบบอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก
ในชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
The Design of Souvenir Products Showing Indentity
of Each Community in Hirunruji Sub-District,
Thonburi District, Bangkok

(Received: January 17, 2023 Revised: May 25, 2023 Accepted: June 12, 2023)

ประยงค์ อ่อนตา¹, จุฬาลักษณ์ จารุจุฑารัตน์², วชิรศักดิ์ เขียนวงศ์³
Prayong On-ta, Julalak Jarujutarat, Wachirasak Kienwong
ธีร์วรา บวชชัยภูมิ⁴
Teewara Buchaiyaphum

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี และสำรวจความต้องการของผู้บริโภค 2) ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสำหรับชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี 3) ประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ได้ทำการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คนใน 9 ชุมชนของแขวงหิรัญรูจี

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาราชบัณฑิตยศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: onta42@hotmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจักษ์สาขาราชบัณฑิตยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
E-mail: julalak.ja@bsru.ac.th

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจักษ์สาขาราชบัณฑิตยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
E-mail: vongthong.ki@bsru.ac.th

⁴อาจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาราชบัณฑิตยศาสตร์และห่วงโซ่อุปทาน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: teewara.b@bsru.ac.th

เขตรนบุรี ใช้วิธีการวิจัยเข้าสัมภาษณ์เจาะลึก สทนากลุ่ม สังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนได้เล็งเห็นความสำคัญการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีอัตลักษณ์ มีเรื่องเล่าของผลิตภัณฑ์ ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักและจดจำได้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบผลิตภัณฑ์เสื้อ ถูผ้า แก้วน้ำ และหมวก เน้นส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อัตลักษณ์เฉพาะชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าความสวยงาม ก่อให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการต่อยอดภูมิปัญญาชุมชน ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นและเพิ่มองค์ความรู้ที่สามารถนำไปต่อยอดประยุกต์กับผลิตภัณฑ์อื่นได้ สรุปผลการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกด้านหน้าที่ใช้สอย ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผลิตภัณฑ์มีประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับการใช้งาน ปลอดภัยไม่อันตรายต่อผู้ใช้งาน ด้านความงาม อยู่ในระดับมาก ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชนชัดเจน ความโดดเด่นเหมาะสมกับสมัยนิยม ด้านการตลาด มีค่าความพึงพอใจมาก ด้านกระบวนการผลิตไม่ยากและซับซ้อน สามารถผลิตได้ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์ มีความเหมาะสมด้านราคาจำหน่ายและวัสดุหาง่ายในท้องถิ่น

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก การออกแบบ

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the information about communities in Hirunruji community, Thonburi District and surveying consumer needs 2) to design and develop souvenir products for communities in Hirunruji community, Thonburi District and 3) to evaluate the satisfaction of the target towards the designed souvenir products. A sample of 400 people in 9 communities attended in-depth interviews, group discussions, and participatory observations. It was found that the community recognized the importance of designing unique souvenir products. There was a story about the recognizable and memorable product. The research team designed products, including shirts, cloth bags, glasses and hats, all of which promoting community products and showcasing a unique community identity to add more value and beauty, contributing to the community economy on available resources to elevate well-being and to increase knowledge that could be applied to other products. The satisfaction summary of the design of souvenir products in functions was at a high level. The products were functional and suitable for using, and were no harm to users. The beauty was at a high level. Souvenir products could clearly convey the identity of the community. The prominence suitable for fashion trends in marketing was at a high level. The production process was not difficult or complicated. The products could be produced at the community level and commercially. The price was reasonable. The materials used were locally available.

Keywords: Identity, Souvenir, Design.

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณโดยรอบซึ่งอยู่ในเขตธนบุรี โดยเขตธนบุรีเป็นแหล่งที่ตั้งของชุมชนหลากหลายวัฒนธรรม เช่น ชุมชนบ้านลาว ชุมชนของชาวไทยเชื้อสายลาวที่มีชื่อเสียงในการทำขลุ่ย ชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญ ชุมชนของคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีความหลากหลายทางสังคม จัดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีค่าเหมาะแก่การศึกษา รวมทั้งยังมีสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การทบทวน ซึ่งสอดคล้องกับรัฐบาลได้ประกาศนโยบายของคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างรายได้ (เสาวณี จุลิรัชนิกร และคณะ, 2547) ประกอบด้วยชุมชนรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 9 ชุมชน ที่มีจุดเด่นและเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนทางด้านผลิตภัณฑ์ทางด้านอาหาร/ผลิตภัณฑ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม/สถาปัตยกรรมเก่าแก่และมีชื่อเสียงของชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ คือ แหล่งเรียนรู้ขลุ่ยบ้านลาวและแหล่งเรียนรู้บ้านศิลปไทย การประดิษฐ์หัวโขนและเครื่องละครและแหล่งเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน ทางด้านอาหารมีการทำปลาสาม ทางด้านเอกลักษณ์ของชุมชนวัดมีพระเก่าแก่ 200 ปีและมูลนิธิแสงเทียน 2) ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ มีมัสยิดซึ่งเป็นรูปโคม 3 โคมสวยงามซึ่งเป็นศูนย์รวมปฏิบัติด้านศาสนาอิสลามเป็นชุมชนที่มีอาหารตามหลักประเพณี เช่น ข้าวหมกไก่และเนื้อ ซุปเนื้อและไก่แกงต่างๆ กะหรี่ปั๊ว ก๋วยเตี๋ยวแกง ฯลฯ บริเวณชุมชนมัสยิดสวยงาม มีสถานที่ฝังศพบรรพบุรุษที่มีอายุ 100 ปี 3) ชุมชนวัดประดิษฐาราม มีประเพณีงานสงกรานต์มอญ บ้านที่ทำการเขตบางกอกใหญ่หลังแรก พระนอนอายุมากกว่า 200 ปี เสาหงส์เอกลักษณ์ของชาวมอญ ทางด้านอาหารมีข้าวแช่ที่เป็นอาหารวัฒนธรรมมอญ และผลไม้ลอยแก้ว 4) ชุมชนศรีภูมิ

มีอาชีพร้อยพวงมาลัยและมีการร้อยพวงมาลัยพลาสติก มีคณะสิงโตแสดงทางสถาปัตยกรรมมีศาลเจ้าพ่อปู่ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนนับถือและมีการกราบไหว้เป็นประจำทุกปีของเดือน 5 ตั้งอยู่ที่ทำการของชุมชน 5) ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ มีวัดใหญ่ศรีสุพรรณซึ่งเป็นวัดโบราณ มีพระพุทธรูปเก่าแก่หลายร้อยปี มีการทำผลิตภัณฑ์จากกล้วย เช่น ข้าวต้มมัด กล้วยปิ้งจากกล้วยหักมุก มีผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ การต่อกลायชั้นทองเหลือง ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม 6) ชุมชนวัดหิรัญรูจี มีแหล่งเรียนรู้กลุ่มหัตถกรรมผ้าไหมชุมชนวัดหิรัญรูจีและดอกไม้จากผ้าใยบัว มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนของทางวัดหิรัญรูจี 7) ชุมชนสี่แยกบ้านแขก เป็นห้องแถวไม้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี และอยู่ร่วมกันได้หลายศาสนาภายในชุมชน คือ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม มีผลไม้แช่อิ่มที่มีกรรมวิธีแบบโบราณและขายมานานกว่า 80 ปี กระเป๋าสานพลาสติก มีสมุนไพรทำเป็นผลิตภัณฑ์ 8) ชุมชนประสานมิตร มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรทฤษฎีใหม่ ผลิตภัณฑ์ผ้ามาโนได้ OTOP 3 ดาว ขาโหม่อน การทำเตาถ่าน และ 9) ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ มีศูนย์พัฒนาจิตตมิตรสัมพันธ์ที่เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ เป็นย่านที่มีสภาพแวดล้อมและโดยรอบมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางด้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน วัฒนธรรม มรดกทางสถาปัตยกรรมและโบราณสถานที่มีความสำคัญ (สำนักงานเขตธนบุรี, 2565, ออนไลน์)

คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนในแขวงหิรัญรูจีเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน จำนวน 9 รูปแบบ (จำนวน 1 ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกต่อ 1 ชุมชน รวม 9 ชุมชน) รวมทั้งสร้างเรื่องราว (Story) พร้อมเรื่องเล่าของผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมสิ่งที่แสดงถึงผลรวมของลักษณะเฉพาะของชุมชน ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักและจดจำได้ ซึ่งเมื่อทราบข้อมูลอัตลักษณ์เกี่ยวกับชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ในการนำมาออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเกิดอัตลักษณ์ในชุมชนส่งเสริม

การท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในระดับอายุ 25-50 ปี สร้างอาชีพและการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น อีกทั้งชุมชนได้รับองค์ความรู้และมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้มีความคงอยู่ทันสมัยแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานครและสำรวจความต้องการของผู้บริโภค
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสำหรับชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ได้ทำการออกแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาลักษณะการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยใช้ทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) จากเอกสาร (Documents) และการสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในชุมชนและวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มและประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากประชากร คือ เพศหญิงและเพศชาย อายุระหว่าง 25-50 ปี จำนวน 400 คนในพื้นที่ทำการวิจัย คือ ชุมชนแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี ประกอบด้วย 9 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ 2) ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ 3) ชุมชนวัดประดิษฐาราม 4) ชุมชนศรีภูมิ

5) ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ 6) ชุมชนวัดหิรัญรูจี 7) ชุมชนสี่แยกบ้านแซก 8) ชุมชนประสานมิตร และ 9) ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ 1) แบบประเมินความพึงพอใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่อกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยแบบประเมินต้นแบบผลิตภัณฑ์กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิด แบ่งได้ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ส่วนที่ 2 แบบสอบถามทางด้านการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ประโยชน์ใช้สอย ราคาที่เหมาะสม ความสะดวกสบายในการใช้งาน ความงามทางด้านรูปแบบ ลวดลายบนวัสดุ รูปแบบทันสมัย มีความแปลกใหม่และมีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม มีความทนทานต่อการใช้งาน ส่วนที่ 3 ได้แก่ ทศนคติและข้อคิดเห็นทางด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การประเมินแปลผลดังต่อไปนี้ (ธีรยุทธ พึ่งเทียร, 2543) การทดสอบเครื่องมือโดยนำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยใช้เทคนิคการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการวัด (Index Item of Congruent: IOC) ได้ค่าตรงรชนีความสอดคล้องภายในทุกข้อมากกว่า 0.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. **อัตลักษณ์และผลิตภัณฑ์ชุมชนในแขวงทรีญูจี เขตธนบุรี และข้อมูลสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนก่อนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก มีดังนี้**

1) ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนบ้านลาว และแหล่งเรียนรู้บ้านศิลปะไทย การประดิษฐ์หัวโขนและเครื่องละครและแหล่งเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ชุมชน ทางด้านอาหารมีการทำปลาสาม ทางด้านเอกลักษณ์ของชุมชนวัดมีพระเก่าแก่ 200 ปีและมูลนิธิแสงเทียน การสัมภาษณ์ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ โดยมีสุทธิ มนาปี ประธานชุมชน มีขลุ่ย หัวโขน เป็นอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชน

2) ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ มีมัสยิดซึ่งเป็นรูปโคม 3 โคมสวยงาม ซึ่งเป็นศูนย์รวมปฏิบัติด้านศาสนาอิสลาม เป็นชุมชนที่มีอาหารตามหลักประเพณี เช่น ข้าวหมกไก่และเนื้อ ซุปเนื้อและไก่ แกงต่างๆ กะหรีไก่ กวยเตี๋ยวแกง ฯลฯ บริเวณชุมชนมีมัสยิดสวยงาม มีสถานที่ฝึกศพบรพบุรุษที่มีอายุ 100 ปี โดยมีนายณรงค์ ศิริโต ประธานชุมชนมัสยิดสี่แยกบ้านแขก เป็นผู้ให้ข้อมูล การมีอัตลักษณ์ ภาพสัญลักษณ์ของชาวมุสลิม สัญลักษณ์ดาวเดือน มีสถานที่สำคัญ คือ มัสยิดนูรุลมุลปี

3) ชุมชนวัดประดิษฐาราม มีประเพณีงานสงกรานต์มอญ บ้านที่ทำการเขตบางกอกใหญ่หลังแรก พระนอนอายุมากกว่า 200 ปี เสาหงส์ เอกลักษณ์ของชาวมอญ ทางด้านอาหารมีข้าวแช่ที่เป็นอาหารวัฒนธรรมมอญ และผลไม้ลอยแก้ว สัมภาษณ์ชุมชนวัดประดิษฐาราม โดยมีคุณวันชัย เจริญสมบุรณ์ ประธานชุมชน ชุมชนชาวมอญ มีสัญลักษณ์หงส์ เสาหงส์ พระนอน

4) ชุมชนศรีภูมิ มีอาชีพร้อยพวงมาลัยและมีการร้อยพวงมาลัยพลาสติก มีคณะสิงโตแสดง ทางสถาปัตยกรรมมีศาลเจ้าพ่อปู่ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนนับถือและมีการกราบไหว้เป็นประจำทุกปีของเดือน 5 ตั้งอยู่

ที่ทำการของชุมชน สัมภาษณ์ชุมชนศรีภูมิ โดยมีอัตลักษณ์ คือ ชุมชน พวงมาลัยดอกดาวเรือง

5) ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ มีวัดใหญ่ศรีสุพรรณซึ่งเป็น วัดโบราณ มีพระพุทธรูปเก่าแก่หลายร้อยปี มีการทำผลิตภัณฑ์จากกล้วย เช่น ข้าวต้มมัด กล้วยปิ้งจากกล้วยหักมุก มีผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ การดอกลาย ขันทองเหลือง ผ้ามัดย้อม สัมภาษณ์ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ โดยมี นายกฤษ สุนทรรัตน์ ประธานชุมชน มีอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ คือ มีดเล็ก ไม้พอง กระป๋องบอง โล่ ศาตราวุธ ท่ารำ เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำไปสู่ การสร้างงาน เพื่อเล่าเรื่องราวในอดีต เพื่อระลึกถึงต้นตระกูลของชาติไทย

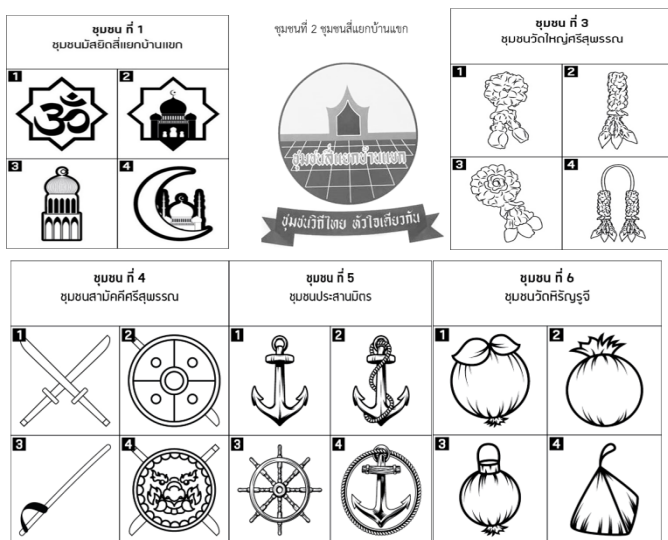
6) ชุมชนวัดหิรัญรูจี มีแหล่งเรียนรู้กลุ่มหัตถกรรมผ้าไหม ชุมชนวัดหิรัญรูจีและดอกไม้จากผ้าใยบัว มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ของทางวัดหิรัญรูจี สัมภาษณ์ชุมชนวัดหิรัญรูจี โดยมีนางรัชดา ปรีชาชัชวาล ประธานชุมชน มีอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ คือ ผ้าใยบัว บอลกุลหลาบ พวงกุญแจ เข็มกลัด จากผ้าใยบัว พวงกุญแจมีลูกบอลผสม

7) ชุมชนสี่แยกบ้านแขก เป็นห้องแถวไม้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี และอยู่ร่วมกันได้หลายศาสนาภายในชุมชน คือ ศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม มีผลไม้แช่อิ่มที่มีกรรมวิธีแบบโบราณและขายมานานกว่า 80 ปี กระเป๋าสาน พลาสติก มีสมุนไพรมาทำเป็นผลิตภัณฑ์

8) ชุมชนประสานมิตร มีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ ผลิตภัณฑ์ผ้ามาผ้า OTOP 3 ดาว ขาโบทเหมือน การทำเตาถ่าน การทำผลิตภัณฑ์ทองเหลือง สัมภาษณ์ชุมชนประสานมิตร มีอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ คือ เป็อง ใบพัดเรือ สมอเรือ เป็นชุมชนที่มีการหล่อโลหะผลิตภัณฑ์

9) ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ การปลูกผักพื้นที่สีเขียว ศูนย์พัฒนาเกษตรมิตรสัมพันธ์ที่เป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ สัมภาษณ์ ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ โดยมีนางกัลยา ใจกลัด กรรมการชุมชน มีผลิตภัณฑ์ คือ การทำพวงมาลัย เหยี่ยวโปรยทาน

2. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสำหรับชุมชน แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

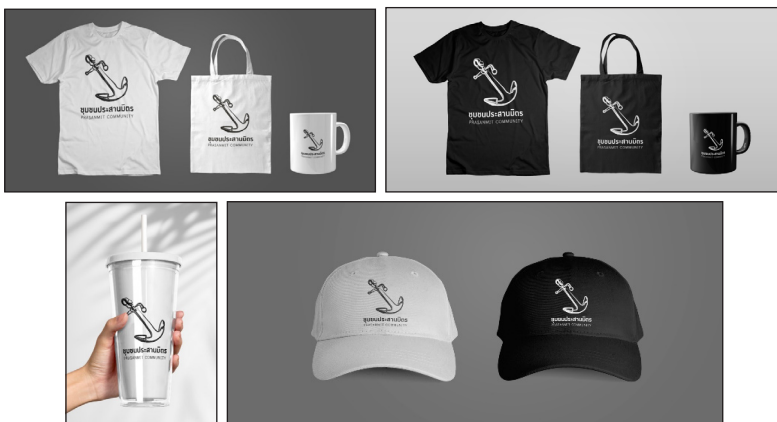
ภาพที่ 1 การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสำหรับชุมชนแขวงหิรัญรูจี
ที่มา: (วชิรศักดิ์ จุฬาลักษณ์, 2564)

ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกตามอัตลักษณ์
ชุมชน จำนวน 9 ชุมชน โดยทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ 4 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่
1) ถุงผ้า 2) แก้ว 3) หมวก 4) เสื้อ ซึ่งได้นำภาพถ่ายตัวอย่างของชุมชนบางไผ่
บ้านสมเด็จ

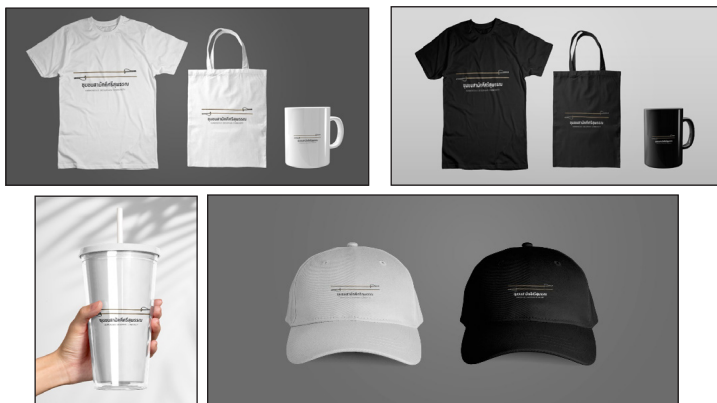
1) ชุมชนสี่แยกบ้านแขก

2) ชุมชนประสาธน์มิตร

3) ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ

4) ชุมชนศรีภูมิ

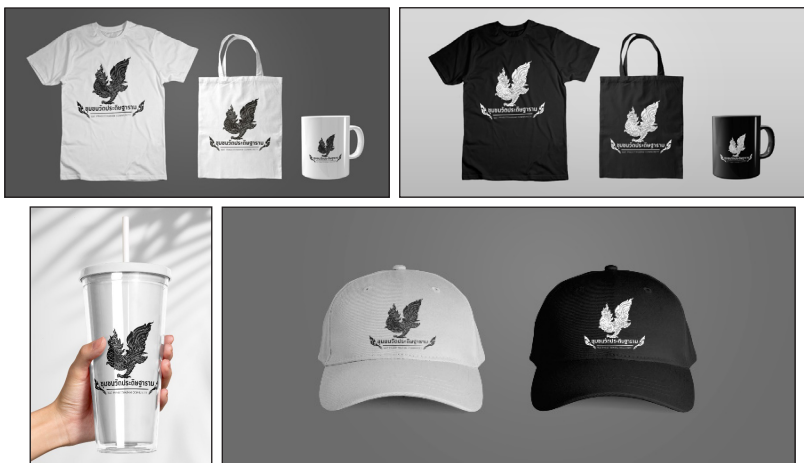
5) ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ

6) ชุมชนวัดหิรัญรูจี

7) ชุมชนวัดประดิษฐาราม

8) ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ

9) ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ

ภาพที่ 2 ผลิตภัณฑ์จำนวน 4 ประเภทของชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ
ที่มา: (วชิรศักดิ์ เขียนวงศ์และคณะ, 2564)

3. สรุปผลประเมินความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อ
ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ได้ทำการออกแบบปรากฏดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
25-30	80	20
31-35	80	20
36-40	80	20
41-45	80	20
46-50	80	20
รวม	400	100.00

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
นักเรียน/นักศึกษา	30	7.5
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	89	22.25
รับจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน	120	30
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	136	34
แม่บ้าน	25	6.25
รวม	400	100.00

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่ อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 34 รองลงมา รับจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 89 คน คิดเป็น ร้อยละ 22.25 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 และ แม่บ้าน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25

ตารางที่ 3 ตารางรวมแสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย					S.D.
		25-30 ปี	31-35 ปี	36-40 ปี	41-45 ปี	46-50 ปี	
1.	ด้านหน้าที่ใช้สอย						
1.1	ความสะดวกสบาย ในการใช้งาน	4.28	4.20	4.11	3.94	4.19	0.66

ตารางที่ 3 ตารางรวมแสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์
ของทีระลึก (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย					S.D.
		25-30 ปี	31-35 ปี	36-40 ปี	41-45 ปี	46-50 ปี	
1.	ด้านหน้าที่ใช้สอย (ต่อ)						
1.2	มีประโยชน์ใช้สอย เหมาะสมกับ การใช้งาน	4.49	4.56	4.48	4.44	4.45	0.58
1.3	ความคงทนของ สินค้าและคุณภาพ ผลิตภัณฑ์	4.18	4.16	4.19	3.95	4.40	0.86
1.4	ขนาดเหมาะสม กับการใช้งาน	3.94	3.81	3.65	4.16	4.16	0.46
1.5	มีความปลอดภัย และไม่อันตราย ต่อผู้ใช้งาน	4.40	4.28	4.11	4.09	4.10	0.82
2.	ด้านความงาม						
2.1	รูปแบบมีความ สวยงามเหมาะสม	3.83	3.70	3.76	3.76	4.38	0.56
2.2	มีรูปแบบน่าใช้งาน และมีความพึงพอใจ ต่อผู้บริโภค	4.33	4.29	4.16	4.14	4.14	0.89
2.3	มีความโดดเด่น เหมาะสมกับสมัย นิยม	4.13	3.88	4.26	4.03	4.31	0.76

ตารางที่ 3 ตารางรวมแสดงผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ ของที่ระลึก (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	ค่าเฉลี่ย					S.D.
		25-30 ปี	31-35 ปี	36-40 ปี	41-45 ปี	46-50 ปี	
3.	ด้านการตลาด						
3.1	ขนาดมีความเหมาะสมกับพื้นที่ในการจัดจำหน่าย	3.59	3.64	3.48	3.80	3.53	0.48
3.2	สามารถชี้แจงให้ผู้บริโภคทราบถึงชนิดประเภทของผลิตภัณฑ์	3.96	4.01	4.00	3.85	3.91	0.85
3.3	มีความเหมาะสมด้านราคาจำหน่าย	4.38	4.03	4.25	4.11	4.16	0.69
3.4	มีกระบวนการผลิตไม่ยากและซับซ้อนสามารถผลิตได้ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์	4.49	4.58	4.68	4.43	4.75	0.61
3.5	วัสดุหาง่ายในท้องถิ่นในการผลิต	4.29	4.36	4.26	4.18	4.56	0.62
	ค่าเฉลี่ย	4.18	4.14	4.12	4.07	4.24	0.61

สรุปโดยภาพรวมจากตารางที่ 3 อธิบายได้ว่า ผลการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกช่วงอายุ 25-50 ปี ด้านหน้าที่ใช้สอย ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผลิตภัณฑ์มีประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับการใช้งานปลอดภัยไม่อันตรายต่อผู้ใช้งาน ด้านความงาม อยู่ในระดับมาก ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชนชัดเจน ความโดดเด่นเหมาะสมกับสมัยนิยม ด้านการตลาด มีความพึงพอใจมาก ด้านมีกระบวนการผลิตไม่ยากและซับซ้อน สามารถผลิตได้ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์ มีความเหมาะสมด้านราคาจำหน่าย วัสดุหาง่ายในท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

1) สรุปผลการสำรวจสภาพปัจจุบัน ภูมิปัญญาและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

การพัฒนาของที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนจะทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจดจำได้หรือ สามารถบ่งบอกถึงลักษณะเอกลักษณ์ที่มีความแตกต่างโดดเด่นจากของจากแหล่งชุมชนอื่น ๆ และทางชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนในแขวงหิรัญรุจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน รวมทั้งสร้างเรื่องราว (Story) พร้อมเรื่องเล่าของผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมสิ่งที่แสดงถึงผลรวมของลักษณะเฉพาะของชุมชน ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักและจดจำได้

2) สรุปผลการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าหมัดย้อม

กลุ่มชุมชนในแขวงหิรัญรุจี จำนวน 9 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ 2) ชุมชนมัสดิบ้านสมเด็จ 3) ชุมชนวัดประดิษฐาราม 4) ชุมชนศรีภูมิ 5) ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ 6) ชุมชนวัดหิรัญรุจี 7) ชุมชนสี่แยกบ้านแขก 8) ชุมชนประสานมิตร และ 9) ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ โดยใช้อัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลายโดยการออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ของใช้จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ คือ 1. เสื้อ 2. ถุงผ้า 3. หมวก 4. แก้วน้ำ เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีอัตลักษณ์และเป็นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน ซึ่งจะสามารถก่อให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งโดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และเป็นการต่อยอดภูมิปัญญา และการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งทางชุมชนจะได้รับองค์ความรู้ที่สามารถนำไปต่อยอดประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์อื่นๆได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้เขียนควรชี้แจงผลการวิจัยที่พบว่าตรงกับวัตถุประสงค์หรือสมมติฐานของการวิจัยหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งผลการวิจัยสอดคล้องหรือขัดแย้งกับแนวคิด ทฤษฎี หรือผลการวิจัยอื่นที่มีผู้ทำไว้ก่อนหน้านี้หรือไม่ และเพราะเหตุใดถึงเป็นเช่นนั้น

สรุปผลการสำรวจสภาพปัจจุบัน ภูมิปัญญาและความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก การพัฒนาของที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนจะทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจดจำได้หรือ สามารถบ่งบอกถึงลักษณะเอกลักษณ์ที่มีความแตกต่างโดดเด่นจากของจากแหล่งชุมชนอื่น ๆ และทางชุมชนเล็งเห็นถึงความสำคัญการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกชุมชนในแขวงหรือบุรีจัตเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน รวมทั้งสร้างเรื่องราว (Story) พร้อมเรื่องเล่าของผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมสิ่งที่แสดงถึงผลรวมของลักษณะเฉพาะของชุมชน ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักและจดจำได้

การออกแบบผลิตภัณฑ์จะมีระดับความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์ต่อผลิตภัณฑ์จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ คือ 1) เสื้อ 2) แก้ว 3) ถุงผ้า 4) หมวก และวิเคราะห์ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความงามและด้านการตลาด และใช้อัตลักษณ์ของชุมชน 1) ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ คือ ชลุ่มบ้านลาว

และบ้านศิลปิน 2) ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ คือ สัญลักษณ์รูปดาวเดือน
3) ชุมชนวัดประดิษฐาราม คือ รูปหงส์ 4) ชุมชนศรีภูมิ คือ รูปดอกดาวเรือง
5) ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ คือ รูปพวงมาลัย 6) ชุมชนวัดหิรัญรูจี คือ วัดหิรัญรูจี
7) ชุมชนสี่แยกบ้านแขก คือ รูปบ้านทรงไทย 8) ชุมชนประสานมิตร
คือ รูปสมอเรือ และ 9) ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ คือ รูปกระป๋อง
ในการออกแบบอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อเป็นการช่วยส่งเสริมสิ่งที่แสดงถึงผลรวม
ของลักษณะเฉพาะของชุมชน ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักและจดจำได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโดยการคำนวณต้นทุน
การผลิตทั้งกระบวนการผลิต การวิเคราะห์เรื่องช่องทางการจัดจำหน่าย
และช่องทางการตลาด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อการประยุกต์ใช้ในผลิตภัณฑ์อื่น ๆ
และการออกแบบ พัฒนารรจภัณฑ์ โลโก้ผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยในรูปแบบ
ของกลุ่มชุมชนในแขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี
2. การรีไซเคิลขยะชุมชนด้วยงานศิลป์ของชุมชน แขวงหิรัญรูจี
เขตธนบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. สำนักงานเขตธนบุรี. (2565). 9 ชุมชนในแขวงหิรัญบุรี
เขตธนบุรี. สืบค้น 18 สิงหาคม 2565. <https://webportal.bangkok.go.th>.
- ธีรยุทธ พิงเพียร. (2543). สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
สูตรไพศาล.
- เสาวณี จุริชนิกร และคณะ. (2547). การพัฒนาหลักสูตรการจัดการ
เพื่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน. คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วชิรศักดิ์ เขียนวงศ์ และคณะ. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2564). ผลิตภัณฑ์จำนวน 4 ประเภท
ของชุมชนบางไผ่ไ้บ้านสมเด็จ. [ภาพถ่าย]. สาขาวิชาออกแบบ
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี
อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- วชิรศักดิ์ จุฬาลักษณ์. (2564). การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสำหรับ
ชุมชนแขวงหิรัญบุรี. ผู้แต่ง.

ความเข้าใจคำกริยาในภาษาไทยของเด็กพิเศษ
กลุ่มดาวน์ซินโดรม
Comprehension of Thai Verbs
of Special Needs Children:
Down's Syndrome Children

(Received: January 18, 2023 Revised: May 25, 2023 Accepted: June 23, 2023)

ศุภาวีร์ บุญแสวก¹, สมชาย สำเนียงงาม²

Suphawee Boonsawake, Somchai Sumniengngam

สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ³

Suwattana Liamprawat

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจคำกริยาของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม โดยเก็บข้อมูลจากเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรมจำนวน 5 คน จากศูนย์การเรียนรู้พิเศษพระภาคฯ ตลิ่งชัน ด้วยบัตรภาพคำกริยา 100 ภาพ จำนวน 100 คำ ซึ่งแบ่งออกเป็นหมวดร่างกาย สังคม และอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรมมีความเข้าใจคำกริยาทั้ง 3 หมวด ได้แก่ หมวดร่างกาย สังคม และอารมณ์ นอกจากนี้

¹นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

E-mail: suphawee1545@gmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

(อาจารย์ที่ปรึกษา) E-mail: somchaisum1@gmail.com

³รองศาสตราจารย์ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์)

E-mail: sliamprawat@yahoo.com

ยังพบว่าเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรมมีความเข้าใจคำกริยาหมวดสังคมมากที่สุด รองลงมาคือ หมวดร่างกาย และหมวดอารมณ์ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความเข้าใจ คำกริยา เด็กพิเศษ ดาวน์ซินโดรม

Abstract

This study aims to evaluate the ability of special needs children (Down's syndrome children) to comprehend Thai verbs in different categories. Data were collected from 5 Down's syndrome children in the Praphakarnpanya Learning and Development Centre in Taling Chan District, Bangkok. A hundred flashcards which contained 100 verbs divided into physical, social, and emotional categories were used to collect data. The results show that the Down's syndrome children participating in this study displayed the best understanding of verbs in the social category, followed by those in the physical and then emotional categories, respectively.

Keywords: Comprehension, Verbs, Special Needs Children, Down's syndrome.

บทนำ

การเรียนรู้ภาษาของเด็กเริ่มปรากฏตั้งแต่วัยเด็กอ่อน โดยปกติเด็กจะมีความเข้าใจคำต่าง ๆ ได้โดยการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และการฟัง นอกจากนี้เด็กที่มีระดับสติปัญญาสูงจะมีความตั้งใจฟังมากกว่าเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำกว่า ซึ่งลักษณะดังกล่าวส่งผลต่อความเข้าใจภาษาของเด็ก (อุบลรัตน์ เฟิงสถิตย์, 2542, น. 164) ทั้งนี้ เด็กปกติช่วง 0-1 ปี จะเป็นช่วงที่เด็กรับรู้เสียงรอบข้าง และอาจโต้ตอบเป็นเสียงที่มีหรือไม่มี ความหมายก็ได้ ต่อมาจึงเริ่มเรียนรู้ศัพท์บางคำ และพัฒนาสู่การสร้างประโยค ในทางตรงกันข้ามการเรียนรู้ภาษาของเด็กพิเศษแตกต่างกับเด็กปกติ ด้วยปัจจัยด้านระดับสติปัญญาและกลุ่มอาการที่แตกต่างกันไป เนื่องจากพบว่าเด็กกลุ่มดาวน์ซินโดรมมีพัฒนาการในด้านการฟังและความเข้าใจล่าช้า มักต้องพูดซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จึงจะจดจำและเข้าใจได้ ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษาของเด็กกลุ่มนี้

การเรียนรู้ภาษาเริ่มจากการฟังเสียง และเรียนรู้คำศัพท์หมวดต่าง ๆ คำกริยาเป็นหมวดคำหนึ่งที่มีความสำคัญ ภาษาทุกภาษามีคำบางประเภทเหมือนกัน ได้แก่ คำนามและคำกริยา และเรียกลักษณะ ที่มีร่วมกันนี้ว่า สากวลักษณ์ภาษา (Language universal) (ชลธิชา บำรุงรักษ์ และนันทนา รณเกียรติ, 2558, น. 3) คำกริยาเป็นคำที่แสดงอาการของคำนามหรือคำสรรพนามเพื่อให้ทราบว่า คำนามหรือคำสรรพนามนั้น ๆ ทำอะไร หรือเป็นอย่างไร และเป็นส่วนที่ทำให้ ไวยากรณ์สมบูรณ์ เนื่องจากประโยคในไวยากรณ์ภาษาไทยประกอบด้วย ประธาน กริยา และกรรม ทั้งนี้ นววรรณ พันธุมธา (2565, น. 4) จำแนกคำตามหน้าที่ในการสื่อสาร โดยกล่าวถึง “คำหลัก” ว่าเป็นคำสำคัญ ที่ผู้พูดใช้บอกเนื้อความซึ่งสื่อสารไปยังผู้ฟัง อันได้แก่ คำนาม และคำกริยา นอกจากนี้ ภาษาพูดหรือการสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน พบว่า การใช้คำกริยาเพียงคำเดียวก็สามารถสื่อความหมายแทนประโยคทั้งประโยคได้ ดังนั้น หากเด็กพิเศษสามารถเข้าใจคำกริยาได้ก็จะเป็นผลดีในการสื่อสารระหว่าง

เด็กกับผู้อื่น ทำให้เด็กสามารถบอกความต้องการของตนเอง ซึ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเข้าใจคำกริยาของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม ในหมวดคำด้านร่างกาย สังคม และอารมณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง พัฒนาการทางภาษา การรับรู้และความเข้าใจภาษา เอกสารที่เกี่ยวกับเด็กดาวน์ซินโดรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษ

2. รูปแบบการวิจัย (Research design) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำเสนอผลการศึกษาเป็นแบบพรรณนา เพื่อให้เห็นรายละเอียดความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้แม้จะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แต่นำเสนอข้อมูลเชิงสถิติประกอบเพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. การคัดเลือกแหล่งข้อมูล กลุ่มประชากรที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ โดยกลุ่มประชากรจะได้รับการทดสอบความสามารถทางสติปัญญาว่ามีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน จำนวน 5 คน มีช่วงอายุจริงระหว่าง 5-14 ปี ทุกคนจะไม่มีอาการซ้ำซ้อนในด้านการมองเห็น การได้ยิน สามารถเข้าใจคำถามและการสื่อสารเบื้องต้น และกำลังศึกษาอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้พิเศษประกาศนียบัตร ตลิ่งชัน

4. ผู้วิจัยจัดทำบัตรภาพคำกริยาสำหรับทดสอบความเข้าใจจำนวน 100 ภาพ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 คัดเลือกคำศัพท์ ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะคำกริยากรรมและคำกริยากรรมที่สามารถแสดงการกระทำหรืออาการชัดเจน ไม่เลือกคำกริยา

ที่เป็นนามธรรม เช่น แค้น ห่วงใย หึงหวง เนื่องจากเป็นคำที่เด็กอาจเข้าใจยาก และไม่สามารถแสดงภาพให้เห็นชัดเจนได้ โดยคัดเลือกคำกริยาจากการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 บัญชีคำศัพท์พื้นฐานระดับปฐมวัย และปฐมศึกษา
ของกระทรวงศึกษาธิการ

4.1.2 ความสามารถในการพูดคำกริยาของเด็กไทยที่
มีอายุ 3 ปี 4 ปี 11 เดือน ในเขตกรุงเทพมหานคร (วราภรณ์ วิไลนาม, 2539)

4.2 การจัดทำบัตรภาพคำกริยา จำนวน 100 ภาพ ผู้วิจัย
คัดเลือกรูปภาพจาก สื่ออินเทอร์เน็ต โดยมีหลักการจะต้องเป็นภาพที่สื่อ
ความหมายคำกริยาแต่ละคำชัดเจนสื่อคำกริยาเพียงคำเดียวในแต่ละภาพ
และเป็นภาพเหมือนจริง ไม่ใช่ภาพการ์ตูน

4.3 ผู้วิจัยจัดกลุ่มคำกริยา โดยพิจารณาพฤติกรรมและอาการ
ของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม และแบ่งหมวดคำ 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย
ด้านสังคม และด้านอารมณ์ ตามตารางแสดงพฤติกรรมจำเพาะของเด็กพิเศษ
กลุ่มดาวน์ซินโดรมและออทิสติก (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545, น. 338-347)

5. ผู้วิจัยขอการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เนื่องจาก
กลุ่มประชากรเป็นเด็กพิเศษ ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเปราะบาง ทั้งนี้ผู้วิจัยผ่านการอบรม
และการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสำนักงานบริหารการวิจัย
นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

6. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลครั้งละประมาณ 15-20 นาทีโดยเก็บข้อมูล
ทั้งหมด 5 ครั้ง ครั้งละ 20 ภาพ ภายในเวลา 10.00-10.30 น. และ 14.00-14.30 น.
ก่อนการทดสอบจะมีอาจารย์ผู้สอนประเมินความพร้อมทางด้านร่างกาย
และอารมณ์ หากกลุ่มตัวอย่างไม่พร้อมผู้วิจัยก็จะนัดเก็บข้อมูลในครั้งถัดไป
และขณะเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างมีอาการเครียดหรือกดดัน ผู้วิจัยจะยุติ
การเก็บข้อมูลในครั้งนั้นทันที โดยจะเก็บข้อมูลที่ละคน ในห้องพักครูที่ไม่มี
เสียงรบกวน มีความเป็นส่วนตัว ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ละคน โดยนำภาพ

แทนคำกริยาให้กลุ่มตัวอย่างดูครั้งละ 4 ภาพ และสั่งให้ชี้ภาพ เช่น ชี้ภาพ “ร้องไห้” ทั้งนี้จะมีการทดสอบความเข้าใจคำกริยาทั้ง 100 คำ ทั้งหมด 3 ครั้ง โดยมีระยะเวลาห่างกัน 1 สัปดาห์ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียดหรือกดดันในการทำแบบทดสอบติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ก่อนเริ่มทดสอบครั้งถัดไป

7. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดสอบความเข้าใจคำกริยาในกลุ่มประชากร 3 ครั้ง เพื่อให้ผล การทดสอบมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น ในงานวิจัยจะนับคะแนนความเข้าใจคำกริยาโดยใช้เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

7.1 กลุ่มประชากรสามารถชี้ภาพตรงกับคำกริยาที่ผู้วิจัยพูดได้ถูกต้องทั้ง 3 ครั้งของ การทดสอบ นับเป็น 1 คะแนน

7.2 หากกลุ่มประชากรไม่ชี้ภาพ แต่ทำท่าทางประกอบ ที่สอดคล้องกับคำกริยาที่ผู้วิจัยพูด ในครั้งใดครั้งหนึ่ง หรือทั้ง 3 ครั้ง นับเป็น 1 คะแนน ทั้งนี้อ้างอิงการวัดความสามารถทางภาษาของ ศรียา นิยมธรรม (2540, น. 102-103) กล่าวว่า การวัดการแสดงออกทางภาษาทำได้ 3 ประการ คือ การพูด การเขียน และการใช้ท่าทาง

7.3 หากกลุ่มประชากรชี้ภาพไม่ตรงกับคำกริยาที่ผู้วิจัยพูดเพียงครั้งใดครั้งหนึ่ง หรือทั้ง 3 ครั้ง นับเป็น 0 คะแนน

7.4 นำข้อมูลที่ได้มานับจำนวนคะแนนความเข้าใจคำกริยาแต่ละหมวด จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ

8. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลความเข้าใจคำกริยาในภาษาไทยของเด็กพิเศษ กลุ่มดาวน์ซินโดรมจากบัตรภาพ 100 ภาพ 100 คำ พบว่าเด็กพิเศษ กลุ่มดาวน์ซินโดรมเข้าใจคำกริยาทั้ง 3 หมวด ได้แก่ หมวดร่างกาย หมวดอารมณ์ หมวดสังคม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละความเข้าใจคำกริยา ของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม

หมวดคำกริยา	ความเข้าใจคำกริยาของเด็ก พิเศษ กลุ่มดาวน์ซินโดรม (D)					ค่าเฉลี่ย	ค่าร้อยละ
	D1	D2	D3	D4	D5		
หมวดร่างกาย (56)	56	53	54	52	56	54.20	96.79
หมวดสังคม (26)	26	23	26	26	26	25.40	97.69
หมวดอารมณ์ (18)	11	12	15	12	18	13.60	75.56
รวม (100)	93	88	95	90	100	93.20	93.20

จากตารางแสดงให้เห็นว่า เด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม มีค่าเฉลี่ยความเข้าใจคำกริยาทั้งหมด 93.20 ค่า คิดเป็นร้อยละ 93.20 หมวดร่างกาย มีค่าเฉลี่ยความเข้าใจคำกริยา 54.20 ค่า คิดเป็นร้อยละ 96.79 หมวดสังคม มีค่าเฉลี่ยความเข้าใจคำกริยา 25.40 ค่า คิดเป็นร้อยละ 97.69 และหมวดอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยความเข้าใจคำกริยา 13.60 ค่า คิดเป็นร้อยละ 75.56 นอกจากนี้ จากค่าร้อยละแสดงให้เห็นว่า เด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม มีค่าความเข้าใจคำกริยาหมวดสังคมมากที่สุด รองลงมาคือ หมวดร่างกาย และหมวดอารมณ์ มีค่าความเข้าใจคำกริยาน้อยที่สุด

หมวดคำกริยาทั้ง 3 หมวด จำนวน 100 ภาพ 100 คำ เมื่อทดสอบความเข้าใจของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรมทั้ง 5 คน พบว่าเด็กดาวน์ซินโดรม มีความเข้าใจคำกริยาแต่ละคำ ดังต่อไปนี้

หมวดร่างกาย จากคำกริยาทั้งหมด 56 คำ โดยทดสอบ 3 ครั้ง พบความเข้าใจคำศัพท์หมวดร่างกายของเด็กดาวน์ซินโดรม ดังต่อไปนี้

ความเข้าใจคำกริยาหมวดร่างกายของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม (D)		
จำนวนเด็ก/ ความเข้าใจ	เข้าใจ	ไม่เข้าใจ
1 คน		ดัน ผูก เป็ด ดึง ถือ จม
2 คน	ริน	
3 คน		ริน
4 คน	ดัน ผูก เป็ด ดึง ถือ จม	
5 คน	ยีน นั่ง นอน ชี้อกรยาน ขึ้น (บันได) ลง (บันได) กระโดด เตะ (บอล) วิ่ง เดิน คลาน ปีน (ต้นไม้) อุ้ม (ลูก) ว่ายน้ำ พาย ตอก รดน้ำ โยน ต่อย เข็น ยิง ทา (สี) ดู เป่า ตม ดุด กัด ยก ชี้ ขุด ฟัง ตี (กลอง) กิน ต้ม อาบน้ำ สระผม แปรงฟัน ล้างมือ เช็ด ถอด (เสื้อ) ใส่ (รองเท้า) หวีผม ตัด (ผม)	

จากตารางข้างต้นพบว่า คำกริยาหมวดร่างกายที่เด็กดาวน์ซินโดรม เข้าใจทุกคนในการทดสอบ ทั้ง 3 ครั้ง ส่วนมากเป็นคำกริยาที่สัมพันธ์กับร่างกาย และเป็นกิจวัตรที่เด็กปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน จำนวน 44 คำ ได้แก่ ยีน นั่ง นอน ชี้อกรยาน ขึ้น (บันได) ลง (บันได) กระโดด เตะ (บอล) วิ่ง เดิน คลาน ปีน (ต้นไม้) อุ้ม (ลูก) ตอก รดน้ำ โยน ต่อย เข็น ทา (สี) ดู เป่า ตม ดุด กัด ยก ชี้ ขุด ฟัง ตี (กลอง) กิน ต้ม อาบน้ำ สระผม แปรงฟัน ล้างมือ เช็ด ถอด (เสื้อ) ใส่ (รองเท้า) หวี (ผม) และตัด (ผม) เมื่อเด็กได้ปฏิบัติเป็นประจำ และอาจฟังคำสั่งจากผู้ปกครองหรือครูผู้สอนในศูนย์การเรียนรู้ ทำให้เด็กรับรู้และจดจำคำกริยาดังกล่าวได้ ส่วนบางคำอาจเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ได้แก่ ว่ายน้ำ พาย (เรือ) ต่อย ยิง

ส่วนคำกริยาร่างกายที่เด็กดาวน์ซินโดรมเข้าใจ 4 คนในการทดสอบ ทั้ง 3 ครั้ง จำนวน 6 คำ ได้แก่ ตัน ผูก เปิด ดึง ถือ จม คำกริยาดังกล่าว มีเด็กดาวน์ซินโดรมไม่เข้าใจ 1 คน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็น กลุ่มคำกริยา ที่แสดงอาการต่อเนื่อง ทำให้เด็กไม่สามารถตีความคำศัพท์ดังกล่าวได้ นอกจากนี้พบว่าคำกริยาหมวดร่างกาย ได้แก่ ริน เป็นคำกริยาที่เด็กดาวน์ซินโดรม 2 คน เข้าใจ และอีก 3 คน ไม่เข้าใจ แสดงให้เห็นว่าเป็นคำศัพท์ที่เด็กในกลุ่มนี้ ส่วนมากไม่เข้าใจ อาจเกิดจากการเชื่อมโยงภาพและประสบการณ์ คำว่า “ริน” เป็นคำกริยาที่มีการแสดงอาการต่อเนื่อง เด็กอาจเคยรินน้ำ หรือของเหลวอื่น ๆ แต่อาจจะไม่สามารถเชื่อมโยงการรับรู้กับภาพที่ใช้ทดสอบได้ หรือเด็กอาจได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้ คำว่า “ริน” น้อยกว่า และในบางครอบครัวอาจใช้ คำกริยาอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกันแทนคำว่า “ริน” เช่น เท กรอก ในการสื่อสารกับเด็กทำให้เด็กอาจไม่เข้าใจศัพท์นี้

หมวดสังคม จากคำกริยาทั้งหมด 26 คำ โดยทดสอบ 3 ครั้ง พบความเข้าใจคำศัพท์หมวดสังคมของเด็กดาวน์ซินโดรม ดังต่อไปนี้

ความเข้าใจคำกริยาหมวดร่างกายของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม (D)		
จำนวนเด็ก/ ความเข้าใจ	เข้าใจ	ไม่เข้าใจ
1 คน		หอม (จูบ) รำ ริดผ้า
2 คน		
3 คน		
4 คน	หอม (จูบ) รำ ริดผ้า	
5 คน	กอด ไหว้ กราบ จับ (มือ) อ่าน ฉีดยา ทิ้งขยะทอด ข้ามถนน เย็บ(ผ้า) ร้องเพลง เต็น กวาดบ้าน ถูพื้น ตากผ้า พับผ้า ห่มผ้า เขียน ระบายสี เล่น บิน เหา่ ตบมือ	

จากตารางข้างต้นพบว่าคำกริยาหมวดสังคมที่เด็กดาวน์ซินโดรม เข้าใจทุกคนในการทดสอบทั้ง 3 ครั้ง จำนวน 23 คำ ได้แก่ กอด ไหว้ กราบ จับ (มือ) อ่าน นิตยา ทิ้งขยะ ทอด ข้ามถนน เย็บ (ผ้า) ร้องเพลง เดิน กวาดบ้าน ถูพื้น ตากผ้า พับผ้า ห่มผ้า เขียน ระบายสี เล่น บิน เหา และตบมือ คำกริยา ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับประสบการณ์และกิจกรรมทางสังคม ซึ่งอาจได้รับ จากครอบครัวและครูผู้สอน เช่น กอด กราบ จับ(มือ) ร้องเพลง เกิดจาก การเรียนที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือสิ่งที่ป็นวัฒนธรรมทางสังคมที่ต้อง ปฏิบัติอยู่เสมอเมื่อไปโรงเรียน เช่น ไหว้ กราบ จับ (มือ) การแสดงความรัก กับครอบครัวด้วย การกอดเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้คำกริยาเหล่านี้ ส่วนคำว่า นิตยา เด็กอาจได้รับประสบการณ์โดยตรง จากการนิตวัคซิน ป้องกันโรค หรือการรับการรักษาพยาบาล นอกจากนี้คำว่า กวาดบ้าน ถูพื้น ตากผ้า พับผ้า ห่มผ้า เป็นคำกริยาที่เด็กสามารถเข้าใจได้ทุกคน ทั้งนี้ อาจเกิดจาก การพบเห็นผู้ปกครอง ทำความสะอาดในชีวิตประจำวัน หรือเด็กได้รับการฝึก ให้ช่วยเหลืองานบ้าน อีกทั้งผู้ปกครองหรือครูผู้สอนออกคำสั่งเป็นคำกริยา ดังกล่าว เช่น “ช่วยแม่ถูพื้น” ซึ่งหากกล่าวซ้ำ ๆ ในชีวิตประจำวันก็อาจมีส่วน ทำให้เด็กดาวน์ซินโดรมเข้าใจคำกริยานี้เป็นอย่างดี เนื่องจากได้ยินคำสั่ง และเห็นการปฏิบัติเป็นแบบอย่างจากผู้ปกครองหรือครูผู้สอนอยู่เป็นประจำ

ส่วนคำกริยาที่พบว่าเด็กดาวน์ซินโดรม 4 คน เข้าใจ จำนวน 3 คำ ได้แก่ หอม (จูบ) รำ ริดผ้า เด็กดาวน์ซินโดรมส่วนมากเข้าใจคำศัพท์ ดังกล่าว แต่มี 1 คน ไม่เข้าใจ อาจเกิดจากการที่เด็กไม่ได้รับการปฏิสัมพันธ์ หรือแสดงความรักในรูปแบบดังกล่าวบ่อยนัก หรืออาจแสดงความรัก ในรูปแบบอื่น จากผลการศึกษาพบว่า ในคำว่า “กอด” เด็กดาวน์ซินโดรม คนที่ไม่เข้าใจคำว่า “หอม (จูบ)” กลับเข้าใจ คำว่า “กอด” ทั้ง 3 ครั้ง ส่วนคำว่า “รำ” อาจเนื่องมาจากเด็กไม่ได้รับการกระตุ้นศัพท์นี้มาก ทั้งนี้ เด็กอาจเคยพบเห็นการรำ แต่อาจเข้าใจว่าเป็นการเคลื่อนไหวทั่วไป อย่างยกมือ ยกแขน หากไม่มีการกระตุ้นหรือกล่าวซ้ำ ๆ หรือให้เด็กฝึกปฏิบัติ

และมีส่วนร่วมอาจทำให้ความเข้าใจศัพท์แม่นยำขึ้น ส่วนคำว่า “รีดผ้า” ส่วนมากแล้วอาจเป็นกิจกรรมที่เด็กไม่ได้ลงมือปฏิบัติเอง การรีดผ้าอาจเป็นงานที่ผู้ปกครองต้องระมัดระวังไม่ให้บุตรหลานฝึกทำ หรือในกรณีที่ผู้ปกครองรีดผ้าแต่ไม่ได้สื่อสารหรือแสดงออกให้เด็กรับรู้ว่าการกระทำดังกล่าวคือการรีดผ้าก็อาจมีผลทำให้เด็กบางคนไม่เข้าใจคำศัพท์นี้

หมวดอารมณ์ จากคำกริยาทั้งหมด 18 คำ โดยทดสอบ 3 ครั้ง พบความเข้าใจคำศัพท์หมวดอารมณ์ของเด็กดาวน์ซินโดรม ดังต่อไปนี้

ความเข้าใจคำกริยาหมวดร่างกายของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม (D)		
จำนวนเด็ก/ ความเข้าใจ	เข้าใจ	ไม่เข้าใจ
1 คน	เปื้อน	โกรธ ตีใจ ตกใจ
2 คน	อาย สงสัย เคร้า	เหนื่อย เกลียด มึน
3 คน	เหนื่อย เกลียด มึน	อาย สงสัย เคร้า
4 คน	โกรธ ตีใจ ตกใจ	เปื้อน
5 คน	ร้องไห้ ยิ้ม หัวเราะ กลัว ปวด ร้อน หนาว ง่วง	

จากตารางข้างต้นพบว่าคำกริยาหมวดอารมณ์ที่เด็กดาวน์ซินโดรมเข้าใจทุกคนในการทดสอบทั้ง 3 ครั้ง มีจำนวน 8 คำ ได้แก่ ร้องไห้ ยิ้ม หัวเราะ กลัว ปวด ร้อน หนาว และง่วง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นอารมณ์เด่นชัดที่เกิดขึ้นกับเด็ก ร้องไห้ ยิ้ม หัวเราะ เป็นคำกริยาแสดงอาการที่แสดงออกทางร่างกายโดยใช้คำคำเดียวกัน มีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระที่ชัดเจน เช่น ร้องไห้มีน้ำตาไหลร่วมด้วย หัวเราะมีเสียงออกมา ปวดมีอาการที่รุนแรง บริเวณที่ปวด หนาวมีอาการขนลุก ง่วงมีอาการหาวร่วมด้วย ส่วนอารมณ์กลัวและโกรธ อัลเบิร์ต แอ็กซ์ (Albert Ax, 1953 อ้างถึงในมุกดา ศรียงค์ และคณะ, 2539, น. 262) เป็นนักจิตวิทยาที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเกิดอารมณ์

กับการเปลี่ยนแปลงทางสรีระและพฤติกรรม พบว่าในบรรดาอารมณ์ทั้งหลาย อารมณ์ที่จัดว่าสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีระได้มากที่สุด คือ อารมณ์กลัวและอารมณ์โกรธ นอกจากนี้เค. บริดเจส (K. Bridges, 1932 อ้างถึงใน มุกดา ศรียงค์ และคณะ, 2539, น. 271) ได้ศึกษาและสังเกต เด็กทารกจำนวนมาก และพบว่าทารก 3 เดือนจะแยกออกระหว่างอารมณ์ ดีใจและเดือดร้อนใจ จากนั้นอารมณ์โกรธ เกลียด กลัวจึงปรากฏขึ้นภายหลัง ตามระดับวุฒิภาวะ จึงเป็นไปได้ว่าเด็กเรียนรู้และเข้าใจอารมณ์เหล่านี้แล้ว แต่ในการทดสอบพบว่าเด็กดาวนซินโดรมบางคนที่ไม่เข้าใจคำว่า โกรธ เนื่องจากไม่สามารถเชื่อมโยงคำกริยาหมวดอารมณ์กับภาพได้ เพราะในการทดสอบ ต้องอาศัยการตีความภาพกับคำกริยาทำให้ยากที่จะเข้าใจ นอกจากนี้คำกริยา แสดงการประสบ เช่น เกลียด เสร้า อาย สงสัย เปื่อ เหนื่อย เป็นอารมณ์ภายใน ที่ต้องมีสิ่งเร้ามากระตุ้น ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามกรณี เช่น เกลียด อาจจะ เกิดอารมณ์นี้ต่อเมื่อมีสิ่งที่ไม่ชอบมาเข้าใกล้ หากไม่มีสิ่งมากระตุ้นก็อาจจะไม่เกิด อารมณ์นี้บ่อยนัก และการแสดงออกทางสรีระอาจไม่ชัดเจนเท่ากับคำว่าร้องไห้ ที่มีน้ำตาออกมาร่วมด้วยทันที อารมณ์เสร้า อาย สงสัย เปื่อ เหนื่อย เป็นอารมณ์ ที่ค่อนข้างซับซ้อนและบางครั้งอาจไม่ได้แสดงออกเป็นรูปธรรมได้มากนัก ซึ่งส่วนนี้อาจมีผลต่อการตีความและเชื่อมโยงกับภาพในการทดสอบด้วย แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเด็กดาวนซินโดรมจะไม่มีอารมณ์เหล่านี้ เพียงแต่ การแสดงออกถึงความเข้าใจคำกริยาหมวดอารมณ์อาจเป็นส่วนที่ยากที่สุด ในการเรียนรู้เมื่อเปรียบเทียบกับความเข้าใจคำกริยา หมวดร่างกายและ หมวดสังคม ดังที่ได้กล่าวข้างต้น แต่จากผลการทดสอบจะเห็นได้ว่าเด็กดาวนซินโดรม สามารถเข้าใจคำกริยาได้ทั้ง 3 หมวด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา พบว่า เด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรมสามารถเข้าใจคำกริยาได้ทุกหมวด แต่หากพิจารณาในแต่ละหมวดพบว่าคำกริยาในหมวดสังคมเป็นหมวดที่เด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรมเข้าใจมากที่สุด รองลงมาคือ หมวดร่างกาย และหมวดอารมณ์ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า กระบวนการรับรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เริ่มจากการรับรู้จากประสาทสัมผัสต่าง ๆ และเกิดการจดจำ ดังนั้นการเข้าใจคำศัพท์จึงเกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของเด็ก ดังที่เปียเจต์ (Piaget, 1969 อ้างถึงใน สิริอร วิชชาวุธ, 2554, น. 117-129) ได้ศึกษาพัฒนาการทางการรู้คิดของเด็ก โดยแบ่งเป็น 4 ชั้น พบว่า เด็กจะเรียนรู้โดยผ่านทางประสาทสัมผัสและกิจกรรมทางการเคลื่อนไหวของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ดังนั้นนอกจากคำนามเด็กยังสามารถเรียนรู้และเข้าใจคำกริยาที่มีความเกี่ยวข้องกับร่างกายได้ก่อนคำกริยาอื่น ๆ เช่น วิ่ง เดิน นอน เป็นคำกริยาที่สัมพันธ์กับร่างกาย ทั้งนี้จะเห็นว่าแม้คำกริยาหมวดร่างกายจะเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับร่างกายและเด็กเรียนรู้ได้ก่อน แต่จากการศึกษาพบว่าเด็กดาวน์ซินโดรมเข้าใจคำกริยาหมวดสังคมมากที่สุด นอกจากนี้การเรียนรู้ก่อนอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กเรียนรู้คำศัพท์ได้ดี แต่ปัจจัยที่อาจทำให้เด็กเรียนรู้คำกริยาหมวดสังคมได้มากกว่า อาจเนื่องมาจากการกระตุ้นจากคนรอบข้าง เช่น ผู้ปกครอง ครูผู้สอน การออกคำสั่งซ้ำ ๆ ให้เด็กลงมือปฏิบัติเอง ได้ฟังและได้ประสบการณ์บ่อยครั้ง มีส่วนทำให้เด็กเรียนรู้คำกริยาหมวดสังคมได้ดี แต่อย่างไรก็ตามผลการทดสอบพบว่ามีค่าความเข้าใจระหว่างคำกริยาหมวดร่างกายและหมวดสังคมใกล้เคียงกันอยู่ที่ร้อยละ 96.79 และ 97.69 แสดงให้เห็นว่าเด็กดาวน์ซินโดรมสามารถเข้าใจคำกริยาทั้ง 2 หมวดนี้อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ยังสามารถเข้าใจคำที่เป็นรูปธรรมได้มากกว่า คำนามธรรมสอดคล้องกับศรียา นิยมธรรม (2540, น. 7-10) ซึ่งกล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้คำที่มีประโยชน์ต่อตัวเองมากที่สุด และสามารถเข้าใจได้ง่ายก่อน ส่วนคำที่มีประโยชน์ต่อเด็กน้อยและใช้ยากอาจเป็นคำเป็นที่เด็กเรียนรู้ภายหลัง

ในการวิจัยนี้พบว่าคำกริยาหมวดอารมณ์เป็นคำศัพท์ที่ซับซ้อนกว่าหมวดอื่น เช่น เหนื่อย อาย เปื่อ ซึ่งเด็กอาจไม่เข้าใจ เพราะอารมณ์ดังกล่าวอาจต้องอาศัยการเรียนรู้และประสบการณ์เพื่อทำความเข้าใจ อารมณ์เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ซึ่งอาจยากต่อการทำความเข้าใจเมื่อเทียบกับประสบการณ์ที่สัมผัสทางร่างกาย หรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งนี้ เด็กอาจมีอารมณ์เช่นนั้น แต่อาจจะไม่เข้าใจ เมื่อทำการทดสอบที่ต้องตีความภาพที่แสดงอารมณ์นั้น ๆ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ศึกษาความเข้าใจคำกริยากับเด็กพิเศษกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มออทิสติก กลุ่มเรียนช้า ฯลฯ
2. ศึกษาความเข้าใจคำกริยาเปรียบเทียบระหว่างเด็กพิเศษกับเด็กปกติ
3. ศึกษาความเข้าใจคำของเด็กพิเศษในหมวดคำอื่น เช่น คำวิเศษณ์ คำคุณศัพท์ ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา บำรุงรักษ์ และนันทนา รณเกียรติ. (2558). “ภาษาคืออะไร”
ใน ดิยุ ศรีนราวัฒน์ และชลธิชา บำรุงรักษ์ (บ.ก.), *ภาษาและ
ภาษาศาสตร์* (น. 1-14). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นววรรณ พันธุมธา. (2565). *ไวยากรณ์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). โครงการ
เผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มุกดา ศรียงค์ และคณะ. (2539). *จิตวิทยาทั่วไป*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- วรารณ วิไลนาม. (2539). *ความสามารถในการพูดคำกริยาของเด็กที่มีอายุ
3 ปี ถึง 4 ปี 11 เดือน ในเขตกรุงเทพมหานคร*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- ศรียา นิยมธรรม. (2540). *พัฒนาการทางภาษา*. แว่นแก้ว.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2546). *จิตวิทยาเด็กที่มีลักษณะพิเศษ*. หมอชาวบ้าน.
- สิริอร วิชชาวุธ. (2554). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุบลรัตน์ เพ็งสฤติย์. (2542). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพราน¹
The Management of Quality of Life
of the Elderly in the Elderly Home,
Camillian Social Center, Sampran

(Received: January 25, 2023 Revised: May 25, 2023 Accepted: June 23, 2023)

ธันฏฐา เลิศเสรีพัฒนกุล², อธิวัฒน์ เจียวิวรรธน์กุล³
Tanatta Leasalepuknakul, Athiwat Jiawiwatkul

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการเพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุคามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพราน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม คือ ผู้ปกครองบ้านพัก 1 คน และบุคลากรของบ้านพัก 6 คน ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษากิจการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านร่างกาย พบว่า มีการบริหารจัดการโดยจัดให้มีกลุ่มผู้ดูแลสุขภาพแบบมืออาชีพ โดยการบริหารแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีการสื่อสารกับญาติ กับกลุ่มผู้ดูแลสุขภาพ

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาการมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง คุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพราน

²นักศึกษาลัทธิวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการมนุษย์ สถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล E-mail: ant-tanatta@hotmail.com

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการมนุษย์ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (Corresponding Author) E-mail: athiwat_1@yahoo.com

หรือสถาบันสุขภาพภายนอกอย่างต่อเนื่อง ด้านจิตใจ พบว่า มีการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุผ่อนคลาย ดูแลผู้สูงอายุอย่างอบอุ่น ให้คุณค่าความสำคัญกับผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า ผู้สูงอายุต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการใช้ชีวิตในบ้านพักที่มีกฎระเบียบและต้องปรับตัวให้เข้ากับลักษณะนิสัยของเพื่อน มีการจัดกิจกรรมประจำวันร่วมกัน การจัดกิจกรรมนั้นหนาแน่นอย่างต่อเนื่อง และด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการจัดห้องให้มีแสงสว่างเพียงพอ จัดวางสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ มีราวจับโดยรอบเพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องควรนำแนวคิดการบริหารจัดการในเรื่องกำลังคน การเงิน การบริหารสินทรัพย์ และกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ คุณภาพชีวิต บ้านพักผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ

Abstract

The objective of this study is to explore management of quality of life of the elderly in the elderly home, Camillian Social Center, Sampran. It is qualitative research that collects data through interviews with two main groups of informants: one home's guardian and six staff members of the center. The analysis of the data reveals the following findings regarding the management for enhancing the elderly's quality of life. In the physical aspect, it was found that professional health care teams were organized to take care of the residents' well-being comprehensively including physical, mental, social, and spiritual aspects. Continuous communication with relatives and external healthcare institutions was established. Regarding the mental aspect, activities were provided to help the elderly relax and receive warm care. The importance of valuing the elderly in various aspects of life was emphasized. In terms of social relationships, the study found that the elderly residents needed to adjust themselves to the rules and adapt to the personalities of their peers in the residential facility. Daily activities and recreational activities were organized to foster social interaction. Regarding the environmental aspect, it was observed that well-lit rooms were arranged, and household items were properly organized. Safety rails were installed to ensure the safety of the elderly. Therefore, stakeholders should apply management principles related to man, money, material, and management processes to sustainably enhance the quality of life for elderly residents in the long term.

Keywords: Management, Quality of Life, The Elderly Home,
The Elderly.

บทนำ

สังคมสูงวัยเป็นสังคมที่มีสัดส่วนของผู้สูงอายุหรือประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่สัดส่วนของอัตราการเกิด และจำนวนประชากรในวัยทำงานลดน้อยลง ประเทศต่าง ๆ รอบประเทศไทย ได้มีปัญหาเรื่องนี้แล้ว เช่น สิงคโปร์มีสัดส่วนของผู้สูงอายุใกล้เคียงกับไทย และเป็นสังคมผู้สูงอายุ เกาหลีใต้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์แล้ว ญี่ปุ่น มีสัดส่วนผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก และเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสูงสุด ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นกัน โดยมีประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปร้อยละ 10 หรือมากกว่า 7 ล้านคนแล้ว และในปี พ.ศ. 2564 สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นไปถึงร้อยละ 20-30 เปอร์เซนต์ แสดงว่าประชากร ทุกๆ 100 คน เราจะพบจำนวนผู้สูงอายุ 30 คน ซึ่งน่าจะตามมาด้วยปัญหาสุขภาพและโรคเรื้อรังต่าง ๆ ด้วย (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564)

จากสภาพปัญหาของสังคมในปัจจุบันที่มีจำนวนสถิติผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น และเนื่องจากสภาพสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวใหญ่ มาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญซึ่งก่อให้เกิดปัญหาผู้สูงอายุไม่มีคนดูแล เพราะบุตรหลานต้องออกไปทำงานนอกบ้านในช่วงเวลากลางวัน ไม่มีเวลาคอยดูแลผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นเพราะสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะจ้างคนมาดูแลผู้สูงอายุได้ ดังนั้นในการจัดหาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์กรพัฒนาเอกชนทางศาสนาได้ดำเนินการด้านนี้เป็นเวลานาน คือ มูลนิธิคณะนักบุญคามิลโลแห่งประเทศไทย หรือคณะคามิลเลียน ถือเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ได้รับการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในรูปของมูลนิธิ เพื่อดำเนินการด้านสาธารณกุศล เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2516 มูลนิธิได้จัดบ้านพักผู้สูงอายุเครือคามิลเลียนในประเทศไทย 5 แห่ง ได้แก่ อำเภอสริมโหด จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อำเภอเมือง

จังหวัดจันทบุรี เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร และอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา (มูลนิธิคณะนักบุญคามิลโลแห่งประเทศไทย, 2564, ออนไลน์)

บ้านพักผู้สูงอายุคามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ สามพราน จังหวัดนครปฐม ตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน และอาสาทำหน้าที่แทนบุตรหลาน ให้บริการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุแบบองค์รวม คือ ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยเปิดดำเนินงานมาตั้งแต่วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2534 ปัจจุบันบ้านพักผู้สูงอายุแห่งนี้สามารถรองรับผู้สูงอายุได้ 150 เตียง โดยจัดที่พักผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และผู้สูงอายุที่หลงลืม โดยมีเจ้าหน้าที่ดูแลช่วยเหลือในกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุตลอด 24 ชั่วโมง นอกนั้นยังมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมฟื้นฟูกล้ามเนื้อ กิจกรรมสันทนาการ กิจกรรมบำบัด กิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ วันสงกรานต์ เป็นต้น สำหรับเจ้าหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุคือ ผู้ช่วยพยาบาลที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุและสะสมประสบการณ์จริงในลักษณะพี่สอนน้อง มีการจัดอบรมการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องทั้งภายในบ้านพักผู้สูงอายุและส่งเข้ารับการอบรมในสถาบันต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเปิดรับกลุ่มอาสาสมัครจากโรงเรียนจากสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มเยาวชนที่เตรียมตัวเป็นนักบวชคามิลเลียน เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น ช่วยอาบน้ำและป้อนอาหารผู้สูงอายุ ฯลฯ ดังนั้นบ้านผู้สูงอายุแห่งนี้นอกจากจะเป็นบ้านพักที่ให้การดูแลผู้สูงอายุแล้วบ้านแห่งนี้ ยังเป็นเปรียบเสมือนโรงเรียนที่ปลูกฝังความรัก ความกตัญญูรู้คุณต่อผู้สูงอายุอีกด้วย (มูลนิธิคณะนักบุญคามิลโลแห่งประเทศไทย, 2564, ออนไลน์) ตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านการดำเนินงานของบ้านพักผู้สูงอายุคามิลเลียน โซเชียล เซนเตอร์ สามพราน จังหวัดนครปฐม ยึดมั่นในพันธกิจและวิสัยทัศน์ที่ว่า “รักและรับใช้ ห่วงใยดูแลผู้สูงอายุ” การให้บริการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ

แบบองค์รวมคือ ทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพราน เป็นกรณีศึกษาในบริบทการบริหารจัดการภายในบ้านพักผู้สูงอายุในรูปแบบการประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneurship) โดยใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก (กรมสุขภาพจิต, 2564, ออนไลน์) หมายถึง การรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลตามบริบทของวัฒนธรรม และระบบค่านิยมซึ่งสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง และมาตรฐานที่ตนตั้งใจไว้ โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนการบริหารจัดการ ใช้ทฤษฎีการบริหาร 4M ของ Peter F. Drucker (1973) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย (1) Man หมายถึง การบริหารจัดการกำลังคนจะใช้คนอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับงานให้ได้เกิดประโยชน์มากที่สุด (2) Money หมายถึง การบริหารจัดการการเงิน จะจัดสรรเงินอย่างไรให้ใช้จ่ายต้นทุนน้อยที่สุด แต่ให้การใช้จำนวนเงินที่มีให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มีประโยชน์สูงสุด (3) Materials หมายถึง การบริหารจัดการวัสดุและสินทรัพย์ ในการดำเนินงานว่าจะทำอย่างไรให้สิ้นเปลืองน้อยที่สุด ไม่สูญเสียทรัพยากรหรือของสิ้นเปลืองให้น้อยที่สุด หรือให้เกิดประโยชน์สูงสุดและ (4) Management หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการ ตลอดจนการควบคุมเพื่อให้การทำงานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ภายใต้ทรัพยากรที่มีทั้งหมดการบริหารจัดการ ซึ่งการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพรานนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง คุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพราน เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือ ดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุที่พักในบ้านพักผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพราน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ

1. ผู้ปกครองบ้านพักผู้สูงอายุคามิลเลียน เซนเตอร์ สามพราน ในฐานะผู้บริหาร จำนวน 1 คน
2. เจ้าหน้าที่ประจำบ้านพักผู้สูงอายุคามิลเลียน เซนเตอร์ สามพราน ในฐานะผู้ปฏิบัติงานในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุโดยตรง จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ปกครองบ้านพักผู้สูงอายุ โดยสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุ คุณสมบัติของผู้ให้บริการ ประเภทของการให้บริการและข้อมูลของบ้านพักผู้สูงอายุ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ
2. แบบสัมภาษณ์สำหรับบุคลากรของบ้านพักผู้สูงอายุ โดยสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยยื่นแบบเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอคำรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล หลังจากได้หนังสือการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรม

การวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข COA: 202/231.2711
ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสัมภาษณ์

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลของการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
และการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ให้ตรงกับ
วัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร
ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง นำเสนอผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน
ได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบทฤษฎีการบริหาร 4M
ของ Peter F. Drucker (1973) ประกอบด้วย (1) Man (การบริหารจัดการ
ด้านกำลังคน) (2) Money (การบริหารจัดการด้านการเงิน) (3) Materials
(การบริหารจัดการด้านวัสดุและสินทรัพย์) และ (4) Management
(กระบวนการบริหารจัดการ) และตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตาม
การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก
(กรมสุขภาพจิต, 2564, ออนไลน์) ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ
ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยสามารถสรุปผล
การวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบทฤษฎีการบริหาร 4M

1.1 Man (การบริหารจัดการด้านกำลังคน) พบว่า บุคลากร
หรือเจ้าหน้าที่ จำนวน 71 คน (เพศหญิง 60 คน และเพศชาย 11 คน)
(ณ เดือนกันยายน 2564) เกณฑ์มาตรฐานอัตราส่วนในการดูแลผู้สูงอายุ
เท่ากับ 1:5 (เจ้าหน้าที่ 1 คนต่อผู้สูงอายุ 5 คน) ซึ่งในช่วงเก็บรวบรวมข้อมูล
มีผู้สูงอายุ จำนวน 120 คน วิเคราะห์อัตราส่วนในการดูแลผู้สูงอายุ เท่ากับ
1:1.69 (เจ้าหน้าที่ 1 คนต่อผู้สูงอายุ 2 คน) ในปัจจุบันการบริหารจัดการ

ด้านกำลังเจ้าหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุมีความเพียงพอ โดยบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ จะดูแลเรื่องต่าง ๆ เช่น การอาบน้ำ/เช็ดตัว การป้อนข้าว/Feed การตรวจวัดอุณหภูมิ/สัญญาณชีพ/ความดันโลหิต การเตรียมยาโดยมีฝ่ายการพยาบาลกำกับดูแล การออกกำลังกาย การนันทนาการ การพูดคุยให้กำลังใจ และประสานงานกับญาติผู้สูงอายุ

1.2 Money (การบริหารจัดการด้านการเงิน) งบประมาณในการบริหารจัดการในบ้านพักผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนมาจากหลายแหล่ง ได้แก่ จากผู้สูงอายุหรือญาติผู้สูงอายุในแต่ละเดือน จากการรับบริจาคทั่วไป จากการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ (ในกรณีเฉพาะกิจ เช่น การก่อสร้าง การปรับปรุงอาคาร การจัดซื้อเครื่องมือทางการแพทย์ ฯลฯ)

1.3 Materials (การบริหารจัดการด้านวัสดุและสินทรัพย์) การบริหารจัดการสินทรัพย์ในบ้านพัก ผู้สูงอายุ มีอาคารทั้งหมด 6 อาคาร 2 โรง และ 1 วัดน้อย ประกอบด้วย อาคาร 1 จำนวน 3 ชั้น โดยแบ่งเป็น ชั้น 1 พื้นที่สำหรับสำนักงานและแผนกกายภาพบำบัด ชั้น 2 พื้นที่ดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 14 ห้อง (ห้องแอร์) ชั้น 3 พื้นที่สำหรับหอพักพนักงานหญิง อาคาร 2 ชั้นเดียว เป็นพื้นที่สำหรับการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 10 ห้อง (ห้อง 3 เตียง) และจำนวน 1 ห้อง (7 เตียง) อาคาร 3 ชั้นเดียว เป็นพื้นที่สำหรับการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 14 ห้อง (ห้อง 2 เตียง) อาคาร 4 ชั้นเดียว เป็นพื้นที่สำหรับการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 17 ห้อง (ห้อง 2 เตียง) อาคาร 5 ชั้นเดียว เป็นพื้นที่สำหรับการดูแลผู้สูงอายุ ห้องรวมชายจำนวน 18 เตียง และห้องรวมหญิงจำนวน 17 เตียง อาคาร 6 จำนวน 2 ชั้น โดยแบ่งเป็น ชั้น 1 พื้นที่สำหรับแผนกโภชนาการ ห้องประชุม และห้องเก็บของ ชั้น 2 พื้นที่สำหรับหอพักพนักงานชาย โรงช่างซ่อมบำรุง โรงซักรีดและตัดเย็บ วัดน้อย นักบุญคามิลโล (ประจำบ้านพักผู้สูงอายุ) สำหรับประกอบพิธีกรรมและภาวนา

1.4 Management (กระบวนการบริหารจัดการ) ผลการสัมภาษณ์พบว่า การบริหารจัดการนโยบายเรื่องสุขภาพในผู้สูงอายุ อุบัติเหตุในผู้สูงอายุ และเหตุฉุกเฉินในยามวิกฤติของผู้สูงอายุ การสื่อสารกับญาติผู้สูงอายุในบางท่าน (พบประมาณร้อยละ 5) เกี่ยวกับเรื่องค่าบำรุงในการดูแล ซึ่งการติดตามค่อนข้างยาก ในกรณีที่ผู้สูงอายุต้องพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ทำให้การประสานงานระหว่างคนเฝ้าคนไข้กับญาติมีช่องว่างพอสมควร และญาติผู้สูงอายุบางท่านมีข้อจำกัดในค่าบริการเฝ้าคนไข้ต่อวันหรือต่อคืนในโรงพยาบาลที่สูงพอสมควร (เห็นใจญาติมาก) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ช่วยเหลือตัวเองได้น้อย รวมทั้งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหลงลืม (อัลไซเมอร์) ทำให้เรียกร้องการดูแลที่มากขึ้นเป็นทวีคูณ ถือว่าเป็นความท้าทายมาก ด้วยความเป็นองค์กรมูลนิธิที่ไม่แสวงหาผลกำไร ดังปณิธานที่ว่า “บ้านพักผู้สูงอายุดำเนินการอยู่ได้ ครอบครัวยุติธรรม ดำรงอยู่ได้ ผู้สูงอายุปลอดภัยและครอบครัวผู้สูงอายุอยู่ได้ในสังคม” ดังนั้น ทำให้ไม่มีเงินทุนหรืองบประมาณที่มากพอ สำหรับการก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารสถานที่ใหม่ ๆ หรือการจัดซื้อเครื่องมือทางการแพทย์ที่สำคัญต่าง ๆ ได้ทันทั่วถึง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

จากผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านพักผู้สูงอายุ จำแนกรายด้าน พบว่า

2.1 ด้านร่างกาย จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองบ้านพัก พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องสุขภาพ เช่น โรคประจำตัว มีการบริหารจัดการโดยจัดให้มีกลุ่มผู้ดูแลสุขภาพแบบมืออาชีพ โดยการบริหารแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีการสื่อสารกับญาติ กับกลุ่มผู้ดูแลสุขภาพ หรือสถาบันสุขภาพภายนอกอย่างต่อเนื่อง ในกรณีที่มีการนำส่งหรือส่งต่อ เพื่อให้การรักษา สำหรับปัญหาเรื่องความปลอดภัยและอุบัติเหตุของผู้สูงอายุ

เช่น การปลัดตก หกล้ม ฯลฯ มีการบริหารจัดการโดยจัดให้มีการวางแผนมาตรการความปลอดภัยและอุบัติเหตุเพื่อป้องกันการปลัดตก หกล้มในผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุของบ้านพักผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ช่วยเหลือตัวเองได้น้อย รวมทั้งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุหลงลืม (อัลไซเมอร์) ทำให้เรียกร้องการดูแลที่มากขึ้นเป็นทวีคูณ ถือว่าเป็นความท้าทาย ส่วนในกรณีที่ผู้สูงอายุต้องพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล ทำให้การประสานงานกับคนเฝ้าไข้ กับญาติมีช่องว่างพอสมควรและญาติผู้สูงอายุบางท่านมีข้อจำกัดในค่าบริการเฝ้าไข้ในโรงพยาบาลที่สูงพอสมควร (เห็นใจญาติมาก)

สำหรับการบริหารจัดการด้านโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์บุคลากรของบ้านพักผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นอาหารประเภทอ่อนหรือเหลว มีรสไม่จัด ถูกหลักโภชนาการและถูกสุขลักษณะ ส่วนเลือกเมนูอาหารในแต่ละวันให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ฯลฯ

2.2 ด้านจิตใจ จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองบ้านพัก พบว่า ปัญหาญาติไม่ค่อยมาเยี่ยมผู้สูงอายุ (มีส่วนน้อย) มีการบริหารจัดการโดยจัดให้มีสื่อกลางในการสื่อสาร เช่น การใช้โทรศัพท์ การใช้ไลน์ และการใช้วิดีโอคอล ฯลฯ นอกจากนี้ทางบ้านพักผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมวันสำคัญประจำปีต่าง ๆ ตามโอกาสและเทศกาลสำคัญโดยเชิญบรรดาญาติผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมและพบปะกับผู้สูงอายุด้วย

จากการสัมภาษณ์บุคลากรของบ้านพักผู้สูงอายุ มีการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจพบว่า มีการพูดคุยให้กำลังใจ จัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุผ่อนคลาย ดูแลผู้สูงอายุอย่างอบอุ่น คอยซักถามสารทุกข์สุกดิบผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ให้คุณค่าความสำคัญกับผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ เช่น รับฟังปัญหาและคอยแก้ไขปัญหานักใจให้ผู้สูงอายุ คอยให้กำลังใจ ให้ความเคารพนับถือ ยกย่องในตัวผู้สูงอายุ ชื่นชมในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ฯลฯ

2.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม จากการสัมภาษณ์บุคลากรของบ้านพักผู้สูงอายุ มีการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตด้านสังคม พบว่าผู้สูงอายุบางคนมีโลกส่วนตัวสูง ไม่ชอบรวมกลุ่ม ผู้สูงอายุบางคนมีอาการหลงลืม ผู้สูงอายุที่เข้ามาพักอาศัยใหม่มักจะมีอีโก (ความเป็นตัวของตัวเอง) ของแต่ละคนไม่เท่ากัน ทำให้การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเป็นไปได้ยาก ต้องใช้เวลา ผู้สูงอายุบางคนไม่สมัครใจอยู่ เช่น ไม่ได้แจ้งให้ผู้สูงอายุทราบล่วงหน้า ไม่ได้แจ้งเหตุผลที่พามา ฯลฯ จากปัญหาเรื่องการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน ทางบ้านพักมีการบริหารจัดการในเรื่องนี้โดยผ่านการจัดกิจกรรมประจำวันร่วมกัน การจัดกิจกรรมนันทนาการอย่างต่อเนื่อง

2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์บุคลากรของบ้านพักผู้สูงอายุ มีการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโดยจัดห้องให้มีแสงสว่างเพียงพอ จัดวางสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ ไม่กีดขวางทางเดิน เพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุ บริเวณทางเดินและภายในตัวอาคารมีราวจับโดยรอบ เพื่อป้องกันการพลัดตก หกล้ม มีทางลาดสำหรับผู้สูงอายุที่นั่งรถเข็น สามารถไปไหนมาไหนได้สะดวก บรรยากาศโดยรอบบ้านพักมีต้นไม้ มีบ่อปลา สร้างความรื่นรมย์ให้ผู้สูงอายุพักผ่อนหย่อนใจ มีการจัดห้องทำกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ เช่น ห้องฟื้นฟูสุขภาพ ห้องกิจกรรม ห้องสตูดิโอ ฯลฯ รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมในห้องพักของผู้สูงอายุให้น่าอยู่ สะอาด ปลอดภัย และจัดสิ่งของให้เป็นระเบียบ

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการศึกษากิจการบ้านพักผู้สูงอายุ เพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามารถน ได้ดังต่อไปนี้

การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านร่างกาย พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องสุขภาพ เช่น โรคประจำตัว มีการบริหารจัดการโดยจัดให้มีกลุ่มผู้ดูแลสุขภาพแบบมีอาชีพ โดยการบริหารแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีการสื่อสารกับญาติ กับกลุ่มผู้ดูแลสุขภาพ หรือสถาบันสุขภาพภายนอกอย่างต่อเนื่อง ในกรณีที่มีการนำส่งหรือส่งต่อ เพื่อให้การรักษา มีการจัดกิจกรรมวันสำคัญประจำปีต่าง ๆ ตามโอกาส และเทศกาลสำคัญโดยเชิญบรรดาญาติผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมและพบปะ กับผู้สูงอายุด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรยุทธ นัมคณิสร์ (2564) ศึกษากระบวนการจัดการที่อยู่อาศัยเพื่อการดำรงชีพออย่างยั่งยืนของผู้สูงอายุ ในชุมชนที่เป็นมิตร: กรณีศึกษา คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ ในเขตชุมชน อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบ ต่อระบบบริหารจัดการบ้านพักผู้สูงอายุ ในปัจจัยด้านอภีการบริหารจัดการ (Meta governance) เป็นแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังที่กำกับการบริหารจัดการ ของคณะคามิลเลียน ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ คือ แนวคิดการพัฒนามนุษย์ ตามแบบคาทอลิก มีแนวคิดที่เรียกว่า การพัฒนาคนทั้งครบ (Total Human Development) มีผลให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่เน้นการบริหาร แบบองค์รวมโดยคำนึงถึงมิติต่าง ๆ ของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ ส่วนการใช้หลักเมตตาจิตในการบริหาร การจัดบ้านพักผู้สูงอายุ ในรูปแบบการประกอบการเพื่อสังคม ซึ่งในทางธุรกิจ นั้นผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายที่ต้องจ่ายค่าบริการในการอยู่อาศัยเป็นรายเดือน แต่ในสถานการณ์การดำเนินงานที่เป็นจริงนั้น พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่ม ผู้รับบริการเป้าหมายหลายคนไม่สามารถจ่ายค่าบริการดังกล่าวได้ ทางศูนย์คามิลเลียน ก็จะมีการอนุโลมค่าบริการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

จ่ายค่าบริการครั้งเดียว หรือปรับเป็นรูปแบบการสงเคราะห์ให้ฟรี เป็นต้น นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของบรรลุ ศิริพานิช (2560) การเตรียมความพร้อมของการเข้าสู่ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ ทางด้านสุขภาพร่างกาย สมควรศึกษาเรื่องสุขภาวะ โภชนาการ อาหารการกิน และการออกกำลังกาย ที่สม่ำเสมอ และเตรียมสุขภาพจิตให้มีทักษะที่ดีต่อการดำเนินชีวิตและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Stromberg (Stromberg, 1994 อ้างถึงใน เจษฎา บุญทา, 2545) ประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาวะที่มีการเจ็บป่วย หรือมีปัญหาเรื่องสุขภาพ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรง ของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึก สุขสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้

การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านจิตใจ พบว่า มีการพูดคุยให้กำลังใจ จัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุผ่อนคลาย ดูแลผู้สูงอายุอย่างอบอุ่น คอยสอบถามความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ให้คุณค่าความสำคัญกับผู้สูงอายุในเรื่องต่าง ๆ ผู้สูงอายุมีความรู้สึกเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นหลังจากที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านพัก เพราะก่อนเข้ามาอยู่ในบ้านพักผู้สูงอายุต้องใช้ชีวิต อยู่ตามลำพัง ไม่มีผู้ดูแลและยังต้องทำงาน เพื่อหาเลี้ยงชีพ แต่เมื่อได้เข้ามาอยู่ในบ้านพักแล้วผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่มีอาหาร มีที่นอน มีเพื่อนและไม่ต้องทำงานใด ๆ และยังมีทัศนคติที่ดีต่อทั้งบุคคลที่อยู่ภายในบ้านพักและต่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเยี่ยมเยือน ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีความสุขและพอใจในชีวิตปัจจุบัน เพราะคิดว่าการที่มีอายุยืนยาวนั้นถือเป็นความโชคดีและการที่ได้เข้ามาอยู่ที่บ้านพักทำให้ไม่ต้องรู้สึกเจ็บเหงาอยู่เพียงลำพัง ในช่วงบั้นปลายชีวิตในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ ทางบ้านพักผู้สูงอายุจะให้การดูแลและฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กับผู้สูงอายุโดยการเข้าไปพูดคุย แนะนำให้รู้จักกับผู้สูงอายุท่านอื่น และให้เข้าร่วมทำกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรยุทธ นัมคณิสสรณ์

(2564) พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุในศูนย์คามิลเลียน มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมของการให้บริการในศูนย์อยู่ในระดับค่อนข้างมากในภาพรวม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87) โดยมีกิจกรรมที่มีความพึงพอใจสูงในสามลำดับแรก ได้แก่ การทำความสะอาดเสื้อผ้า (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57) งานสำคัญทางพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24) การจัดงานวันคริสต์มาส (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19) และการจัดงานฉลองวันกบฏคามิลโลประจำปี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐานิย์ สังสิทธิวงศ์ (2566) ศึกษาการสร้างสรรคณาฏกรรมบำบัดเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุขสนุกสนานผ่านการออกกำลังกายด้วยโปรแกรมนาฏกรรมบำบัดอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีส่วนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น มีจิตใจแจ่มใสยิ่งขึ้น นอกจากนี้การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านจิตใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ju, et al. (2016) ได้ศึกษาความพึงพอใจในความสัมพันธ์และการเงินความช่วยเหลือจากลูกหลาน มีอิทธิพลต่อคุณภาพของชีวิตพ่อแม่สูงวัย?: การศึกษาระยะยาวจากการค้นพบของชาวเกาหลี การศึกษาระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พ.ศ. 2549-2555 พบว่า การสนับสนุนจากลูกหลานมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของพ่อแม่ที่สูงอายุ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำสมาธิการตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน

การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมาเข้ารับการสงเคราะห์คือไม่มีผู้ดูแลและอาศัยอยู่เพียงลำพัง โดยในตอนแรกนั้นผู้สูงอายุมีทั้งเต็มใจและไม่เต็มใจที่จะมาอยู่ในบ้านพักแต่เมื่อเวลาผ่านไปผู้สูงอายุทุกท่านต่างยินดีที่จะอาศัยอยู่ในบ้านพักต่อไป เพราะรู้สึกว่ายู่ที่นั่นแล้วสบาย มีที่นอนมีคนดูแลและมีอาหารให้ทานครบทั้งสามมื้อ ในส่วนของการปรับตัวนั้น

ผู้สูงอายุต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับการใช้ชีวิตในบ้านพักที่มีกฎระเบียบ และต้องปรับตัวให้เข้ากับลักษณะนิสัยของเพื่อน จากปัญหาเรื่องการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน ทางบ้านพักมีการบริหารจัดการ ในเรื่องนี้โดยผ่านการจัดกิจกรรมประจำวันร่วมกัน การจัดกิจกรรมนันทนาการ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารดา ชีระเกียรติกำจร (2554) ซึ่งพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมภายในสังคมหรือภายในชุมชนเปรียบเสมือน การสนับสนุนทางสังคมที่ช่วยให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้นและทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความรู้สึกที่ตนเองไม่โดดเดี่ยว และสอดคล้องกับ งานศึกษาของ กรมสุขภาพจิต (2563, ออนไลน์) ที่พบว่า ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ (1) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ และมีความหมายต่อผู้สูงอายุอย่างมาก ดังนั้นความสัมพันธ์ภายในครอบครัว น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเนื่องจาก ครอบครัวจะเป็นผู้ที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจให้แก่ ผู้สูงอายุ เช่น ในยามเจ็บป่วยมีบุตรหลานคอยเอาใจใส่ดูแลและเมื่อทุกข์ ใจจะมีสมาชิกภายในครอบครัวคอยให้คำปรึกษาแนะนำ และ (2) ศาสนา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพราะศาสนาเปรียบเสมือน ที่พึ่งหลักที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ศาสนายังเป็นตัวกำหนดวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของสังคม วัยสูงอายุถือเป็นวัยที่ให้ความสำคัญ ทางศาสนาและส่วนใหญ่นำหลักคิดทางศาสนามาช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Argyle & Martin (2019, อ้างใน วิทมา ธรรมเจริญ, 2555) ซึ่งแบ่งองค์ประกอบของความสุข ด้านสังคมออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) ความรู้สึกสุขใจ (Joy) และความยินดี (Elation) จัดเป็นมิติหลักของอารมณ์ทางด้านบวก ซึ่งสัมพันธ์กับใบหน้า ที่ยิ้มแย้ม มีความยินดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นมีความรู้สึกของการยอมรับ มีความมั่นใจในตนเองเป็นกันเอง และมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ (2) ความตื่นเต้น (Excitement) ความสนใจ (Interest)

ถ้าบุคคลมีความตื่นเต้นบวกกับความยินดีก็จะเป็นความสุขที่มีระดับอารมณ์ที่เข้มข้นมากกว่าความรู้สึกสุขใจหรือความยินดี โดยบุคคลจะแสดงออกด้วยการหัวเราะ และ (3) ความรู้สึกซึมซับ (Absorption) ความอึดเอิบใจ (Intense joy) ความสิ้นไหล (Spontaneity) เป็นมิติทางอารมณ์ที่มีระดับความเข้มข้นสูง เป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ลึกซึ้งเกิดจากการทำกิจกรรมประเภทการฟังดนตรี การอ่านหนังสือ และการชื่นชมกับความงามของธรรมชาติ บุคคลจะมีความสุขในระดับมิตินี้จากการได้ทุ่มเทใส่ใจอย่างเต็มที่ในงานหรือกิจกรรมยามว่างซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการให้คุณค่ากับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Campos, et al. (2020) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องอายุ เพศ และคุณภาพชีวิต ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนชาวบราซิล พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตด้านสังคมของผู้สูงอายุชาวบราซิลที่ต่างเพศกัน โดยคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพศหญิงจะเกี่ยวข้องกับสุขภาพกายและจิตใจเป็นหลัก ส่วนคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพศชายจะเกี่ยวข้องกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม และภาวะสุขภาพกายและจิตใจ

การบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมโดยจัดห้องให้มีแสงสว่างเพียงพอ จัดวางสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ ไม่กีดขวางทางเดิน เพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุ บริเวณทางเดิน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของกรมสุขภาพจิต (2564, ออนไลน์) พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่ามีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดีปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่ามีโอกาสที่จะได้รับข่าวสารหรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่ามีกิจกรรมในเวลาว่าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคันสนีย์ มโนสุจริต (2560) ได้ทำการศึกษา

เรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาการในสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพร่างกายสภาพจิตใจ และสภาพเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหลังจากได้ย้ายเข้ามาอยู่ในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุบ้านบางแค เนื่องจากมีชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทุมพร ศรีเชื่อนแก้ว, อธิวัฒน์ เจียวิวรรธน์กุล และสาวิตรี ทยานศิลป์ (2561) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสุข ความรอบรู้ด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับกลาง ๆ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.61) และพบว่า ความสุขมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรยุทธ นัมคณิสร์ (2564) ซึ่งพบว่า บริบทที่เป็นมิตรต่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุเป็นชุมชนทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่มีความสัมพันธ์เชิงซ้อนตั้งแต่ระดับรัฐชาติกัน ระดับประเทศจนถึงระดับชุมชน ดังนั้นเมื่อนำมาประยุกต์กับสังคมไทยจะต้องคำนึงถึงรากฐานทางวัฒนธรรมไทยแทนที่ชุมชนทางศาสนาคริสต์ บริบทชุมชนไทยตั้งอยู่บนวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานอยู่บนคำสอนของพระพุทธศาสนามีคำสอนที่ถือว่าผู้สูงอายุควรได้รับความเคารพนับถือ และคำนึงเกี่ยวกับการกตัญญูรู้คุณผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาการบริหารจัดการเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ คามิลเลียน โซเซียล เซนเตอร์ สามพราน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านพักผู้สูงอายุ ควรนำแนวคิดการบริหารจัดการในเรื่องกำลังคน การเงิน การบริหารสินทรัพย์ และกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั้งสี่มิติ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม และบูรณาการการทำงานร่วมกับเครือข่ายคณะคามิลเลียน เครือข่ายชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการบ้านพักผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

1.2 บุคลากรของบ้านพักผู้สูงอายุ ควรออกแบบกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมนันทนาการ การดูแล การสนับสนุน และการบริหารจัดการ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทั้งสี่มิติ ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม และควรมีการประเมินผลการดำเนินงาน สำนวความพึงพอใจและการรับฟังเสียงของกลุ่มผู้สูงอายุที่รับบริการ รวมถึงญาติของผู้สูงอายุเพื่อนำข้อมูลและสารสนเทศมาใช้ในการปรับปรุงกระบวนการเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณในกลุ่มผู้สูงอายุในเรื่องการพัฒนาคุณภาพและความสุขของผู้สูงอายุในบ้านพักผู้สูงอายุ และศึกษาเพิ่มเติมในปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพและความสุขของผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการบ้านพักผู้สูงอายุในอนาคต

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพและความสุขของผู้สูงอายุระหว่างบ้านพักผู้สูงอายุอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคองค์กรไม่แสวงผลกำไร (NGOs) รวมถึงการวิจัยอนาคตเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพและความสุขของผู้สูงอายุ ในอีก 10 ปีข้างหน้า เพื่อให้หน่วยงานระดับประเทศและผู้ดำเนินการบ้านพักผู้สูงอายุใช้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และมาตรฐานการบริหารจัดการบ้านพักหรือสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรมกิจการผู้สูงอายุ (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. สืบค้น 20 เมษายน 2564. <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>
- กระทรวงสาธารณสุข. กรมสุขภาพจิต. (2563). *93 วันสู่สังคม"คนชรา" 5 จังหวัด? คนแก่เยอะสุด-น้อยสุด*. สืบค้น 22 เมษายน 2564. <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30453>
- _____. (2564). *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อยฉบับภาษาไทย*. สืบค้น 22 เมษายน 2564. <https://dmh.go.th/test/whoqol/>
- เจษฎา บุญทา. (2545). *คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่*. [วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].
- ฐาปณีย์ สังสิทธิวงศ์. (2566). การสร้างสรรค์นวัตกรรมการบำบัดเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 17(1), 43 - 66.
- ธีรยุทธ นัมคณิสร์. (2564). ระบบการจัดการที่อยู่อาศัยเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของผู้สูงอายุในชุมชนที่เป็นมิตร: กรณีศึกษา คามิลเลียน โขชัยล เช่นเตอร์ ในเขตชุมชนอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี. *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิก โรงพยาบาลพระปกเกล้า*, 38(4), 447 - 456.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2560). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- มูลนิธิคณะนักบุญคามิลโลแห่งประเทศไทย. (2564). บ้านพักผู้สูงอายุ. สืบค้น 20 เมษายน 2564. <https://www.camillianthailand.org/about-organization.html?id=4>
- วิทมา ธรรมเจริญ. (2555). อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- คันสนีย์ มโนสุจริต (2525). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค*. [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา].
- อารดา ชีระเกียรติกำจร. (2554). คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 4(3), 1 – 19.
- อุทุมพร ศรีเชื่อนแก้ว, อธิวัฒน์ เจียวิวรรณกุล และสาวิตรี ทยานศิลป์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างความสุข ความรอบรู้ด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. *MFU Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*. 7(2), 76-95.
- Campos, A. C., Ferreira e Ferreira, E., Vargas, A. M., & Albala, C. (2014). Aging, Gender and Quality of Life (AGEQOL) study: factors associated with good quality of life in older Brazilian community-dwelling adults. Retrieved April 21, 2022. <https://link.springer.com/article/10.1186/s12955-014-0166-4>
- Drucker, P. F. (1973). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. Harper & Row Publication.

- Ju, Y.J., Han, K.T., Lee, T.H., Kim, W, Kim, J., & Park, E.C. (2016). Does relationship satisfaction and financial aid from offspring influence the quality of life of older parents?: a longitudinal study based on findings from the Korean longitudinal study of aging, 2006–2012. *Health Qual Life Outcomes*, 14(108), 1 – 8. <https://doi.org/10.1186/s12955-016-0509-4>

ชงโคบาน: บทประพันธ์เพลงที่มีแนวคิดจากดอกไม้
ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Chongkho Ban: Music Composition using Concept of Flower
of Bansomdejchaopraya Rajabhat University

(Received: February 4, 2023 Revised: June 7, 2023 Accepted: June 15, 2023)

จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน¹

Jeerapant Ontuan

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประพันธ์บทเพลงแบบสมัยนิยม ที่สื่อความหมายของดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 2) สร้างสรรค์แนวคิดด้านการประพันธ์เพลงสมัยนิยม และเพลงมหาวิทยาลัย เพื่อเผยแพร่บทเพลงที่เข้าถึงผู้ฟังยุคใหม่ โดยแบ่งขั้นตอนดำเนินการวิจัย ออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) การประพันธ์ทำนอง คำร้อง และเรียบเรียง เสียงประสาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบาย

ผลการศึกษาพบว่า 1) การประพันธ์ทำนองและคำร้อง การพัฒนา ทำนองแบบวลีสั้น ๆ กำหนดวรรคเพลง ช่วงเสียง ทิศทางการเคลื่อนที่ ให้เหมาะสมกับการขับร้อง และการสร้างจุดเด่นเพื่อสร้างเอกลักษณ์ ให้ทำนองแต่ละท่อน การประพันธ์คำร้องเป็นแบบร้อยกรอง คล้องจองสละสลวย มีความหมายสื่ออารมณ์เพลงแต่ละท่อนได้ชัดเจน 2) ด้านการเรียบเรียง เสียงประสาน การสร้างท่อนนำ ท่อนเชื่อม การวางคอร์ด การสร้างพื้นหลัง และกำหนดสีสันเครื่องดนตรีให้สอดคล้องกลมกลืนไปกับทำนองและ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: junrapee@gmail.com

เนื้อหาของเพลง รวมถึงการผสมผสานรูปแบบดนตรีที่ทันต่อยุคสมัย ทำให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังยุคใหม่ได้ง่าย ก่อให้เกิดแนวทางใหม่ในการประพันธ์ บทเพลงมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: ชงโคบาน บทประพันธ์เพลง ดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัย
เพลงสมัยนิยม

Abstract

This research aims to 1) compose a modern-style song that conveys the meaning of the flowers of Bansomdejchaopraya Rajabhat University, 2) to create the concept of popular music composition and university anthem to be published to reach the new generation of listeners. The process of research was divided into 2 phases: 1) melody composition and chorus arrangement and 2) data analysis and explanation.

The results of the study revealed that 1) composing the melody and written lyrics, developing the melody into short phrases, pausing, using sound ranges and directions of movement to create the uniqueness, and composing song poems clearly conveyed moods and emotions and 2) creating a lead verse, connections of each verse, chord progression and background creation, and setting the color of the instrument in harmony with melody and content of the song with modern music styles included reached the new generation of listeners more easily, allowing a new approach to the composition of university anthem.

Keywords: Chongkho Ban, Music Composition, University Flower, Popular Music.

บทนำ

บทเพลงมหาวิทยาลัย เป็นศิลปะดนตรีที่สะท้อนความเป็นมา อุดมการณ์ และแนวคิดของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ยังส่งเสริมให้บุคลากร นักศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อสถาบัน ดังนั้น มหาวิทยาลัยทุก ๆ แห่งจึงจัดให้มีบทเพลง ประจำมหาวิทยาลัย เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวในแง่มุมต่าง ๆ ให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ภาคภูมิใจ รวมถึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยกล่อมเกลาจิตใจ ปลุกฝังจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และสังคม ดังที่ ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร (2544, น. 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของบทเพลงมหาวิทยาลัย ว่าเป็นเพลงที่ผู้ประพันธ์ จงใจถ่ายทอดความคิดและอุดมการณ์ต่าง ๆ โดยสื่อความหมายให้ผู้ฟัง เกิดความรู้สึกมีอารมณ์ร่วมอุดมการณ์ มีความรักและศรัทธาในสถาบัน ในทางเดียวกับผู้ประพันธ์ นอกจากนี้บทเพลงมหาวิทยาลัยยังผูกพัน กับเหตุการณ์และประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวผู้ประพันธ์ ดังนั้นบทเพลง มหาวิทยาลัยจึงมีภาษาที่มีพลังและเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง ในการปลุกฝังอุดมการณ์และความคิดให้ผู้ฟัง

วิธีการสร้างสรรค์เพื่อสื่อสารให้ผู้ฟังซาบซึ้งในเนื้อหาของบทเพลง มหาวิทยาลัยนั้น คือ การนำสิ่งที่ผูกพันและเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยนั้น มาสื่อความหมาย ซึ่งจะบ่งบอกความเฉพาะเจาะจงของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ที่ทำให้ผู้รับฟังนั้นเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมและคล้อยตามได้ง่าย โดยเฉพาะ ต้นไม้หรือดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัย ที่นับว่าเป็นสิ่งที่มีชีวิตที่มีความผูกพัน กับมหาวิทยาลัยและบุคคลที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ จึงพบว่า มีมหาวิทยาลัยเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงหลายแห่งได้นำดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัย มาเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายในบทเพลง เช่น ลาแล้วจามจุรี จามจุรีศรีจุฬา จามจุรีประดับใจ บทเพลงประจำจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือ ยุงทอง รำวงร่มยุงทอง บทเพลงประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นสถาบันการศึกษาหนึ่งที่มีความเก่าแก่และมีชื่อเสียง มีเกียรติประวัติตงามมาโดยตลอด ได้ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพสู่สังคมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จึงเป็นความภาคภูมิใจของนักศึกษาทุกคนที่ได้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัย คือ ดอกชงโค ซึ่งสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้แก่มหาวิทยาลัย ให้บุคคล ที่เกี่ยวข้องทั้งคณาจารย์ นักศึกษา บุคลากร ได้เกิดความผูกพันมาเป็นเวลานาน และได้มีการถ่ายทอดผ่านเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลง “ช่อชงโค” ซึ่งเป็นบทเพลงที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าบทเพลงนี้คือบทเพลงประจำมหาวิทยาลัยที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านการประพันธ์คำร้อง ทำนอง และดนตรีจากรุ่นสู่รุ่นสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงสามารถสื่อความหมายให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วมเกิดความเข้าใจลึกซึ้งที่เกิดจากความรักและศรัทธาในสถาบัน แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันวัฒนธรรมดนตรีและค่านิยมในการฟังเพลงของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไปมาก บทเพลงช่อชงโคถือว่าเป็นเพลงอมตะที่ทรงคุณค่าและผ่านช่วงเวลาอันยาวนาน ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีนักประพันธ์เพลงท่านใดนำดอกชงโคนี้มาสื่อความหมายโดยการประพันธ์เพลงขึ้นใหม่ในรูปแบบที่สอดคล้องกับยุคสมัย ดังนั้น ในฐานะที่ผู้ประพันธ์เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ จึงมีแนวคิดในการสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงขึ้นใหม่ในรูปแบบที่ทันสมัย โดยนำดอกชงโคที่เบ่งบานสดใสมาเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนนักศึกษาในวันที่ประสบความสำเร็จทางการศึกษา ในมุมมองของอาจารย์ที่คาดหวังและมีโอกาสได้เห็นความสำเร็จของศิษย์นั้นเปรียบเหมือนกับได้ชื่นชมดอกชงโคที่เบ่งบานงดงาม ภายใต้ชื่อบทเพลง “ชงโคบาน”

บทประพันธ์เพลงชงโคบาน จึงเป็นงานสร้างสรรค์เพื่อผลักดันให้บทเพลงมีบทบาทในการนำมาใช้ส่งเสริมสถาบัน และเผยแพร่ให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังยุคใหม่ได้ง่าย ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลงานสร้างสรรค์ การประพันธ์บทเพลงขึ้นนี้จะนำไปใช้ประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเรียนการสอน

วิชาการประพันธ์เพลงและเรียบเรียงเสียงประสานดนตรีสมัยนิยม การผลิตผลงานทางดนตรี ของนักศึกษาวิทยาลัยการดนตรี การนำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษา เช่น งานกิจกรรมการรับน้องงานซ้อมรับพระราชทานปริญญาบัตร ตลอดจนสร้างแรงบันดาลใจ และเป็นต้นแบบในการประพันธ์เพลงมหาวิทยาลัย ของนักประพันธ์รุ่นใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประพันธ์บทเพลงชงโคบาน รูปแบบเพลงสมัยนิยมที่สื่อความหมายของดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research) โดยแบ่งขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ 1) การประพันธ์ทำนอง คำร้อง และเรียบเรียงเสียงประสาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบาย ดังนี้

การประพันธ์ทำนอง คำร้อง และเรียบเรียงเสียงประสาน
ขั้นเตรียมงาน

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประพันธ์เพลง การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงสมัยนิยม แนวคิดเกี่ยวกับเพลงสมัยนิยม แนวคิดเพลงแร็ป เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและกำหนดทิศทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

2. การออกแบบงาน โดยจัดแบ่งลำดับเนื้อหา วางโครงเรื่อง และกำหนดรูปแบบของเพลงในเบื้องต้น ทั้งในส่วนของแนวดนตรีและโครงสร้างของเพลง

ขั้นลงมือประพันธ์

1. การประพันธ์ทำนองและคำร้อง โดยวางโครงสร้างทำนองหลักของเพลงแต่ละท่อนลงมือประพันธ์ทำนองและคำร้องไปพร้อมกันจนได้ทำนองเพลงและคำร้องที่สมบูรณ์

2. การเรียบเรียงเสียงประสาน วางโครงสร้างการเรียบเรียง กำหนดเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ลงมือเรียบเรียงโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ดนตรีช่วยวางแผนเสียงเครื่องดนตรีจำลอง

3. การบันทึกเสียง ทำการบันทึกเสียงขับร้องและเครื่องดนตรีจริง เพื่อเผยแพร่ผลงานต่อไป

ชั้นประเมินผลงาน

1. การประเมินในเบื้องต้น โดยผู้วิจัยตรวจสอบรายละเอียดและพัฒนางานขึ้นไปแต่ละช่วงจนสมบูรณ์จึงย้อนกลับมาพิจารณาจุดที่ควรปรับปรุงแก้ไขจนมั่นใจว่าสมบูรณ์

2. การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นการประเมินภาพรวมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีที่เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการประพันธ์เพลง และการผลิตผลงานทางดนตรี จำนวนทั้งหมด 5 ท่าน โดยมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร. เอกชัย พุทธิัญญ์

ผู้เชี่ยวชาญการประพันธ์เพลงและดนตรีตะวันตก

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนัง ปานช่วย

ผู้เชี่ยวชาญการประพันธ์เพลงสมัยนิยมและแจ๊ส

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐพล เพ็ญอักษร

ผู้เชี่ยวชาญการประพันธ์เพลงสมัยนิยมและแจ๊ส

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมภาศ สุขชนะ

ผู้เชี่ยวชาญการผลิตผลงาน การบันทึกเสียงดนตรี

5. ดร.จิรัฐ มัธยมนันท์

ผู้เชี่ยวชาญการผลิตผลงาน การบันทึกเสียงดนตรี

การวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบาย

การวิเคราะห์ผลงานการประพันธ์โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีการประพันธ์เพลงและการเรียบเรียงดนตรีสมัยนิยม นำเสนอข้อมูลในเชิงวิชาการ โดยการอธิบายในด้านการประพันธ์ทำนอง คำร้อง และด้านการเรียบเรียงเสียงประสาน

ผลการวิจัย

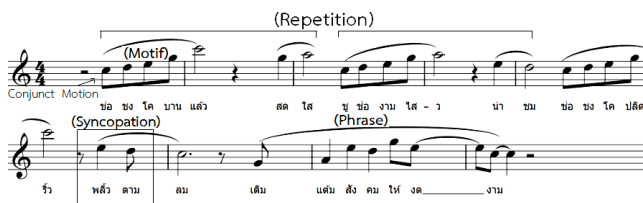
1. การประพันธ์ทำนองและคำร้อง

ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบของการประพันธ์ โดยแบ่งโครงสร้างตามแนวคิดดนตรีสมัยนิยมในรูปแบบเพลงขับร้อง (Song Form) ประกอบด้วยท่อน A (Verse), B (Pre-Chorus), C (Chorus) และ D (Bridge) โดยกำหนดวรรคเพลง (Phrase) และหน่วยทำนองย่อย (Motif) ให้เด่นชัด ทุกท่อนกำหนดอัตราจังหวะ (Time Signature) ที่ 4/4 และความช้า-เร็ว (Tempo) อยู่ที่ 80 จังหวะต่อนาที หรือช้าปานกลาง (Moderato) การประพันธ์ทำนองใช้โน้ตในบันไดเสียงซีเพนทาโทนิค (C Pentatonic Scale) โดยกำหนดระดับเสียงในช่วงเสียง (Range) ของนักร้องหญิง ไม่สูงหรือต่ำเกินไปสามารถขับร้องได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ได้กำหนดทิศทางในการสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดความชัดเจน โดยกำหนดแนวคิดแบ่งลำดับเนื้อหาบทเพลงเพื่อใช้เป็นแนวทางการประพันธ์ในแต่ละท่อนแล้วจึงเริ่มลงมือประพันธ์ โดยกำหนดลำดับการประพันธ์ท่อน C ขึ้นเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นท่อนคอรัส (Chorus) หรือท่อนฮุค (Hook) เป็นส่วนสำคัญที่จะขยายไปสู่ท่อนอื่นได้อย่างสมดุลตามรายละเอียดขั้นตอนการประพันธ์ทำนองและคำร้อง ดังนี้

1.1 การประพันธ์ทำนองคำร้องท่อน C (Chorus)

แนวคิดในการประพันธ์ท่อน C เพื่อทำหน้าที่สื่อเนื้อหาที่เป็นใจความสำคัญของเพลง กระชับ จดจำได้ง่าย สร้างความประทับใจผู้ฟัง สื่ออารมณ์ความรู้สึกที่สดใสและเข้มแข็ง จึงสร้างทำนองให้อยู่ในช่วงที่สูงที่สุด

เพื่อให้ได้เสียงขับร้องที่เข้มแข็งและมีพลัง โดยกำหนดโครงสร้างทำนอง แบ่งออกเป็น 4 วรรค (Phrase) ใช้การพัฒนาทำนองแบบวลีสั้น ๆ หรือโมทีฟ (Motif) ลักษณะถาม-ตอบ (Antecedent-Consequence) เพื่อการพักหายใจ และให้ผู้ฟังจดจำเข้าถึงทำนองเพลงได้ง่าย และสร้างเอกลักษณ์ของทำนอง โดยเริ่มทำนองของโมทีฟแบบไม่ครบห้อง (Anacrusis) ด้วยโน้ตเช็บ็ต 1 ขึ้น ให้การเคลื่อนที่ในทิศทางขึ้นไล่เรียงไปตามลำดับขั้น (Conjunct Motion) ซึ่งเป็นเสียงตามลำดับของบันไดเสียงซีเพทาโทนิค (C Pentatonic Scale) ส่งลงในจังหวะที่ 1 และสร้างทำนองให้พักรอยต่ำลงเพื่อผ่อนคลายในโมทีฟที่ 2 ด้วยตัวดำและตัวขาว ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการขยายทำนองในลักษณะของการซ้ำทำนอง (Repetition) ในวรรคที่ 2-3 เพื่อรักษาทำนองให้อยู่ในอารมณ์เดียวกัน โดยตกแต่ง โน้ตบางส่วนในโมทีฟที่ 2 โดยเฉพาะการนำจังหวะขัด (Syncopation) มาปรับโน้ตในวรรคที่ 3 เพื่อสร้างจุดที่แตกต่างเพิ่มความโดดเด่นให้ทำนองน่าสนใจ สะดุดหู โดยการหยุดพักอารมณ์โดยไม่คาดคิด (Unexpected Pause) เพื่อเชื่อมต่อกับทำนองวรรคที่ 4 ที่ใช้โน้ตสร้างทำนองในช่วงเสียงต่ำเพื่อให้อารมณ์ที่ผ่อนคลายและแสดงการจบของท่อน C

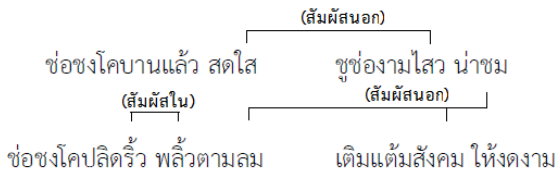

ภาพที่ 1 การประพันธ์ทำนองในท่อน C

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

เมื่อได้ทำนองทั้งหมดของท่อน C จึงนำมาใส่คำร้อง ที่เป็นใจความสำคัญของเพลง โดยสรรหาคำ ภาษาที่มีความสละสลวย มีความหมายตามที่ต้องการและเป็นคำที่มีน้ำหนักเพื่อนำมาใช้ในการขึ้นต้น

ประโยคที่มีท่วงทำนองที่โดดเด่น ซึ่งตามโครงเรื่องท่อน C คือท่อนที่ใช้ปิดฉากสถานการณ์ และคลี่คลายเรื่องราวทั้งหมดในบรรยากาศที่สดใสสวยงาม ผู้วิจัยได้ใช้คำขึ้นต้นประโยคด้วยคำว่า “ข้อชงโคบานแล้ว” และนำมาขยายความหมายในวรรคแรกที่อยู่ถึงความงดงามสดใสของชงโคที่เบ่งบาน ให้ผู้ฟังเกิดภาพในใจเหมือนได้เข้าไปสู่บรรยากาศนั้นจริง ๆ ผู้วิจัยสร้างความคล่องจองโดยบังคับให้มีการสัมผัสคำเพื่อเชื่อมโยงคำร้องในทุก ๆ วรรค รวมถึงการสร้างจุดเด่นการสัมผัสคำในจังหวะขัดทำให้เกิดความไพเราะของเสียง สะดุดหูน่าสนใจ นอกจากนี้ได้ใช้การเล่นคำสัมผัสอักษรมาใช้เพิ่มความสละสลวยของภาษา

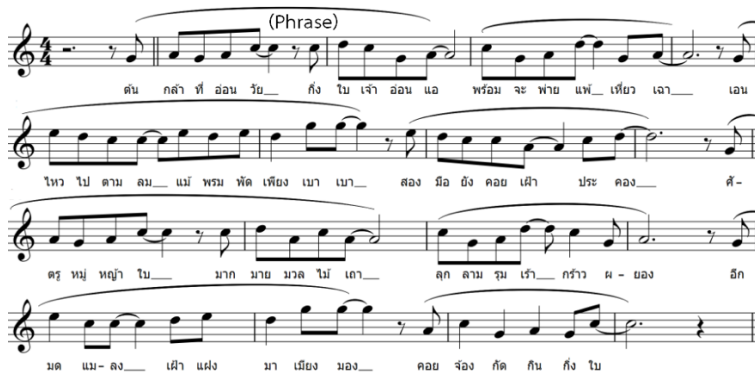
ภาพที่ 2 การประพันธ์คำร้องในท่อน C

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

1.3 การประพันธ์ทำนองคำร้องท่อน A (Verse)

ท่อน A ทำหน้าที่เกริ่นนำข้อมูลพื้นฐาน สื่ออารมณ์ความรู้สึกที่ผู้อ่านคล้อยตามได้ทันที จึงได้เลือกใช้โน้ตในช่วงเสียงที่ต่ำกว่าท่อน C แบ่งออกเป็น 3 ท่อน ได้แก่ A1, A2 และ A3 กำหนดให้มีทำนองเดียวกันแต่มีคำร้องที่ต่างกัน โดยกำหนดโครงสร้างทำนองจากท่อน A1 แบ่งออกเป็น 4 วรรค (Phrase) และใช้การพัฒนาทำนองแบบทีละวรรคเพื่อให้วรรคเพลงค่อนข้างเด่นชัด การเคลื่อนที่ที่ทำนองให้มีทิศทางขึ้นและลงที่มีลักษณะเป็นคลื่น ทำให้ได้ทำนองที่ลื่นไหลไพเราะ โดยสร้างจังหวะของทำนองให้ดำเนินต่อเนื่องกันไปด้วยโน้ตเสียงยาวครึ่งจังหวะ และใช้โน้ตเสียงยาว 1-3 จังหวะในการพักรวดและประโยค ใช้ขึ้นคู่ทั้งไปตามลำดับขึ้น (Conjunct Motion)

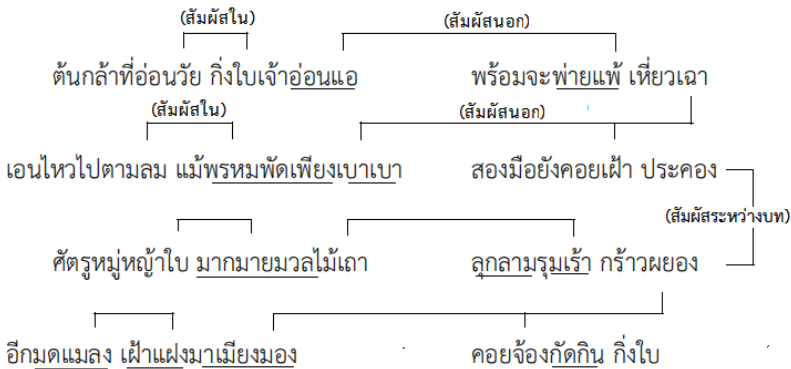
ได้แก่ ขั้นคู่ 1 เพอร์เฟค (P1th) ขั้นคู่ 2 เมเจอร์ (Maj2nd) และกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion) ได้แก่ ขั้นคู่ 3 ไมเนอร์ (min3rd) ขั้นคู่ 4 เพอร์เฟค (P4th) ทำให้ระดับเสียงไม่กระโดดข้ามขั้นมากเกินไป และได้้นำทำนองในท่อน A1 มาพัฒนาเพิ่มเติมให้มีการจบตอนโดยปรับโน้ตวรรคสุดท้ายเพื่อแสดงการจบที่สมบูรณ์ ในการสร้างทำนองของท่อน A2 และ A3

ภาพที่ 3 การประพันธ์ทำนองในท่อน A1-A2

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

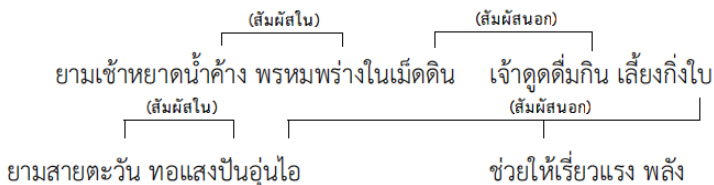
ผู้วิจัยนำทำนองของท่อน A มาใส่คำร้องเพื่อเกริ่นนำบอกเล่าข้อมูลพื้นฐานของเพลง โดยใช้เทคนิคเล่าเรื่องเป็นสถานการณ์ให้เห็นภาพ สำหรับท่อน A1 และ A2 เป็นท่อนที่ดำเนินไปเชื่อมต่อกันในการบรรเลงรอบแรก ส่วนท่อน A3 นำมาบรรเลงแทนในการย้อนรอบที่สอง โดยตามโครงเรื่องท่อน A1 คือท่อนที่ใช้เริ่มเรื่องเปิดฉากสถานการณ์และยึดโยงกับท่อน A2 เป็นส่วนที่ใช้พัฒนาเหตุการณ์ให้เรื่องราวดำเนินต่อเนื่องไป โดยจำลองเหตุการณ์และสร้างฉากจากธรรมชาติ เพื่อชักจูงให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการตามเนื้อเรื่อง การประพันธ์คำร้องบังคับให้มีการสัมผัสในการสัมผัสนอก และการสัมผัสบท นอกจากนี้ได้ใช้การเล่นคำด้วยการสัมผัสอักษรและการซ้ำคำในบางช่วงเพื่อให้เกิดความสละสลวย

ภาพที่ 4 การประพันธ์คำร้องในท่อน A1-A2

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

ส่วนคำร้องท่อน A3 นำมาขับร้องแทนในการย้อนรอบสอง เพื่อดำเนินเรื่องช่วงเช้าทำนองหลัก โดยสร้างสถานการณ์ใหม่ในอารมณ์ความรู้สึกที่สดใสกว่าเนื้อหาในรอบแรก การใช้คำเพื่อพรรณนาถึงปัจจัยทางธรรมชาติที่ช่วยส่งเสริมให้ชงโคเกิดความเจริญงอกงาม คำร้องบังคับให้มีการสัมผัสในการสัมผัสนอก และการรับสัมผัสกับคำร้องในท่อนก่อนหน้าคือท่อน D

ภาพที่ 5 การประพันธ์คำร้องในท่อน A3

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

1.4 การประพันธ์ทำนองคำร้องท่อน B (Pre-Chorus)

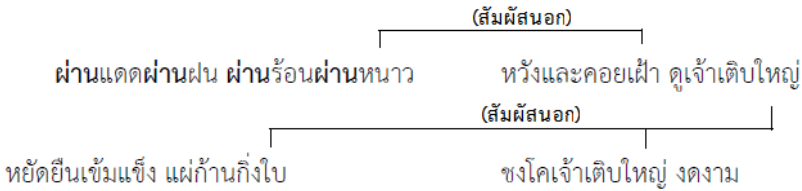
ท่อน B เป็นท่อนเชื่อมระหว่างท่อน A และ C ทำหน้าที่กระตุ้นนำพาเข้าสู่เนื้อเรื่องสำคัญ สื่ออารมณ์ความรู้สึกที่เข้มข้นมากกว่าท่อน A โครงสร้างทำนองแบ่งออกเป็น 4 วรรค (Phrase) ใช้การขึ้นต้นทำนองเพลงด้วยโน้ตนำในจังหวะยก (Upbeat) ส่งผ่านเข้าหาโน้ตในจังหวะแรกของท่อนเพลงเพื่อเน้นเสียงและสร้างอารมณ์ความรู้สึกที่หนักแน่น โดยสร้างเอกลักษณ์ของทำนองท่อนนี้โดยใช้การเคลื่อนที่ทำนองขึ้นคู่ 3 แบบอาร์เปจโจ (Arpeggio) และใช้โน้ตตัวดำเน้นความหนักหน่วงของจังหวะ โดยนำทำนองในโมทีฟแรกมาซ้ำทันทีในโมทีฟที่สอง และนำทำนองในวรรคแรกนี้มาซ้ำอีกครั้งในการสร้างประโยคเพลง เพื่อรักษาทำนองให้อยู่ในอารมณ์เดียวกันตลอดท่อนเพลง

ภาพที่ 6 การประพันธ์ทำนองในท่อน B

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

ตามโครงเรื่องของท่อน B คือตอนที่ใช้เปลี่ยนแปลงสถานการณ์เพื่อสร้างจุดหักเหของเรื่องราว การประพันธ์คำร้องจึงเลือกใช้คำที่มีน้ำหนัก เพื่อให้ผู้ฟังจินตนาการถึงความเข้มข้นเพื่อส่งอารมณ์ความรู้สึกเข้าสู่ท่อน C โดยบังคับให้มีการสัมผัสนอก และบังคับให้มีการสัมผัสระหว่างบทก่อนหน้านี้ โดยคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 จะรับสัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคสุดท้ายในท่อน A2 และได้ใช้การเล่นคำโดยการซ้ำคำ ได้แก่ คำว่า “ผ่าน” เพื่อย้ำอารมณ์ความรู้สึกที่หนักแน่นในการขึ้นต้นเพลง

ภาพที่ 7 การประพันธ์คำร้องในท่อน B

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

1.5 การประพันธ์ทำนองคำร้องท่อน D (Bridge)

ท่อน D คือท่อนเชื่อมระหว่างช่วงนำเสนอทำนองหลัก และช่วงการซ้ำทำนองหลัก โดยสร้างทำนอง คำร้องให้แตกต่างจากท่อนอื่น ๆ เพื่อทำหน้าที่สรุปเนื้อหาของเพลงในรูปแบบของเพลงแร็ป (Rap Music) มีลักษณะการร้องบทกลอนลงไปในจังหวะและดนตรีที่เรียกว่าบีท (Beat) แบ่งออกเป็น 4 ท่อน ท่อนละ 4 ห้องเพลง ซึ่งห้องเพลงดนตรีแร็ปเรียกว่า บาร์ (Bar) รวมทุกท่อนทั้งหมด 16 บาร์ ภายใน 1 บาร์ แบ่งออกเป็น 4 จังหวะ โดยกำหนดโครงสร้างและมีแนวคิดในการนำเสนอ ดังนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้าง และแนวคิดการนำเสนอในท่อน D (Bridge)

Intro	Verse	Pre-Chorus	Chorus
เกริ่นนำเรื่อง	พัฒนาเรื่องราว	นำพาเข้าสู่ แก่นของเรื่อง	แก่นของเรื่อง หรือจุดเฉลย

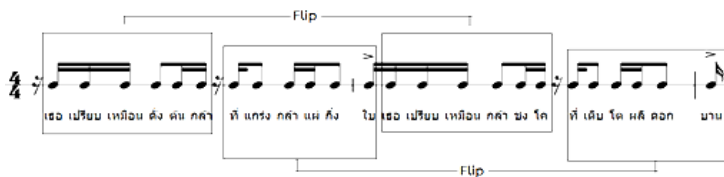
วิธีการประพันธ์ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการประพันธ์คำร้อง หรือ ไรม์ (Rhyme) ขึ้นมาก่อนทำนองตามโครงสร้าง แนวคิด และโครงเรื่องที่วางไว้ เพื่ออธิบายความหมายและบทสรุปเนื้อหาของบทเพลง คำร้องที่ได้นั้น ยังไม่สมบูรณ์จะถูกปรับและเกลาคำโดยการตัดออกหรือใส่คำเพิ่มเติมเข้ามา

ภายหลังขณะที่นำคำร้องมาสร้างจังหวะของทำนอง (Rhythmic Pattern) ดังนั้น ทำนองเพลงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการกลาคำร้อง ในการกลาคำร้องนี้ เพื่อให้ได้จำนวนคำที่เหมาะสมกับจังหวะของทำนองในแต่ละบาร์และได้ทำนองมีความชัดเจนแข็งแรง โดยในท่อนนี้ได้กำหนดอัตราจังหวะและความเร็วเท่ากับท่อนอื่น แต่จะเร่งความเร็วของคำร้องโดยสร้างจังหวะของทำนองให้มีสัดส่วน หรือจังหวะย่อนั้นถี่และต่อเนื่องมากขึ้นด้วยโน้ตเชปต์ 2 ชั้น และโน้ตเชปต์ 3 ชั้น ทำให้คำร้องเร็วกระชับและให้อารมณ์ที่หนักแน่นเข้มข้นมากกว่าท่อนอื่น ๆ โดยท่อน Intro และ Verse เนื้อหาจะยึดโยงอยู่ด้วยกันคือท่อน Intro ใช้เกริ่นนำเรื่อง ส่วนท่อน Verse เป็นส่วนพัฒนาเรื่องราวให้ดำเนินต่อเนื่องไป การประพันธ์คำร้องบังคับให้คำสัมผัสอยู่ในคำสุดท้ายของแต่ละบาร์และการประยุกต์รูปแบบการประพันธ์แบบพื้นฐาน โดยบังคับให้มีการสัมผัสบทย่อที่คำสุดท้ายของบาร์ที่ 4 ของแต่ละท่อน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยได้คิดขึ้นใหม่ จึงทำให้เกิดเสียงของคำที่คล้องจองในอีกมิติหนึ่งและจัดว่าเป็นรูปแบบที่เสถียร รวมถึงการใช้เทคนิคทำให้เสียง เกิดความคล้องจองและสละสลวยมากขึ้น ในลักษณะที่เรียกว่า มัลติเพิล-ไรม์ (Multiple-Rhyme) คือ คำสัมผัสที่มากกว่า 1 คำ เช่น ต้นกล้า เจิดจ้า ฟากฟ้า เรียนรู้ ต้องสู้ สวยหรู เป็นต้น และเน้นให้คำสำคัญที่จะนำมาสัมผัสท่อนเป็นคำใช้เสียงของสระไอ

ภาพที่ 8 การประพันธ์คำร้องและทำนองในท่อน Intro และ Verse
ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

ในท่อน Pre-Chorus และ Chorus จะให้อิสระกับบรรค และการสัมผัสคำ ในรูปแบบที่ไม่เสถียรเพื่อส่งให้ความรู้สึกกรุกเร้าเคลื่อนที่ไปข้างหน้าเกิดความต้องการต่อเนื่องไหลลื่นของเสียง หรือ Flow และกระตุ้นอารมณ์ที่หนักแน่นขึ้น โดยท่อน Chorus คือจุดเริ่มต้นของเพลงหรือจุดเฉลยของเพลง สำหรับบาร์ที่ 1-2 ได้ใช้เทคนิคการเล่นคำ หรือ Flip โดยการล้อคำและการเลียนแบบวลี เช่น “เธอเปรียบเหมือนตังตังกลา” ในบาร์ที่ 1 ล้อคำและเลียนแบบวลีกับ “เธอเปรียบเหมือนกล้าขงโค” ในบาร์ที่ 3 เป็นต้น

ภาพที่ 9 การใช้ Flip ในท่อน Chorus

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

ส่วนในบาร์ที่ 3-4 เป็นส่วนปิดท้ายของท่อนแร็ปนี้ โดยการใช้พังก์ไลน์ (Punchline) หรือชุดคำที่มีความเข้มข้นและมีน้ำหนัก และใช้การสัมผัสคำที่รับส่งกันในแต่ละบาร์เร็วขึ้น เพื่อส่งให้ความรู้สึกกรุกเร้าเคลื่อนที่ไปข้างหน้า หนักหน่วง ตื่นเต้นเร้าใจเพื่อแสดงการจบท่อนเพลง

ภาพที่ 10 การประพันธ์คำร้องและทำนองในช่วงท้ายท่อน Chorus

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

2. การเรียบเรียงเสียงประสาน

ผู้วิจัยมีแนวคิดการนำเสนอดนตรีสมัยนิยม (Popular Music) ด้วยวงดนตรีขนาดเล็กเพื่อสนับสนุนการขับร้อง โดยการผสมผสานรูปแบบดนตรีที่ทันสมัย คือ Rhythm and blues และ Rap ทำให้การสื่อสารทางดนตรีนั้นเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำทำนองเพลงมาวางโครงสร้างเพื่อเรียบเรียง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 การเลือกใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลง ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลง แบ่งออก เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มเครื่องดำเนินทำนอง เครื่องดนตรีกลุ่มนี้มีหน้าที่บรรเลงเพื่อสร้างพื้นหลังให้กับทำนองเพลง ประกอบด้วย อัลโตแซ็กโซโฟน ทำหน้าที่บรรเลงสร้างพื้นหลังที่เป็นทำนองสอดแทรกและ เทนเนอร์แซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต ทำหน้าที่บรรเลงสร้างพื้นหลังที่เป็นเสียงประสาน

2. กลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ เครื่องดนตรีกลุ่มนี้มีหน้าที่บรรเลงสร้างพื้นหลังที่เป็นลีลาจังหวะให้เหมาะสมกับทำนองและอารมณ์ของบทเพลง ประกอบด้วย กลองชุด เบส ทำหน้าที่บรรเลงลีลาจังหวะประกอบเพลง และเปียโน กีตาร์ มีหน้าที่บรรเลงคอร์ดตามลีลาจังหวะ

3. กลุ่มเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องดนตรีกลุ่มนี้มีหน้าที่สร้างเสียงสังเคราะห์เพื่อบรรเลงทำนอง และลีลาจังหวะ ประกอบด้วย ซินธิไซเซอร์ (Synthesizer) ทำหน้าที่บรรเลงทำนองหลักในตอนนำ และดรัมแมชชีน (Drum-Machine) ทำหน้าที่บรรเลงบีต (Beat) รูปแบบจังหวะประกอบการขับร้องแร็ป

2.2 การสร้างท่อนนำ

ในการสร้างทำนองของท่อนนำ (Introduction) แบ่งออกเป็น 4 ห้อง โดยมีแนวคิดให้ดนตรีนั้นมีร่องรอยเนื้อหาของทำนองหลักให้ผู้ฟังเข้าถึงเพลงได้ง่ายในเบื้องต้น จึงได้นำทำนองหลักบางส่วนของท่อน C มาตกแต่งใหม่ เพื่อขยายพื้นที่ว่างให้แนวทำนอง

ของพื้นหลัง โดยเลือกใช้ ลีด ซินธิไซเซอร์ (Lead Synthesizer) เสียงสังเคราะห์ที่มีลักษณะเสียงหนักแน่น แข็งกร้าว บรรเลงทำนองของท่อนนำ และได้นำมาใช้ในท่อนสลับบรรเลง (Interlude) และท่อนจบ (Ending)

2.3 การดำเนินคอร์ด

การวางคอร์ดในท่อนนำ (Introduction) โดยใช้คอร์ดหลักในบันไดเสียงให้กลมกลืนกับทำนองเพลง และได้สร้างจุดเด่นโดยการใช้คอร์ดนอกบันไดเสียงเพื่อส่งเข้าหาคอร์ดหลักด้วยการใช้คอร์ดผ่าน (Passing Chord) ทำให้เกิดจังหวะขัดและทางเดินเบสเคลื่อนที่ในระยาะครึ่งเสียงที่สะดุดหูและน่าสนใจ กระตุ้นอารมณ์นำเข้าสู่ท่อนทำนองหลักของเพลง

Introduction
♩ = 80

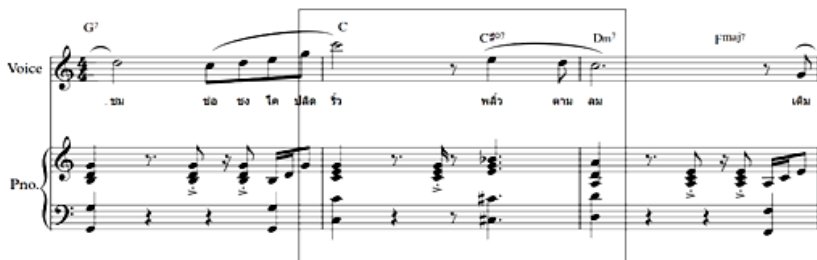
Syn. C G Gb F G^7 C

Pno. (Passing Chord)

ภาพที่ 11 การวางคอร์ดในท่อนนำ

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

ในท่อนทำนองหลักได้ใช้คอร์ดทบเจ็ด (Seventh Chord) เพื่อเพิ่มความนุ่มนวลในบางช่วงและการใช้จุดพักอินเทอร์รัพต์เคเดนซ์ (Interrupted Cadence) การต่อเนื่องของคอร์ด V-VI ให้ความรู้สึกที่แตกต่างจากเพลงทั่วไป และได้สร้างจุดเด่นเพื่อให้เกิดสำเนียงแบบดนตรีแจ๊ส ในท่อน C ทำให้เกิดความน่าสนใจตรงที่มีการนำคอร์ดชนิดดิมินิช (Diminished) มาใช้ตรงจังหวะขัด ทำให้เกิดทางเดินเบสเคลื่อนที่ในระยาะครึ่งเสียงสอดคล้องกับทำนองที่ต้องการหยุดพักอารมณ์โดยไม่คาดคิด

ภาพที่ 12 การใช้คอร์ดดิมินิช (Diminished) ในท่อน C
ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

2.4 การสร้างพื้นหลังให้กับทำนอง (Background)

2.4.1 การสร้างพื้นหลังที่เป็นทำนอง (Melodic Background)

โดยการสร้างทำนองประกอบที่คล้อยตามกับทำนองหลักลักษณะการเลียนแบบวลีที่เด่นชัด คือ ท่อน C ได้เลือกใช้อัลโตแซ็กโซโฟน เพื่อสร้างอารมณ์เพลงที่สดใสด้วยโน้ตสามพยางค์ (Triplet note) แบบเพลงแจ๊สสอดคล้องกับทำนองหลัก โดยเมื่อทำนองหลักดำเนินอยู่อัลโตแซ็กโซโฟนจะไม่เคลื่อนไหวให้ทำนองหลักเด่นชัด เมื่อทำนองหลักพักอัลโตแซ็กโซโฟนจึงบรรเลงเสริมสร้างสีสันอย่างเหมาะสม ไม่บดบังทำนองหลัก

ภาพที่ 13 การสร้างพื้นหลังที่เป็นทำนองในท่อน
ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

2.4.2 การสร้างพื้นหลังที่เป็นเสียงประสาน (Harmonic Background) ในท่อนนำได้ใช้การประสานเสียง 3 แนว (Three-Part Harmonization) บรรเลงด้วยเครื่องดนตรี เทนเนอร์แซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต และทรอมโบน เพื่อเติมช่องว่างให้พื้นหลังในช่วงทำนองไม่เคลื่อนไหว และโอโบอูมทำนองหลักที่เป็นวลียาว โดยกำหนดแนวเสียงประสานให้มีความแตกต่างกับทำนองหลักทั้งด้านช่วงเสียงและสัดส่วนของจังหวะ เพื่อช่วยให้ทำนองโดดเด่น โดยวางแนวประสานจากโน้ตในคอร์ดหลัก (Chord Tone) ซึ่งให้เสียงที่กลมกล่อมและได้เคล้าเสียงประสานแบบโครมาติกแอ็พโพรช (Chromatic Approach) ให้โน้ตนอกคอร์ดเข้าหาโน้ตในคอร์ดในระยะครึ่งเสียง (1 Semi-Tone) ส่งผ่านเข้าหาคอร์ดหลักในวรรคที่สอง และโอโบอูมทำนองหลักที่เป็นวลียาวโดยวางแนวประสานแนวที่สองและสามให้เคลื่อนที่สวนทาง (Contrary Motion) กับแนวเสียงนำทำให้ได้เสียงที่กว้างและเนื้อดนตรี (Texture) ที่หนาแน่นมากขึ้น

ภาพที่ 14 การสร้างพื้นหลังที่เป็นเสียงประสานในท่อนนำ

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

ในท่อนขับร้องหลัก ผู้วิจัยให้เสียงประสานบรรเลงด้วยกลุ่มเครื่องเป่าเช่นเดียวกับท่อนนำโดยสร้างทำนองที่เป็นเสียงประสานให้เคลื่อนไหวในขณะที่ทำนองหลักพักประโยค ผู้วิจัยได้สร้างทำนองของเสียงประสานนำ (Lead) ขึ้นมาก่อนหนึ่งแนว และวางแนวเสียง

ประสานแนวที่สองและสามให้ต่ำลงมา สำหรับการเลือกใช้น้ตประสานพิจารณาจากโน้ตทำนองเสียงนำ โดยโน้ตนำที่เป็นโน้ตในคอร์ด (Chord Tone) วางเสียงประสานโน้ตที่อยู่ในโครงสร้างของคอร์ด ส่วนโน้ตนอกคอร์ด (Non-Chord Tone) พิจารณาเลือกใช้น้ตในคอร์ดหรือโน้ตนอกคอร์ดที่สามารถนำทำนองประสานออกมาได้ไพเราะ นอกจากนี้ได้ใช้การประสานเสียงโน้ตคู่ 8 เพื่อเน้นทำนองในแนวเสียงนำให้ชัดเจนขึ้น

The musical score is for a piece in 4/4 time. It features four staves: Voice, Tenor Saxophone (Ten. Sax.), Trumpet (Tpt.), and Trombone (Tbn.). The Voice part has lyrics in Thai. The Tenor Saxophone, Trumpet, and Trombone parts provide harmonic support. The score includes a 'Harmonic Background' section. The chords indicated above the staves are F, G, Am, Am7, Fmaj7, Dm7, and G.

ภาพที่ 15 การสร้างพื้นหลังที่เป็นเสียงประสานในท่อน A

ที่มา: (จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน, 2565)

2.4.3 พื้นหลังที่เป็นลีลาจังหวะ (Rhythmic Background)

ผู้วิจัยได้สร้างแนวบรรเลงประกอบให้มีสัดส่วนสอดคล้องกับแนวทำนองหลัก และรูปแบบของบทเพลง โดยออกแบบลีลาจังหวะประกอบเพลง (Rhythmic Part) ให้มีความทันสมัยที่นิยมในเพลงสมัยนิยมปัจจุบัน ได้แก่ จังหวะนีโอโซล (Neo Soul) โดยพัฒนามาจากรูปแบบจังหวะโซลแบบเดิม ให้มีจังหวะชัด บรรเลงด้วย กลองชุด เบส เปียโน และกีตาร์ นอกจากนี้ในท่อนแร็ปได้สร้างบีท (Beat) รูปแบบจังหวะที่นิยมใช้ประกอบการขับร้องแร็ปขึ้นด้วยเครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์หรือดรัมแมชชีน (Drum machine) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวดนตรีในท่อนแร็ปนี้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ด้านการประพันธ์ทำนองให้มีความสำคัญกับการพัฒนาทำนองอย่างเหมาะสมกับการขับร้อง โดยใช้การพัฒนาทำนองแบบวลีสั้น ๆ แบ่งวรรคเพลงอย่างชัดเจนเพื่อการพักหายใจ การใช้ระดับเสียงที่ไม่สูงหรือต่ำเกินกว่าที่นักร้องสามารถร้องได้ และทิศทางการเคลื่อนที่เหมาะสมไม่กระโดดระยะห่างมากเกินไป หรือการข้ามในระยะที่ห่างมากต่อเนื่องกันเพื่อให้�ักร้องขับร้องได้อย่างมีคุณภาพ ดังแนวคิดของสมชาย รัตมี (2559, น. 38) ที่กล่าวว่าแนวทำนองหลากหลายรูปแบบเหมาะสมกับการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีแต่อาจไม่เหมาะสมกับการเป็นบทเพลงขับร้อง ดังนั้น การสร้างแนวทำนองที่เหมาะสมกับการขับร้องต้องคำนึงถึง 1) การกำหนดระยะขั้นคู่ที่เหมาะสม 2) การกำหนดระยะพักที่เหมาะสม 3) การกำหนดพิสัยที่เหมาะสม สำหรับการประพันธ์คำร้องได้ทำการออกแบบโดยวางโครงเรื่องให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ ลักษณะของการสร้างสถานการณ์เรื่องราวให้เป็นฉากเป็นตอนเพื่อให้เนื้อเรื่องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการวางโครงเรื่องมีความสำคัญมากในการวางแผนหรือกำหนดทิศทางการประพันธ์คำร้อง โครงเรื่องจะช่วยเรียงลำดับเหตุการณ์อย่างมีเหตุผลและมีจุดหมายสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราวและความหมายของเพลงได้ง่ายและลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเชตต์อริญ เลิศพิพัฒน์ (2545, น. 43-57) ที่กล่าวถึงลักษณะเนื้อเพลงที่ดีไว้ว่า เนื้อเพลงที่ดีควรมีโครงเรื่องดี คือ สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนว่าผู้ร้องแสดงอารมณ์อะไรออกมา เช่น อารมณ์สุข ครึกครื้น ฮึกเหิม ร่าเริง สดใส เศร้า เหงา ฯลฯ มีแง่มุมที่แตกต่างจากเพลงเก่า ๆ มีความจริงสือไว้ในเพลงและมีพัฒนาการทางอารมณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ประพันธ์คำร้องบังคับให้มีการสัมผัสคำแบบบทร้อยกรอง ทำให้คำร้องแต่ละท่อนมีเสียงที่ไพเราะ คล้องจองสละสลวย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการประพันธ์คำร้องเพลงไทยควรให้ความสำคัญกับชั้นเชิงการใช้ภาษา ใช้แง่มุมที่กระชับใจกระตุ้น

อารมณ์ผู้ฟังได้ทุกตอน ดังแนวคิดของปิยพันธ์ แสนทวีสุข (2546, น. 17) ได้อธิบายหลักการเขียนคำร้องในเพลงไทยในปัจจุบันให้มีความไพเราะ ต้องนำกฎเกณฑ์ฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ไทยเข้าไปบังคับในเพลง ซึ่งมีการใช้สัมผัสคำที่คล้องจองกลมกลื่น งดงามด้วยภาษาที่ใช้ (Poem Song)

ด้านการเรียบเรียงเสียงประสานให้ความสำคัญกับการสนับสนุน การขับร้องเป็นสำคัญ ได้ทำการเรียบเรียงเสียงประสานในวงดนตรีขนาดเล็ก โดยคำนึงถึงธรรมชาติของวงจึงกำหนดสี้นของเครื่องดนตรีและการสร้างพื้นหลัง เพื่อให้เกิดจินตภาพที่กลมกลืนไปกับเนื้อหาในแต่ละท่อน โดยที่ไม่ไปบดบัง เสียงขับร้อง รวมถึงความคิดสร้างสรรค์การผสมผสานรูปแบบดนตรีการใช้ลีลา จังหวะและแนวดนตรีที่ทันต่อ ยุคสมัยทำให้เข้าถึงกลุ่มผู้ฟังรุ่นใหม่ ดังแนวคิด ของสมชาย รัตมี (2559, น. 157) สำหรับการเรียบเรียงเพลงสมัยนิยม การหาวิธีดึงดูดความสนใจจากผู้ฟังจะช่วยทำให้เพลงได้รับความนิยมเร็วขึ้น หรือมากขึ้น การเขียนพื้นหลังสำหรับเพลงสมัยนิยมช่วยทำให้เกิดสี้น และความน่าสนใจของบทเพลงวิธีหนึ่ง นักเรียบเรียงอาจเลือกพิจารณา องค์ประกอบวงดนตรีแล้วเลือกออกแบบให้เหมาะกับเครื่องดนตรีที่มีอยู่ ให้เหมาะสมกับความสามารถของนักร้องนักดนตรีในวงนั้น ๆ เครื่องดนตรี น้อยหรือมากขึ้นไม่ใช่สิ่งสำคัญ ความเฉลียวฉลาดในการจัดการสิ่งที่มีอยู่ จะช่วยให้ผลผลิตของงานมีคุณค่ามากขึ้นจนอยู่ในสายตาของผู้ฟัง

บทเพลงชงโคบานได้นำอัตลักษณ์และประสบการณ์ที่ผูกพัน กับตัวผู้วิจัยมาเป็นปัจจัยสำคัญ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์สานเทคนิค หลักการประพันธ์เพลงและเรียบเรียงดนตรีให้มีความร่วมสมัย สื่อถึงเนื้อหา ความหมายและอารมณ์เพลงให้เด่นชัดและกลมกลืน บทประพันธ์เพลงขึ้นนี้ จึงก่อให้เกิดแนวทางใหม่ในการประพันธ์บทเพลงมหาวิทยาลัย เพื่อให้สอดคล้อง กับยุคสมัย และสามารถนำไปใช้อ้างอิงในแวดวงวิชาการดนตรีได้เป็นอย่างดี ผวนวกกับคำร้องที่ผู้วิจัยได้นำดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัย คือดอกชงโค มาเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายและเชื่อมโยงเรื่องราวให้ผู้ฟังเห็นถึง

ความสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน หรือการบ่มเพาะนักศึกษา ตลอดจนความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ของอาจารย์และนักศึกษา ซึ่งเป็นแก่นที่นำไปสู่ความสำเร็จของนักศึกษา เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ในตนเอง และพร้อมที่จะทำหน้าที่รับใช้สังคม รวมถึงการระลึกถึงสถาบัน ของตนและครูอาจารย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จนั้น นอกจากนี้ ยังช่วยในการปลูกใจนักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบันเกิดกำลังใจ เกิดความมุ่งมั่นเพื่อไปสู่ความสำเร็จเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ด้านการประพันธ์ทำนอง และคำร้อง

1.1 ผู้ประพันธ์เพลงสมัยนิยมควรสร้างจุดเด่นของทำนอง เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้ทำนอง และสอดคล้องกับอารมณ์เพลงในแต่ละท่อน เช่น การพัฒนาทำนองโดยใช้กลุ่มโน้ตซ้ำแบบ จากวลีสั้น ๆ จะทำให้ผู้ฟัง จดจำเพลงได้ง่าย จึงส่งผลให้ผู้ฟังเข้าถึงความไพเราะของเพลงได้เร็วขึ้น

1.2 ควรมีการสร้างสรรค์บทเพลงมหาวิทยาลัยแนวเพลงอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับค่านิยมการรับฟังเพลงในสังคมยุคปัจจุบัน โดยใช้ภาษาที่ทันสมัย และสุภาพไม่หยาบคาย

2. ด้านการเรียบเรียงเสียงประสาน

2.1 ผู้ประพันธ์เพลงสมัยนิยมควรศึกษาเทคโนโลยีทางดนตรี ที่มีการพัฒนาอยู่เสมอ โดยนำเทคนิค วิธีคิดใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการเรียบเรียงดนตรี สร้างสรรค์ให้เกิดผลงานในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สอดคล้อง กับความต้องการของผู้ฟัง

2.2 ก่อนลงมือเรียบเรียงเสียงประสาน ผู้เรียบเรียงควรศึกษา ธรรมชาติของรูปแบบวงดนตรี รวมทั้งศึกษาทำนอง คำร้อง เนื้อหาของเพลงว่า อารมณ์ของเพลงควรจะเป็นเช่นไร การวางโครงสร้างเพลงควรดำเนินไปอย่างไร เพื่อสร้างความเหมาะสมในการใส่เสียงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ ลงไป

เอกสารอ้างอิง

- เขตต์อรัญ เลิศพิพัฒน์. (2545). *คิดคำทำเพลง: ศิลปะการแต่งเนื้อเพลงไทย*.
ฟ้าอภัย.
- จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน. (2565). *การประพันธ์ทำนองในท่อน C*. ภาควิชาดนตรี
ตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์คำร้องในท่อน C*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก
วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์ทำนองในท่อน A1-A2*. ภาควิชาดนตรี
ตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์คำร้องในท่อน A1-A2*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก
วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์คำร้องในท่อน A3*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก
วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์ทำนองในท่อน B*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก
วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์คำร้องในท่อน B*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก
วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์คำร้องและทำนองในท่อน Intro และ Verse*.
ภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การใช้ฟลิป (Flip) ในท่อน Chorus*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก
วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การประพันธ์คำร้องและทำนองในช่วงท้ายท่อน Chorus*.
ภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

- จิระพันธ์ อ่อนเถื่อน. (2565). *การวางคอร์ดในท่อนนำ*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การใช้คอร์ดติมมินิช (Diminished) ในท่อน C*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การสร้างพื้นหลังที่เป็นทำนองในท่อน C*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การสร้างพื้นหลังที่เป็นเสียงประสานในท่อนนำ*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- _____. (2565). *การสร้างพื้นหลังที่เป็นเสียงประสานในท่อน A*. ภาควิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร. (2544). *การสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข (2546). *การประพันธ์เพลง*. ประสานการพิมพ์.
- สมชาย รัชมี. (2559). *การเรียบเรียงเพลงสมัยนิยม*. สหธรรมมิก.

บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท่ามกลางวิกฤตโควิด-19¹

A Survey on the Role of Local Government Organizations in Managing The COVID-19 Pandemic Crisis

(Received: September 5, 2023 Revised: June 1, 2023 Accepted: June 14, 2023)

สิรินัทธ์ เพชรศรีชาติ²

Sirinath Phetsrichat

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 โดยอาศัยกรอบแนวคิด 2 แนวคิด คือ แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจ และแนวคิดเรื่องการบริหารราชการในภาวะวิกฤต โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2,138 แห่ง ระหว่างเดือนมกราคม – กรกฎาคม 2563 ซึ่งเป็นระยะเวลาของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1

ผลการสำรวจพบว่า (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 ในระดับค่อนข้างมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 69.30 โดยเทศบาลนครได้รับผลกระทบมากที่สุด

¹อรทัย ก๊กผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19, (รายงานวิจัย). สถาบันพระปกเกล้า.

²นักวิชาการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

E-mail: sirinat.phet@gmail.com

มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 86.70 รองลงมาเป็นเทศบาลเมือง มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 72.30 องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 64.30 เทศบาลตำบล มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 63.60 และองค์การบริหารส่วนตำบล มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 59.50 ตามลำดับ (2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร้อยละ 99.60 มีบทบาทมากในการจัดการวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 และ (3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการป้องกันการแพร่ระบาดในระดับชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 71.27 รองลงมาเป็นบทบาทในการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบางทางสังคม มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 59.30 และถัดมาเป็นบทบาทในการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 53.34 ขณะที่การปรับตัวในการทำงานขององค์กร และการเตรียมฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิดกลับพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทไม่ค่อนมากนัก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 39.59 และร้อยละ 37.10 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การกระจายอำนาจ บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการโควิด-19

Abstract

This survey research aims to explore the role of local governments in managing the first wave of the COVID-19 pandemic crisis. This study relied on 2 conceptual frameworks: the concept of decentralization and the concept of public administration in the crisis period by conducting the quantitative research through collecting questionnaires from 2,138 local government organizations from January to July 2020, the period of the first wave of COVID-19 pandemic.

The overall survey results confirmed that (1) the local governments were affected by the first wave of COVID-19 pandemic, with an average of 69.30% of the total samples. The City Municipality was the most affected with an average of 86.70%, followed by the Town Municipality (72.30%), Provincial Administrative Organization (64.30%), Sub-District Municipality (63.60%) and Sub-District Administrative Organization (59.50%), respectively; (2) The majority of local government organizations (99.60%) played a significant role in managing the first wave of COVID-19 pandemic crisis; and (3) Most local governments have played a significant role in preventing the spread of the disease at the community level, with an average of 71.27 % of the total samples, followed by the role in helping people and socially vulnerable groups (59.30 %) and preparing for other crises that may occur in the future (53.34 %), respectively. On the other hand, it is found that the local government still has a very little role

in adjustment to the work of the organization and preparation for local rehabilitation in the post-COVID era as seen in the average scores of 39.59% and 37.10%, respectively.

Keywords: Decentralization, The Role of Local Government, COVID-19 Management.

บทนำ

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 นับเป็นครั้งแรกที่ทั่วโลกได้รู้จักกับไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่มีชื่อว่า โควิดไวรัส หรือโควิด-19 (COVID-19) ซึ่งได้เกิดการแพร่ระบาดของไวรัสไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว จนทำให้มีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งในหลายประเทศที่เผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 เช่นเดียวกัน ซึ่งการระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 ในประเทศไทยเกิดขึ้นราวเดือนมกราคม 2563 นับว่าเป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยต้องรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสชนิดที่รุนแรงและแพร่กระจายได้รวดเร็วอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน (จิราภรณ์ ศรีแจ่ม, 2563, ออนไลน์) จนรัฐบาลตัดสินใจอย่างเร่งด่วนด้วยการประกาศล็อกดาวน์ (Lockdown) ทั่วประเทศ และอาศัยอำนาจตามมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548³ และมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534⁴ เพื่อควบคุมสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร⁵

เมื่อรัฐบาลไทยตัดสินใจออกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในช่วงของการแพร่ระบาดระลอกที่ 1 ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรการสำคัญที่ได้ประกาศออกมา นั่นก็คือ “ปิดประเทศ ปิดบ้าน ปิดเมือง” ซึ่งขยายความได้ว่า (1) ปิดประเทศ โดยการออกมาตรการงดรับ

³ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วประเทศ. (25 มีนาคม 2563). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง.

⁴พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. มาตรา 38. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 108 ตอน 156 ฉบับพิเศษ. น. 16.

⁵คำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 4/2563 เรื่อง แต่งตั้งผู้กำกับการปฏิบัติงาน หัวหน้าผู้รับผิดชอบ และพนักงานเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง. ลงวันที่ 25 มีนาคม 2563

นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมายังประเทศไทย ขณะที่ชาวไทยที่ตกค้างในต่างประเทศสามารถเดินทางกลับมายังประเทศไทยได้ แต่จะต้องดำเนินการกักตัวในสถานที่กักกันโรคของรัฐอย่างเข้มงวด (2) ปิดเมือง การเดินทางข้ามเขตพื้นที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรการควบคุมโรคอย่างเคร่งครัด และ (3) ปิดบ้าน รัฐขอความร่วมมือให้ประชาชนทำงานจากที่บ้าน (Work From Home) พร้อมทั้งมีคำสั่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดเฝ้าระวังหรือสังเกตพฤติกรรมของประชาชนในพื้นที่ที่อาจเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของไวรัสด้วย⁶ แม้ว่าการตัดสินใจของรัฐบาลเพื่อเข้าควบคุมสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 จะส่งผลกระทบต่อการเดินทางชีวิตของประชาชนอย่างมาก และสร้างความท้าทายต่อระบบเศรษฐกิจสังคมของประเทศไทยอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน⁷ หากแต่มาตรการดังกล่าวสามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 ได้ทั้งในแง่ของการสาธารณสุข ชุมชน และการเมืองที่ประสานความร่วมมือและการตัดสินใจได้อย่างฉับไว จนองค์การอนามัยโลกได้ให้การชื่นชมประเทศไทยที่สามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 ได้เป็นอย่างดี

ท่ามกลางการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 เช่นนี้ นอกจากจะเห็นบทบาทของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำหน้าที่เป็นด่านหน้าในการรับมือกับการระบาดของโควิด-19 แล้วนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการรับมือกับการระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นบทบาท

⁶ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2558. (25 มีนาคม 2563). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง. น. 10.

⁷กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัด สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564, พฤษภาคม). รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่งปี 2564. ภาวะสังคมไทย. 19 (2), 1-18.

การป้องกันเฝ้าระวังการระบาดในระดับชุมชน การช่วยเหลือประชาชน และกลุ่มเปราะบางทางสังคม การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น การปรับบทบาท การทำงานเชิงรุกในชุมชน รวมไปถึงการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในครั้งนี้ จึงนับเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยอย่างยิ่ง ที่จะต้องเข้าไปมีบทบาททั้งเชิงรุกและเชิงรับในหลากหลายมิติไปพร้อมกัน ทั้งในมิติการจัดการสาธารณสุข การจัดการภัยพิบัติทางชีวภาพ และการดูแลทุกข์สุขของประชาชนควบคู่กันไป

ด้วยเหตุนี้การหันกลับมาให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจเป็นคำตอบที่สำคัญของประเด็นนี้ เพราะการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะช่วยให้รัฐสามารถจัดการกับวิกฤตต่าง ๆ ในพื้นที่ ได้อย่างรวดเร็ว การศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีต่อการแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด-19 จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อศึกษาว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทอย่างไรบ้างท่ามกลาง การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค การช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบางทางสังคม การปรับตัว ในการทำงานขององค์กร การเตรียมฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิด-19 รวมไปถึง การเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตอื่นๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต บทความชิ้นนี้ จึงขอเสนอบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผลสำรวจให้แก่ผู้อ่านทุกท่านได้ร่วมหาคำตอบ ไปพร้อมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการสำรวจบทบาท ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ในระลอกที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ จำนวน 7,850 แห่ง ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบแบบสอบถามกลับมา จำนวน 2,138 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 27.23 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือรองปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้อำนวยการฝ่าย/กอง/สำนัก หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย แห่งละ 1 คน เป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถาม

หากจำแนกแบบสอบถามตามประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดส่งแบบสอบถามตอบกลับมามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.31 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งหมด ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทอื่น ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับแบบสอบถามตอบกลับมาร้อยละ 20.00, 23.10, 27.64 และ 26.94 ตามลำดับ

2. ขอบเขตระยะเวลาการสำรวจ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตท่ามกลางการแพร่ระบาดของของโควิด-19 ระลอกที่ 1 ระหว่างเดือนมกราคม – กรกฎาคม 2563

3. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจเป็นแบบสอบถามบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตท่ามกลางการแพร่ระบาดของโควิด-19 ประกอบไปด้วยข้อคำถาม จำนวน 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและวาระการดำรงตำแหน่งของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

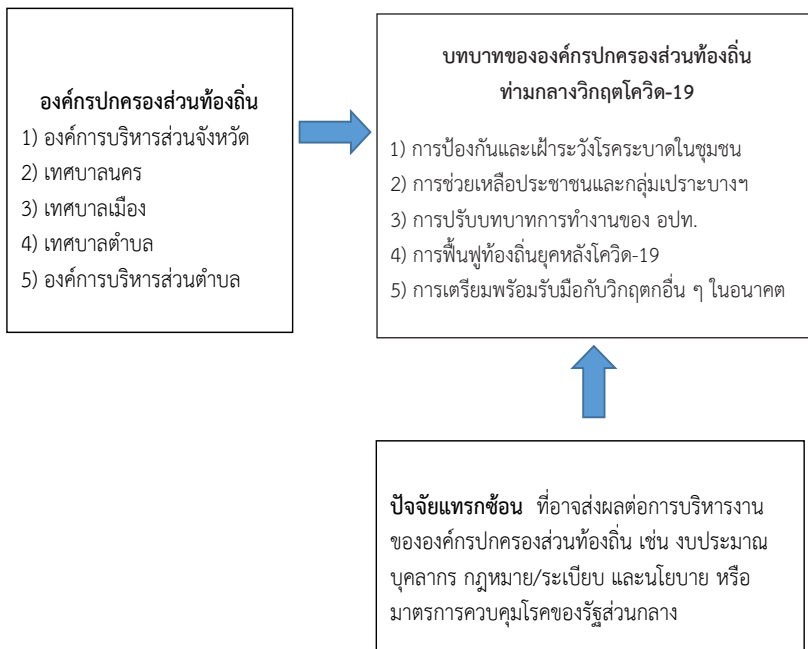
ส่วนที่ 2 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับการจัดการวิกฤตท่ามกลางการแพร่ระบาดของโควิด-19 แบ่งออกเป็น 5 ด้าน จำนวน 14 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับ (1) บทบาทการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน (2) บทบาทการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบาง (3) บทบาทการปรับบทบาทการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (4) บทบาทการฟื้นฟูชุมชนยุคหลังโควิด และ (5) บทบาทการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตในอนาคต

ส่วนที่ 3 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วงหลังโควิด-19 จำนวน 10 ข้อ ซึ่งเป็นประเด็นการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตอื่นๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for Social Science) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการแจกแจงหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายความทางสถิติเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19

สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ ระดับสูงมาก (Outstanding) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 71.00 – 100.00%, ระดับค่อนข้างมาก (Moderate Outstanding) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 56.00 – 70.99%, ระดับปานกลาง (Moderate) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 45.00 – 55.99%, ระดับค่อนข้างน้อย (Moderate Limited) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 31.00 – 44.99%, และ ระดับน้อยมาก (Limited) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.00 – 30.99%

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

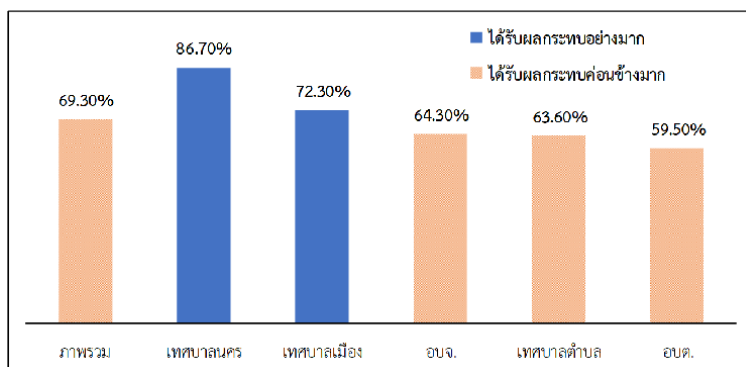
ผลการสำรวจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ได้สะท้อนให้เห็นข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ผลกระทบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1

ผลการสำรวจ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 69.30 ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยเทศบาลนครถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 86.70

รองลงมาเป็นเทศบาลเมืองได้รับผลกระทบอย่างมากจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 เช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 72.30 ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบค่อนข้างมากนั้น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (ร้อยละ 64.30) เทศบาลตำบล (ร้อยละ 63.60) และองค์การบริหารส่วนตำบล (ร้อยละ 59.50) ตามลำดับ จากผลสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างมากในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองและมีความหนาแน่นของประชากรสูง ซึ่งสะท้อนผ่านพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเทศบาลที่มีนิยามของความเป็นเมืองตามขอบเขตการปกครอง ซึ่งมีความหนาแน่นทางประชากรและมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในพื้นที่อย่างหนาแน่นจะมีโอกาสได้รับผลกระทบอย่างมากจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างมีนัยยะสำคัญ

แผนภาพที่ 1 แสดงร้อยละผลกระทบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 จำแนกตามประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

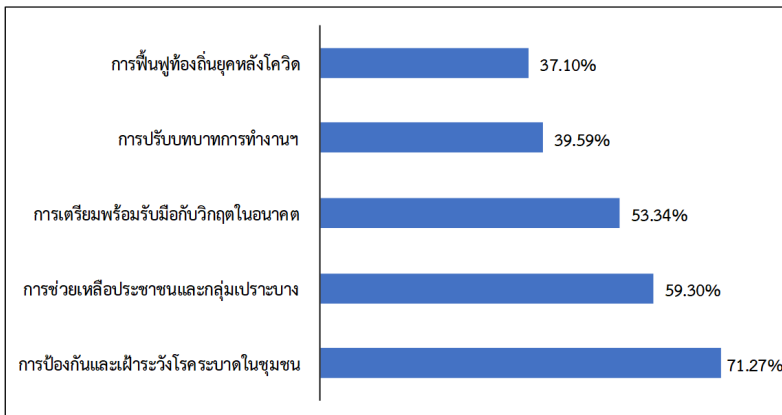

ที่มา: อรทัย ก๊กผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤติโควิด-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า, น. 32.

2. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1

การสำรวจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจใน 5 ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย (1) บทบาทการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน (2) บทบาทการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบาง (3) บทบาทการปรับบทบาทการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (4) บทบาทการฟื้นฟูชุมชนยุคหลังโควิด และ (5) บทบาทการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตในอนาคต ซึ่งผลสำรวจได้ชี้ให้เห็นข้อมูลในภาพรวม พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทด้านการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 71.27 รองลงมาเป็นบทบาทด้านการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 59.30 ขณะที่บทบาทด้านการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตในอนาคตนั้น พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในด้านดังกล่าวนี้อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 53.34 ส่วนด้านที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทค่อนข้างน้อยนั้น ได้แก่ บทบาทด้านการปรับตัวในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบทบาทด้านการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิด-19 ซึ่งทั้งสองด้านนี้มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 39.59 และร้อยละ 37.10 ตามลำดับ

แผนภาพที่ 2 แสดงร้อยละบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 ในภาพรวม

ที่มา: อรทัย กิกผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า, น. 34.

จากผลสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชนนับเป็นภารกิจพื้นฐานที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อาศัยความตาม มาตรา 16 (19) ระบุว่า ให้เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา มีอำนาจหน้าที่ในการสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล (29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และ มาตรา 17 (22) ระบุว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย⁹ จะเห็นได้ว่า

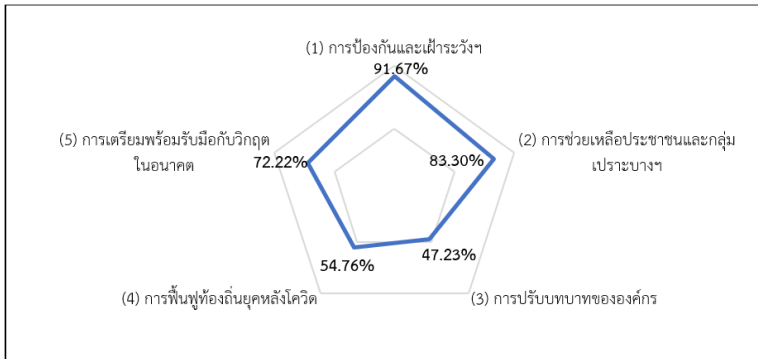
⁹ราชกิจจานุเบกษา. (11 พฤศจิกายน 2542). พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก น. 48.

กฎหมายได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการกิจด้านการสาธารณสุข และการป้องกันโรคติดต่อในชุมชน เช่น การจัดหาอุปกรณ์ป้องกันโรค การให้ความรู้การป้องกันโรคแก่ประชาชน การป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ในที่สาธารณะ การจัดหาโรงพยาบาลสนาม เป็นต้น ขณะที่บทบาทด้านการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิด-19 นั้น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินบทบาทด้านนี้น้อยที่สุด สาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังไม่สิ้นสุด ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงยังไม่สามารถวางแผนฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิดได้

ส่วนต่อไปนี้จะเป็นการนำเสนอบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ดังนี้

2.1 เทศบาลนคร พบว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีบทบาทโดดเด่นในทุกด้าน โดยเฉพาะบทบาทด้านการป้องกันและ ฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน บทบาทด้านการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบาง รวมถึงบทบาทการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตอื่น ๆ ในอนาคต ซึ่งทั้งสามบทบาทดังกล่าว มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 91.67 , 83.30 และ 72.22 ตามลำดับ ขณะที่บทบาทด้านการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิดและบทบาท การปรับตัวขององค์กรนั้น พบว่าเทศบาลนครมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ย อยู่ที่ร้อยละ 54.76 และ 47.23 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผลสำรวจในภาพรวมได้สะท้อนให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 เกิดการแพร่ระบาดอย่างหนักในเขตเมือง ทำให้เทศบาลนครมีบทบาทมาก ในการจัดการวิกฤตโควิด-19 อีกทั้งยังมีศักยภาพในการรับมือกับวิกฤต โควิด-19 ระลอกที่ 1 ได้เป็นอย่างดี

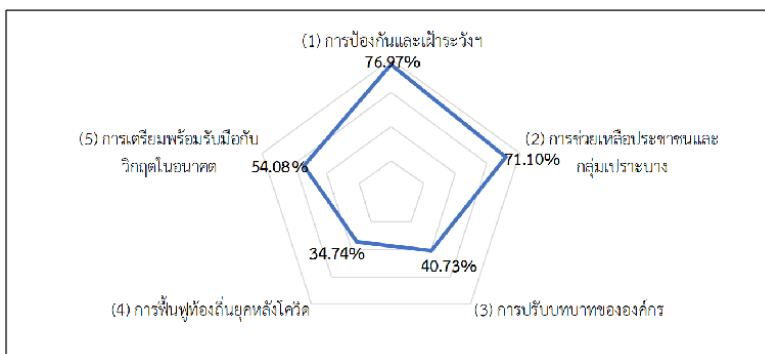
แผนภาพที่ 3 แสดงร้อยละบทบาทของเทศบาลนครท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1

ที่มา: อรทัย ก๊กผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า, น. 63.

2.2 เทศบาลเมือง พบว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทโดดเด่นในการจัดการกับวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะบทบาทด้านการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน และบทบาทด้านการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 76.97 และ 71.10 ตามลำดับ ขณะที่บทบาทด้านการปรับบทบาทองค์กรและบทบาทด้านการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิดนั้น พบว่า ทั้งสองด้านนี้ เทศบาลเมืองมีบทบาทค่อนข้างน้อยในการจัดการวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 40.73 และ 34.74 ตามลำดับ ส่วนบทบาทด้านการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตอื่นๆ ในอนาคตนั้นถือว่าเทศบาลเมืองมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 54.08

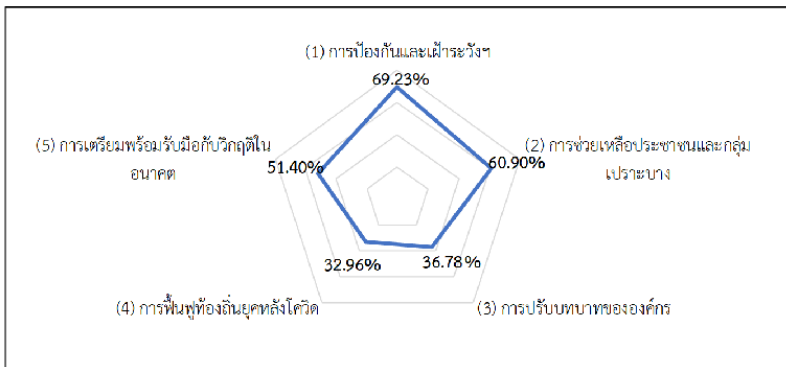
แผนภาพที่ 4 แสดงร้อยละบทบาทของเทศบาลเมืองท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1

ที่มา: อรทัย กิกผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า, น. 65.

2.3 เทศบาลตำบล พบว่า เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทรองลงมาเป็นอันดับสาม โดยเทศบาลตำบลมีบทบาทค่อนข้างมากในด้านการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน และด้านการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบางเช่นเดียวกัน ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 69.23 และ 60.90 ตามลำดับ ขณะที่บทบาทด้านการปรับตัวขององค์กร และด้านการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิดนั้นกลับมีบทบาทไม่ค่อยมากนัก มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 36.78 และ 32.96 ตามลำดับ ส่วนบทบาทด้านการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตอื่นๆ ในอนาคตพบว่าเทศบาลตำบลมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 51.40

แผนภาพที่ 5 แสดงร้อยละบทบาทของเทศบาลตำบลท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1

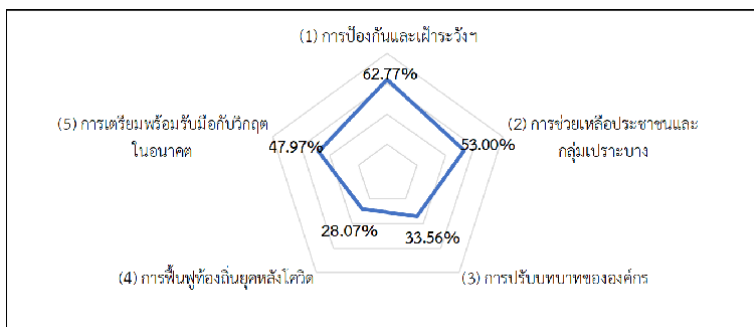

ที่มา: อรทัย ก๊กผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า, น. 67.

2.4 องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ค่อยมีบทบาทมากนักท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกแรกนั้นเกิดการแพร่ระบาดอย่างหนักในพื้นที่เขตเมืองหรือเขตเทศบาล ทำให้การดำเนินบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการควบคุมโรคระบาดในระยะแรกนั้นจึงยังมีบทบาทไม่ค่อยมากนัก ซึ่งบทบาทส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปในเชิงการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดเท่านั้น สะท้อนให้เห็นผ่านค่าคะแนนเฉลี่ยบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ บทบาทการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน (ร้อยละ 62.77) บทบาทการช่วยเหลือประชาชนและกลุ่มเปราะบาง (ร้อยละ 53.00) และบทบาทการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตในอนาคต

(ร้อยละ 47.97) ตามลำดับ ขณะที่บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างน้อยนั้น ได้แก่ บทบาทการปรับบทบาทขององค์กร (ร้อยละ 33.56) และบทบาทการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิด (ร้อยละ 28.07) ตามลำดับ

แผนภาพที่ 6 แสดงร้อยละบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1

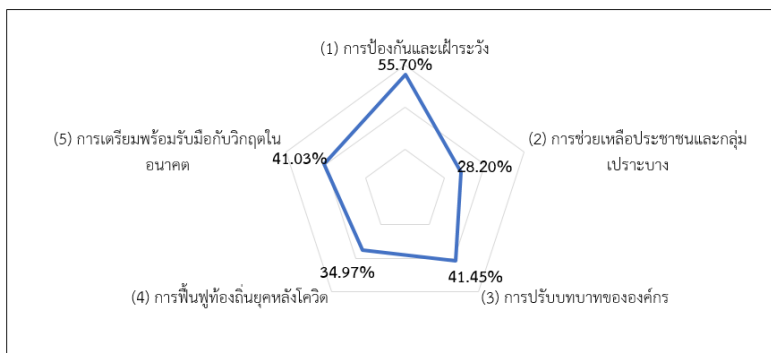

ที่มา: อรทัย ก๊กผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤติโควิด-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า, น. 67-68.

2.5 องค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ค่อยมีบทบาทมากนักในการจัดการวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 โดยเฉพาะบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในด้านการช่วยเหลือประชาชนนั้นพบว่า มีบทบาทน้อยมาก ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 28.20 เท่านั้น ขณะที่บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย ได้แก่ บทบาทการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน (ร้อยละ 55.70) บทบาทการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตในอนาคต (ร้อยละ 41.03) บทบาทการปรับบทบาทขององค์กร (ร้อยละ 41.45)

และบทบาทการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิด (ร้อยละ 34.97) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลสำรวจจะสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทไม่มากนักในการจัดการวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 หากแต่องค์กรบริหารส่วนจังหวัดในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน (Upper tier) มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินภารกิจครอบคลุมทุกมิติในเขตจังหวัด รวมถึงการดำเนินภารกิจสนับสนุนการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก (Lower tier) ในพื้นที่นั่นเอง

แผนภาพที่ 7 แสดงร้อยละบทบาทขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1

ที่มา: อรทัย ก๊กผล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ ประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19 (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า, น. 68-69.

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลการสำรวจโดยละเอียด ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 ผลกระทบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 พบว่าพื้นที่เขตเทศบาลหรือพื้นที่เมืองจะได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 มากที่สุด ขณะที่พื้นที่องค์กรการบริหารส่วนตำบลจะไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 มากนัก ซึ่งผลการสำรวจในครั้งนี้ได้ยืนยันว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่ 1 ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเมืองสูง อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องวิกฤติโควิด-19 กับความเป็นเมืองของสุรียพร พันพื้ง (2564) ได้ชี้ให้เห็นว่า เมืองที่มีประชากรจำนวนมากจะได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 อย่างรุนแรง มีอัตราผู้เสียชีวิตจำนวนมาก และได้รับผลกระทบทางด้านสาธารณสุข ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากข้อจำกัดในการจัดการกับประชากรในเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุรียพร พันพื้ง, 2564) ดังนั้นแล้วเทศบาลในฐานะที่เป็นพื้นที่ตามนิยามความเป็นเมืองใน含义การปกครองของประเทศไทยตามหลักเกณฑ์ การจัดตั้งเขตเทศบาล โดยพิจารณาจากความหนาแน่นของประชากรและการมีรายได้ที่เพียงพอแก่การปฏิบัติหน้าที่ของท้องถิ่นนั้น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2529) การแพร่ระบาดของโควิด-19 จึงนับเป็นความท้าทายแนวคิดความเป็นเมืองอย่างยิ่ง จากเดิมแนวคิดการพัฒนาเมืองเชื่อว่าการสร้างเมืองจะต้องทำให้เมืองมีความหนาแน่น มีประชากรอาศัยอยู่รวมกันจำนวนมาก เพราะความหนาแน่นของเมืองย่อมหมายถึงต้นทุนการประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) ในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภคและสาธารณูปการของรัฐในสัดส่วนที่ประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุด (กิตติพัฒน์ แสสนทวีสุข, 2560) นอกจากนี้ความหนาแน่นของเมืองที่มากเกินไปได้กลายเป็นจุดอ่อนของการบริหารจัดการโรคระบาดของรัฐที่ไม่มีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน

ประเด็นที่ 2 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ระลอกที่ 1 พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 71.27 มีบทบาทอย่างมากในการจัดการวิกฤตโควิด-19 โดยเฉพาะเทศบาลนครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทจัดการกับวิกฤตครั้งนี้มากที่สุดถึงร้อยละ 91.67 รองลงมาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทค่อนข้างมาก ได้แก่ เทศบาลเมือง ร้อยละ 76.97 เทศบาลตำบล ร้อยละ 69.23 และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ร้อยละ 62.77 ตามลำดับ ขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลนั้นกลับพบว่า มีบทบาทจัดการวิกฤตโควิด-19 น้อยที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 55.70 เท่านั้น สำหรับบทบาทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการมากที่สุดคือ บทบาทด้านการป้องกันและเฝ้าระวังโรคระบาดในชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 71.27 บทบาทรองลงมา ได้แก่ บทบาทด้านการช่วยเหลือประชาชน และกลุ่มเปราะบาง ร้อยละ 59.30 บทบาทด้านการเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตในอนาคต ร้อยละ 53.34 บทบาทด้านการปรับตัวในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 39.59 และสุดท้ายบทบาทด้านการฟื้นฟูท้องถิ่นยุคหลังโควิด-19 ร้อยละ 37.10 ตามลำดับ จากผลสำรวจดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญในการควบคุมโรคระบาดในชุมชนด้วยอาศัยอำนาจตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการด้านสาธารณสุขและการป้องกันโรคติดต่อในชุมชนได้อย่างทัน่วงที

อย่างไรก็ตาม การดำเนินบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท่ามกลางวิกฤตโรคระบาดของโควิด-19 เช่นนี้ก็พบข้อจำกัดในการดำเนินงาน 3 ประการ ดังนี้

(1) ข้อจำกัดด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่สะท้อนว่า กฎหมายหรือกฎระเบียบเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานท่ามกลางวิกฤตโรคระบาด ดังปรากฏให้เห็นได้อย่างเด่นชัดในช่วงการระบาดระลอกที่ 3-4 พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้เรียกร้องต่อกระทรวงมหาดไทย เพื่อพยายามแก้ไขข้อจำกัดในการจัดหาวัคซีนมาให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่โดยเร็วเนื่องจากการจัดหาวัคซีนได้โดยเร็วจะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่มีภูมิคุ้มกันจากโรคโควิด-19 อีกทั้งยังสร้างความเชื่อมั่นในตัวผู้นำท้องถิ่นและสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถเดินหน้าต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนภัทร ชัยธราโชติ (2565) ได้ชี้ให้เห็นว่าการกำกับควบคุมของรัฐโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ไม่เป็นผลดีมากนักต่อการบริหารสถานการณ์ฉุกเฉินของประเทศเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน (นภัทร ชัยธราโชติ, 2565) ดังนั้นการใช้กฎหมายโดยปราศจากความยืดหยุ่นทำให้รัฐไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการแพร่ระบาดของโรค

(2) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากถึงร้อยละ 91.50 มีงบประมาณในการช่วยเหลือประชาชนในช่วงโควิด-19 จำนวนต่ำกว่า 1 ล้านบาท โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 551,677 บาท เท่านั้น รองลงมาร้อยละ 7.10 ระบุว่ามีงบประมาณช่วยเหลืออยู่ที่ 1-5 ล้านบาท และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงร้อยละ 1.40 เท่านั้นที่มีงบประมาณช่วยเหลือประชาชนตั้งแต่ 5 ล้านบาทขึ้นไป ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวนี้ก็ยังสะท้อนให้เห็นศักยภาพด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือประชาชนในช่วงวิกฤตโควิด-19 ด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับการศึกษาของวาสนา ยีรงค์ (2563) ได้ชี้ให้เห็นว่าสาเหตุส่วนหนึ่งนั้นมาจากศักยภาพในการจัดเก็บรายได้ของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่เท่าเทียมกัน จึงอาจส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการบริหารจัดการงบประมาณด้านสาธารณสุข

(3) ข้อจำกัดด้านบุคคล พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากถึงร้อยละ 84.00 มีบุคลากรด้านสาธารณสุขไม่เพียงพอ ทำให้การลงพื้นที่เพื่อตรวจเชิงรุกเป็นไปได้ด้วยความล่าช้า ไม่ทันต่อความต้องการของประชาชน และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับการศึกษาของवासना ยีรงค์ (2563) ซึ่งเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กส่วนใหญ่จะไม่มีกองสาธารณสุขโดยตรงจึงขาดแคลนบุคลากรที่รับผิดชอบงานด้านสาธารณสุขและไม่สามารถรับมือได้ทันทั่วทั้งกับการแพร่ระบาดของโควิด-19

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การสำรวจบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19 ในครั้งนี้ได้มีข้อเสนอแนะจากผลการสำรวจ ดังนี้

1. การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในครั้งนี้ได้ทำให้ทุกภาคส่วนเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาสาธารณสุขชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และเครือข่ายภาคประชาชนที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันโรคระบาดในระดับชุมชน ซึ่งในอนาคตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสร้างเครือข่ายสาธารณสุขภาคประชาชนในระดับชุมชนให้มากขึ้น เพื่อขับเคลื่อนการทำงานด้านสาธารณสุขและป้องกันโรคระบาดในชุมชน อีกทั้งยังช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถยับยั้งสถานการณ์การโรคระบาดในชุมชนได้อย่างทันทั่วทั้งที่ โดยในเบื้องต้นอาจมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ อสม. ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสาธารณสุขให้กับเครือข่ายภาคประชาชนดังกล่าวด้วย

2. การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้เผยให้เห็นปัญหาที่ชุกช่อนในเมืองจำนวนมาก เช่น กลุ่มเปราะบางในเมืองได้รับผลกระทบจากการปิดเมือง ปัญหาสาธารณสุขและระบบโครงสร้างพื้นที่ที่ไม่เพียงพอ

ปัญหาเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากวิกฤตโควิด-19 รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2563, ออนไลน์) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของเมืองและความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการกับวิกฤตเป็นอย่างมาก ดังนั้น รัฐจะต้องหันมาให้ความสำคัญกับนโยบายกระจายอำนาจและกระจายทรัพยากรสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น ทั้งในแง่ของงบประมาณ บุคลากร ภารกิจอำนาจหน้าที่ องค์ความรู้ในการจัดการวิกฤต รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม นอกจากนี้รัฐจะต้องให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตัดสินใจท่ามกลางภาวะวิกฤตได้อย่างอิสระและคล่องตัว เช่น ความยืดหยุ่นในการบังคับใช้กฎระเบียบ การให้อำนาจในการตัดสินใจแก้ปัญหาในพื้นที่ และการลดลำดับขั้นตอนการทำงาน เพราะการกระจายอำนาจที่ดีจะช่วยให้พื้นที่หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการกับวิกฤตและปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น ลดความเปราะบางของเมือง อีกทั้งยังช่วยให้ผู้คนที่หลากหลายในเมืองสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมกัน

3. การสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ในภาวะวิกฤต: การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของชุมชนท้องถิ่น หากชุมชนมีความเข้มแข็งก็จะช่วยบรรเทาความทุกข์ยากและบรรเทาวิกฤตลงได้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชน โดยการสร้างชุมชนที่สามารถพึ่งพาฐานเศรษฐกิจ (Local economy) ในพื้นที่ได้ลดการพึ่งพาเศรษฐกิจจากภายนอก เช่น การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาแหล่งเกษตรกรรมในพื้นที่ การสร้างความมั่นคงทางอาหาร การจัดตั้งระบบสวัสดิการชุมชน และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสร้างตาข่ายรองรับทางสังคม (Social safety nets) เพื่อเป็นระบบรองรับและให้ความช่วยเหลือทางสังคมให้แก่ประชาชนและกลุ่มเปราะบางทางสังคมในพื้นที่ในภาวะวิกฤตทางสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพัฒน์ แสนทวีสุข. (2560). บทบาทของระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและเครื่องชี้วัดการพัฒนาจังหวัด. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ*. 4(2), 76-84.
- กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัด สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่งปี 2564. *ภาวะสังคมไทย*. 19(2), 1-18.
- ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2558. (2563, 25 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง.
- คำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 4/2563 เรื่อง แต่งตั้งผู้กำกับกับการปฏิบัติงาน หัวหน้าผู้รับผิดชอบ และพนักงานเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน. (2563, 25 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง.
- จิราภรณ์ ศรีแจ่ม. (2563). *วันที่ไทยรู้จัก COVID-19*. สืบค้น 30 สิงหาคม 2565. <http://news.thaipbs.or.th/content/290347>.
- นภัทร ชัยธราโชติ. (2565). การบริหารจัดการภาวะวิกฤติจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19. *วารสารมจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*. 7(4), 278-291.
- ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วประเทศ. (2563, 25 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 137 ตอนพิเศษ 69 ง.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, มาตรา 38. (2534, 21 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 108 ตอน 156 ฉบับพิเศษ. น. 16.
- วาสนา ยีรัมย์. (2563). การถ่ายโอนภารกิจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคในการถ่ายโอน. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*. 18(2), 263-278.

- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2563). *ความเปราะบางของประชาชนกลุ่มเปราะบางภายใต้โควิด-19*. สืบค้น 30 สิงหาคม 2565. <https://tdri.or.th/2020/06/impact-of-covid19-on-vulnerable-groups/>
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2529). การศึกษาการเปลี่ยนแปลง: ความเป็นเมือง การเติบโตของเมืองและการย้ายถิ่น. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 26(3), 340-380.
- สุรียพร พันพื้ง. (2564). วิฤติโควิด-19 กับความเป็นเมือง. *วารสารประชากรและการพัฒนา*, 42(1), 1-2.
- อรรถัย กักพล และคณะ. (2564). รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจประจำปี พ.ศ. 2564: บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19 (รายงานวิจัย). สถาบันพระปกเกล้า.

ปัญหากฎหมายการคุ้มครองผู้เสียหายกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์

Legal Problems Protection Victims in Case the Police Officer Repudiation

(Received: February 20, 2023 Revised: June 7, 2023 Accepted: June 10, 2023)

ปวรุตม์ บัวประเสริฐยิ่ง¹, ธัชพงษ์ วงษ์เหรียญทอง²

Pavarut Buaprasertying, Thachthapong Wongriantong

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับการรับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรม แต่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจกลับใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจที่ไม่รับคำร้องทุกข์โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร เจ้าหน้าที่ตำรวจ มีหน้าที่ต้องรับคำร้องทุกข์หากมีการกระทำผิดอาญา ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เสียหาย บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยวางแนวทางด้วยการกำหนดกระบวนการที่จะช่วยเหลือผู้เสียหายในกรณีที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ กล่าวคือควรสร้างมาตรการหรือกระบวนการให้สามารถอุทธรณ์การปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจอันเป็นการกลั่นแกล้งกระบวนการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ รวมถึงการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพ

¹นักศึกษาลัทธิสุตตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
E-mail: toon-mt@hotmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
E-mail: borormor_bom@gmail.com

มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้ผู้เสียหายสามารถอุทธรณ์การไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อเป็นประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อไป

คำสำคัญ: คำร้องทุกข์ ดุลพินิจ ถ่วงดุลอำนาจ การคุ้มครองผู้เสียหาย

Abstract

The main purpose of this research is to study receiving complaints of police officers when a victim makes a factual complaint to the police. This is considered as the first step in the judicial process, but it turned out that the police exercised their discretion to dismiss the complaint without justification. According to the Criminal Procedure Code, the police have the responsibility to accept complaints of criminal offenses. To protect the rights of the victims and achieve justice for the victims, the purpose of this article is to provide guidelines for determining the proper process for helping victims when a police officer refuses to take complaints. In other words, there should be a measure or procedure in place to appeal a police officer's denial of wrongdoing as a review of illegal activity, checks and balances of power, including discrimination, which makes the judicial process more efficient. Furthermore, the Code of Criminal Procedure should be amended to allow victims to appeal the refusal by a police officer to accept a complaint in the interest of criminal justice.

Keywords: Complaint, Discretion, Checks and Balances, Protection of Victims.

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ได้อาศัยอยู่รวมมาเป็นเวลานาน การอยู่ร่วมกันเริ่มจากครอบครัว หากมีหลายๆ ครอบครัวรวมกันก็จะกลายเป็นสังคมขึ้นมา ซึ่งการอยู่ร่วมกันต้องมี กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อใช้ในการควบคุมบุคคลภายในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การอยู่ร่วมกันในสังคม หากปราศจากกฎหมายย่อมทำให้เกิดปัญหา ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือสิทธิเสรีภาพ เป็นต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจึงต้องมีการควบคุมกฎหมาย บังคับใช้กฎหมายโดยรัฐ ถือเป็นภารกิจหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความสงบสุขของประชาชน รัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนมิให้ถูกผู้ใดมาทำละเมิด หากมีการกระทำความผิดอาญาถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายเนื่องจากความผิดอาญาทำให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวมด้วย จึงต้องมีการดำเนินคดีทางอาญา โดยรัฐมีอำนาจฟ้องคดีอาญาในความผิดอาญา แต่ในคดีความผิดต่อส่วนตัว ต้องเริ่มจากการที่ผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ ซึ่งเรื่องการร้องทุกข์มีมานานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยที่ต้องใช้วิธีการร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเรียกว่า “ทูลเกล้าถวายฎีกา” เพื่อขอพระราชทาน พระมหากรุณาธิคุณบำบัดความเดือดร้อนและให้ความยุติธรรมแก่ตน จนถึงยุคสมัยปัจจุบันที่ผู้เสียหายต้องมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์

ด้วยกระบวนการยุติธรรม วิธีการดำเนินการแก่ผู้ที่ประพฤติ ผิดฝ่าฝืนกฎหมายโดยอาชญากรรมและบุคคลากรที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งกระบวนการสำคัญที่จะกล่าวถึงคือกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการสำหรับการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาแล้ว การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจะต้องกระทำอย่างไร ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นขั้นตอน กระบวนการทางการดำเนินคดีอาญา โดยในสังคมไทยเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือมีปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาญา ซึ่งองค์กร

ที่เป็นที่พึ่งของประชาชนที่ขอความช่วยเหลือคือสถานีตำรวจหรือโรงพัก ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือผู้เสียหายที่ได้รับความเดือดร้อน เมื่อมีความผิดอาญาหรือปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย คดีอาญา ในกระบวนการยุติธรรมขั้นต้นก่อนการฟ้องคดีก็คือตำรวจ ที่ได้ชื่อว่า “ต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรม” เป็นหน้าที่ในการรักษา ความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นภารกิจหลักของรัฐ การดำเนินคดีอาญา เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดอาญามาฟ้องลงโทษจึงเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐ แม้คดีอาญานั้นเอกชนจะเป็นผู้เสียหาย และคดีอาญานั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับ สาธารณชนหรือไม่ก็ตามโดยไม่คำนึงว่าผู้เสียหายจะประสงค์ให้รัฐ ดำเนินคดีอาญานั้นกับผู้กระทำความผิดหรือไม่ รัฐก็ย่อมมีอำนาจบริบูรณ์ ในการดำเนินคดีอาญานั้นแต่อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีอาญาในบางความผิด ก็ต้องขึ้นอยู่กับเจตจำนงหรือความประสงค์ของผู้เสียหายเป็นสำคัญ (คณิต ณ นคร, 2555, น. 33) เป็นหน่วยงานที่ประชาชนหรือผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อน เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นบุคคลอันเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยถือเสมือนว่า เป็นกุญแจดอกแรกของกระบวนการยุติธรรมในขั้นก่อนฟ้องทำให้ผู้เสียหาย จะต้องพึ่งพากระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นการบริการของรัฐที่ทุกคนมีสิทธิ ที่จะเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินกระบวนการ วิพิจารณาความทางอาญาในการที่ประชาชนหรือผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อน จะต้องมาที่สถานีตำรวจเพื่อมาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ๆ ซึ่งมีกฎ ระเบียบ และกฎหมายในการที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ รับคำร้องทุกข์ดังนี้

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ได้อธิบาย คำนิยามว่า “ผู้เสียหาย”³ หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน โดยสามารถไปร้องทุกข์⁴ ต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งได้แก่พนักงานสอบสวน⁵

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4)

⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7)

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6)

หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีตำแหน่งรองหรือเหนือพนักงานสอบสวนได้จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยวาจาก็ได้ กรณีร้องด้วยหนังสือต้องมีวันเดือนปีและลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ และกรณีร้องด้วยวาจาพนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวันเดือนปีและลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น⁶

แต่ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่รองหรือเหนือพนักงานสอบสวน และเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายก็ได้ โดยให้พนักงานที่รับคำร้องทุกข์ให้รับจัดส่งคำร้องทุกข์ไปยังพนักงานสอบสวนและจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้ หรือหากเป็นการร้องทุกข์ด้วยวาจาให้รับจัดการให้ผู้เสียหายไปพบกับพนักงานสอบสวนเพื่อจดบันทึกคำร้องทุกข์นั้น แต่กรณีเร่งร้อนเจ้าพนักงานนั้นจะจดบันทึกเสียเองก็ได้ แต่แล้วให้รับส่งไปยังพนักงานสอบสวนและจะจดหมายเหตุอะไรไปบ้างเพื่อประโยชน์ของพนักงานสอบสวนก็ได้⁷

2. ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 13

การรายงานคดีอาญาบทที่ 3 คำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีลักษณะ 13 การรายงานคดีอาญาบทที่ 3 คำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ข้อ 11 บัญญัติว่า เมื่อมีผู้แจ้งความกับพนักงานสอบสวน ถ้าการแจ้งความนั้นเป็นคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษตามกฎหมาย ให้พนักงานสอบสวนรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษตามระเบียบเพื่อทำการสอบสวนดำเนินคดีต่อไป หากการแจ้งความนั้นไม่ใช่เป็นคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษหรือเป็นเรื่องทางแพ่งให้พนักงานสอบสวนลงรายงานประจำวันชี้แจงหลักกฎหมายไว้เป็นหลักฐานแล้วแจ้งให้ผู้แจ้งความทราบ

⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123

⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124

เว้นแต่กรณีที่มีการแจ้งความนั้นไม่เป็นคำร้องทุกข์ แต่เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน พนักงานสอบสวนควรจะต้องสอบสวนว่ามีมูลความผิดเป็นอาญาแผ่นดินหรือไม่ ถ้าปรากฏเป็นความผิดอาญาแผ่นดินแล้ว เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องดำเนินการต่อไป

ในกรณีที่คำแจ้งความนั้นยังไม่แน่ชัดว่าเป็นคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษหรือเป็นเรื่องทางแพ่ง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้ง ลงเรื่องราวที่รับแจ้งไว้ในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี แล้วรีบเสนอ เรื่องที่รับแจ้งนั้นพร้อมมีความเห็นให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นถึงหัวหน้า สถานีตำรวจหรืองานหรือแผนกเพื่อพิจารณาสั่งการภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี

จากการศึกษาตามบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ซึ่งได้บัญญัติไว้ถึงสิทธิในการร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่สามารถ ร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ว่าจะพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีตำแหน่งเหนือกว่าหรือรองพนักงานสอบสวนได้ การรับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจถือเป็นการดำเนินคดีโดยเจ้าพนักงาน ของรัฐ ซึ่งรับผิดชอบในการทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องนั้นมีปัญหาว่า การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องกระทำในทุกคดีที่ปรากฏหลักฐาน พอที่จะเชื่อว่าการกระทำความผิดหรือไม่ กล่าวโดยเฉพาะ ถ้าปรากฏ หลักฐานพอ จะต้องสอบสวนทุกคดีหรือไม่ และถ้ารวบรวมพยานหลักฐาน ได้พอที่จะฟ้องต่อศาล จะต้องฟ้องบุคคลนั้นต่อศาลทุกคดีหรือไม่ คำตอบ ในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศนั้น ถือหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย (legality principle) หรือหลักการ ดำเนินคดีตามดุลพินิจ (Opportunity Principle)

หลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย

หลักที่บังคับให้เจ้าพนักงานของรัฐทำหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง ต้องดำเนินการสอบสวนคดีซึ่งทราบว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้นทุกคดี แม้ว่าจะไม่มีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก็ตาม และเมื่อได้ดำเนินการสอบสวนจนปรากฏหลักฐานในการสอบสวนว่าคดีมีหลักฐานน่าเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เจ้าพนักงานต้องฟ้องคดีผู้นั้นต่อศาล และดำเนินคดีจนกว่าจะถึงที่สุดโดยไม่สามารถถอนฟ้องได้

ข้อดีของหลักนี้ คือ เป็นหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าพนักงานจะต้องไม่ใช่ดุลพินิจตามอำเภอใจ และเป็นเกราะคุ้มกันเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีที่จะไม่ถูกบังคับให้ใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีมูลด้วย กล่าวคือ ป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลทางการเมือง หรือโดยมิชอบทางอื่นที่จะบังคับมิให้เจ้าพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่ ส่วนข้อเสียของหลักนี้คือ ทำให้เกิดความแย้งกระต้างในการใช้กฎหมายและมีแนวคิดที่ค่อนข้างเป็นการแก้แค้นต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นควรต้องรับโทษทางอาญาหรือไม่ (ณรงค์ ใจหาญ, 2565, น. 34-35)

หลักการดำเนินคดีตามกฎหมายเป็นหลักที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องดำเนินการรับคำร้องทุกข์ทุกคดีโดยที่ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องมาร้องทุกข์ก็ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรับคำร้องทุกข์เท่านั้น ห้ามถอนฟ้องคดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ถือว่าเป็นหลักความเสมอภาคไม่ว่ามีฐานะ เพศ อายุ แตกต่างกัน จะไม่มีการเลือกปฏิบัติเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องดำเนินการรับคำร้องทุกข์เสมอ หากผู้เสียหายมาร้องทุกข์ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องห้ามปฏิเสธเมื่อมีหน้าที่รับคำร้องทุกข์ก็ต้องรับคำร้องทุกข์

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ

หลักที่เปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินการสอบสวนหรือไม่ฟ้องร้องคดีบางเรื่อง แม้ว่าจะได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือได้ดำเนินการสอบสวนแล้ว ปรากฏหลักฐานน่าเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้โดยมีเหตุผลที่ไม่ดำเนินคดี เพราะไม่เป็นประโยชน์

แก่สังคม โดยคำนึงถึงเพศ อายุ สภาพการกระทำความผิด หรือสภาพของผู้กระทำความผิด เป็นต้น หรือแม้แต่ได้ฟ้องคดีเรื่องนั้นไปแล้ว พนักงานอัยการก็มีดุลพินิจที่จะถอนฟ้องคดีได้ ถ้าเห็นว่าการดำเนินคดีต่อไปจะไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ข้อดีของหลักนี้ ทำให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาได้ยืดหยุ่น เพื่อปรับให้เข้ากับสภาพสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นการลดความกระด้างของกฎหมายลงได้ ส่วนข้อเสีย คือ ถ้าการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานดังกล่าวขาดการควบคุมที่ดีจะก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย

กฎหมายในประเทศต่าง ๆ นั้น ได้ยอมรับหลักการดำเนินคดีอาญาทั้งสองหลักนี้ต่างกันพอแยกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ กฎหมายของประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายแต่อย่างเดียว ได้แก่ ออสเตรีย อิตาลี และสเปน เป็นต้น ส่วนประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ ได้แก่ ญี่ปุ่น เบลเยียม สาธารณรัฐฝรั่งเศส เดนมาร์ก ฮอลแลนด์ และอังกฤษ เป็นต้น ส่วนประเทศที่ใช้ทั้งสองหลัก ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น

การดำเนินคดีตามหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อาจแยกพิจารณาเป็นสองกรณี คือ การดำเนินการสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวน กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรงว่าพนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินการสอบสวนในคดีที่เป็นความผิดอาญาได้หรือไม่ แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 122 ที่เปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนมีดุลพินิจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ จึงอาจแปลความหมายได้ว่า กรณีที่นอกเหนือจากที่มาตรา 122 ระบุไว้ พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวน ดังนั้นจึงมีผู้เห็นว่าการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย

ส่วนการดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้มีหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องร้อง ซึ่งกฎหมายให้ดุลพินิจพนักงานอัยการที่จะใช้ดุลพินิจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา นอกจากนี้ในมาตรา 195 มาตรา 145/1 และ 35 ยังเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการถอนฟ้องคดีอาญาได้ ซึ่งการที่พนักงานอัยการมีอำนาจถอนฟ้องคดีอาญาได้ แสดงว่า กฎหมายอนุญาตให้ใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาได้ เพราะในหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจะไม่เปิดโอกาสให้กระทำเช่นนั้น ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ

อย่างไรก็ตาม มีความเห็นของนักวิชาการอีกฝ่ายเห็นแย้งกับความเห็นข้างต้น กล่าวคือ ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาของไทยในชั้นพนักงานอัยการนั้นถือได้ว่าเป็นการดำเนินคดีตามกฎหมาย และพนักงานอัยการจะงดหรือถอนฟ้องตามใจชอบไม่ได้ และถ้าพิจารณาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ซึ่งบัญญัติชัดเจนให้พนักงานอัยการไม่ฟ้องคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดได้ ก็ควรตีความในทางกลับกันว่าคดีอาญานอกจากนี้ พนักงานอัยการจะไม่ฟ้องคดีอาญาที่ปรากฏหลักฐานพอฟ้องไม่ได้ ส่วนหลักการดำเนินคดีโดยดุลพินิจซึ่งท่านใช้คำว่า “หลักการปฏิบัติตามโอกาส” เป็นหลักที่กฎหมายนำมาใช้อย่างจำกัดซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนำมาใช้เฉพาะกรณีเปรียบเทียบปรับโดยพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ดังนั้นท่านจึงเห็นว่าโดยหลักแล้วพนักงานอัยการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

ข้อถกเถียงดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นก่อนใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ.127 หมวด 9 มาตรา 35 ข้อ 7 และกฎหมายบทประหารยุติธรรมที่ 53 ลงวันที่ 19 มิถุนายน ร.ศ. 125 มีบทบัญญัติที่ขัดแย้งให้พนักงานอัยการมีดุลพินิจฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา

แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้มีบทบัญญัติที่ชัดเจน เช่นนั้น จึงเป็นปัญหาการตีความข้างต้น (ณรงค์ ใจหาญ, 2565, น. 35-37)

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เป็นหลักที่ผ่อนคลายกว่าหลักการดำเนินคดีตามกฎหมายต่างกันตรงที่หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเป็นหลักที่จะไม่ดำเนินคดีอาญาก็ได้ หากมีเหตุผลตามสมควร อันเป็นหลักป้องกันโดยทั่วไปเปิดโอกาสให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ดุลพินิจไม่ทำการสอบสวนได้หากเห็นว่ามีเหตุผลที่จะไม่ดำเนินคดี ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีอาญาด้วยความยืดหยุ่น แต่หากขาดการควบคุมที่ดี จะก่อให้เกิดปัญหาการเลือกปฏิบัติและทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมายทำให้มีปัจจัยต่างๆ ส่งผลต่อการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ หากนำหลักดุลพินิจไปใช้กับการรับคำร้องทุกข์ ก็อาจเกิดการเลือกปฏิบัติได้ หากมีการนำไปปรับใช้ ก็ต้องมีการควบคุมหรือถ่วงดุลอำนาจป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบต่อไป

แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีกฎหมายและระเบียบกำหนดไว้ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธ ไม่รับคำร้องทุกข์จะเกิดจากการเลือกปฏิบัติในการรับคำร้องทุกข์ของเจ้าพนักงานผู้ที่มีหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์ เกิดช่องทางการทุจริตของเจ้าพนักงานได้ในการที่เจ้าพนักงานจะแสวงหาผลประโยชน์ ที่มีชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่นที่จะรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์ หรือบางคนก็มีลักษณะการกระทำคล้ายกันหรือเหมือนกัน แต่รับคำร้องทุกข์ของคนที่รู้จัก แต่ไม่รับคำร้องทุกข์ของประชาชนทั่วไป ทั้งที่ความผิดเหมือนกันราคาทรัพย์ไม่ต่างกัน ซึ่งมาจากการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานคนนั้น ๆ ทำให้ผู้เสียหายหรือประชาชนที่ได้รับความเสียหายหรือความเดือดร้อนเมื่อโดนบอกปิดไม่รับคำร้องทุกข์ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดต่อตนมาลงโทษได้ จนคดีขาดอายุความ ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปด้วยเหตุที่ขาดอายุความ หมดสิทธิที่จะฟ้องร้องคดีอาญา ตลอดจนคดีที่เป็นความผิดอันยอมความได้หรือคดีเล็กน้อย เจ้าพนักงานผู้ที่มีหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์มีแนวโน้มที่จะไม่รับคำร้องทุกข์

เนื่องจากคาดว่าจะสามารถเรียกคู่กรณีมาตกลงความกันได้ ทั้งที่ผู้ฟ้องทุกข์
อยากให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เมื่อมีปัญหาการไม่รับคำร้องทุกข์ขึ้น
ก็จะมีผลทำให้ผู้เสียหายดำเนินการร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาต่อเจ้าพนักงาน
ที่ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์นั้น ทำให้เกิดคดีอาญาขึ้นอีกคดีในความผิด
ฐานเจ้าพนักงานต่อตำแหน่งหน้าที่มีคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเพิ่มขึ้น
ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7630/2549 และ 4436/2531 เป็นต้น
ทั้งที่ผู้เสียหายต้องการที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดกับตนเองเท่านั้น
กลายเป็นว่าผู้เสียหายต้องดำเนินคดีเพิ่มขึ้น ตลอดจนเสียค่าใช้จ่าย
เวลาในการดำเนินการ หากไม่ได้รับคำร้องทุกข์อายุความทางคดีอาญา
ก็อาจจะขาดอายุความทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปซึ่งอายุความ
คดีอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หากเกิดปัญหา
ไม่รับคำร้องทุกข์เช่น หากมิได้มาร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่อง
ความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดคดีเป็นอันขาดอายุความ มาตรา 96
แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่คดีความผิดอันยอมความได้ กรณีเช่นนี้
ที่มีการไม่รับคำร้องทุกข์จนปล่อยเวลาให้ผ่านไปจนคดีขาดอายุความ
ก็จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องเอาผิดกับ
ผู้ที่กระทำความผิดต่อตน ไม่มีทางที่จะเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้เลย
หากคดีขาดอายุความ เพราะเมื่อคดีขาดอายุความสิทธินำคดีมาฟ้องย่อมระงับ
ตามมาตรา 39(6) แห่งประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้ว่า
สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเมื่อคดีขาดอายุความ สุดท้ายแล้ว
เมื่อมีการไม่รับคำร้องทุกข์ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาไม่ได้รับโทษ
จากการกระทำความผิดต่อผู้เสียหายนั้น ตลอดจนจนทำให้ผู้เสียหาย
ไม่ได้รับความเป็นธรรมนั่นเอง

ในการนี้ผู้เขียนได้สังเกตเห็นถึงปัญหาดังกล่าว และต้องการแก้ไข
ปัญหาดังกล่าวจึงได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศ พบว่ากฎหมายประเทศอินเดีย
มีการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเหมือนกับประเทศไทยที่
เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่รับคำร้องทุกข์ บริบทการบังคับใช้กฎหมายเหมือน
หรือคล้ายคลึงกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศไทย แต่ประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอินเดียได้กำหนดกระบวนการ

ทางกฎหมายในกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ โดยมีระบบตรวจสอบดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ ซึ่งมีมาตรการที่กำหนดขั้นตอน ที่สามารถยื่นคำร้องหรืออุทธรณ์ การไม่รับคำร้องทุกข์นั้น ต่อผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าขึ้นไปพิจารณาตรวจสอบอีกที ว่าคำร้องทุกข์นั้นชอบที่รับไว้หรือไม่ โดยมีอำนาจที่จะสั่งรับคำร้องทุกข์ หรือโอนไปให้พนักงานสอบสวนอื่นเป็นผู้รับคำร้องทุกข์ก็ได้ แล้วแต่กรณี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. The Code of Criminal Procedure, 1973 Section 154 (3)

Section 154. Information in cognizable cases.

(3) Any person aggrieved by a refusal on the part of an officer in charge of a police station to record the information referred to in sub-section (1) may send the substance of such information, in writing and by post, to the Superintendent of Police concerned who, if satisfied that such information discloses the commission of a cognizable offence, shall either investigate the case himself or direct an investigation to be made by any police officer subordinate to him, in the manner provided by this Code, and such officer shall have all the powers of an officer in charge.

กรณีผู้เสียหายไปแจ้งความร้องทุกข์ภายหลังจากที่ถูกระทำความผิดอาญาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นไม่รับคำร้องทุกข์ดังกล่าวมาตรา 154 (3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอินเดียบัญญัติไว้เลยว่าผู้เสียหายนั้นสามารถยื่นอุทธรณ์เป็นหนังสือหัวหน้าสถานีตำรวจนั้น หากหัวหน้าสถานีตำรวจนั้นเห็นว่าคำร้องทุกข์ดังกล่าวมีมูลก็สามารถสั่งให้รับคำร้องทุกข์นั้นแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำการสอบสวนตามกระบวนการต่อไปได้

2. The Code of Criminal Procedure, 1973 Section 156 (3) และ Section 190

Section 156. Police officer's power to investigate cognizable case.

(3) Any Magistrate empowered under section 190 may order such an investigation as above-mentioned.

Section 190. Cognizance of offences by Magistrates.

(1) Subject to the provisions of this Chapter, any Magistrate of the first class, and any Magistrate of the second class specially empowered in this behalf under sub-section (2), may take cognizance of any offence--

(a) upon receiving a complaint of facts which constitute such offence;

(b) upon a police report of such facts;

(c) upon information received from any person other than a police officer, or upon his own knowledge, that such offence has been committed.

(2) The Chief Judicial Magistrate may empower any Magistrate of the second class to take cognizance under sub-section (1) of such offences as are within his competence to inquire into or try.

หากผู้เสียหายหรือผู้ร้องทุกข์ไม่พอใจกรณีตำรวจไม่รับคำร้องทุกข์ สามารถร้องทุกข์ต่อหัวหน้าสถานตำรวจหรือผู้กำกับสถานีตำรวจตามมาตรา 154 (3) นั้น โดยยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรแต่หากไม่ได้รับการตอบรับที่เป็นที่น่าพอใจอันเนื่องมาจากการไม่รับคำร้องทุกข์หรือไม่ได้รับการดำเนินการสอบสวนหรือสืบสวนคดีที่เหมาะสม ประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติบทกฎหมายที่ให้อำนาจผู้เสียหายหรือผู้ร้องทุกข์สามารถยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาได้ตามมาตรา 156 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผู้พิพากษามีอำนาจที่จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรับคำร้องทุกข์ ตลอดจนสั่งให้ดำเนินการสอบสวนที่เหมาะสมได้หากคำร้องนั้นเป็นความจริง น่าเชื่อถือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 156 (3) จะใช้บังคับร่วมกับมาตรา 190 ซึ่งให้อำนาจผู้พิพากษามีอำนาจสั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการรับคำร้องทุกข์แล้วสอบสวนไปตามกระบวนการทางกฎหมายต่อไป โดยผู้พิพากษาจะต้องใช้อำนาจด้วยความระมัดระวังในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง

ซึ่งจะนำแนวทางดังกล่าวมาแก้ไขปัญหาเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ได้ ดังนั้น ผู้เขียนจึงศึกษาถึงปัญหากฎหมายการคุ้มครองผู้เสียหาย กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธ ไม่รับคำร้องทุกข์ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ กระบวนการการรับคำร้องทุกข์ของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ตามกฎหมายว่ามีกระบวนการอย่างไร ครอบคลุมปัญหากรณีปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์หรือไม่
2. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการการไม่รับคำร้องทุกข์คดีอาญาของประเทศไทยกับต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทย กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ในคดีอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษากระบวนการการรับคำร้องทุกข์ของเจ้าพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตลอดจนสภาพปัญหาการไม่รับคำร้องทุกข์ในคดีอาญา ของเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ในคดีอาญา จนนำไปสู่ ความไม่พอใจของผู้เสียหายที่เจตนาต้องการจะนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษตามกฎหมาย ตลอดจนตัวบทกฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติไว้ครอบคลุม ถึงปัญหา จึงมุ่งศึกษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บทความ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ คือประเทศอินเดียที่มีขั้นตอนการไม่คำร้องทุกข์ของเจ้าพนักงานของรัฐ และควรมีการทบทวนแก้ไขกฎหมายไทยเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น หรือสร้างกระบวนการขั้นตอนไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าพนักงานของรัฐ ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายที่ต้องการ จะนำตัวผู้กระทำความผิดต่อตนมาลงโทษตามกฎหมายเท่านั้น อันเป็น การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย อันจะเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพ ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศโดยรวม และก่อให้เกิดความยุติธรรม อย่างแท้จริง

ผลการวิจัย

คำร้องทุกข์ นับว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นกับกระบวนการยุติธรรม ของประเทศไทยเป็นเครื่องมือคุ้มครองผู้ถูกประทุษร้าย การร้องทุกข์มีความสำคัญ และความจำเป็นในการดำเนินคดีกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิด ความเสียหายแก่ผู้เสียหายและการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนา จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมาย คำร้องทุกข์ยังเป็นการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมทางอาญาของรัฐให้แก่ประชาชนซึ่งถือเมื่อมีการกระทำความ

ผิดอาญาจะถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายไม่ได้หมายความว่ารัฐจะผูกขาดอำนาจในการดำเนินคดีอาญาไว้โดยเด็ดขาด แม้ว่ารัฐเป็นผู้เสียหายเพราะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม ในประเทศไทยไม่ว่าจะคดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความได้) หรือคดีที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน (ความผิดอันยอมความไม่ได้) ประชาชนหรือผู้เสียหายย่อมมีอำนาจฟ้องร้องเองได้ แต่หากในกรณีที่ประชาชนหรือผู้เสียหายไม่ฟ้องร้องเองกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยให้ประชาชนหรือผู้เสียหายสามารถนำคดีดังกล่าวมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ แต่ในคดีความผิดต่อส่วนตัวขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้เสียหายที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษด้วยการร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากปราศจากคำร้องทุกข์เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่อาจดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวได้ถือเป็นเงื่อนไขที่ให้รัฐดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวว่าผู้เสียหายประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้ที่กระทำความผิดต่อตนหรือไม่ ซึ่งรวมไปถึงการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความโดยชอบด้วยกฎหมายในความผิดต่อส่วนตัวที่จะทำให้เกิดคดีอาญาระงับสิ้นไป

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันกฎหมายบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรับคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายทุกกรณี ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่ไม่มีการกลั่นกรองโดยผู้มีอำนาจที่อยู่สูงกว่าในกรณีที่บอกปิดหรือไม่รับคำร้องทุกข์ ซึ่งเป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์แต่เพียงผู้เดียวเมื่อเป็นอำนาจดุลพินิจเจ้าหน้าที่ตำรวจ นั่นก็อาจเป็นแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ หาผลประโยชน์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรืออาศัยความสนิทสนมรู้จักกัน ทำให้เกิดการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้ ในการที่จะรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์ย่อมเป็นการขัดต่อหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งกระบวนการยุติธรรมที่ดี จึงต้องสร้างหลักประกันที่เหมาะสมซึ่งกระบวนการตรวจสอบต่างๆ โดยทั่วไปแล้วมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งเจ้าพนักงานในองค์กรนั้นดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายการตรวจสอบและถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบ

การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในองค์กรต่าง ๆ ไม่ให้มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญ ได้ให้ความคุ้มครองไว้ป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ หรือใช้อำนาจไปในทางที่มีชอบจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน ดังนั้นกระบวนการรับคำร้องทุกข์ตลอดจนการไม่รับคำร้องทุกข์ในฐานะเป็นเครื่องมือคุ้มครองผู้ถูกประทุษร้ายต้องสามารถที่จะควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจได้ เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบจากบุคคลภายในองค์กรในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ โดยปกติที่ต้องมีการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจภายในหน่วยงานที่ต้องกระทำแล้วต้องมีกฎหมายบัญญัติมาตรการหรือกระบวนการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจจากภายนอกหน่วยงานด้วย เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ

เมื่อทำการศึกษากระบวนการทางคดีอาญาในเรื่องการไม่รับคำร้องทุกข์ในต่างประเทศ โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอินเดีย พบว่า ในกรณีที่เป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ผู้เสียหายจะต้องไปร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ หากมีการร้องทุกข์ด้วยวาจาให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ จดบันทึกไว้ในการรับข้อมูลจะเตรียมเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเรียกว่า First Information Report (FIR) ตามมาตรา 154 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถือว่าเป็นเอกสารสำคัญที่กำหนดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นขั้นตอนแรกสุดในคดีอาญาที่มีการรายงานข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยหากไม่ได้รับการรับคำร้องทุกข์ (FIR) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศอินเดีย มีการบัญญัติกฎหมายที่สามารถที่จะร้องทุกข์หรืออุทธรณ์ในกรณีดังกล่าวเจ้าพนักงานตำรวจไม่รับคำร้องทุกข์เมื่อได้มีการเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย จะปรากฏตามตารางเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ดังต่อไปนี้

**ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ
กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์**

หัวข้อ	กฎหมายประเทศไทย	กฎหมายประเทศอินเดีย
กฎหมายที่ใช้บังคับ	ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา	ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา
เมื่อมีการกระทำ ความผิดอาญาเกิดขึ้น	เมื่อมีการกระทำ ความผิดอาญา ผู้เสียหาย มีสิทธิร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน สอบสวนหรือพนักงาน ผู้มียอำนาจรับคำร้องทุกข์ มาตรา 123, 124	เมื่อมีการกระทำความผิดอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์ ต่อเจ้าพนักงานสอบสวน หรือพนักงานผู้มียอำนาจ รับคำร้องทุกข์
การคุ้มครองผู้เสียหาย กรณีพนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ของรัฐที่มีอำนาจ รับคำร้องทุกข์ ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์	-	มีกฎหมายที่บัญญัติคุ้มครอง ผู้เสียหายในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา กรณีพนักงานสอบสวน หรือพนักงานผู้มียอำนาจ รับคำร้องทุกข์ไม่รับคำร้องทุกข์ ผู้เสียหายสามารถร้อง ต่อหัวหน้าสถานีตำรวจ กรณีไม่รับคำร้องทุกข์ โดยหัวหน้าสถานีตำรวจ มีอำนาจจะส่งรับหรือ ไม่รับคำร้องทุกข์ตามมาตรา 154(3)

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ (ต่อ)

หัวข้อ	กฎหมายประเทศไทย	กฎหมายประเทศอินเดีย
การคุ้มครองผู้เสียหาย กรณีพนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ของรัฐที่มีอำนาจ รับคำร้องทุกข์ ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์	-	หากยังผู้เสียหายไม่พอใจคำสั่ง ของหัวหน้าสถานีตำรวจนั้น สามารถอุทธรณ์ต่อผู้พิพากษา ที่มีอำนาจเหนือเขตนั้นได้ ผู้พิพากษาจะสั่งให้เจ้าหน้าที่ ตำรวจรับคำร้องทุกข์และ ให้สอบสวนก็ได้หากเห็นว่า คำร้องทุกข์นั้นมีมูลเพียงพอ ตามมาตรา 156(3) ประกอบ มาตรา 190

จะเห็นได้ว่าประเทศอินเดียมีการบัญญัติครอบคลุมไปถึงกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ดุลพินิจไม่รับคำร้องทุกข์แล้วผู้เสียหายมีสิทธิที่จะสามารถกระทำการอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อหัวหน้าสถานีตำรวจหรือต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอินเดียเลย กฎหมายต่างประเทศที่ทำการศึกษามาพบว่า ได้มีการบัญญัติวิธีการแก้ไขปัญหาคณะเจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่รับคำร้องทุกข์ที่ผู้เสียหายนำมาร้องมาทุกข์ซึ่งคำร้องทุกข์นั้นเป็นคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นคำร้องทุกข์โดยทำเป็นหนังสือหรือร้องทุกข์ด้วยวาจาก็ดี ย่อมเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ หากผู้เสียหายนั้นเห็นว่าการไม่รับคำร้องทุกข์

เป็นไปไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมต้องมีการฟ้องร้องยอมเป็นความผิดอาญาฐานเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ดังตัวอย่าง พินาศาสาฎกฏีกาที่กล่าวมาข้างต้น การกระทำความผิดในทางอาญาจะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษทางอาญา โทษความผิดทางอาญาถือว่าเป็นโทษที่เป็นผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำผิด หากมีการฟ้องร้องอาญาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจย่อมไม่มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ทุกวันต้องมีความเสี่ยงในการถูกดำเนินคดีทางอาญาเพราะในแต่ละวันย่อมมีผู้เสียหายที่มาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่แล้วทุกวัน กฎหมายของประเทศไทยมิได้มีช่องทางเฉพาะในการแก้ไขการไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีเพียงแต่ช่องทางที่ให้ไปฟ้องคดีอาญาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่กระทำละเว้นเท่านั้น การไม่รับคำร้องทุกข์นั้นย่อมทำให้ประชาชนไม่ได้รับการป้องกันทางอาญากรรมได้อย่างเต็มที่การที่อาศัยดุลพินิจของการไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงคนเดียว อาจทำให้การรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์เป็นไปโดยไม่ชอบตามกฎหมายไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใด ๆ ก็ตาม ทั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นบุคคลอันเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยถือเสมือนว่าเป็นกุญแจดอกแรกของกระบวนการยุติธรรมในขั้นก่อนฟ้อง ทำให้ผู้เสียหายจะต้องพึ่งพากระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นการบริการของรัฐที่ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน การไม่รับคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายย่อมไม่ชอบกฎหมายเป็นการกระทำที่ไม่ชอบกฎหมายอันเป็นความผิดอาญา ผู้เสียหายจากการไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจย่อมทำได้เพียงแต่ฟ้องคดีอาญาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ไม่รับคำร้องทุกข์ชอบกฎหมายดังกล่าวเท่านั้น คำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายที่ถูกปฏิเสธไม่รับยอมทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ นอกจากจะไปฟ้องร้องด้วยตนเองตามประมวลวิธีพิจารณาความกฎหมายอาญา เห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศไทยยังมิได้คุ้มครองการไม่รับคำร้องทุกข์ในส่วนนี้โดยเฉพาะ โดยกฎหมายของประเทศไทยมิได้บัญญัติเรื่องการไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้โดยตรง มีเพียงแต่การแก้ปัญหาที่ปลายเหตุด้วยการใช้การฟ้องร้องต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ๆ เป็นการแก้ไขปัญหามาตรัง

จะเห็นได้ว่าประเทศอินเดียมีการบัญญัติครอบคลุมไปถึงกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ดุลพินิจไม่รับคำร้องทุกข์แล้วผู้เสียหายมีสิทธิที่จะสามารถกระทำการอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อหัวหน้าสถานีตำรวจหรือต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอินเดีย กฎหมายต่างประเทศที่ทำการศึกษามาพบว่า ได้มีการบัญญัติวิธีการแก้ไขปัญหาคriminal case เจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมิได้บัญญัติกระบวนการหรือขั้นตอนหลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่รับคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายโดยปราศจากอันจะอ้างกฎหมายได้นั้น อาจทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมอันเกิดจากการกระทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาจเกิดจากความบกพร่องในหน้าที่หรือความประมาทเลินเล่อ เป็นต้น การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมิได้บัญญัติกระบวนการหรือขั้นตอนหลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รับคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายย่อมทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและประชาชนหรือผู้เสียหายเกิดความเสียหายจากการไม่รับคำร้องทุกข์ ทั้งที่คำร้องทุกข์ถือว่าเป็นเครื่องมือของกระบวนการทางกฎหมายอาญาที่สำคัญเปรียบเสมือนกุญแจดอกแรกของกระบวนการยุติธรรมในชั้นก่อนฟ้อง เพื่อเป็นการทำให้เครื่องมือหรือกุญแจดอกแรกของกระบวนการยุติธรรมในชั้นก่อนฟ้องมีประสิทธิภาพหรือสมบูรณ์มากขึ้น และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รับคำร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายอันจะทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในชั้นรับคำร้องทุกข์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงประโยชน์ที่ประชาชนผู้มาร้องทุกข์จะได้รับ จึงควรกำหนดหรือบัญญัติช่องทางที่เป็นทางเลือกให้ผู้เสียหายสามารถที่จะอุทธรณ์การไม่รับคำร้องทุกข์ได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

เมื่อผู้เสียหายต้องการให้บุคคลอื่นดำเนินคดีอาญาแทนตน ทั้งในคดีอาญาแผ่นดินและคดีความผิดต่อส่วนตัว ก็ควรใช้สิทธิร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการค้นหาพยานหลักฐานมากกว่าผู้เสียหายและมีความเชี่ยวชาญ อีกทั้งการร้องทุกข์ในคดีอาญาเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในประเทศไทยและยังเป็นสิทธิที่กฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาของไทยบัญญัติไว้อย่างชัดเจน แต่หากผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมก็สามารถที่จะฟ้องคดีอาญาต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นจะเป็นอีกการฟ้องคดีอาญาเรื่องหนึ่งต่างหาก จากการร้องทุกข์ในตอนแรก ซึ่งไม่ตรงกับเจตนาของผู้เสียหายในการร้องทุกข์ในตอนแรก ที่เพียงต้องการร้องทุกข์เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดทางอาญาแก่ตนมาลงโทษทางอาญาการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมิได้บัญญัติขึ้นตอนหรือกระบวนการภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รับคำร้องทุกข์ที่ขอด้วยกฎหมายยอมที่ทำให้ประชาชนผู้เสียหายในคดีอาญา ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการที่รัฐจะเอื้ออำนวยหรือบริการความยุติธรรมให้แก่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายซึ่งถูกกระทำความผิดทางอาญา เพื่อให้เป็นไปตามหลักการดังกล่าวเห็นควรที่จะเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยให้ครอบคลุมถึงปัญหาดังกล่าว

ผลจากการศึกษาในเรื่องของการไม่รับคำร้องทุกข์ของกฎหมายต่างประเทศนั้นก็คือประเทศอินเดียซึ่งใช้หลักการการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายต้องดำเนินการโดยรัฐเป็นผู้เสียหายเพราะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม ประชาชนผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องดำเนินคดีเองเพียงแต่ต้องมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่เท่านั้น ที่เหลือเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ดำเนินการต่อไปเอง ซึ่งถือว่ามີรูปแบบคล้ายกับกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา

ของประเทศไทย หากผู้เสียหายประสงค์ที่จะดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดอาญาโดยมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่เมื่อดูจากหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจเห็นว่าสามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันได้ระหว่างวิธีพิจารณาความทางอาญาของประเทศอินเดียนำมาปรับใช้เข้ากับวิธีพิจารณาความทางอาญาของประเทศไทยได้คือมีการมาร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐเหมือนกัน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับคำร้องทุกข์นั้นมีดุลพินิจที่จะรับหรือไม่รับคำร้องทุกข์ได้ หากไม่รับก็จะยุติเลยเพียงแต่ว่าประมวลวิธีพิจารณาความทางอาญาของประเทศอินเดียนี้ได้บัญญัติกฎหมายรองรับการไม่รับคำร้องทุกข์ของเจ้าหน้าที่ไว้ แต่ประมวลวิธีพิจารณาความทางอาญาของประเทศไทยมิได้บัญญัติไว้

ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 123/1 โดยบัญญัติว่า

“ในคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษผู้เสียหายหรือผู้กล่าวหา อาจยื่นคำขอไปยังหัวหน้าสถานีตำรวจในท้องที่นั้น หากหัวหน้าสถานีตำรวจในท้องที่นั้นเห็นว่าเป็นคำร้องทุกข์ที่ชอบกฎหมาย หัวหน้าสถานีตำรวจในท้องที่นั้นอาจแจ้งให้พนักงานสอบสวนพิจารณาดำเนินการรับคำร้องทุกข์นั้นได้ หรือจะสั่งให้พนักงานสอบสวนคนใดในท้องที่นั้นรับคำร้องทุกข์ก็ได้

คำขอนี้ต้องทำเป็นหนังสือพร้อมกับลงลายมือชื่อผู้ยื่นคำขอ พร้อมหลักฐาน หากมีต่อผู้เป็นหัวหน้าสถานีตำรวจในท้องที่นั้น ภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ถูกปฏิเสธคำร้องทุกข์”

การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่มช่องทางหรือขั้นตอนช่วยเหลือประชาชน กรณียื่นคำร้องทุกข์แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์ โดยช่องทางหรือขั้นตอนระบุสามารถยื่นคำร้องต่อหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้กำกับการสถานีในท้องที่นั้น ๆ จะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของกฎหมายเดิมและให้ครอบคลุมกรณีปัญหาได้มากยิ่งขึ้น อันเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชน

ที่ได้รับผลกระทบให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและการยื่นคำร้องต่อหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้กำกับการสถานีในท้องถิ่นนั้น ๆ ก็จะเป็นวิธีการที่สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะหากให้ผู้ที่มีอำนาจในการรับคำร้องเป็นพนักงานอัยการหรือผู้พิพากษา จะทำให้ผู้เสียหายต้องเดินทางเพื่อที่จะไปยังสำนักงานอัยการหรือศาลในจังหวัดนั้น ๆ ทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องเดินทางไปร้องทุกข์ยังพื้นที่ราชการส่วนกลางซึ่งบางกรณีผู้เสียหายอาจอยู่พื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร อาจเดินทางไปยื่นคำร้องลำบากเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกของประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ตลอดจนเมื่อเป็นเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ย่อมจะรับทราบและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีอาจใช้เวลาแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เป็นการคุ้มครองสังคมที่จะได้รับการเยียวยา ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย และเป็นการเพิ่มช่องทางให้แก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

คณิต ณ นคร. (2555). การก่อการร้ายกับการมอบอำนาจให้ดำเนินคดี. วิญญชน.
ณรงค์ ใจหาญ. (2565). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. วิญญชน.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2477). สำนักงานคณะกรรมการ
กฤษฎีกา.

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสารป้องกันแสงแดด ที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง

Legal Measures of Reef-Toxic Sunscreens Controlling

(Received: March 13, 2023 Revised: June 6, 2023 Accepted: June 14, 2023)

ลลิตา ไชยมงคล¹, เขตไท่ ลังการ์พินธุ์²
Lalida Chaimongkol, Khetthai Langkarpint

บทคัดย่อ

สารป้องกันแสงแดดคือสารที่ใช้ทำหน้าที่ปกป้องร่างกายจากอันตรายที่เกิดจากรังสีอัลตราไวโอเล็ตเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันการทำลายเซลล์ผิวจากรังสีอัลตราไวโอเล็ตจากแสงแดดซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการสร้างเม็ดสีในชั้นผิวหนังกำพวดและการเกิดโรคมะเร็งผิวหนัง แต่ผู้บริโภคส่วนใหญ่อาจไม่ทราบว่าการใช้สารป้องกันแสงแดดนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการังตามมาได้ เนื่องจากสารเคมีเหล่านั้นทำลายตัวอ่อนปะการังขัดขวางระบบสืบพันธุ์ และทำให้ปะการัง ฟอกขาว จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายของไทย ยังไม่พบว่ามีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการกับสารป้องกันแสงแดดที่เป็นอันตรายต่อแนวปะการังโดยตรง ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่จะนำมาตรการทางกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการควบคุม สารป้องกันแสงแดด โดยอาจนำมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศมาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาหรือต้นแบบในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายปรับใช้ให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสภาพสังคมของประเทศไทย โดยควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม

¹นักศึกษาลัทธิสุตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

E-mail: lalida.lada@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำลัทธิสุตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

E-mail: khetthai@hotmail.com

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 กำหนดให้เป็นสารต้องห้ามและควบคุมการผลิตการนำเข้า การจำหน่ายสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง และกำหนดให้เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง เป็นสินค้าต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร ภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งออกป็นอกราชอาณาจักรและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ 2522

คำสำคัญ: สารป้องกันแสงแดด ครีมกันแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง
ปะการังฟอกขาว

Abstract

Sunscreens are substances that protect the body from the harmful effects of ultraviolet radiation, the purpose of which is to prevent the damage of the sun's ultraviolet rays to the skin, which leads to the formation of melanin in the epidermis and skin cancer. However most consumers probably don't realize that using sunscreen can negatively impact coral reefs because it can harm coral larvae, damage the reproductive system and cause coral bleaching. A study of legal measures in Thailand found no legal measures to deal with reef-toxic sunscreens directly. Hence, the author proposes a solution to solve the current legal measures problem of reef-toxic sunscreens. This includes the adaptation of foreign legal measures as a part or a prototype of Thai legal measures which is suitable for the situation of the state of affairs and social conditions in Thailand. The Cosmetics Act B.E. 2015 should be amended to define it as a prohibited substance and the manufacturing import and distribution of reef-toxic sunscreens should be controlled. Furthermore, legal measures to ban the import of cosmetics into the Kingdom should include reef-toxic sunscreens under the Import and Export of Goods Act B.E. 2522.

Keywords: Sun Protection, Reef-Toxic Sunscreens, Coral Bleaching.

บทนำ

ปัจจุบันปัญหามลภาวะกลายเป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน มลภาวะที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปมากนักคือมลภาวะจากสารเคมีที่เกิดจากสารป้องกันแสงแดดที่อยู่ในน้ำทะเลเนื่องจากทะเลเป็นสถานที่อยู่ในความนิยมอย่างมาก ในการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว กิจกรรมที่ขาดไม่ได้คือการดำน้ำดูปะการัง ซึ่งการไปเที่ยวทะเลจะมีอุปสรรคสำคัญคือแสงแดดอันร้อนระอุของประเทศไทย ซึ่งการป้องกันผิวจากแสงแดดเป็นสิ่งสำคัญหนึ่งสิ่งที่ขาดไม่ได้คือครีมกันแดดเพราะครีมกันแดดสามารถลดความเสี่ยงของมะเร็งผิวหนังได้ แต่สิ่งที่ให้คุณประโยชน์แก่นุชย์อาจกลายเป็นโทษให้กับสิ่งแวดล้อมในเวลาเดียวกัน ดังเช่นครีมกันแดดที่ปกป้องมนุษย์จากแสงแดดกลับก่อให้เกิดมลพิษกับปะการังใต้ท้องทะเลอันสวยงาม ปะการังเป็นระบบนิเวศที่หลากหลายที่สุดและมีคุณค่าที่สุดประเภทหนึ่งของโลก แต่ปัจจุบันปะการังกำลังเผชิญกับปัญหาสารพัดรูปแบบนอกเหนือไปจากสภาวะโลกร้อนที่เป็นภัยคุกคามที่สำคัญที่สุดแล้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวของมนุษย์ที่ทำให้มีการใช้ครีมกันแดดเป็นจำนวนมากจนทำให้เกิดมลพิษจากสารเคมีในครีมกันแดดก็มีส่วนเร่งให้ปะการังเสื่อมโทรมมากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลทางวิชาการพบว่าสารเคมีหลายชนิดที่พบในครีมกันแดดมีส่วนทำให้ปะการังเสื่อมโทรมลง เนื่องจากสารเคมีเหล่านี้ทำลายตัวอ่อนปะการัง ขัดขวางระบบสืบพันธุ์ และทำให้ปะการังฟอกขาว สาเหตุเพราะว่าครีมกันแดดบนปะการังและตกตะกอนบนพื้นผิวของมหาสมุทร น้ำมันในครีมกันแดดที่ตกตะกอนบนพื้นผิวทะเลจะป้องกันรังสียูวีจากการแทรกซึมของน้ำและป้องกันสาหร่ายซูแซนเทลลีจากการสังเคราะห์แสง การใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมีที่เป็นพิษต่อปะการังนับเป็นหนึ่งในสิ่งกระตุ้นทำให้สาหร่ายซูแซนเทลลีหนีออกมาจากเนื้อเยื่อของปะการังเพื่อความอยู่รอด ทำให้ปะการังกลายเป็นสีขาว ซึ่งเรียกปัญหานี้ว่าภาวะฟอกขาวของปะการัง ซึ่งจะส่งผลต่อแหล่งอาหาร ระบบนิเวศท้องทะเลจะเสียสมดุล และระบบห่วงโซ่อาหารก็ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย

ของมนุษย์เช่นกัน กล่าวคือระบบนิเวศเสื่อมโทรม การท่องเที่ยว รวมทั้งการใช้ชีวิตอย่างวิถีชาวประมงจะมีประสิทธิภาพลดลง ความเสียหายจากปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาวส่งผลให้ความสวยงามลดลง กระทบต่อการท่องเที่ยวและสูญเสียรายได้ในชุมชนท้องถิ่นในที่สุด จากผลการศึกษาและการเก็บข้อมูล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังอาจก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางทะเลที่ส่งผลการดำรงชีวิตของปะการังและสิ่งมีชีวิตในทะเลและระบบห่วงโซ่อาหารทั้งระบบได้ Downs, et al. (2016, pp. 265-288)

หากยังมีการปล่อยให้ใช้ครีมกันแดดที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังลงสู่แหล่งน้ำโดยไม่มีการป้องกันต่อไปจะทำให้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรทางทะเลของคนในรุ่นหลังต้องเสียโอกาสลงตามหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน (Inter-generational Equity) เพราะเมื่อสารแพร่กระจายเข้าสู่แหล่งน้ำแล้วจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำในแหล่งน้ำในระยะยาว หากมีการสะสมในปริมาณมากจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อแนวปะการัง ดังนั้นการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมสารป้องกันแสงแดด จึงเป็นมาตรการเพื่อรักษาสีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่ดีของคนรุ่นหลัง (Right to a Healthy Environment) ที่มีแนวคิดมาจากหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังจากภาวะฟอกขาวของปะการังที่ทั่วโลกกำลังเผชิญ จึงทำให้มีการอนุมัติกฎหมายเพื่อห้ามใช้ครีมกันแดดที่ไม่ปลอดภัยต่อปะการังแล้วในหลายพื้นที่ เช่น หมู่เกาะฮาวาย เกาะเมาวี หมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐอเมริกา ประเทศอาร์uba และสาธารณรัฐปาเลา เพราะพื้นที่เหล่านี้หลายแห่งอาศัยแนวปะการังในการป้องกันชายฝั่งเป็นแหล่งอาหารและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวการพึ่งพาการท่องเที่ยวอย่างหนักส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสุขภาพของปะการังทำให้เกิดกฎหมายห้ามใช้ครีมกันแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังขึ้นมา การเคลื่อนไหวทางกฎหมายนี้ถือเป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญของมนุษยชาติ

และการเปลี่ยนแปลงที่ดี เพราะถือเป็นจุดเริ่มต้นของการตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรทางทะเลและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นโดยมีแนวคิดตามหลักการระวังไว้ก่อน (Precautionary Principle) อันเป็นหลักการที่สำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมเนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากสารป้องกันแสงแดดแล้วจะเห็นได้ว่าสารป้องกันแสงแดดที่สะสมอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางทะเลนั้นยากที่จะระบุตัวผู้ใช้และโอกาสที่จะเก็บรวบรวมเพื่อนำมาจำกัذنนั้นเป็นไปไม่ได้เลย การห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดนั้นจึงมีประสิทธิภาพมากกว่าการตามเก็บรวบรวม

ประเทศไทยถือเป็นประเทศในอันดับต้น ๆ ของโลกที่ออกกฎหมายห้ามใช้ครีมกันแดดที่มีสารที่เป็นอันตรายต่อปะการังในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทั่วประเทศ โดยออกราชกิจจานุเบกษาเผยแพร่ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่อง ห้ามนำและใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารเคมี 4 ชนิดที่เป็นอันตรายต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2564 นับได้ว่าเป็นการปฏิวัติวงการเครื่องสำอางตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภค Techsource Team (2021, ออนไลน์) แต่จากการศึกษาพบว่า ประกาศของกรมอุทยานดังกล่าวไม่ครอบคลุมเพียงพอที่จะควบคุมการใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังได้ทั้งหมด เพราะขาดความชัดเจนในการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งสาเหตุหลักของปัญหาการท่องเที่ยวนทางทะเลของประเทศไทยคือกรอบกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวย สังเกตได้จากภาวะฟอกขาวของปะการังจากแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งของไทยคือหลักฐานจากอุปสรรคและข้อเสียมากมายที่เกี่ยวข้องกับระบบกฎหมายที่ใช้อยู่ปัจจุบัน หนึ่งในนั้นคือข้อเท็จจริงที่ว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทยไม่ทราบว่ากิจกรรมทางทะเลส่งผลต่อปะการัง เช่น กิจกรรมดำน้ำลึกดูปะการัง โดยมีการใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง ตลอดจนการแข่งขันทางธุรกิจโดยรวม ผู้ประกอบการบางรายได้ร่วมมือกันสร้างระบบใหม่ที่สอดคล้องกับกฎระเบียบ ขณะที่บางรายตัดสินใจที่จะเพิกเฉยเพราะไม่ต้องการที่จะเพิ่มต้นทุน

ในการผลิต ปัจจุบันมีครีมนกันแดดหลายยี่ห้อที่จำหน่ายในประเทศไทย นักท่องเที่ยวบางคนเลือกใช้ครีมกันแดดที่เป็นพืชต่อปะการัง ทั้ง ๆ ที่สามารถเลือกใช้ครีมกันแดดสูตรอื่นที่เป็นมิตรกับปะการังและสิ่งแวดล้อมได้

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่มีมาตรการที่ใช้บังคับใช้กับการควบคุมการห้ามผลิต นำเข้า และจำหน่ายจึงต้องศึกษาจากกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับศึกษาแนวทางและกฎหมายของต่างประเทศที่มีและใช้บังคับกับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพืชต่อแนวปะการังโดยตรง บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพืชต่อแนวปะการัง โดยอาจนำมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศมาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาหรือต้นแบบในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายปรับใช้ให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสภาพสังคมของประเทศไทย โดยทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา มาตรการทางกฎหมายของสาธารณรัฐปาเลาและมาตรการทางกฎหมายของประเทศอูรูบาที่ใช้บังคับในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพืชต่อแนวปะการังซึ่งเป็นหนึ่งในสาเหตุของการเกิดภาวะฟอกขาวของปะการังเพื่อเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันของประเทศไทยและวิเคราะห์หามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้บังคับในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาที่มา ผลกระทบ และหลักการพื้นฐานในการจัดการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพืชต่อแนวปะการัง
2. ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพืชต่อแนวปะการังในต่างประเทศ
3. ศึกษาแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับประเทศไทยเกี่ยวกับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพืชต่อแนวปะการัง

สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจุบันสารป้องกันแสงแดดเป็นพิษต่อแนวปะการังทำลายตัวอ่อนปะการัง ขัดขวางระบบสืบพันธุ์และเป็นสาเหตุทำให้เกิดสภาวะปะการังฟอกขาว มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในประเทศไทย คือ ประกาศกรมอุทยานฯ เรื่องห้ามนำและใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมีที่เป็นพิษต่อปะการังเข้าไปในอุทยาน พ.ศ.2564 ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการค้นคว้าและวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยทำการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติแห่งกฎหมายไทย กฎหมายต่างประเทศ และศึกษาค้นคว้าตำราเอกสาร และบทความที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงการเกิดขึ้นและอันตรายของภาวะปะการังฟอกขาวที่เกิดขึ้นจากสารป้องกันแสงแดด ตลอดจนผลกระทบและอันตรายต่อปะการังและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในระบบห่วงโซ่อาหาร
2. เพื่อทราบแนวทางและมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่ใช้ในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง
3. เพื่อทราบถึงแนวทางและมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง

มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสารป้องกันแสงแดด ของต่างประเทศ

(1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

1.1) หมู่เกาะฮาวาย

รัฐฮาวายเป็นรัฐแรกของสหรัฐอเมริกาที่ได้รับการอนุมัติกฎหมายห้ามใช้กันแดดที่ผสมสารเคมีเนื่องจากงานวิจัยในระยะหลังส่วนใหญ่ Downs, et al. (2016, pp. 265-288) พบว่า สารเคมีจำพวก Oxybenzone และ Octinoxate ที่มักนิยมผสมในครีมกันแดดนั้นเป็นพิษต่อปะการังและสัตว์น้ำชนิดอื่นจึงอนุมัติกฎหมายห้ามจำหน่ายครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมีที่เป็นพิษต่อปะการังและสิ่งแวดล้อม National Academies of Sciences, Engineering & Medicine (2022, pp. 176-178) รัฐบาลได้ใช้อำนาจตามกฎหมายฉบับปรับปรุงของฮาวาย (Hawaii Revised Statutes) บทที่ 342D หมวดมลพิษทางน้ำ โดยอยู่ใน SB-2571 ประกาศให้สารป้องกันแสงแดด 2 ชนิด คือ Oxybenzone และ Octinoxat เป็นสารต้องห้ามขาย เสนอขาย และจำหน่ายครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของ Oxybenzone และ Octinoxate ในฮาวาย โดยไม่มีใบสั่งยาจากผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพที่ได้รับอนุญาต โดยให้เวลาภาคธุรกิจปรับตัว 3 ปี ก่อนจะบังคับใช้ กำหนดกรอบระยะเวลาเพื่อการยกเลิกการใช้อย่างเป็นลำดับเริ่มจากการผลิต การขาย เสนอขาย จำหน่ายเครื่องสำอางทั่วไปและการจำหน่ายยาที่ไม่ต้องมีใบสั่งยาตามลำดับ โดยห้ามผู้ประกอบการใช้การติดฉลากหรือการโฆษณาครีมกันแดดที่มี Oxybenzone หรือ Octinoxate เป็นส่วนผสมในครีมกันแดด โดยหากฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้จะมีค่าปรับและต้องถูกลงโทษทางแพ่งปรับไม่เกิน 25,000 ดอลลาร์ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีผลในวงกว้างทั้งในประเทศและนานาชาติ เป็นตัวอย่างการผลักดันกฎหมายของภาคประชาชนและผู้นำที่มีความมุ่งมั่นทำให้เกิดกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและยังสร้างการรับรู้ถึงผลกระทบของครีมกันแดดไปทั่วโลก สะท้อนผ่านกรณีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังฮาวาย ทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ว่ามีกฎหมายห้ามใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมี

ที่เป็นพิษต่อปะการังและสิ่งแวดล้อมในทะเล ทำให้มีความเข้าใจและความตระหนักในปัญหานี้มากขึ้น

1.2) เกาะเมารี

เมารีออนูญาตให้ใช้เฉพาะครีมกันแดดชนิดกายภาพ (Physical Sunscreen) ที่มีส่วนผสมหลักเป็นแร่ธาตุที่ทำจาก Zinc Oxide หรือ Titanium Dioxide ซึ่งเป็นส่วนผสมจากแร่ธรรมชาติ (Non-nanotized) เนื่องจากสารเคมีในครีมกันแดดบางชนิดเป็นพิษต่อปะการังและสิ่งมีชีวิตในทะเลอื่น ๆ เกาะเมารีจึงได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการนำเข้า ผลิต และจำหน่ายสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง โดยได้กำหนดการห้ามการขาย การเสนอขาย และการจำหน่ายในเกาะเมารีครีมกันแดดที่มี Oxybenzone หรือ Octinoxate หรือทั้งสองอย่าง โดยไม่มีใบสั่งยาที่ออกโดยผู้ให้บริการด้านการแพทย์ที่ได้รับอนุญาตไว้ในข้อบัญญัติฉบับที่ 5306 ฉบับที่ 135 บทที่ 20.42 ประมวลกฎหมายเมารี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2565 เป็นต้นไป เพื่อวัตถุประสงค์ให้มีเฉพาะครีมกันแดดที่มีส่วนผสมหลักจากแร่ธาตุเท่านั้นที่สามารถจำหน่าย เสนอขาย ใช้หรือกระจายอยู่ในเขตเกาะเมารี โดยมีการกำหนดความผิดและการลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายเมารี โดยระบุค่าปรับทางแพ่งเป็นเงินไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์ต่อการกระทำความผิดในแต่ละครั้ง

1.3) หมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐ

หมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐอเมริกาห้ามขายหรือใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมทั้งสามอย่างได้แก่ oxybenzone, Octinoxate และ Octocrylene หรือเรียกว่า “toxic 3 Os” การห้ามเกิดจากการศึกษาที่เกิดขึ้นในเกาะเกี่ยวกับผลกระทบของสารเคมีกันแดดที่มีต่อแนวปะการังจากการศึกษาน้ำจากอ่าวทริงค์ (Trunk Bay) พบความเข้มข้นของ Oxybenzone สูงสุดในแหล่งน้ำเหล่านี้ซึ่งเป็นสถานที่ว่ายน้ำที่ได้รับความนิยมอย่างสูงของนักท่องเที่ยวในหมู่เกาะเวอร์จิน เนื่องจากอ่าวทริงค์มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการปกป้องเพื่อรักษาความงามตามธรรมชาติ

ของเกาะและชายหาดที่บริสุทธิ์โดยกำหนดไว้ในกฎหมายที่ 33-0043 พระราชบัญญัติฉบับที่ 8185 ซึ่งได้รับการแก้ไขโดยการเพิ่มเติมส่วนที่ 2 หัวข้อที่ 27 บทที่ 9 ของประมวลกฎหมายหมู่เกาะเวอร์จินใหม่โดยเพิ่มมาตรา 305h ห้ามขาย นำเข้า และจำหน่ายครีมกันแดดและผลิตภัณฑ์ดูแลส่วนบุคคล ที่มี Oxybenzone, Octinoxate และ Octocrylene เว้นแต่จะกำหนด โดยผู้ให้บริการด้านสุขภาพที่ได้รับอนุญาต และการนำเข้า การจำหน่าย และเสนอขายโดยร้านขายยาหรือร้านจำหน่ายยาที่ไม่ได้รับใบอนุญาต ให้ถือว่าผิดกฎหมายโดยมีบทลงโทษปรับ 1,000 ดอลลาร์สำหรับครั้งแรก และ 2,000 ดอลลาร์สำหรับความผิดครั้งต่อไปโดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม 2563

(2) สาธารณรัฐปาเลา

สาธารณรัฐปาเลาได้ประกาศใช้ข้อบังคับห้ามใช้สารป้องกันแสงแดด ที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง (Regulations Prohibiting Reef-Toxic Sunscreens) เป็นการกำหนดเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติความรับผิดชอบในการศึกษา การท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 (Responsible Tourism Education Act of 2018) ห้ามการผลิต จำหน่ายและการนำสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง เข้ามาเพื่อใช้หรือเพื่อขายในรัฐซึ่งให้คำจำกัดความไว้หมายถึง ผลิตภัณฑ์ บำรุงผิวพรรณที่มีส่วนผสมของสาร 10 ชนิดดังนี้ Oxybenzone (BP3), Octylmethoxycinnamate (EHMC หรือรู้จักกันในชื่อ Octinoxate), Octocrylene (OC), 4-methyl-benzylidene camphor (4MBC), Triclosab, Methyl paraben, Ethyl paraben, Butyl paraben, Benzyl paraben หรือ Phenoxyethanol โดยกำหนดกรอบระยะเวลา เพื่อการยกเลิกการใช้อย่างเป็นลำดับ เริ่มจากการผลิต การนำเข้า การจำหน่ายเครื่องสำอางทั่วไปและการจำหน่ายยาที่ไม่ต้องมีใบสั่งยา โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวจะกำกับดูแลการพัฒนาแนวทาง ให้กับร้านค้าปลีกและเจ้าหน้าที่ศุลกากรเกี่ยวกับการระบุชนิดของครีมกันแดด ที่เป็นพิษต่อแนวปะการังและประชาสัมพันธ์การห้ามนักท่องเที่ยวต่างชาติ ใช้ครีมกันแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง หากพบว่านักท่องเที่ยวนำเข้าผลิตภัณฑ์ ที่มีสารต้องห้ามเข้ามาในราชอาณาจักรจะต้องถูกยึดเอาไว้ตามขั้นตอน

ในการตรวจสอบของศุลกากรขาเข้าระหว่างประเทศและหากพบว่ามีการใช้ครีมกันแดดต้องห้ามโดยจะถือว่าฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้จะต้องมีความผิดในการละเมิดและต้องถูกลงโทษทางแพ่งโดยการปรับไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์ส่วนผู้ประกอบการที่มีการผลิต จำหน่าย หรือนำเข้ามาเพื่อขายจะต้องถูกปรับตั้งแต่ 5,000-10,000 ดอลลาร์ตามลำดับ

(3) ประเทศอาร์uba

อาร์uba เกาะสำคัญในทะเลแคริบเบียนเป็นสถานที่แห่งแสงแดด ทะเล และหาดทรายสวยงามถือเป็นอีกหนึ่งสถานที่ได้รับความนิยมในทะเลแคริบเบียนสำหรับนักท่องเที่ยว อาร์ubaได้ออกกฎหมายห้ามใช้ครีมกันแดดที่มี oxybenzone ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 โดยเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่กว้างขึ้น โดยมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการนำเข้า ผลิต และจำหน่ายสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังโดยได้กำหนดการห้ามนำเข้า ผลิต และจำหน่ายครีมกันแดดที่มี oxybenzone ไว้ในแถลงการณ์ของอาร์ubaครั้งที่ 67 ของกฎหมายแห่งชาติ เรื่อง ข้อห้ามผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม บทที่ 1 มาตรา 2 ดังนี้ การนำเข้า ผลิต จำหน่าย หรือเสนอขายสินค้าอย่างเสรีที่มีสารเคมี ได้แก่ ครีมกันแดดที่มี Oxybenzone ถือเป็นเป็นสิ่งต้องห้ามโดยกำหนดโทษค่าปรับทางปกครองสูงสุดไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ต่อการละเมิดในแต่ละครั้งและจำนวนค่าปรับจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าหากยังมีการทำละเมิดอีกภายในระยะเวลา 5 ปี

บทวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ

กฎระเบียบข้อบังคับและนโยบายมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์พฤติกรรมอุตสาหกรรม (การผลิต การขาย และการโฆษณา) และพฤติกรรมผู้บริโภค (การซื้อ และการใช้งาน) ตารางที่ 1 อธิบายกฎระเบียบข้อบังคับจากทั่วโลกที่นำมาใช้ หรือประกาศใช้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจำกัดการใช้ส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดบางชนิดจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการตรวจสอบ

การเปลี่ยนแปลงของการใช้ครีมกันแดดตามกฎหมาย แม้ว่าจะนโยบายในอนาคตอาจแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎระเบียบมุ่งเน้นไปที่การจำกัดส่วนผสมแบบอินทรีย์ทั้งหมด หรือบางส่วนโดยเฉพาะ ข้อบังคับและนโยบายทั้งหมดกล่าวถึงข้อกังวลเกี่ยวกับระบบนิเวศทางทะเลโดยเฉพาะแนวปะการัง กฎระเบียบในบางพื้นที่ของสหรัฐอเมริกา (เกาะฮาวาย เกาะเมาวี หมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐอเมริกา) อนุญาตให้ผู้คนใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมที่ไม่ได้รับอนุญาต กล่าวคือ สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังตามใบสั่งแพทย์ ซึ่งโดยปกติแล้วครีมกันแดดถือเป็นยาที่ไม่ต้องสั่งโดยแพทย์ จึงยังไม่ชัดเจนว่าใบอนุญาตสำหรับส่วนผสมที่ต้องสั่งโดยแพทย์จะส่งผลกระทบต่อครีมกันแดดอย่างไรในการบังคับใช้กฎหมาย

ตารางที่ 1 กฎระเบียบข้อบังคับในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดของประเทศทั่วโลกในปัจจุบัน

Location	UV Filters	Prohibitions	Status	Citation
Hawaii	Oxybenzone Octinoxate	Bans of sale with the state of Hawaii without a prescription. *Does not apply online sales. *Does not prohibit tourist from bringing banned ingredients.	Passed May 2018 ; in effect January 1, 2021	Hawaii SB 2571
Mauai	All organic UV filters	Bans sales, use , or distribution without prescription.	Passed December 6, 2021 ; in effect in October 1, 2022	Bill No.135, Ordinance No.5306 ; Tanji, 2021
Virgin island	Oxybenzone Octinoxate Octocrylene	Bans sale, distribution, and use without a prescription.	Passed July 20, 2019 ; in effect March 30, 2020	Bill No. 33-0043, Act No. 8185
Palao	Oxybenzone Octinoxate Octocrylene Plus 7 other	Bans sale and distribution. Tourist may not bring sunscreens with banned ingredients with them	Pass in October 2018 ; in effect January 1, 2020	Senate Bill 10-135
Aruba	Oxybenzone	Ban the import, Manufacture, sales, or free distribution	Passed November 27, 2019 ; in effect July 1, 2020	National prohibiting environmentally harmful products, Bulletin of Aruba 2019 No.67.
Thailand	Oxybenzone Octinoxate 4-MBC butylparaben	Ban use in national parks.	Announced August 3, 2021	National Parks was published in the Royal Gazette on by virtue of the National Park Act, B.E. 2562 (2019).

(อ้างอิง: National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine 2022. Review of Fate, Exposure, and Effects of Sunscreens in Aquatic Environments and Implications for Sunscreen Usage and Human Health. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/26381>.)

(1) มาตรการควบคุมการใช้คริมกันแดดในอุทยานแห่งชาติ

ประเทศไทยได้ออกประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่อง ห้ามนำและใช้คริมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติต่อจากสาธารณรัฐปาเลา และรัฐฮาวาย สหรัฐอเมริกาตามลำดับ เนื่องด้วยในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติทางทะเลจำนวนมาก มีการนำและใช้คริมกันแดดที่มีสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติจากข้อมูลวิชาการ พบว่า สารเคมีหลายชนิดที่พบในคริมกันแดดมีส่วนทำให้ปะการังเสื่อมโทรมลงเนื่องจากสารเคมีเหล่านั้นทำลายตัวอ่อนปะการัง ขัดขวางระบบสืบพันธุ์ และทำให้ปะการังฟอกขาว เพื่อเป็นการสงวนอนุรักษ์คุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อปะการังและระบบนิเวศในอุทยาน ห้ามนำและใช้คริมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ สำนักอุทยานแห่งชาติ (2564, ออนไลน์)

มาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังที่ใช้บังคับอยู่เดิมนั้นจะกำหนดอยู่ในรูปแบบการขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวในการกำหนดห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นอันตรายต่อแนวปะการัง โดยการออกกฎหมายห้ามใช้คริมกันแดดที่มีสารเคมีต้องห้ามในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งมาตรการเหล่านั้นไม่เพียงพอต่อการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง ภายหลังมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังที่พบในสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐปาเลา และประเทศอารูบานั้น เป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นเพิ่มเติมจากกฎหมายที่บังคับใช้อยู่เดิม โดยปรากฏอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปโดยมีการควบคุมใช้ การผลิต นำเข้า จำหน่ายคริมกันแดดแบบครอบคลุมทั้งประเทศไม่เพียงแต่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพิ่มเติม National Ocean Service (2022, Online)

จากการศึกษา พบว่า ก่อนที่สาธารณรัฐปาเลา และสหรัฐอเมริกา จะมีการออกกฎหมายควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง อย่างครบวงจรทั้งผลิต นำเข้า จำหน่ายนั้น ประเทศเหล่านี้เคยออกกฎหมาย ควบคุมเฉพาะพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติดังเช่นที่ประเทศไทยประกาศใช้ อยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งประเทศไทยได้แนวความคิดมาจากประกาศอุทยานแห่งชาติ ของสาธารณรัฐปาเลาและสหรัฐอเมริกาที่เคยใช้มาก่อน แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เท่าที่ควร ซึ่งการห้ามใช้เฉพาะในอุทยานแห่งชาตินี้ไม่เพียงพอต่อการป้องกันการ พอกขาวของปะการังจากสารป้องกันแสงแดด และปรากฏว่าไม่สามารถ ใช้บังคับในการควบคุมครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดด ที่เป็นพิษต่อแนวปะการังได้จริง สาธารณรัฐปาเลา และสหรัฐอเมริกา จึงได้ผลักดันร่างกฎหมายที่กำหนดให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษ ต่อแนวปะการังนี้เป็นสารต้องห้ามโดยครอบคลุมทั่วประเทศ ห้ามการนำเข้า การผลิต และจำหน่าย หรือการใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง และได้รับการอนุมัติกฎหมาย และบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันจะสังเกตได้ว่า ประเทศไทยออกกฎหมายมาใช้บังคับเพียงการประกาศห้ามใช้ในพื้นที่ เขตอุทยาน แต่ไม่ได้ออกเป็นกฎหมายห้ามแบบครบวงจรครอบคลุมทั่วประเทศ ในรูปแบบห้ามใช้ ผลิต นำเข้า และจำหน่ายเหมือนดังเช่นกฎหมาย ของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐปาเลา และประเทศอาร์บา ในประเทศไทย มีการควบคุมการนำเข้า และใช้ครีมกันแดดที่มีสารอันตรายต่อปะการังเฉพาะ แต่ในเขตอุทยานแห่งชาติของประเทศไทย ไม่มีกฎหมายห้ามใช้บริเวณ นอกเขตอุทยานแห่งชาติหรือพื้นที่อื่นภายในประเทศ กล่าวคือ สามารถ ใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นอันตรายต่อปะการังนี้ได้ทุกที่ในประเทศไทย ยกเว้นแต่แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในเขตอุทยานแห่งชาติที่มีกฎหมาย ห้ามเอาไว้ เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้มีกฎหมายที่ระบุให้สารเหล่านี้ เป็นสารต้องห้ามใช้ภายในประเทศ ซึ่งแตกต่างกับสาธารณรัฐปาเลา ที่มีมาตรการที่เข้มงวดในการห้ามใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีสารดังกล่าวนี้ครอบคลุม ทั่วประเทศตั้งแต่เขตสนามบินโดยต้องผ่านการตรวจจากศุลกากรก่อนที่จะ เข้ามาในราชอาณาจักรจึงง่ายต่อการควบคุม และตรวจสอบว่าจะไม่มี สารป้องกันแสงแดดที่เป็นอันตรายต่อปะการังหลุดรอดเข้าไปในทะเลได้อีก

(2) มาตรการควบคุมการผลิต นำเข้าและจำหน่ายครีมกันแดด

ทุกประเทศที่มีกฎหมายควบคุมสาร ป้องกันแสงแดด จะมีการกำหนดควบคุมห้ามการใช้ ขาย และจัดจำหน่าย แต่ในส่วนของการควบคุมการผลิตครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษ ต่อแนวปะการังนั้นแต่ละประเทศจะมีข้อกำหนดแตกต่างกัน ดังนี้

ในสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายห้ามการใช้ นำเข้า ขาย จัดจำหน่าย สารป้องกันแสงแดดต้องห้าม โดยระบุครีมกันแดดใด ๆ ที่มีสารป้องกันแสงแดดต้องห้ามนั้นถือว่าผิดกฎหมาย แต่มีการอนุโลมให้สามารถขายผลิตภัณฑ์ที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังได้ในกรณีที่ขาย โดยมีใบสั่งยาที่ออกโดยผู้ให้บริการด้านสุขภาพที่ได้รับอนุญาตจึงจะได้รับการยกเว้นให้ไม่ต้องรับโทษ กล่าวคือ หากผู้ที่ซื้อไปใช้มีใบสั่งยาก็สามารถใช้ได้โดยไม่ถือว่าผิดกฎหมาย และไม่ต้องจ่ายค่าปรับแต่อย่างใด แต่ต้องเป็นกรณีที่ใช้บริเวณพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่นำไปใช้ในทะเลโดยตรง หากมีการตั้งใจนำไปใช้ในเขตพื้นที่อุทยานก็อาจต้องโดนยึด หรือเสียค่าปรับได้

จากการศึกษาสังเกตได้ว่าในสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีการห้ามการผลิตสารป้องกันแสงแดดต้องห้ามดังกล่าว โดยเฉพาะในหมู่เกาะฮาวาย ไม่ได้กำหนดห้ามการขายในรูปแบบออนไลน์ ดังนั้น การผลิตครีมกันแดดที่มีสารต้องห้ามภายในประเทศ โดยผลิตเพื่อส่งออกไปนอกประเทศนั้น ในสหรัฐอเมริกายังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้มีความผิด

สาธารณรัฐปาเลาได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมาย ในการควบคุมการนำเข้า ผลิต และจำหน่ายโดยได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแห่งชาติปาเลา เรื่อง ข้อบังคับห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษ ต่อแนวปะการัง ประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับครีมกันแดดเหล่านี้ มีผลบังคับใช้ และดำเนินการตามพระราชบัญญัติ ซึ่งสั่งห้ามนำเข้า จำหน่าย และผลิตครีมกันแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังในสาธารณรัฐปาเลาโดยระบุว่าการที่บุคคลใดนำเข้า ผลิต ขาย เสนอ ขาย หรือจำหน่ายถือเป็นเรื่องผิดกฎหมาย ห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังในราชอาณาจักร ซึ่งกำหนดสารต้องห้ามไว้ทั้งหมด 10 ชนิดครอบคลุมทั้งการนำเข้า ผลิต และจำหน่าย

ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการควบคุมการผลิต และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง ไม่มีการระบุไว้ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข หรือพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการควบคุมการผลิต นำเข้า และขายเครื่องสำอาง รวมทั้งการออกประกาศกำหนดวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมเครื่องสำอาง ดังเช่นสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐปาเลา และประเทศอารูบา ส่งผลให้ประเทศไทยยังสามารถทำการผลิตนำเข้า หรือขายเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังได้อย่างเสรี และเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังนั้นไม่ถือเป็นเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้แต่อย่างใด

(3) มาตรการควบคุมการนำเข้าครีมกันแดดเข้ามาในราชอาณาจักร

ทุกประเทศที่มีกฎหมายควบคุมสารป้องกันแสงแดดจะมีการกำหนดควบคุมห้ามการใช้ ขาย และจัดจำหน่าย แต่ในส่วนของการควบคุมการนำเข้าในราชอาณาจักรทั้งนำเข้าเพื่อขาย และนำเข้าใช้ส่วนบุคคลนั้น แต่ละประเทศจะมีข้อกำหนดแตกต่างกัน ดังนี้

สหรัฐอเมริกาออกกฎหมายกำหนดห้ามนำเข้าสารป้องกันแสงแดดต้องห้ามดังกล่าวเพื่อขายหรือจัดจำหน่ายภายในประเทศ โดยจะสังเกตได้ว่าหมู่เกาะฮาวายไม่ได้กำหนดห้ามนักท่องเที่ยวนำเข้ามาเพื่อใช้ส่วนบุคคลแต่อย่างใด ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงสามารถพกพาครีมกันแดดที่มีสารต้องห้ามติดตัวเข้ามาในราชอาณาจักรได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แตกต่างกับสาธารณรัฐปาเลาที่ถือว่าการกระทำเช่นนี้ให้ถือว่าผิดกฎหมาย หากนักท่องเที่ยวนำเข้ามาจะต้องถูกยึดเอาไว้ ดังนี้

สาธารณรัฐปาเลามีระเบียบข้อบังคับห้ามนำเข้าสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังมาในราชอาณาจักรไว้อย่างชัดเจน โดยได้กำหนดวิธีการขั้นตอนระบุอยู่ในประมวลกฎหมายแห่งชาติปาเลา โดยอยู่ในหมวดที่ 24 บทที่ 12 ข้อ 7 ซึ่งรู้จักกันในนามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบในการศึกษาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 เรื่องข้อบังคับห้ามใช้

สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง โดยมีกฎหมายห้ามผู้โดยสารที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไม่ว่าจะเข้ามาจากทางเรือ หรือท่าอากาศยาน ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง หากมีการนำเข้ามาในประเทศ ด้วยเหตุผลใดก็ตามถือว่าผิดกฎหมาย โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้ ผู้โดยสารที่เดินทางมาถึงจะทราบถึงการห้ามใช้ครีมกันแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง จากป้ายประกาศบริเวณผู้โดยสารขาเข้าระหว่างประเทศ และต้องกรอกแบบฟอร์มศุลกากรเพื่อสำแดงสิ่งของ คือ ผลิตภัณฑ์กันแดดที่มีอยู่ในครอบครองตามระเบียบศุลกากร หากมีการตรวจพบว่ามีสารป้องกันแดดที่ต้องห้ามนำเข้ามาในประเทศจะต้องถูกยึดไว้ก่อน และอาจส่งมอบคืนให้เมื่อมีการติดต่อขอรับคืนก่อนเดินทางออกนอกราชอาณาจักร โดยศุลกากรจะต้องเตรียมถังเก็บของที่ระบุไว้สำหรับผลิตภัณฑ์กันแดดไว้อย่างชัดเจนอย่างน้อยหนึ่งถัง โดยวางไว้ใกล้กับบริเวณคืนสัมภาระของสนามบินเพื่อให้ผู้โดยสารที่มาถึงสามารถส่งมอบผลิตภัณฑ์กันแดดได้อย่างสะดวกหากผลิตภัณฑ์กันแดดไม่อยู่ในบรรจุภัณฑ์ของผู้ผลิตดั้งเดิมที่มีส่วนผสมทั้งหมดที่ระบุไว้ในรายการหรือฉลากต้นฉบับขาดหรือไม่สามารถอ่านได้ หรือฉลากบรรจุภัณฑ์ถูกพิมพ์เป็นภาษาต่างประเทศ ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถระบุได้ว่ามีส่วนผสมที่มีสารต้องห้ามหรือไม่ เจ้าหน้าที่ต้องใช้ดุลยพินิจอย่างมีเหตุผลในการใช้อำนาจในการยึดครีมกันแดดไว้

ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดให้ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของ สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง เป็นสินค้าต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร ปัจจุบันจึงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นอันตรายต่อปะการังนำเข้ามาได้อย่างเสรี ทั้งวัตถุประสงค์ในการนำเข้ามาเพื่อขาย หรือนำเข้ามาเพื่อใช้ส่วนตัวนั้นสามารถทำได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เนื่องจากในประเทศไทย สารป้องกันแสงแดดเหล่านี้ไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นสารต้องห้ามนำเข้าในประเทศ แต่อย่างไรก็ดี อีกทั้งหากมีกฎหมายระบุห้ามไว้ในพระราชบัญญัติ

เครื่องสำอางก็อาจยังไม่เพียงพอต่อการบังคับใช้เนื่องจากในพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2558 นี้ “นำเข้า” หมายถึง การนำเข้ามาเพื่อขายเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงการนำเข้ามาเพื่อใช้ส่วนบุคคล หรือการอื่น ดังนั้นจึงเป็นการยากต่อการตรวจสอบ และควบคุมในกรณีที่บุคคลนำผลิตภัณฑ์ที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังเข้ามาในราชอาณาจักร

ด้านการนำเข้าเครื่องสำอางเพื่อขายนั้นประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอางพ.ศ. 2558 คือ ต้องผ่านการตรวจสอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ด่านตรวจสอบเครื่องสำอางก่อนจึงสามารถนำเข้าเพื่อขายได้ แต่เนื่องจากยังไม่มีมีการประกาศจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังเป็นเครื่องสำอางที่ห้ามนำเข้า พนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ด่านตรวจสอบเครื่องสำอางจึงยังไม่สามารถควบคุมตรวจสอบการนำเข้าครีมกันแดดที่มีสารดังกล่าวได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการที่นำเข้าเพื่อขายครีมกันแดด ซึ่งมีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังจึงไม่มีความผิดตามกฎหมาย

(4) มาตรการกำหนดความผิดและการลงโทษ

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความผิดและการลงโทษในกรณีที่มีการละเมิดต่อกฎหมาย หรือการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ ผลิตภัณฑ์ นำเข้า หรือจำหน่ายครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังถือว่าเป็นการกระทำความผิดต่อกฎหมายจะต้องรับโทษตามที่กำหนด จะสังเกตได้ว่าไม่มีบทลงโทษทางอาญามีแต่เพียงบทลงโทษทางแพ่งเท่านั้น โดยการจ่ายค่าปรับเป็นเงินตามบทลงโทษที่กำหนดไว้ในประเทศนั้น ๆ ดังนี้

ประเทศปาเลาได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายควบคุมการนำเข้า จำหน่าย และใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดที่มีสารป้องกันแสงแดดชนิดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง โดยแยกบทลงโทษไว้อย่างชัดเจนเป็นกรณี ดังนี้ หากเป็นกรณีการขาย หรือแจกจ่ายจะมีโทษปรับไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์ แต่ถ้าหากมีการผลิต หรือนำเข้ามาเพื่อขายต่อจะมีโทษปรับไม่เกิน 10,000

ดอลลาร์สหรัฐ และกรณีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร หากฝ่าฝืน หรือตรวจค้นพบจะมีมาตรการลงโทษแรก คือ ยึดผลิตภัณฑ์นั้นไว้ที่สนามบินจนกว่าจะมาถึงติดต่อรับคืน สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนใช้สารต้องห้ามในราชอาณาจักรจะต้องถูกปรับ 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ ในขณะที่รัฐฮาวายมีการกำหนดบทลงโทษทางแพ่งไว้ในกรณีผลิต นำเข้า และจำหน่ายจะถูกปรับไม่เกิน 25,000 ดอลลาร์สหรัฐ สำหรับความผิดแต่ละครั้งแต่ละวันของการละเมิดแต่ละครั้งจะถือเป็นความผิดแยกต่างหากจากกัน และหากมีการปฏิเสธ ชัดขวางการเข้าตรวจสอบต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ

มาตรการกำหนดความผิดและการลงโทษในสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มจากหมู่เกาะฮาวายหากฝ่าฝืนกฎหมายต้องถูกลงโทษทางแพ่งปรับไม่เกิน 25,000 ดอลลาร์ หมู่เกาะเวอร์จิน ของสหรัฐอเมริกา มีบทลงโทษปรับ 1,000 ดอลลาร์สำหรับครั้งแรก และ 2,000 ดอลลาร์สำหรับความผิดครั้งต่อไป เกาะเมารีกำหนดความผิดและการลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายเมารี โดยระบุค่าปรับทางแพ่งเป็นเงินไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์ต่อการกระทำความผิดในแต่ละครั้ง และประเทศอาร์บาคำหนดโทษค่าปรับทางปกครองสูงสุดไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ต่อการละเมิดในแต่ละครั้ง และจำนวนค่าปรับจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าสำหรับการละเมิดในระหว่างที่กระทำความผิดยังไม่เกิน 5 ปี

ส่วนประเทศไทยมีแต่เพียงบทกำหนดโทษในกรณีนำสารที่เป็นอันตรายต่อปะการัง 4 ชนิดที่ต้องห้ามเข้าไปในเขตพื้นที่บริเวณอุทยานเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ โดยหากฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท จะสังเกตได้ว่าไม่ได้กำหนดวิธีการขั้นตอนในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ และการบังคับใช้กฎหมายโดยการยึดผลิตภัณฑ์หรือปรับเงินแต่อย่างใด

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐ

ปาเลาและประเทศอารูบานั้นพบว่ามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังที่ใช้บังคับอยู่เดิมนั้นจะกำหนดอยู่ในรูปแบบการขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวในการกำหนดห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นอันตรายต่อแนวปะการัง และการขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการในการที่ห้ามผลิต จำหน่าย และนำเข้าครีมกันแดดที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเท่านั้น ยังไม่มีการออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมาตรการเหล่านั้นไม่เพียงพอต่อการป้องกันการฟอกขาวของปะการังจากสารป้องกันแสงแดด และเมื่อพิจารณาต่อมาถึงกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางนั้นก็พบว่าการผลิตนำเข้า หรือจำหน่ายเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังนั้นเป็นความผิด หรือต้องห้ามแต่อย่างใด แต่ในภายหลังมีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังที่พบในสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐปาเลา และประเทศอารูบานั้นเป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นเพิ่มเติมจากกฎหมายที่บังคับใช้อยู่เดิม โดยปรากฏอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป โดยมีการควบคุมการผลิต นำเข้า จำหน่ายเพิ่มเติม

ปัจจุบันตอนนี้บางประเทศและหลาย ๆ เมืองเริ่มออกกฎหมายห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังแล้ว เช่น หมู่เกาะฮาวาย ซึ่งเป็นรัฐแรกของสหรัฐที่อนุมัติกฎหมายตามมาด้วยเกาะเมาวี และหมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐปาเลาเป็นประเทศแรกของโลกที่พิจารณาอนุมัติกฎหมายควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการัง ประเทศอารูบา ไซมุกแห่งทะเลแคริบเบียนตอนใต้อยู่ในเขตปกครองของประเทศเนเธอร์แลนด์อนุมัติกฎหมายต่อจากสาธารณรัฐปาเลา และประเทศไทยประกาศห้ามใช้ครีมกันแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังในอุทยานฯ เป็นอันดับแรก ๆ ในโลก เพื่อช่วยเหลือในการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังจากสภาวะปะการังฟอกขาวที่ทั่วโลกกำลังเผชิญ เพราะพื้นที่เหล่านี้หลายแห่งอาศัยแนวปะการังในการป้องกันชายฝั่ง

เป็นแหล่งอาหาร และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว โดยจะเห็นวิวัฒนาการของกฎหมายได้ตั้งแต่ปี 2018 และ 2019 เริ่มตั้งแต่สาธารณรัฐปาเลา ประเทศอารูบา หมู่เกาะฮาวาย และหมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐอเมริกา ที่มีการพิจารณาอนุมัติกฎหมาย บังคับใช้กฎหมายในปี 2020 และ 2021 ตามลำดับ ในขณะที่เกาะเมาวี สหรัฐอเมริกาเริ่มอนุมัติกฎหมาย และเริ่มบังคับใช้กฎหมายในปี 2022 ตามลำดับ ส่วนประเทศไทยอนุมัติ และบังคับใช้กฎหมายทันทีหลังจากออกประกาศกรมอุทยานในปี 2021 National Academies of Sciences, Engineering & Medicine (2022, pp.176-178)

จากการศึกษาการเปรียบเทียบข้อบังคับจากทั่วโลกที่นำมาใช้ หรือประกาศใช้จนถึงปัจจุบันสามารถสรุปได้ดังนี้ โดยเริ่มจากกฎระเบียบ ในบางพื้นที่ของสหรัฐอเมริกา รัฐฮาวายเป็นรัฐแรกของสหรัฐอเมริกา ที่ได้รับการอนุมัติกฎหมายห้ามใช้กันแดดที่ผสมสารเคมีเนื่องจากงานวิจัย ในระยะหลังส่วนใหญ่พบว่าสารเคมีจำพวก Oxybenzone และ Octinoxate ที่มักนิยมผสมในครีมกันแดดนั้นเป็นพิษต่อปะการังและสัตว์น้ำชนิดอื่น จึงอนุมัติกฎหมายห้ามจำหน่ายครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมี ที่เป็นพิษต่อปะการังและสิ่งแวดล้อม 2 ชนิดได้แก่ Oxybenzone และ Octinoxate หมู่เกาะเวอร์จินของสหรัฐอเมริกาห้ามใช้สารป้องกันแสงแดด 3 ชนิดได้แก่ Oxybenzone, Octinoxate และ Octocrylene หรือเรียกว่า “Toxic 3 Os” โดยสังเกตได้ว่าสารที่เพิ่มขึ้นมาจากประเทศอื่นคือสาร Octocrylene ซึ่งในปัจจุบันยังมีงานวิจัยรองรับยังไม่มากนัก แต่เกาะเมาวีมีกฎหมาย ที่ห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดแบบเคมีทุกสาร อนุญาตให้ใช้เฉพาะครีมกันแดด แบบกายภาพ หรือครีมกันแดดแร่ธาตุทำจาก Zinc Oxide หรือ Titanium Dioxide ซึ่งเป็นส่วนผสมจากแร่ธรรมชาติเท่านั้น ในสาธารณรัฐปาเลาห้ามใช้ทั้งหมด 10 สาร ซึ่งรวมถึง Oxybenzone, Octinoxate และ Octocrylene อยู่ในรายการต้องห้ามนั้นด้วย ส่วนประเทศอารูบาห้ามใช้ครีมกันแดด ที่มี Oxybenzone ชนิดเดียวเท่านั้น ส่วนประเทศไทยห้ามใช้สารป้องกันแสงแดด

3 ชนิด ได้แก่ Oxybenzone, Octinoxate, 4-Methylbenzylidene camphor ซึ่งสารตัวสุดท้ายนี้ถือเป็นสารต้องห้ามในสหรัฐอเมริกาอยู่แล้ว National Park Service U.S. Department of interior (2022, Online)

ทุกประเทศที่มีกฎหมายควบคุมสารป้องกันแสงแดดจะมีการกำหนดควบคุมห้ามการใช้ ขยาย และจัดจำหน่าย แต่ในส่วนของการควบคุมการผลิต และการนำเข้ามาในราชอาณาจักร ทั้งนำเข้าเพื่อขาย และนำเข้าใช้ส่วนบุคคลนั้นแต่ละประเทศจะมีข้อกำหนดแตกต่างกัน ดังนี้

ในสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายห้ามการใช้ นำเข้า ขยาย จัดจำหน่าย สารป้องกันแสงแดดต้องห้าม จะสังเกตได้ว่าในสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีการห้ามการผลิตสารป้องกันแสงแดดต้องห้ามดังกล่าว ในส่วนการขาย ฮาวายไม่ได้กำหนดห้ามการขายแบบออนไลน์ และไม่ได้กำหนดห้ามนักท่องเที่ยวนำเข้ามาเพื่อใช้ส่วนบุคคลแต่อย่างใด นักท่องเที่ยวจึงสามารถพกพาครีมกันแดดที่มีสารต้องห้ามติดตัวเข้ามาในราชอาณาจักรได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แตกต่างกับสาธารณรัฐปาเลาที่ถือว่าการกระทำเช่นว่านี้ให้ถือว่าผิดกฎหมายในสาธารณรัฐปาเลา หากนักท่องเที่ยวนำเข้ามาจะต้องถูกยึดเอาไว้ตามขั้นตอนในการตรวจสอบของศุลกากรขาเข้าระหว่างประเทศและหากพบว่ามีการใช้ครีมกันแดดต้องห้ามโดยจะถือว่าผิดกฎหมาย อีกทั้งปาเลายังกำหนดห้ามการผลิต โดยออกกฎหมายควบคุมเรื่องนี้ครอบคลุมทั้งประเทศ กำหนดห้ามแบบครบวงจรตั้งแต่การใช้ นำเข้าผลิต และจำหน่ายเช่นเดียวกันกับประเทศอารูบาที่มีกฎหมายห้ามแบบครบวงจรครอบคลุมทั้งประเทศเช่นเดียวกัน ส่วนประเทศไทยห้ามเฉพาะการนำเข้า และการใช้ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของอุทยานแห่งชาติ เท่านั้นไม่ได้มีการห้ามทั่วทั้งประเทศ

กฎระเบียบข้อบังคับ หรือนโยบายจากทั่วโลกที่นำมาใช้ หรือประกาศใช้จนถึงปัจจุบันเหล่านี้ถือเป็นกฎหมายที่มีผลในวงกว้างทั้งในประเทศและนานาชาติ เป็นตัวอย่างการผลักดันกฎหมายของ

ภาคประชาชนและผู้หน้าที่มุ่งมั่นในการเกิดกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และยังสร้างการรับรู้ถึงผลกระทบของครีมกันแดดไปทั่วโลก สะท้อนผ่าน กรณีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังประเทศเหล่านี้ ทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ว่ามี การห้ามใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารเคมีที่เป็นพิษต่อปะการัง และสิ่งแวดล้อมในทะเลทำให้มีความเข้าใจและความตระหนักในปัญหานี้ มากขึ้น

เมื่อได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้ กับประเทศไทย ได้แก่ มาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐ ปาเลา และประเทศอารูบา ประเทศไทยควรที่จะออกกฎหมายควบคุม สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังนี้ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

ผลการวิจัย

(1) ปัญหาการควบคุมการใช้ครีมกันแดดในอุทยานแห่งชาติ

เมื่อประเทศไทยรับรู้ถึงผลกระทบของครีมกันแดดที่มีส่วนผสม ของสารดังกล่าวในวันที่ 24 มิถุนายน 2564 ราชกิจจานุเบกษาจึงมีการเผยแพร่ ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช เรื่องห้ามนำและ ใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อปะการัง เข้าไปในอุทยานแห่งชาติ โดยมีส่วนประกอบของสารเคมี 4 ชนิด คือ สารป้องกันแสงแดด 3 ชนิด ได้แก่ Oxybenzone, Octinoxate, 4-Methylbenzylidene camphor และสารกันเสียอีก 1 ชนิด คือ Butylparaben ที่เป็นพิษต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ โดยเริ่มผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม 2564 เป็นต้นไป จากข้อมูลทางวิชาการ Downs, et al. (2016, pp. 265-288) พบว่าสารเคมีหลายชนิดที่พบในครีมกันแดด มีส่วนทำให้ ปะการังเสื่อมโทรมลง เนื่องจากสารเคมีเหล่านั้นทำลายตัวอ่อนปะการังขัดขวาง ระบบสืบพันธุ์และทำให้ปะการังฟอกขาวเพื่อเป็นการสงวนอนุรักษ์คุ้มครอง ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายต่อปะการัง

และระบบนิเวศ หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท สำนักอุทยานแห่งชาติ (2564, ออนไลน์) ซึ่งจากการตรวจสอบย้อนหลังเกี่ยวกับข้อกำหนดห้ามใช้ครีมกันแดดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยถือเป็นประเทศในลำดับต้น ๆ ของโลกที่ออกกฎหมายนี้ต่อจากสหรัฐอเมริกา อารูบา และสาธารณรัฐปาเลา แต่ผู้เขียนพบว่าประกาศของกรมอุทยานดังกล่าวไม่ครอบคลุมเพียงพอที่จะควบคุมการใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังได้ทั้งหมด เพราะควบคุมเพียงแต่ในบริเวณเขตพื้นที่อุทยานเท่านั้น ไม่รวมถึงพื้นที่นอกเขตอุทยาน และควบคุมเพียงแต่การใช้เท่านั้น ไม่รวมถึงการนำเข้า การผลิตและการจำหน่าย อีกทั้งยังขาดความชัดเจนในการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากไม่มีการกำหนดบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการนำเข้าและใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลไว้โดยตรง

การมีกฎหมายห้ามใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมีบางชนิดในพื้นที่อุทยานถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี แต่ต้องควบคู่กับการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพด้วย การตรวจสอบว่าผู้ใดใช้ครีมกันแดดที่มีสารเคมีต้องห้ามในพื้นที่อุทยานเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ยากนัก วิภาวดี หลีกสี (2564, ออนไลน์) เนื่องจากประกาศอุทยานดังกล่าวไม่ได้มีการกำหนดให้หน่วยงานที่ดูแลการปฏิบัติและการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายในกระบวนการตรวจสอบและลงโทษกรณีที่มีการฝ่าฝืนลักลอบนำเข้ามาในอุทยานแห่งชาติไว้โดยตรง ตัวอย่างเช่น การลักลอบนำเข้าและใช้ครีมกันแดดที่มีสารที่เป็นพิษต่อแนวปะการังในพื้นที่อุทยานที่ได้กลายเป็นประเด็นทางสังคมว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะติดตามการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือสามารถคัดกรองนักท่องเที่ยวทุกคนได้หรือไม่ โดยใช้วิธีการใด ตรวจสอบนักท่องเที่ยวทุกคนหรือสุ่มตรวจและเจ้าหน้าที่ทราบชนิดของสารเคมีต้องห้ามแต่ละชนิดที่เป็นส่วนผสมในครีมกันแดดหรือไม่ว่าชนิดใดเป็นพิษต่อปะการังหากบนฉลากที่ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่ได้ระบุว่าเป็นครีมกันแดดชนิดที่เป็นมิตรต่อปะการังและสิ่งแวดล้อม ณิชชา สุขะวิชกุล และภานุพงศ์ เฉลิมสิน (2565, น. 46) เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลมีพื้นที่เป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ

กับพื้นที่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งหากเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งก็จะได้รับผลกระทบไปด้วยเนื่องจากระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกัน ในพื้นที่อุทยานแห่งชาตินั้นมีหน่วยงานรับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียวคือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และสำหรับการดำเนินการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแนวปะการังที่อยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติจะอยู่ในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง แต่เนื่องจากยังไม่มีมีการพิจารณาแนวทางเชิงกฎหมายในลักษณะเดียวกันสำหรับการประกาศพื้นที่และมาตรการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งบังคับห้ามใช้ครีมกันแดดที่ผสมสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อปะการังและระบบนิเวศทางทะเล 4 ชนิดและประสานความร่วมมือในพื้นที่ 24 จังหวัด ชายฝั่งทะเลให้มาตรการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการของประเทศที่ได้ประกาศห้ามใช้และนำเข้าผลิตครีมกันแดดที่ผสมสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อปะการังและระบบนิเวศทางทะเลมาแล้วในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้ง 26 แห่งทั่วประเทศ ณ ปัจจุบันจึงมีการนำและใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารป้องกันแสงแดดต้องห้ามเข้าไปในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลอื่นนอกเขตอุทยานแห่งชาติกันอย่างเสรี

(2) ปัญหาการควบคุมการผลิตและจำหน่ายครีมกันแดด

ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดนั้นก็คือกลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 โดยมาตรการในการควบคุมส่วนผสมในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางภายใต้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 มาตรา 6 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยคำแนะนำของคณะกรรมการเครื่องสำอางมีอำนาจในการออกประกาศกำหนดรายชื่อวัตถุที่ต้องห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางได้ แต่ในปัจจุบันไม่ได้มีการกำหนดให้สารป้องกันแสงแดดชนิดที่เป็นพิษต่อปะการัง เป็นวัตถุต้องห้ามที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางแต่อย่างใด

โดยในปัจจุบันได้มีการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดสารป้องกันแสงแดดที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิต

เครื่องสำอาง โดยกำหนดบัญชีรายชื่อของสารป้องกันแสงแดดที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง พ.ศ. 2562 จำนวน 28 รายการ ซึ่งระบุถึงสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังไว้ในบัญชีรายชื่อดังกล่าวด้วย ได้แก่ Oxybenzone, Benzophenone-3, Octinoxate, 4-Methylbenzylid Camphor (4MBC) เนื่องจากครีมกันแดดเป็นเครื่องสำอางควบคุมเพราะต้องมีการควบคุมส่วนผสมซึ่งเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารควบคุมจัดเป็นเครื่องสำอางควบคุมปรากฏตามบัญชีแนบท้ายประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสารป้องกันแสงแดดที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง พ.ศ. 2562

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสารป้องกันแสงแดดที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง พ.ศ. 2562 ซึ่งถือเป็นฉบับล่าสุดได้มีการแก้ไขอัตราความเข้มข้นสูงสุดของ Oxybenzone รายการลำดับที่ 3 ในเครื่องสำอางพร้อมใช้ลดลงเหลือ 6% ต่างจากประกาศฉบับก่อนนี้ในปี 2560 ที่อัตราความเข้มข้นอยู่ที่ 10% และในส่วนของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังอีก 2 รายการคือ ลำดับที่ 10 Octinoxate และลำดับที่ 16 4-Methylbenzylidene camphor (4MBC) ซึ่งเป็นสารที่กรมอุทยานได้ออกประกาศห้ามนำและใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมีดังกล่าวเข้าไปในอุทยานแห่งชาตินั้น ไม่ได้มีการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขเพิ่มเติมแต่อย่างใด จึงอาจกล่าวได้ว่าสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังทั้ง 3 ชนิด ได้แก่ Oxybenzone, Octinoxate, 4-Methylbenzylidene camphor ในปัจจุบันยังไม่มี การควบคุมการผลิต นำเข้า หรือจำหน่าย มีแต่เพียงการปรับแก้ไขควบคุมปริมาณและเงื่อนไขในการใช้เท่านั้น

สารป้องกันแสงแดดถูกใช้เป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์ครีมกันแดด ซึ่งเป็นเครื่องสำอางอยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง

พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ซึ่งในปัจจุบันครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษ ต่อแนวปะการังยังไม่เป็นเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ที่จะถูกห้าม มิให้มีการผลิตและขายในประเทศไทย เนื่องจากยังไม่มีประกาศ ให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังเป็นวัตถุต้องห้ามใช้เป็นส่วนผสม ในครีมกันแดดแต่อย่างใด จึงทำให้ปัจจุบันประเทศไทยจึงสามารถผลิต นำเข้า และขายครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษ ต่อแนวปะการังได้อย่างเสรี

(3) ปัญหาการควบคุมการนำเข้าครีมกันแดดเข้ามาในราชอาณาจักร

ภายใต้พระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้า มาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ มีอำนาจกำหนดรายการสินค้าที่ต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักรได้ โดยอาศัยเหตุความจำเป็น หรือเหตุอันสมควรในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สาธารณประโยชน์ การสาธารณสุข ความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อประโยชน์อื่นใดของรัฐ โดยเมื่อได้ มีการประกาศกำหนดสินค้าใดเป็นสินค้าที่ห้ามมิให้มีการนำเข้ามาในราชอาณาจักรแล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดนำเข้าสินค้านี้ดังกล่าวเข้ามาในราชอาณาจักร หากฝ่าฝืน มีโทษทางอาญา ซึ่งในการกำหนดรายการสินค้าที่ต้องห้ามนำเข้านั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้อาศัยเหตุผลหลายด้านในการพิจารณาและกำหนด รายการสินค้าต้องห้ามมิให้มีการนำเข้า โดยรวมถึงเหตุผลด้านการป้องกัน ปัญหามลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

ดังนั้น สำหรับการป้องกันการเกิดภาวะแนวปะการังฟอกขาว จากสารป้องกันแสงแดด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์อาจใช้อำนาจ ในการออกประกาศกำหนดให้ครีมกันแดดซึ่งมีส่วนผสมของสารป้องกัน แสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังเป็นสินค้าต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักรได้ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันการคุ้มครองปะการังจากสภาวะฟอกขาวเพราะ สารป้องกันแสงแดด แต่ในปัจจุบันยังไม่มีประกาศที่กำหนดในลักษณะ

ดังกล่าว การนำเข้าครีมกันแดดซึ่งมีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังจึงสามารถทำได้อย่างเสรี

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อสมมุติฐานที่ว่ามาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันของประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดไว้โดยเฉพาะสำหรับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนั้นก็ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอสำหรับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง เมื่อได้ทำการศึกษาวิจัยแล้ว พบว่าข้อสมมุติฐานดังกล่าวนี้ถูกต้อง ซึ่งแตกต่างจากในมาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐปาเลาและประเทศอารูบาที่ได้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายสำหรับสารป้องกันแสงแดดโดยกำหนดให้เป็นการต้องห้ามภายในประเทศ ห้ามใช้ ห้ามผลิต นำเข้า และจำหน่ายซึ่งครอบคลุมทั้งหมด ประเทศไทยจำเป็นต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อเป็นการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังในระยะยาว และจะต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายซึ่งมีสภาพบังคับที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังได้อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการกำหนดมาตรการทางกฎหมายนั้นอาจมีผลกระทบเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้นในการกำหนดมาตรการจึงต้องพิจารณาถึงเหตุผลและความจำเป็นของการกำหนดมาตรการนั้น อีกทั้งมาตรการที่กำหนดจะต้องไม่ก่อให้เกิดภาระหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจนเกินสมควรแก่เหตุด้วย

สำหรับการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังมีแนวคิดตามหลักการระวังไว้ก่อน (Precautionary Principle) อันเป็นหลักการที่สำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมเนื่องจาก เมื่อพิจารณา

ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากสารป้องกันแสงแดดแล้วจะเห็นได้สารป้องกันแสงแดดที่สะสมอยู่ในสิ่งแวดล้อมทางน้ำนั้นยากที่จะระบุตัวผู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังได้ และโอกาสที่จะเก็บรวบรวมเพื่อนำมาจัดนั้นเป็นไปได้ยากเลย อีกทั้งสารป้องกันแสงแดดเหล่านั้นจะสะสมอยู่ในสิ่งแวดล้อมเป็นระยะเวลานาน การป้องกันมิให้มีการใช้ครีมกันแดดแล้ว ทำกิจกรรมในทะเลจนกระทั่งสารดังกล่าวออกสู่สิ่งแวดล้อมโดยการห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดนั้นสามารถดำเนินการได้มีประสิทธิภาพมากกว่าการตามเก็บรวบรวม ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายที่มีความเหมาะสมที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของการป้องกันการเกิดมลพิษทางน้ำจากสารป้องกันแสงแดดได้ดีที่สุดนั้น จึงต้องมุ่งไปที่การควบคุมการใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง ซึ่งเป็นสาเหตุของการทำให้เกิดปัญหามลพิษโดยตรง

ทั้งนี้เพื่อไม่ก่อให้เกิดภาระแก่ประชาชนจนเกินสมควร มาตรการทางกฎหมายที่กำหนดควบคุมการใช้ครีมกันแดดนั้น ควรจะมุ่งเน้นไปแต่เฉพาะสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง ที่ใช้ในการผลิตเป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางซึ่งภายหลังการใช้จะตกค้างอยู่ในทะเลและเข้าสู่แนวปะการัง โดยไม่รวมถึงสารป้องกันแสงแดดชนิดอื่น เช่น สารป้องกันแสงแดดแบบกายภาพ (Physical Sunscreens) ชนิดที่ไม่เป็นพิษต่อแนวปะการังและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามหลักความพอสมควรแก่เหตุ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงประโยชน์สาธารณะในการคุ้มครองรักษาทรัพยากรทางน้ำนั้นมีมากกว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อปัจเจกชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิต ผู้จำหน่าย หรือผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเนื่องจาก สามารถใช้วัสดุอื่นซึ่งมีประสิทธิภาพพออย่างเดียวกันมาเป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์แทนที่ครีมกันแดดได้ การควบคุมการใช้สารป้องกันแสงแดดในผลิตภัณฑ์ในกลุ่มเครื่องสำอางประเภทครีมกันแดดจึงมีความเหมาะสมและจำเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาในด้านเศรษฐกิจและผลกระทบที่จะเกิดแก่ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิต หรือผู้จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดนั้น ควรที่จะได้รับทราบและมีระยะเวลาพอสมควร

ในการเตรียมการเพื่อจัดหาสารป้องกันแสงแดดอื่นที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมทดแทนการใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังและปรับปรุงสูตรการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดภาระต้นทุนการผลิตแก่ผู้ประกอบการมากจนเกินไปตามหลักความพอสมควรแก่เหตุ (Proportionality Principle) ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

ข้อเสนอแนะการวิจัย

(1) มาตรการระยะแรก

(1.1) การกำหนดบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการนำเข้าและใช้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล

ควรบูรณาการกฎหมายและองค์กรผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเพื่อการควบคุมการใช้ครีมกันแดดที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังในพื้นที่ทะเล และชายฝั่งทุกประเภทโดยให้มีหน่วยงานหลัก คือ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นผู้รับผิดชอบใช้อำนาจตามกฎหมาย ผลดีคือมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ แก้ปัญหาการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การดำเนินมาตรการมีความคล่องตัวครอบคลุมและสอดคล้องกับประกาศของกรมอุทยานแห่งชาติฯ ซึ่งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอาจพิจารณาแนวทางเชิงกฎหมายในลักษณะเดียวกันสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลนอกพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติโดยการประกาศพื้นที่ห้ามใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังและควรขยายความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นองค์รวมควบคู่กับเร่งขยายพื้นที่บังคับใช้และประสานความร่วมมือในพื้นที่ 24 จังหวัดชายฝั่งทะเลให้มาตรการเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับประกาศกรมอุทยานแห่งชาติฯ

กล่าวคือต้องมีการกำกับควบคุมโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่จึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการใช้สารป้องกันแสงแดด

ที่เป็นพิษต่อแนวปะการังได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นที่สอดคล้องกับประกาศของกรมอุทยานแห่งชาติ เรื่อง ห้ามนำและใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารเคมี 4 ชนิดที่เป็นอันตรายต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติและประกาศใช้พร้อมทั้งเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ประชุมชี้แจงผู้ประกอบการเพื่อให้ผู้ประกอบการที่อยู่ในข่ายควบคุมให้เข้าใจเหตุผลความจำเป็นของข้อบัญญัติ รวมถึงขั้นตอนการควบคุมและการลงโทษก็จะทำให้นโยบายและแนวทางในการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเป็นไปในทิศทางเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับมาตรการของประเทศที่ได้ประกาศห้ามใช้และนำเข้าผลิตภัณฑ์กันแดดที่ผสมสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อปะการังและระบบนิเวศทางทะเลมาแล้วในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้ง 26 แห่งทั่วประเทศ อย่างเช่น เทศบาลสามารถที่จะปรับใช้อำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่ตามพระราชบัญญัติเทศบาลฯ อาทิ การตราเทศบัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้ในการควบคุมกิจการด้านการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ให้อยู่ภายในขอบเขตที่จะไม่เป็นการทำลายแนวปะการัง หรือเมืองพัทยาควรใช้อำนาจที่ตนเองมีตามกฎหมายโดยการตราข้อบัญญัติเมืองพัทยาขึ้นเพื่อควบคุมและดูแลการประกอบกิจกรรมในด้านการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ในเขตเมืองพัทยาให้อยู่ภายใต้ขอบเขตที่จะไม่เป็นการสร้างผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของแนวปะการังและสัตว์ทะเลประเภทต่าง ๆ และตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างเคร่งครัดเพื่อควบคุมดูแลไม่ให้เกิดการใช้ครีมกันแดดที่มีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังลงสู่ทะเลทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของประเทศไทยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนทางทะเลที่มีความสวยงามตามธรรมชาติต่อไป

(1.2) การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนและบรรณรักษ์ให้เลิกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง

การควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม ดังนั้น จึงสมควรกำหนดให้มีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ผ่านทางช่องทางอื่น ๆ

เพิ่มเติม เช่น การเผยแพร่บทความในเว็บไซต์ของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นผู้ควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางโดยตรงหรือการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจแก่ประชาชนที่ได้รับทราบข้อมูลในฐานะผู้บริโภคใช้ในพิจารณาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกันแต่มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากกว่าการใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง

ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติ และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน และบุคคลทั่วไป ได้ทราบและมีความตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับสารป้องกันแสงแดดอื่นที่สามารถใช้ทดแทนในผลิตภัณฑ์ครีมกันแดดโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการรณรงค์เพื่อลดหรือเลิกใช้ครีมกันแดดดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เช่น การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบของเอกสาร เผยแพร่ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การบรรจุในเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรปะการัง เช่น โครงการ Green Fins โครงการอบรมมัคคุเทศก์และผู้ประกอบการท่องเที่ยวดำน้ำ เป็นต้น สำหรับนักท่องเที่ยวนั้น ต้องอาศัยกลไกการให้ความรู้ผ่านผู้ประกอบการเช่น ไทฟ์มาสเตอร์ ครูสอนดำน้ำหรือมัคคุเทศก์นำเที่ยวทางทะเลที่ได้เข้ามารับการฝึกอบรมจากกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2564, ออนไลน์)

(1.3) การมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง หากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวแล้วก็ยากที่จะทำให้

การจัดการควบคุมสารป้องกันแสงแดดมีประสิทธิภาพ แนวทางที่ประชาชนสามารถร่วมมือทำได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น ผู้ควบคุมการท่องเที่ยวดำน้ำ ในบริเวณแนวปะการัง ครูสอนดำน้ำ และผู้นำการดำน้ำ คนขับเรือนำเที่ยว ต้องช่วยกันคอยสอดส่องดูแลไม่ให้นักท่องเที่ยวใช้ครีมกันแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง โดยอาจมีการแจกครีมกันแดดที่ไม่มีสารที่เป็นพิษต่อปะการัง และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยวใช้หาก่อนทำกิจกรรมดำน้ำ ดำปะการัง โดยเฉพาะในเขตจังหวัดที่มีการประกาศเป็นพื้นที่ควบคุมสิ่งแวดล้อม ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต และกระบี่ ประชาชนควรร่วมมือแจ้งข่าวให้ข้อมูลเบาะแสในเรื่องการลักลอบใช้ครีมกันแดดต้องห้ามที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวปะการัง ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐต้องมีการประชาสัมพันธ์หลายรูปแบบ ให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเพื่อให้เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ และกลไกที่สำคัญคือการขอความร่วมมือกับผู้ประกอบการ ผู้ผลิตและตัวแทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ครีมกันแดดโดยเฉพาะที่ใช้กับน้ำทะเล ในการผลิต นำเข้า และจำหน่ายเฉพาะครีมกันแดดที่ปลอดจากสารป้องกันแสงแดดที่ส่งผลกระทบต่อปะการัง

(2) มาตรการระยะยาว

(2.1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยคำแนะนำของคณะกรรมการเครื่องสำอางสมควรอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 มาตรา 5 วรรคหนึ่ง และมาตรา 6 (1) ออกประกาศเรื่อง กำหนดลักษณะของเครื่องสำอางที่ห้ามผลิต นำเข้า หรือขายเพื่อกำหนดลักษณะของครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นเครื่องสำอางที่ห้ามผลิต นำเข้า หรือขาย เครื่องสำอางโดยการออกประกาศดังกล่าวจะทำให้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังนั้นเป็นเครื่องสำอางที่รัฐมนตรีประกาศห้ามตามมาตรา 6 (1) ซึ่งกฎหมายกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อขาย นำเข้าเพื่อขาย รับจ้างผลิต หรือขายเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2558 มาตรา 27(4)

โดยประกาศกำหนดให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นวัตถุต้องห้ามใช้เป็นเครื่องสำอางที่ห้ามผลิต นำเข้า หรือขายควรมีรายละเอียดกำหนดดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้เครื่องสำอางที่มีสารป้องกันแสงแดดที่มีส่วนผสมของ Oxybenzone (Benzophenone-3, BP3), Octinoxate (Ethylhexylmethoxycinnamate), 4-Methylbenzylid Camphor (4MBC) และ Butylparaben เป็นเครื่องสำอางที่มีวัตถุห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง ห้ามผลิต นำเข้า หรือขาย

ข้อ 2 เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมสารป้องกันแสงแดดที่ต้องห้ามใช้ในการผลิตเครื่องสำอางที่มีการวางขายอยู่ก่อนวันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามประกาศนี้ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ประกาศนี้ใช้บังคับ

ข้อ 3 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

(2.2) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขโดยคำแนะนำของคณะกรรมการเครื่องสำอางสมควรอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 มาตรา 5 วรรคหนึ่ง และมาตรา 6 (2) ออกประกาศกำหนดให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นวัตถุต้องห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิต เครื่องสำอาง โดยการออกประกาศดังกล่าวจะทำให้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังนั้นเป็นเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยต่อการใช้ ซึ่งกฎหมายกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อขาย นำเข้าเพื่อขาย รับจ้างผลิต หรือขายเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2558 มาตรา 27(1) ประกอบมาตรา 28 (4)

โดยประกาศกำหนดให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นวัตถุต้องห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางควมมีรายละเอียดกำหนดดังต่อไปนี้

1) นิยามของสารป้องกันแสงแดดต้องห้าม

“สารป้องกันแสงแดดต้องห้าม” หมายความว่า สารป้องกันแสงแดดที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อแนวปะการัง เช่น Oxybenzone (Benzophenone-3, BP3), Octinoxate (Ethylhexylmethoxycinnamate), 4-Methylbenzylid Camphor (4MBC) และ Butylparaben

2) ขอบเขตการควบคุม

กำหนดห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดเป็นส่วนผสมในครีมกันแดด โดยให้ใช้ส่วนผสมจากแร่ธาตุทดแทน ตัวอย่างเช่น Titanium Dioxide และ Zinc Oxide

3) หน่วยงานผู้รับผิดชอบในการควบคุม

ให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งจะสอดคล้องกับมาตรการในการควบคุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุขเช่นกัน

4) กำหนดเวลาการใช้บังคับ

นำแบบอย่างมาตรการของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้กำหนดรูปแบบการยกเลิกการใช้แบบเป็นลำดับมาเป็นแบบอย่างเพื่อเป็นกรอบระยะเวลาให้แก่ผู้ผลิตในการเตรียมการสำหรับการวางแผนการผลิตการพัฒนาสูตรการผลิตการจัดหาวัสดุอื่นเพื่อใช้ทดแทนในการผลิตโดยควรกำหนดลำดับการมีผลบังคับใช้ดังนี้

ระยะที่หนึ่ง เมื่อพ้นระยะเวลา 1 ปีนับจากวันออกประกาศห้ามมิให้ผู้ใดผลิตเพื่อขาย นำเข้าเพื่อขาย หรือรับจ้างผลิต เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่ต้องห้าม ซึ่งเป็นเครื่องสำอางซึ่งไม่ปลอดภัยในการใช้

ระยะที่สอง เมื่อพ้นระยะเวลา 2 ปีนับจากวันออกประกาศ ห้ามมิให้ผู้ใดขายเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดต้องห้าม ซึ่งเป็นเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้

ทั้งนี้ กำหนดระยะเวลาข้างต้นนั้นมีไว้เพื่อให้ผู้ประกอบการได้พัฒนาสูตรการผลิตและหาสารป้องกันแสงแดดชนิดอื่นที่ไม่เป็นพิษ ต่อแนวปะการังและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ทดแทนสารป้องกันแสงแดด ที่ต้องห้ามในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

(2.3) ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสารป้องกัน แสงแดด ที่อาจใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง พ.ศ. 2562 เล่ม 134 ตอนพิเศษ 114 ง ควรได้รับการแก้ไขโดยการยกเลิกรายชื่อสารป้องกัน แสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังดังนี้

ลำดับที่ 3: Oxybenzone (Benzophenone-3, BP3)

ลำดับที่ 10: Octinoxate (Ethylhexylmethoxycinnamate)

ลำดับที่ 16: 4-Methylbenzylid Camphor (4MBC)

(2.4) กำหนดเพิ่มข้อความบนฉลากบรรจุภัณฑ์โดยระบุไว้ในประกาศคณะกรรมการเครื่องสำอาง เรื่องฉลากของเครื่องสำอาง พ.ศ. 2562 เครื่องสำอางป้องกันแสงแดดที่มีส่วนผสมของ Titanium Dioxide และ Zinc Oxide ต้องจัดทำสัญลักษณ์ “Reef Safe” ปลอดภัยต่อปะการัง หรือ “Ocean Friendly” เป็นมิตรกับมหาสมุทรและทะเล หรือตราสัญลักษณ์ “Protect Land & Sea” ไว้บนฉลากบรรจุภัณฑ์ครีมนั้นแดด เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กรณีที่ผู้ผลิตฝ่าฝืน จัดทำฉลากไม่ครบถ้วนถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดนั้นจะต้องรับโทษ จำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 30,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2.5) กำหนดมาตรการในการกำหนดห้ามการนำเข้ามา ในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าประเภทครีมกันแดดซึ่งมีสารป้องกันแสงแดด ที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นส่วนผสมที่ต้องห้ามในการนำเข้ามา ในราชอาณาจักร โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 (2) และมาตรา 25

แห่งพระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับ มาตรา 31 มาตรา 35 มาตรา 48 และมาตรา 50 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์โดยอนุมัติของคณะรัฐมนตรีออกประกาศราชกิจจานุเบกษากำหนดให้ครีมกันแดด ซึ่งมีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นส่วนผสมเป็นสินค้าที่ต้องห้ามในการนำเข้า ในราชอาณาจักร คำจำกัดความของการนำเข้าตามพระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกราชอาณาจักรและการนำเข้าในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 หมายความว่า การนำเข้าหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้า ซึ่งมีความครอบคลุมเพิ่มเติมจากการห้ามนำเข้าเพื่อขายตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ประกาศกำหนดให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นวัตถุต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักรนั้น ควรกำหนดรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การกำหนดให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นสินค้าต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ.....”

ข้อ 2 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้เครื่องสำอางที่มีสารป้องกันแสงแดดที่มีส่วนผสมของ Oxybenzone (Benzophenone-3, BP3), Octinoxate (Ethylhexylmethoxycinnamate), 4-Methylbenzylid Camphor (4MBC) และ Butylparaben เป็นสินค้าที่ต้องห้ามนำเข้ามาในราชอาณาจักร

สรุป

จากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันพบว่าแนวปะการังกำลังได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมากจากการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวเนื่องจากอาจทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างปะการังอย่างไม่รู้ตัว แม้กฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ครีมกันแดดนั้น จะมีผลบังคับใช้ แต่ในความเป็นจริงแล้วมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของการตรากฎหมายเท่าใดนัก จากการพิจารณาถึงแนวนโยบายของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรปะการังและควบคุมการใช้สารป้องกันแสงแดดในบริเวณพื้นที่อุทยานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ห้ามนำและใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนประกอบของสารเคมีที่เป็นพิษต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ 4 ชนิด ในปัจจุบันจะเห็นว่ากฎหมายได้กำหนดให้การกระทำเช่นนั้นเป็นการกระทำความผิดต่อกฎหมายเฉพาะในบริเวณอุทยานแห่งชาติเท่านั้น ไม่รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในพื้นที่นอกอุทยานแห่งชาติ ซึ่งในปัจจุบันครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังยังไม่เป็นเครื่องสำอางที่ต้องห้ามมิให้มีการผลิตและขายในประเทศไทย เนื่องจากยังไม่มีประกาศให้สารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังเป็นวัตถุต้องห้ามใช้เป็นส่วนผสมในครีมกันแดดแต่อย่างใด จึงทำให้ปัจจุบันประเทศไทยจึงสามารถผลิตนำเข้าและขาย ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังได้อย่างเสรี

เมื่อได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้กับประเทศไทย ได้แก่ มาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา มาตรการของสาธารณรัฐปาเลา และมาตรการทางกฎหมายของประเทศอารูบา จึงควรที่จะออกกฎหมายในการกำหนดให้เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังนั้นเป็นวัตถุต้องห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง

หากมีการกำหนดมาตรการในการป้องกันสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังที่ต้นเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการห้ามการผลิตครีมกันแดดที่มีส่วนผสมเป็นสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อปะการังที่กำหนดให้เป็นสารต้องห้ามห้ามการผลิตการนำเข้าเพื่อขาย และการขายครีมกันแดดซึ่งมีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2558 และการห้ามการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งครีมกันแดด ซึ่งมีสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการังเป็นส่วนผสม ตามพระราชบัญญัติการส่งออกป็นอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 แล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแก้ไขกฎหมายอื่น ๆ อีก การกำหนดห้ามใช้สารป้องกันแสงแดดต้องห้ามนั้นเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุนั้นสามารถดำเนินการได้ทันที และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางทะเลมากขึ้น เพราะทะเลเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2564). *กรมทะเลประกาศสนับสนุนห้ามทาครีมกันแดดอันตรายเล่นน้ำในแนวปะการัง*. สืบค้น 10 สิงหาคม 2564. <https://www.dmcr.go.th/detailAll/52303/nws/22>.
- ณัชชา สุขะวิธกุล และภานุพงศ์ เฉลิมสิน. (2565). มิติใหม่แห่งการพัฒนาบทบัญญัติกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางทะเลภายใต้กิจกรรมการดำน้ำลึกในทะเลใต้. *วารสารรวมคำแห่งฉบับนิติศาสตร์*, 11(1), 46-47.
- วิภาวดี หลีกสี. (2564). *ห้ามใช้ครีมกันแดด (บางชนิด) ไขข้อข้องใจกฎหมายอุทยาน*. สืบค้น 5 สิงหาคม 2565. <https://www.naewna.com/politic/columnist/48759>.
- สำนักอุทยานแห่งชาติ. (2564). *ประกาศห้ามใช้ครีมกันแดดที่มีส่วนผสมของสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อปะการังเข้าไปในอุทยานแห่งชาติ*. สืบค้น 29 มิถุนายน 2565. <https://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=25456>.
- Techsource Team. (2564). *เปิดมุมมองวิศวกรเคมีกับกฎหมายห้ามใช้ครีมกันแดดในพื้นที่อุทยานฯ หลังมีสารเคมีทำให้เกิดปะการังฟอกขาว*. สืบค้น 20 สิงหาคม 2565. <https://techsauce.co/pr-news/environmental-impact-from-sunscreen-by-tse>.
- Downs, C. A., et al. (2016). *Toxicopathological Effects of the Sunscreen UV Filter, Oxybenzone (Benzophenone-3), on Coral Planulae and Cultured Primary Cells and Its Environmental Contamination in Hawaii and the U.S. Virgin Islands*. *Archives of Environmental Contamination and Toxicology*, 70, 265-288. DOI: 10.1007/s00244-015-0227-7

- National Academies of Sciences, Engineering & Medicine. (2022). *Review of Fate, Exposure, and Effects of Sunscreens in Aquatic Environments and Implications for Sunscreen Usage and Human Health*. The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/26381>.
- National Ocean Service. (2022). *Skincare Chemicals and Coral Reefs*. Retrieved August 17, 2021. <https://oceanservice.noaa.gov/news/sunscreen-corals.html>.
- National Park Service U.S. Department of interior. (2022). *Reef-Friendly Sun Protection Campaign Graphics*. Retrieved December 9, 2021. <https://www.nps.gov/subjects/oceans/reeffriendlycampaigngraphics.htm>.

รูปแบบและเนื้อหาบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ชุดจองถนน
ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว¹

The Pattern and Content of Ramayana: Jong Tanon,
The Writing by King Ramathibodil Sisin Maha Vajiravudh
Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua

(Received: February 28, 2023 Revised: May 25, 2023 Accepted: June 10, 2023)

นฤมล ล้อมทอง², สุขสันติ แวงวรรณ³, อัศวิทย์ เรืองรอง⁴

Narumol Lomthong, Suksanti Wangwan, Akhawit Ruengrong

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ชุดจองถนน ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหาบทพระราชนิพนธ์

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง กระบวนการแสดงโขนตามแนวทางพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องรามเกียรติ์ ตอนจองถนน สาขาวิชานาฏศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²นักศึกษาหลักสูตรศิลปดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ E-mail: nllomtong@gmail.com

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาสาขาวิชานาฏศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ E-mail: kruoor.w@gmail.com

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: akhawit.ru@bsru.ac.th

ผลการศึกษาพบว่า บทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ชุด จองถนน ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีลักษณะเป็นบทร้องและบทพากย์สำหรับการแสดงโขน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยบทร้องและบทพากย์ที่เป็นกลอนสุภาพ เว้นเสียแต่บทพากย์กาพย์ยานี 11 ที่แสดงให้เห็นถึงฉากความยิ่งใหญ่ของกระบวนทัพพระรามกับบทเจรจาแบบรายยาว ในฉากการจองถนนของ “นล” สำหรับในส่วนของการดำเนินเนื้อเรื่องจะแตกต่างออกไปจากบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 เพราะต่างขึ้นจากเค้าเดิมคัมภีร์รามายณะของฤๅษีวาลมิกิ รวมถึงแฝงไปด้วยพระราโชบายหรือพระราชดำริที่เป็นแนวคิดร่วมสมัยที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ในปัจจุบัน ทั้งในแง่ของความเป็นธรรมชาติภายใต้กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ การแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการสันติวิธีและความเป็นมนุษย์ของพระมหากษัตริย์ สมมติเทพในระบอบประชาธิปไตย ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพ ทางด้านการพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งความรู้ความเข้าใจของพระองค์ที่มีต่อกระแสโลกาภิวัตน์ของการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านการพระราชนิพนธ์ เหมาะสมแก่การนำมาสร้างสรรค์การแสดงโขน ยุคปัจจุบันได้อย่างดีเยี่ยม อันจะเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์สืบสานการแสดงโขนตามบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วเปิดโอกาสในการต่อยอดสร้างสรรค์การแสดงโขนของพระองค์ท่านให้กลับมามีชีวิตด้วยเทคโนโลยีและเทคนิคพิเศษของการแสดงสมัยใหม่

คำสำคัญ: รามเกียรติ์ ชุดจองถนน รูปแบบและเนื้อหาบทพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

Abstract

This research article aims to study the pattern and content of Ramayana: Jong Tanon, the writing by King Ramathibodil Sisin Maha Vajlrvudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua. Through the analysis of Ramayana: Jong Tanon, various issues reflected through royal writings are examined using qualitative research methodology with document research and content analysis of royal writings. The study found that His Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn incorporated the Ramayana story, Jong Thanon, as a song and narrative for Khon performances. Most of them consist of songs and dubs that are polite poems, except for the narrative chapter of Yani 11, which shows the grand scene of Rama's army procession and the lengthy dialogue in the Jong Tanon scene of Nol. As for the story, it differs from the original Ramayana script during the reign of Rama I and II because it retains the original layout from Valmiki Rishi's Ramayana texts. Additionally, it is hidden by royal ploys or royal initiatives that are contemporary concepts applicable today, both in terms of nature under scientific rules and in solving problems through peaceful means. Furthermore, it reflects the humanity of the monarch assuming the role of gods in the democratic system, showcasing His Majesty's genius in royal writings in the blessing of King Rama VI. Moreover, His Majesty's knowledge and understanding of the globalization of politics and government in a truly democratic system are conveyed through royal writings, which are suitable for creating

Khon performances in the present era. This research aims to conserve traces of Khon performances based on the royal writings of King Rama VI and provide them with an opportunity to be revitalized with modern technology and special techniques.

Keywords: Ramayana Jong Tanon, Pattern and Content, The Writing by King, King Mongkut Klao Chao Yu Hua.

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ในบทความนี้ใช้ว่ารัชกาลที่ 6 ร่วมด้วย) ทรงเป็นกษัตริย์ราชจักรีวงศ์พระองค์หนึ่งที่ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านอักษรศาสตร์และวรรณกรรม ดังจะเห็นได้จากพระอัจฉริยภาพในการพระราชนิพนธ์งานต่าง ๆ เป็นจำนวนมากทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงสนพระทัยและเป็นแกนนำสำคัญในการทำนุบำรุงนาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโขน (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 294) จากการที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทโขนขึ้นไว้สำหรับใช้ในการแสดงจำนวนมาก

บทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 6 นั้นกล่าวได้ว่าเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีความน่าสนใจเนื่องจากพระองค์ได้ทรงศึกษาและดำเนินเนื้อเรื่องตามคัมภีร์รามายณะของวาไลมีกี โดยแปลจากฉบับภาษาอังกฤษ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2464, น. ข) ซึ่งมีรูปแบบและเนื้อหาในการดำเนินเรื่องที่ต่างไปจากบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ไปบ้าง ด้วยทรงมี พระราชประสงค์ที่จะนำเสนอการแสดงโขนรามเกียรติ์ในมุมที่แปลกใหม่ต่างจากของเดิม โดยบทโขนที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นนั้นมีลักษณะเป็นคำกลอนบทร้อง บทพากย์ และบทเจรจา ที่เป็นชุดหรือเป็นตอน เพื่อให้เหมาะสมแก่การแสดงและไม่ได้ดำเนินเรื่องราวติดต่อกัน ตามที่ได้ทรงอธิบายไว้ว่า

“บทละครเรื่องรามเกียรติ์ที่รวมอยู่ในเล่มนี้
เป็นบทที่ข้าพเจ้าได้แต่งขึ้นเป็นครั้งคราวสำหรับเล่นโขน,
มิได้ตั้งใจที่จะให้เป็นหนังสือกวีนิพนธ์สำหรับอ่านเพราะ ๆ
หรือดำเนินเรื่องราวติดต่อกันฉะนั้นเลย. จึงมีทั้งคำกลอน
อันเป็นบทร้อง ทั้งบทพากย์และเจรจาย่างโขนระคนกันอยู่
ตามแต่จะเหมาะแก่การเล่นออกโรงจริง ๆ.”

(พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2464, น. คำนำ)

อย่างไรก็ตาม ที่พระองค์ท่านได้ทรงอธิบายว่า “แท้จริง เรื่องรามเกียรติ์ของข้าพเจ้าก็ฉบับพระราชนิพนธ์ก่อน ๆ นี้ ก็ไม่ผิดเพี้ยนกันปานใดนัก, เป็นแต่แปลกในวิธีดำเนินเรื่องบางตอนเท่านั้น.” (พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2464, น. จ) ส่งผลให้รูปแบบและเนื้อหาวิธีการเล่นโขน เช่น ชื่อตัวละคร การดำเนินเรื่อง ฯลฯ อาจแตกต่างไปจากบทของเดิมที่เคยเล่นก่อนหน้านี้ จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า บทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ ชุดจองถนน ในรัชกาลที่ 6 ซึ่งพระราชนิพนธ์ไว้ 2 ส่วน คือ บทละครดึกดำบรรพ์ ชุดจองถนน กับ บทร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน เป็นตอนที่มีเนื้อเรื่องและการดำเนินเรื่องแตกต่างไปจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 ค่อนข้างมาก เช่น ไม่ปรากฏเนื้อเรื่องนางสุพรรณมัจฉาพาบวิราจมาชนศิลาไปทิ้ง และไม่มีเรื่องหนุมานกับนิลพัทวิวาทกัน (พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2464, น. 69) นอกจากนี้ ตัวละครสำคัญของเนื้อเรื่องได้ยึดตามแบบแผนของรามายณะเป็นหลัก เช่น “นล” ซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการจองถนนของพระรามเพื่อข้ามไปกรุงลงกา เหตุเพราะมีความเชี่ยวชาญด้านการช่างเนื่องจากเป็นโอรสของพระวิศ्वกรรม และ “ชมพูปาน” ทรงกำหนดให้เป็นพญาหมีตามอย่างเนื้อเรื่องรามายณะ ซึ่งแตกต่างจากบทพระราชนิพนธ์อื่น ๆ ที่กำหนดให้เป็นพญาสิงห์ ส่งผลให้เกิดเครื่องแต่งกายแบบพระราชประดิษฐ์ขึ้น กล่าวคือ พระองค์ทรงคิดประดิษฐ์เครื่องแต่งตัวขึ้นใหม่โดยมีพระราชประสงค์ให้เหมาะสมกับบทที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ คือ กำหนดให้ “นล” แต่งเสื้อดำใส่หน้าดำ (เครื่อง “นิลภัสร์”) และ “ชมพูปาน” แต่งตัวอย่างหมี หัวเป็นหมีมีมงกุฎ (พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2464, น. คำนำ) อันเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะในการแสดงโขนรูปแบบของรัชกาลที่ 6

ด้วยเหตุข้างต้น พระราชนิพนธ์บทโขนเรื่องรามเกียรติ์ ชุดจองถนน ในรัชกาลที่ 6 จึงเป็นวรรณคดีการแสดงที่มีความน่าสนใจในการศึกษาวิเคราะห์ด้านรูปแบบและเนื้อหา อีกทั้ง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติคุณ “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ปราชญ์กวีแห่งสยามที่ทรงสร้างงานอันทรงคุณค่าให้ประจักษ์แพร่หลายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาบทพระราชนิพนธ์รวมเกียรติ์ชุดจองถนน ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาจากบทพระราชนิพนธ์ “รวมเกียรติ์บถร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน” ในรัชกาลที่ 6 ฉบับพระราชนิพนธ์พระบรมราชานุญาตให้พิมพ์แจกในงานฉลองสุพรรณบัฏของจางวางเอกและนายพลโทเจ้าพระยารามราฆพ วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2465

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะบทประพันธ์และการแสดงโขนตามแนวทางบทพระราชนิพนธ์รวมเกียรติ์บถร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน ในรัชกาลที่ 6

เนื้อหา หมายถึง สารสำคัญที่สะท้อนแนวคิดที่ปรากฏในเนื้อเรื่องของการนำเสนอการแสดงโขนตามแนวทางบทพระราชนิพนธ์รวมเกียรติ์บถร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน ในรัชกาลที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากพระราชนิพนธ์ รวมเกียรติ์บถร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน ในรัชกาลที่ 6 นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบและเนื้อหาการแสดง มีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ได้แก่

- 1.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชนิพนธ์บทเรื่องรวมเกียรติ์ ชุดจองถนน

1.2 ศึกษาพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้านรูปแบบ และเนื้อหาของบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

3. ขึ้นสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบและเนื้อหาของบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน ในรัชกาลที่ 6 สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. รูปแบบการประกอบสร้างตัวบทโขน

พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากหลักฐานไม่ระบุได้แน่ชัดว่าทรงพระราชนิพนธ์เมื่อใด แต่การที่ทรงพระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ พระองค์ท่านจะใช้พระนามแฝงว่า “พระขรรค์เพชร” ซึ่งเป็นพระนามสำหรับพระราชนิพนธ์บทละครก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ พบว่าเคยจัดแสดงเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2451 ในงานวัดเบญจมบพิตร โดยทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ตามแนว เนื้อเรื่องในรามายณะ ของวาลมิกี เนื่องจากเป็นตอนที่ของเดิมในบทพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ไม่มีปรากฏ จึงไม่สามารถใช้บทเดิมได้ ดังที่พระองค์ได้อธิบายว่า “จึงตกลงเปนแต่งบทเสียใหม่ทีเดียว แบ่งเล่นเปน 2 ตอนซึ่งหวังใจว่าผู้ดูจะให้ภัย”

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์รูปแบบพระราชนิพนธ์*รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ชุดจองถนน* ทั้ง 2 ตอน พบว่ามีโครงสร้างลักษณะคำประพันธ์ประกอบด้วย กลอนบทละครที่มีเพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์กำกับบทพากย์ และบทเจรจาที่แต่งขึ้นใหม่ ต่างจากบทพระราชนิพนธ์*รามเกียรติ์* ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ซึ่งเมื่อพิจารณารูปแบบของบทสามารถแสดงถึงลักษณะของกระบวนการแสดงที่มีลักษณะเป็นการเล่นโฉนผสมกับกระบวนการเล่นละครใน คือ กระบวนอย่างโฉน คือ ตาม *คำกาพย์และร่าย* ซึ่งเป็นบทพากย์เจรจา เล่นรวมกับกระบวนอย่างละครใน คือ ตาม *คำกลอน* ซึ่งเป็นบทร้อง ส่วนกระบวนของการร่ายหน้าพาทย์มีเหมือนกัน ซึ่งการรวมรูปแบบบทเช่นนี้มีเริ่มมาตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ในบทละครเรื่อง*อุณรุท* พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สำนวนหนึ่งเป็นบทละครดึกดำบรรพ์ อีกสำนวนทรงพระนิพนธ์ขึ้นใหม่แบบละครนอก ซึ่งสำนวนนี้มีลักษณะเดียวกัน คือ มีทั้งบทร้องและบทพากย์เจรจา ซึ่งการรวมบทร้อง บทพากย์ และบทเจรจาเข้าไว้ด้วยกัน น่าจะเป็นแบบให้รัชกาลที่ 6 ขณะดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารทรงพระราชนิพนธ์ *รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์* ขึ้น (เสาวณิต วิงวอน, 2554, น. 165) ดังนั้น รูปแบบวิธีการแสดงน่าจะเป็นวิธีการเล่นอย่างโฉนโรงในที่ปรากฏในการแสดงโฉนของกรมศิลปากรในปัจจุบัน

2. รูปแบบความสัมพันธ์ของบทพระราชนิพนธ์กับการแสดงโฉน

ดังที่กล่าวในข้างต้นไว้ว่า บทพระราชนิพนธ์ *รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ชุดจองถนน* ในรัชกาลที่ 6 แม้ว่ามีรูปแบบการเล่นอย่างโฉนโรงใน อันมีลักษณะการแสดงผสมระหว่างโฉนกับละครก็ตาม แต่ผู้แสดงยังคงยึดตามแบบโฉนโบราณ คือ ให้ผู้ชายแสดงล้วน ดังปรากฏในสูจิบัตรการแสดงโฉนสมัครเล่นที่มีรายละเอียดนามของผู้แสดง (เสาวณิต วิงวอน, 2554, น. 166) ซึ่งรัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์บทให้เหมาะแก่การเล่นโฉนโรงใน ส่งผลให้

การแสดงมีรูปแบบกระบวนร่ายอย่างละครมากขึ้น เช่น การรำลงทรงเครื่องของพระราม ซึ่งเป็นรูปแบบการรำเดี่ยวอดฝีมืออย่างละครใน ก็มีปรากฏในบทพระราชนิพนธ์นี้ ดังตัวอย่าง

๑ โทน ไชทอประทุมชุ่มชื่น	โรยรินเกษมสันต์พรรษา
ทรงสุคนธ์ปนปรงมาลา	โซลมทาทั่วทั้งวรกาย
ภูษาสพัคตร์พินเศวต	คล้องสายธูรำล้าดี
เจิมจุ่มมุนชฎาห่อเกศ	นำชมสมเพศฤษี
กรกมุศรสิทธิ์ฤทธิ	จรลีออกนำพลับพลายัย ฯ

บาทสุกณี ๖ คำ ฯ

พบว่า มีบทพากย์ประพันธ์ด้วยกาพย์ยานี 11 สำหรับกระบวนการรำหมู่ประกอบบทพากย์ชมความงามกระบวนทัพ ซึ่งเป็นการแสดงของตัวโขนพระ ลิง ยักษ์ และหมี รำเต้นเป็นกระบวน ตลอดจนการขึ้นลอยระหว่างตัวละครพระและลิง ในตอนที่จะยกพลข้ามมหาสมุทรไปยังกรุงลงกา ซึ่งแตกต่างจากฉบับเดิมที่พระรามจะประทับบนราชรถตามบทพระราชนิพนธ์ ดังตัวอย่าง

พากย์

๑ งามองค์พระทรงครุฑ	เข้าอยุธยาภา
ทรงรัตนวรา	ภรณิศร์พิสิฐสรค์
๑ ทรงบำวายุบุตร	ฤทธิรุดตังไฟกล้วย
ลอยล่องเหนือฟองอร	ณพะลิวเหมือนทิวลม
๑ งามองค์พระลักษมณ์	ผู้มหันตมโหดม
ศักดิ์เลิศประเสริฐสม	วรเกียรติ์พระจักริน
๑ ทรงพาหะองคท	กระปี่ศโยธิน
พาข้ามกระแสน	รุประหนึ่งพระพายผัน
๑ พิเภกนาสุร	บริบูรณ์ภักดีครัน
พร้อมสี่เสนียัน	ก็อุเทศกระบวนจร

๐ สุครีวระราชา	คุมทัพหน้าพวกพานร
แห่งค์พระทรงศร	เสด็จข้ามนทีศรี
๐ ทานท้าวชมพูปาน	คุมทวยหาญคณะหมี
แห่งหลังสะพรั่งดี	ดูจะพลพระเทวินทร์
๐ เดินทัพขยับพล	ณถนนข้ามวาริน
ยัดใจสมใจจิน	ตนามุ่งถึงกรุงมาร ฯ

เชิด

ตัวบทมีข้อความอธิบายฉากและอากัปกริยาตัวละคร เหมือนเป็น
การกำกับการแสดงไว้ด้วย ดังตัวอย่าง

๐ ^{แมลงวันทอง} ตรีสพลางภูวดลโกศลราช	ทรงจับอาคณเฑาะสตร์เนลิตเนลา
แผลงไปเป็นไฟพิไลยเพรา	แผดเผาที่กลางชลธาร
เปรี้ยง ๆ เพียงเทพฤทธิ์	ขว้างเพชรารูไปประหาร
สัตสน้ำร้อนรณพันประมาณ	ก็คลานขึ้นมาดินแทบสิ้นใจ ฯ

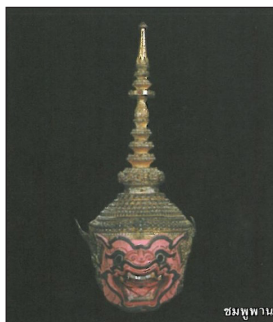
ศรทง ๔ คำ

(ตอนนี้เลยจำอวด, คือมีสัตว์น้ำต่าง ๆ ขึ้นมา, พวกลิงไปจับตัวมาชู
และล้อเล่น, ทำที่จะฆ่าแกลงกินบ้าง ฯลฯ ให้เป็นการสนุกเฮฮาพอสมควร,
เพื่อให้ตัวละครได้พักเล็กน้อย)

สำนวนที่ใช้ในรามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน
มีบทพรรณนาอย่างละครในที่มีความประณีตสมกับเป็นบทสำหรับ
แสดงในราชสำนัก กล่าวคือ มีระบำแทรกบทเทวดานางฟ้าจับระบำอวยพร
เมื่อพระรามข้ามสมุทร (เสาวณิต วิงวอน, 2554, น.167) ดังนี้

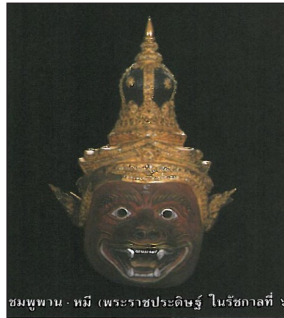
๐ ^{เข้าหลุด} แล้วจึงจับระบำรำร่าย	กริดกรายรายล่องเวหน
ผกผันหันเหียนเวียนวน	ไขว่คว้านถมลงไปมา
เทพบุตรฉวยฉุดเบื่องซ่าย	อัปสรย่อนย้ายไปเบื่องขวา
เร่ร่ำทำล่อนัยนา	ชำเลื่องหางตาชวนชม
เทพบุตรเข้าเรียงเคียงเกล้า	อัปสรย่อนเข้ายั่วสม
เทวดาตามติดชิดชม	รื่นรมย์ทั่วพื้นนภาลิษา

นอกจากนี้ การดำเนินเรื่องตามรายมาณะ ส่งผลให้มีการปรับตัวละคร เครื่องแต่งตัวและวิธีการแสดงใหม่ ดังปรากฏตัวละครสำคัญในการดำเนินเรื่อง คือ “นล” ตัวละครผู้มีบทบาทสำคัญในการจองถนน และ “ชมพูปาน” เป็นพญาหมีตามอย่างเนื้อเรื่องรามายณะ ซึ่งต่างจากบทเดิมที่กำหนดให้เป็นพญาสิงห์ ดังนั้น จึงทรงคิดประดิษฐ์เครื่องแต่งตัวขึ้นใหม่ โดยมีพระราชประสงค์ให้เหมาะสมกับบทที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นตามที่เรียกกันว่า “เครื่องแต่งกายแบบพระราชประดิษฐ์” และทรงออกแบบกระบวนท่ารำของชมพูปาน ตามที่ทรงอธิบายว่า “โขนที่อื่นเขามักปล่อยให้รำเปนนลิ่งไปหมด ในท่ารำของหมีนี้ ท่านศรี อยุธยา เป็นผู้ออกตลอดทุกท่า ทำให้แลดูแปลกพิสดารขึ้น มิฉะนั้นดูไปก็คล้าย ๆ ลิงใส่หน้าหมี ซึ่งออกจะไปชอบกลนัก” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2464, น. 161)

ภาพที่ 1 ศีรษะชมพูปาน (พญาสิง)

(โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2550, น. 127)

ภาพที่ 2 ศีรษะชมพูพาน (พญาหมี) พระราชประดิษฐ์ในรัชกาลที่ 6
(โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2550, น. 127)

3. เนื้อหาที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุดจองถนน

จากการวิเคราะห์พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์
ชุดจองถนน ในรัชกาลที่ 6 ในด้านคุณค่าการเป็นวรรณกรรมการแสดง
ผู้วิจัยแบ่งประเด็นวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

3.1 เนื้อหาของเรื่อง แบ่งเป็น 2 ตอน

พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์
ชุดจองถนนในรัชกาลที่ 6 ดำเนินเรื่องตามอย่างรามายณะฉบับ वाल्मीकि
เนื้อเรื่องมีความแตกต่างจากบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1
และรัชกาลที่ 2 มีเนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 กล่าวถึง พระรามปรารถนาว่ากรุงลงกาเป็นเกาะ
ยากที่จะข้ามน้ำไปทำสงครามได้ พิเภกผู้ทูลแนะให้ตั้งพิธีอ้อนวอนพระสมุท
ให้ช่วย แล้วพระรามก็เข้ากระทำการพิธี ให้พระลักษมณ์ พิเภก และสุครีพ
คอยระวังเหตุการณ์ ฝ่ายสรวทูล ซึ่งมาคอยดูเหตุการณ์อยู่ เห็นตั้งโรงพิธี
จึงกลับไปทูลทศรฐทศรฐหรือที่ประชุม อวินธยผู้เดียวเห็นควรส่งสาคินไป
ทศรฐไม่เห็นด้วย จึงหาทางตัดศึกให้ศุกรเสนแปลงเป็นอสุรปากษิณบินไปพบสุครีพ

เกลี้ยกล่อมสุครีพให้ถอนกองทัพวานรกลับไปเสีย สุครีพไม่ยอม หนุมานกับองคตโกรธมาก จึงจับสุครีพเสนา แล้วทุบตี พระลักษมณ์เห็นว่าสุครีพเสนาเป็นทูต ไม่ควรทำร้ายพระรามจึงสั่งให้กักตัวสุครีพเสนาไว้ก่อน

ตอนที่ 2 กล่าวถึง พระรามทำพิธีอยู่สามวัน ไม่เกิดผลคิดว่าพระสมุทไม่เอื้อ จึงแผลงศรลงไปในทะเล ทำให้สัตว์น้ำตาย กระนั้นก็ไม่เกิดผล จึงแผลงศรพหุมาสตร์ ทำให้เกิดพายุและคลื่น พระสมุทเกรงเดชพระราม จึงขึ้นมาทูลว่าแหวกท้องน้ำให้ไม่ได้ แต่แนะนำให้ทรงใช้ “นล” ลูกพระวิศุกรรม อำนวยการจงถนนข้ามมหาสมุทรไป พระรามจึงกระทำตามวันแรกได้ 14 โยชน์ กระทำการจงถนนอยู่ 5 วัน จึงถึงเกาะลงกา พระอินทร์ให้กำลังใจด้วย ขวเนทพบุตรนางฟ้ามาโปรยดอกไม้ และจับระบำขณะกองทัพพระรามยাত্রาผ่านไปลงกา พิเภกณ์อาสาเป็นกองหน้านำทัพไป พระรามขึ้นขี่หนุมานพระลักษมณ์ขึ้นขี่องคต แพนราชรถ (ปีน มาลากุล, 2552, น. 114-115)

จากข้อมูลข้างต้น พบว่าเนื้อหาในการแสดงไม่ปรากฏเรื่องนางสุพรรณมัจฉากับบิราลปาลาฆนินไปทิ้ง และไม่มีเรื่องหนุมานกับนิลพัลวิวาทกัน ซึ่งเป็นตอนที่นิยมแสดงกัน

3.2 แนวคิดที่ปรากฏในฐานวรรณคดีการแสดง

คุณค่าของพระราชนิพนธ์ *รามเกียรติ์* บทร้องและบทพากย์ชุดจงถนน ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.2.1 แนวคิดด้านวรรณศิลป์

เนื้อเรื่องรามเกียรติ์ที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักแพร่หลายคือ รามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ดังนั้นการที่รัชกาลที่ 6 นำความรู้ด้านวรรณคดีต่างประเทศ โดยทรงนำเรื่องรามายณะของวาลมิกิ ฉบับแปลภาษาอังกฤษมาดัดแปลงเป็นรามเกียรติ์สำนวนใหม่ ทำให้ผู้อ่านและผู้ชมได้รับรู้เรื่องราวและเนื้อหารวมกรรมแปลกใหม่ไปจากเดิม

ผ่านบทร้อง บทพากย์ และบทเจรจา ในรูปแบบกลอนบทสุภาพและกาพย์ มีความประณีตสมกับเป็นบทสำหรับการแสดงในราชสำนัก มีบทพรรณนาที่มีการเลือกสรรถ้อยคำมาบรรยายสร้างจินตภาพแก่ผู้อ่านและผู้ชม ดังตัวอย่าง

๑. โล้สาครสะเทือนเลื่อนลั่น	ปั่นป่วนชำ่มิรู้หาย
ด้วยฤทธิ์กำแพงแรงนารายณ์	กำจายก้องกัมปนาการ
จึงพระสมุทวุฒิไกร	ขึ้นจากชลาลัยโหล่น
ผุดจากทะเลวนชลธาร	พร้อมด้วยบริวารนาคิ
ทั้งพระคงคาโฉมตรู	พระสินธุ์มนานทีศรี
พรหมบุตรโคทาวารี	ขึ้นมาอัญชลีพระสีกรฯ

จากตัวอย่าง ผู้ประพันธ์มีการเลือกใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อ่านผู้ชมเห็นภาพและเสียงจากความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ ทั้งยังเน้นย้ำถึงความสามารถของตัวละครเอกอย่างพระรามอีกด้วย

3.2.2 การสอดแทรกแนวความคิดร่วมสมัย

ความน่าสนใจในพระราชนิพนธ์ *รามเกียรติ์บทร้อง และบทพากย์ ชุตองถน* คือ การสอดแทรกพระราโชบายที่มีความทันสมัย ถ่ายทอดผ่านบทพระราชนิพนธ์และศิลปะการแสดงโขน โดยมีเนื้อหาที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและแง่มุมของแนวความคิดสมัยใหม่ที่แฝงอยู่ในบทพระราชนิพนธ์สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

3.2.2.1 ความเป็นมนุษย์ของพระมหากษัตริย์สมมติเทพในยุคประชาธิปไตย

พระราชนิพนธ์ *รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุตองถน* ได้สะท้อนแนวคิด อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง

จากแนวคิดสมมติเทพของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ความเป็นมนุษย์ของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย ที่ความเป็นสมมติเทพได้กลายมาเป็นเพียงเรื่องราวของความเชื่อตามวัฒนธรรม ประเพณี ไม่ได้มีอิทธิพลทางความคิดเช่นในอดีต โดยพระองค์ได้ทรงถ่ายทอด แนวคิดดังกล่าวผ่านตัวละครของพระราม ที่เป็นพระนารายณ์อวตาร ตามความเชื่อที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์สมมติเทพที่มีมาแต่เดิม จึงได้กลายเป็น จุดสะท้อนของ ความเป็นมนุษย์ ดังตัวอย่างบทพระราชนิพนธ์ ดังนี้

ตัวอย่าง การแสดงความโกรธสะท้อนความเป็นมนุษย์

๑. จึงตรัสแก่นุชาธิบตี	และหมุยไธสแก่ลักล้า
อันผู้ควรรับพลีของราชา	คือเทวาทรงสุจริตธรรม
แม้ให้ผู้อาธรรมนั้นไร้ผล	สุดจะจ้อบุคคลที่โมหัน
กลับเห็นเราโง่เง่าแลเหลวครัน	ประมาทหน้าว่าขยันขยาดตน
พื่อส่าห์พลีครบบริวาร	พระสมุทคือด่านไม่ได้ผล
เธอนั้นไหลหลงทงตน	คิดว่าด่ากลกำลังแรง
แต่ครพี่มีฤทธิ์พิชชังด	ทั้งรื้อนจัดยิ่งเพลิงเถิงแสง
พี่จะใช้ศรชัยไปโต้แย้ง	จะผาดแผลงลงไปในวารี
สัตว์ที่ช่องอาศัยในสาคร	จะเร้ารื้อนทั่วไปดังไฟจี้
นาคุงในคุหาไต้วารี	จะดักดินสั่นชีวิที่หาดทราย
จะระเบิดเปิดน้ำทะเลกว้าง	เหมือนเปิดทางให้ทัพเราผันผาย
ให้กระบี่ฤทธิ์รณพลนารายณ์	เหยียบสมุทผู้พายฝีมือเรา ฯ

จากเหตุการณ์ที่พระรามโกรธพระสมุท แล้วแสดงความโมโหอย่างมาก จนทำให้พระรามกล่าวออกมาด้วยความเกรี้ยวกราด มุ่งที่จะแผลงศรไฟลงไปยังผลาญพระสมุท หวังที่จะให้เกิดความเดือดร้อน ต่อสัตว์น้ำน้อยใหญ่จำนวนมาก ซึ่งจะต้องมารับเคราะห์กรรมแทนพระสมุท สืบเนื่องจากการที่พระสมุทไม่ได้เป็นไปตามตั้งใจของพระราม

ตัวอย่าง การแสดงความเมตตา

○ เมื่อนั้น พระจักรีปรีดีเปรมเกษมสันต์
จึงตรัสตอบขอบใจทุกท่านครั้น จงช่วยกันด้วยจิตไมตรี
ท่านจงช่วยระงับคลื่นอันครึ้นเครง อย่าให้สัตว์ข่มเหงพวกกระบี่
เมื่อข้ามถึงลงกาในครานี้ เราจะให้พลอย่างงดงาม ฯ

พระรามขอให้พระสมุทรช่วยคุ้มครอง
การสร้างถนน อย่าได้ปล่อยให้พายุคลื่นลมหรือสัตว์น้ำใด ๆ มาทำร้ายทหารลิง
พระรามในพระราชนิพนธ์ฉบับนี้จึงมีความเป็นมนุษย์อย่างเด่นชัด ภายใต้
ความเป็นสมมติเทพขององค์พระมหากษัตริย์มีความเป็นมนุษย์ธรรมดา
มีความห่วงใย เมตตาต่อข้าราชการบริวารของพระองค์

3.2.2.2 การรับฟังความคิดเห็นและการแก้ไข

ปัญหาด้วยสันติวิธี

บทพระราชนิพนธ์ นำเสนอข้อคิด
คติสอนใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีอันเป็นบทเรียนที่สำคัญ
ของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ดังตัวอย่างบทพระราชนิพนธ์ ดังนี้

○ ^{แมลงวันทอง} ตรีสพลางภูวดลโกศลราช ทรงจับอาคณเษยาสตร์เฉิดฉาย
แปลงไปเป็นไฟไฟไลยเพรา แผลดเผาที่กลางชลธาร
เปรี้ยง ๆ เพียงเทพฤทธิ์จร ขว้างเพชรารูธไปประหาร
สัตว์น้ำร้อนรนพันประมาณ ก็คลานขึ้นมาดินแทบสิ้นใจ ฯ

พระรามใช้อารมณ์ในการแก้ไขปัญห
ด้วยการใช้ความรุนแรง เมื่อพระรามโกรธเคืองต่อพระสมุทแล้วได้ใช้ศร
แผลงลงไปในสัตว์น้ำทั้งหลายเดือดร้อน เกิดการสูญเสียของบรรดาสัตว์น้ำทั้งหลาย
แต่ก็ไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาใด ๆ ได้ มีแต่สร้างปัญหาให้เกิดมากขึ้น

พระลักษมณ์จึงทูลทัดทานเตือนสติ
พระรามให้ลดอารมณ์ขุ่นเคืองและใช้วิธีเจรจาพูดคุยกับพระสมุท ดังนี้

๐ เมื่อนั้น	พระลักษมณ์ประณตบทศรี
ทูลว่าข้าขอประทานที่	โปรดดำริห์ด้วยดีตามคลองธรรม
อันผู้มีสติปัญญา	ชมโทษะอุสาห์อดกลั้น
จริงอยู่พระศากรนั้น	โมหันธ์ชินชัตตทาน
แต่ของจงทรงดออาญาก่อน	ตรัสเรียกพระศากรผู้ใจหาญ
แม้บังอาจขัดราชโองการ	ภูบาลจึงค่อยลงอาญา ฯ

แต่เมื่อพระรามกลับมาใช้เหตุผลในการ
แก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจธรรมชาติและความ เป็นจริง จึงทำให้สามารถ
แก้ไขปัญหาลงได้

๐ บัดนั้น	พระสมุทรมังคละกัมเกศิ
ทูลว่าขององค์พระจักรี	จงตรัสใช้กระษัตริย์เรืองฤทธิ์
นามกรรณชนคนขยัน	ลูกพระวิศกรรมศิลป์ปะสัทธิ
เฉลียวฉลาดทุกทางช่างคิด	เรียนรู้นวกิจจากบิดา
ขอพระองค์จงสั่งวานรณล	จงถนอมข้ามแคว้นแดนข้า
เพื่อพระองค์ทรงยกโยธา	สู่ทวีปลงกาเกรียงไกร
พระเกียรติจักภาลันสนั่นหล้า	พระเดชานุภาพใหญ่ใหญ่
ทั้งเทวนชั้นฟ้าสุราลัย	ทั้งมนุษย์ทั่วไปชมทักกัน ฯ

พระรามใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหา
ทำให้ได้รับความร่วมมือจากพระสมุทในการอำนวยความสะดวกต่อการสร้างถนน
เป็นตัวอย่างของแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีจนสามารถก่อให้เกิดผลสำเร็จ
ตลอดจนยังนำมาซึ่งมิตรไมตรีจากพระสมุทในการเสนอกลอุบายสำคัญ
ต่อการสร้างถนนข้ามไปยังกรุงลงกา โดยได้เสนอให้พระรามมอบหมาย
ให้ลูกพระวิศกรรมผู้เชี่ยวชาญในการช่างเป็นผู้นำในการสร้างถนน
ในครั้งนี้

จากแนวคิดที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึง พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความเข้าใจ ต่อการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยแท้จริง จึงได้ทรงหยิบยก แนวคิดนี้มาถ่ายทอดผ่านตัวละครของพระราม พระองค์ทรงมีความคิดเท่าทัน และเข้าใจต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบราชาณาจักร เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ เป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบ ประชาธิปไตยที่ยังคงความร่วมมือและสามารถถ่ายทอดความทันสมัย ของพระองค์ได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์พระราชนิพนธ์ *รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ชุตจองถนน* ในรัชกาลที่ 6 เป็นตอนที่มีความแตกต่างจากบทพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 โดยเฉพาะการเลือกรูปแบบ ของคำประพันธ์ที่มีลักษณะเป็นบทร้องและบทพากย์สำหรับการแสดงโขน โดยส่วนใหญ่ประกอบด้วยบทร้องและบทพากย์ที่เป็น กลอนสุภาพ เว้นเสียแต่บทพากย์กาพย์ยานี 11 ที่แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ ของกระบวนการพระรามกับบทเจรจา แบบรายยาวในฉากการจองถนน ของนล ซึ่งได้แสดงถึงพระอัจฉริยภาพในการพระราชนิพนธ์ ที่ให้ความสำคัญ กับเนื้อเรื่องของบท จึงเลือกใช้รูปแบบการประพันธ์ที่มีความแตกต่างจากเดิม นอกจากนี้ ยังได้มีการสอดแทรกแนวทางการดำเนินชีวิต และการสอดแทรก แนวความคิดร่วมสมัยในบทพระราชนิพนธ์ วิเคราะห์แยกประเด็น ดังนี้

ประเด็นเรื่องความเป็นมนุษย์ของพระมหากษัตริย์ที่เปรียบสมมติเทพ ในยุคประชาธิปไตย โดยการที่ทรงพระราชนิพนธ์บทเรื่องรามเกียรติ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่ากษัตริย์ที่เปรียบเสมือนเทพนั้น แท้จริงแล้วก็คือมนุษย์ ผู้หนึ่งที่มีความรู้สึก มีความรัก โกรธ โมโห เมตตา ได้เหมือนมนุษย์ทั่วไป

เพื่อให้ผู้อ่านได้ระลึกว่ากษัตริย์นั้นแท้จริงแล้วก็มีความรู้สึกไม่ต่างจากทุกคน ซึ่งจากการพระราชนิพนธ์โดยการสอดแทรกแนวคิดดังกล่าวนั้น ทำให้เกิดความเข้าใจในกษัตริย์มากขึ้น

ประเด็นเรื่องการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีและประชาธิปไตย เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่มีการเข้าถึงกันได้ง่าย ดังนั้น หากการดำเนินชีวิต ด้วยความปรองดอง ใช้สันติวิธีและประชาธิปไตย ในการอยู่ร่วมกันก็จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข จากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์ดังกล่าว ได้สอดคล้องกับแนวคิดของ ธวัชชัย ดุสิตกุล (2547) ที่พบว่า บทพระราชนิพนธ์ บทโขนละครเป็นผลงานการประพันธ์ที่มีคุณค่าทางด้านวรรณคดี ในด้านเนื้อหา มีการให้ความรู้ทางวรรณคดี ประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม ให้แนวความคิดเน้นความสำคัญของการเป็นชาติ อารยะ ความสำคัญของผู้นำและความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ให้ข้อคิดอันเป็นคติในการดำเนินชีวิต และมีลักษณะเนื้อหาที่สร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการ ในด้านการใช้ภาษามีการเลือกใช้ฉันทลักษณ์ การสรรคำ และการใช้สำนวนโวหารความเปรียบเพื่อสร้างความงดงามทางวรรณศิลป์ ในด้านการแสดง พระราชนิพนธ์บทโขนละครมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับศิลปะการแสดงประเภทต่าง ๆ และสามารถนำไปจัดแสดงได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรศึกษาบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ตอนอื่นเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถนำบทพระราชนิพนธ์เข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์บท และศึกษาถึงพระอัจฉริยภาพในการพระราชนิพนธ์ที่มีการใช้รูปแบบ การพระราชนิพนธ์ที่มีความไพเราะ มีรูปแบบของบทพระราชนิพนธ์ที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการแสดงโขนรวมถึงการวิเคราะห์ถึงสิ่งที่สอดแทรกอยู่ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและถ่ายทอดไปยังผู้ที่อ่านหรือรับชมการแสดงได้

เอกสารอ้างอิง

- โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2550). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, เล่ม 13. สำนักงานโครงการสารานุกรมไทย.
- ธวัชชัย ดุสิตกุล. (2547). บทโคลนละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ปิ่น มาลากุล, หม่อมหลวง. (2552). งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2464). รามเกียรติ์: บทร้องและบทพากย์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ม.ป.พ..
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวณิต วิงวอน. (2554). วรรณคดีการแสดง. ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สัจจะสมิงนครอินทร์

The Oaths of SamingNakoninn

(Received: March 23, 2023 Revised: May 25, 2023 Accepted: May 20, 2023)

กนกวรรณพร ผดุงชาติ,¹ อีรภัทร์ ทองนิ่ม²

Kanolkwannaporn Phadungchart, Theeraphut Tongnim

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะนิสัยของสมิงนครอินทร์ในละครพันทางเรื่องราวราชิราช และวิเคราะห์เปรียบเทียบบุคลิกลักษณะนิสัยของสมิงนครอินทร์ที่สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอาชีพ โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ ผลการวิจัยพบว่า ตัวละครสมิงนครอินทร์มีลักษณะนิสัยที่มีความสอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอาชีพ 5 ประการ ดังนี้ 1. รักเดียวใจเดียว สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณของทหาร คือ ข้าพเจ้าจงรักในศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง 2. รับผิดชอบในการกระทำของตนและมีคุณธรรมซื่อสัตย์รักษาไว้ซึ่งพระเกียรติยศของนายตนเอง สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณ คือ ข้าพเจ้าจักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า 3. มีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหาร สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณที่ว่า ข้าพเจ้าจักยึดมั่นในจริยธรรมวิชาชีพ 4. มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณของทหารอาชีพที่ว่า ข้าพเจ้าจักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบสุขของชาติ 5. เป็นผู้รักษาสัจจะ รักษาวาจาสัตย์ สอดคล้องกับ

¹นักศึกษาศาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
E-mail: glory.glorry.cuat@gmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ E-mail: Thee_Tong@hotmail.com

คำสัตย์ปฏิญาณของทหารอาซีฟที่ว่า ข้าพเจ้าจะรักษาไว้ซึ่งสัจจะแห่ง
คำปฏิญาณนี้เสมอด้วยชีวิต

คำสำคัญ: สมิงนครินทร์ ลักษณะนิสัย คำสัตย์ปฏิญาณตนของทหารอาซีฟ

Abstract

The objectives of this research were to study the characteristics of Saming Nakoninn from the Lakhon Phanthang Rachathiraj and to analyze these characteristics as they conform to professional military oaths. All information was retrieved from textbooks, related documents, interviews, and observations. The results show that the characteristics of Saming Nakoninn conform to five professional military oaths, which were: 1) He had only one faithful love, as stated, “I pledge to honor women’s pride,” 2) He took responsibility for his own actions and preserved his master’s pride, as stated, “I pledge to respect and preserve the king’s majesty,” 3) He adhered to the soldier’s honor and prestige, as stated, “I pledge to adhere to the moralities of the profession,” 4) He was loyal to the king, as stated, “I pledge my life to preserve these oaths for the peace and freedom of the nation,” and 5) He kept his word, as stated, “I pledge my life to preserve these oaths.”

Keywords: SamingNakoninn, Characteristics,
Professional Military Oaths.

บทนำ

“...ผู้หนักแน่นในสัจจะ พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น จึงจะได้รับความสำเร็จ
พร้อมทั้งความศรัทธาเชื่อถือ และความยกย่องสรรเสริญจากคนทุกฝ่าย
การพูดแล้วทำ คือพูดจริงทำจริง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเกียรติคุณ
ของบุคคลให้เด่นชัด และสร้างเสริมความดี ความเจริญ
ให้เกิดขึ้นทั้งแก่บุคคลและส่วนรวม...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ 10 กรกฎาคม 2540
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2560, ออนไลน์)

จากพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จะพบว่าการรักษาสัจจะ รับผิดชอบ
ในสิ่งที่ตนพูดนั้น เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมเกียรติและสร้างความน่าเลื่อมใสศรัทธา
ให้เกิดขึ้นกับบุคคลผู้นั้น เมื่อพูดถึงคุณธรรมในการรักษาสัจจะ ทำให้ผู้
วิจัยนึกถึงคุณสมบัติของตัวละครหนึ่งที่อยู่ในละครพันทางเรื่องราชาธิราช
ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เรียบเรียงขึ้นจากพงศาวดารมอญ โดยมีพระราชประสงค์ให้เป็นประโยชน์
แก่บ้านเมือง ต่อมาในปีพ.ศ. 2523 กรมศิลปากรได้จัดการแสดง ณ โรงละครแห่งชาติ
และได้มอบหมายให้อาจารย์เสรี หวังในธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
ฝ่ายศิลปการแสดง เรียบเรียงและจัดทำละครประกอบการแสดงละครพันทาง
เรื่องราชาธิราช ตอนสัจจะสมิงนครอินทร์ โดยมีการดัดแปลงเรียบเรียงปรับปรุง
บทขึ้นใหม่ เริ่มใช้แสดงครั้งแรกในเดือนเมษายน พ.ศ. 2523 เนื้อเรื่องส่วนใหญ่
เกี่ยวพันเรื่องการศึกษาสงครามระหว่างมอญและพม่า ที่ต้องอาศัยชั้นเชิง
ทางกลยุทธ์และสติปัญญาเป็นกำลังสำคัญในการศึกษาสงคราม อีกทั้งในตอน

สัจจะสมิงนครอินทร์นี้ยังเป็นตอนที่มิเนื้อหาแฝงไปด้วยคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต อีกด้วย

ตัวละครที่สะท้อนคุณสมบัติการรักษาสัจจะ ความมีคุณธรรม จริยธรรม คือ ตัวละครที่มีชื่อว่า สมิงนครอินทร์ ซึ่งปรากฏบทบาทในการแสดง ละครพันทางเรื่องราชาธิราช ตอนสัจจะสมิงนครอินทร์ ตัวละครสมิงนครอินทร์นั้น ถือได้ว่าเป็นตัวละครเอกที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องราชาธิราช อีกทั้งยังถือเป็น ตัวละครที่มีภูมิความรู้ ความสามารถ มีฝีมือในการทำศึกสงคราม ซึ่งมีความแตกต่าง ไปจากตัวละครเหล่าทหารนักรบอื่น ๆ ที่ใช้ทั้งเล่ห์กลอุบายต่าง ๆ ในการสู้รบ เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ แต่สำหรับสมิงนครอินทร์นั้นถือเป็นนักรบที่คงไว้ ซึ่งคุณธรรมและความถูกต้อง อาทิ มีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของทหาร ไม่รับสินบนจากศัตรู เป็นต้น

กล่าวคือ นอกจากจะเป็นตัวละครทหารนักรบที่เก่งกล้าสามารถ มีความกล้าหาญ มีชั้นเชิงในการสู้รบทำศึกสงครามแล้ว ยังถือเป็นตัวละคร ที่มีอุดมการณ์ตลอดจนแนวความคิด ด้านคตินิยมเรื่องความจงรักภักดี มีความเป็นชายชาติทหาร อีกทั้งมีความซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติและสถาบัน พระมหากษัตริย์ ที่สอดแทรกผ่านอุปนิสัย ความคิด ผ่านตัวละครในบทบาท สมิงนครอินทร์อีกด้วย ซึ่งอุดมการณ์รวมถึงคุณสมบัติและสัจจะวาจา ของสมิงนครอินทร์นี้ยังมีความสอดคล้องกับคำถวายสัตย์ปฏิญาณตน ต่อธงชัยเฉลิมพลของเหล่าข้าราชการทหาร

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาลักษณะนิสัยของสมิงนครอินทร์ ในบทละครพันทางเรื่องราชาธิราช ซึ่งถือเป็นตัวละครที่มีอุดมการณ์ในด้าน ความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหาร มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจุดเด่นสำคัญ คือ เป็นผู้รักษาสัจจะรักษาวาจาสัตย์ ซึ่งอาชีพทหารนั้น ก็มีการใช้หลักคุณธรรม จริยธรรม เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ไม่ถึงเล่ห์ที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง และคอยหมั่นปลูกฝังจิตสำนึกในการประพฤติ ให้ถูกจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ ศานิต สร้างสมวงศ์ (2556, น. 120) ซึ่งทหาร

ถือเป็นกลุ่มอาชีพที่ทำหน้าที่ปกป้องและรักษาประเทศชาติให้มีความสงบร่มเย็น เป็นสถาบันที่เป็นกำลังสำคัญเหมือนดังความมั่นคงของชาติ หรือที่ได้รับการยอมรับ ศรัทธาจากสังคมว่า ทหารคือวีรของชาติ ทหารจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นอาชีพ ที่มีเกียรติสูง มีคุณธรรม เสียสละ กล้าหาญ ควรค่าแก่การสรรเสริญนับถือ ศรัทธา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาลักษณะนิสัยของสมิงนครินทร์ ในบทละครพันทาง เรื่องราชาธิราช
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะนิสัยของสมิงนครินทร์ที่สอดคล้อง กับคำสัตย์ปณิญาณตนของทหารอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลศึกษาค้นคว้า จากแหล่งข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล จากการรวบรวมและวิเคราะห์ เช่น หนังสือ เอกสารงานวิจัย รายงานวิจัย เอกสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงาน/องค์กร วิธีการสัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ วิดีทัศน์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นระบบเพื่อให้งานวิจัย ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วางแผนการทำวิจัยโดยกำหนดหัวข้อในการศึกษา
2. ค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ และเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ
 - 1) ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 2) สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 3) ศูนย์รักษาศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
 - 4) หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ได้มาซึ่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) สุนิบัติรละคอรพัฒทาง เรือง ราชธานีราช ชุต คีกรพระเจ้า
ฝรังม้งฆ้อง ตอน สัจจะสมิงนครอินทร์

2) ราชธานีราช

3) พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล

4) จริยธรรมในวิชาชีพทหาร

5) ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน

3. ศึกษาจากการสัมภาษณ์

1) สัมภาษณ์อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านวิชาการ
แบบไม่มีโครงสร้างในประเด็นลักษณะนิสัยและคุณธรรมของตัวละคร
สมิงนครอินทร์ โดยอาศัยเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ
ทางด้านวิชาการ คือ ผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านนาฏกรรมไทย
มีประสบการณ์ทางด้านการแสดงและเกี่ยวข้องกับงานนาฏศิลป์ไทย
ทั้งทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ

1.1) อาจารย์ ดร. ไพโรจน์ ทองคำสุก

ราชบัณฑิต สาขานาฏกรรมไทย ราชบัณฑิตยสภา

2) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย บุคคล
ผู้มีประสบการณ์ทางด้านการแสดงและการสอนในสถาบันการศึกษาและ
หน่วยงานต่าง ๆ

2.1) รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทรสุวรรณ

ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์)

3) สัมภาษณ์ข้าราชการทหาร ผู้มีประสบการณ์การทำงาน
ในหน่วยงานกองทัพไทย

3.1) พันเอกพิเศษ พิสัย สมบัติเปี่ยม

อดีตหัวหน้ากรรมวิธีข้อมูล ศูนย์อำนวยการประสานงาน
ด้านข่าวกรองสำนักนโยบายและแผน กระทรวงกลาโหม

3.2) จำลิสตรีสิริภพ สรประสิทธิ์

นายสิบล้างเครื่องมือ กองร้อยทหารช่างสนาม
กระทรวงกลาโหม

4. ศึกษาจากการสังเกตการณ์และฝึกปฏิบัติจริง

รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันทน์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์) ผู้เคยรับบทแสดงเป็นสมิงนครอินทร์ เพื่อประกอบการศึกษาตัวบทว่าผู้วิจัย วิเคราะห์และตีความลักษณะนิสัยสมิงนครอินทร์จากตัวบทว่าสอดคล้อง ตรงกันกับการตีความและการทำความเข้าใจของผู้รับบทบาทสมิงนครอินทร์ หรือไม่ อีกทั้งเพื่อให้ทราบถึงการทำความเข้าใจในตัวละครของผู้แสดง และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่ตนเองได้สวมบทบาท โดยผู้แสดง จะต้องทำการศึกษาจากตัวบทละครก่อนเพื่อให้เข้าใจในลักษณะนิสัย รวมถึงอารมณ์ของตัวละครสมิงนครอินทร์เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดแสดง คุณธรรมความเป็นชายชาติทหารจากตัวบทมาสู่การแสดงบนเวทีออกมา ได้อย่างมีประสิทธิภาพสมบทบาท

5. ศึกษาจากการสังเกตการณ์ชมวีดิทัศน์การแสดงละครพื้นทาง เรื่องราชาธิราช ตอนสังจะสมิงนครอินทร์ เพื่อประกอบการศึกษาตัวบท ซึ่งการแสดงถือเป็นศิลปะของการสื่อสารและการแสดงจะยิ่งถ่ายทอด สื่อสารคุณธรรมความเป็นชายชาติทหารของสมิงนครอินทร์ออกมาให้ปรากฏภาพ เป็นรูปธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และตีความ ลักษณะนิสัยสมิงนครอินทร์โดยเห็นภาพตามตัวบทได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6. ศึกษาจากการสังเกตการณ์ชมวีดิทัศน์พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตน และสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เพื่อใช้ประกอบการตรวจสอบคำสัตย์ ปฏิญาณตนในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนว่ามีเนื้อหาคำสัตย์ปฏิญาณครบถ้วน สมบูรณ์สอดคล้องกับเอกสารอ้างอิงหรือไม่

7. นำข้อมูลมาเรียบเรียง วิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ลิขิต ธีรเวคิน (2551, ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของคำสัตย์ปฏิญาณไว้ว่า คำสัตย์ปฏิญาณเป็นเหมือนดั่งคำมั่นสัญญาที่ผู้กล่าวคำปฏิญาณประกาศให้ทราบว่าจะมีเจตจำนงอย่างไรในประเด็นเรื่องที่ปฏิญาณนั้น ความหมายที่แท้จริงของคำปฏิญาณ คือ การให้คำมั่นสัญญาอันศักดิ์สิทธิ์ และจริงใจว่าจะปฏิบัติตามคำปฏิญาณอย่างเคร่งครัด ในแง่หนึ่งคำปฏิญาณคือคำสัญญาที่ให้ไว้เพื่อการแสดงความซื่อสัตย์สุจริตและความจงรักภักดีในการที่จะปฏิบัติตามหน้าที่ในฐานะที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งอันสำคัญ ขณะเดียวกันคำปฏิญาณนั้นก็เป็นการให้คำสัญญากับตนเองว่า จะธำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำปฏิญาณทุกคำพูด คำปฏิญาณจึงไม่ใช่ของที่ทำกันโดยไร้ความหมาย ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น คำปฏิญาณในพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาของไทย เป็นต้น

ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ก็มีอาชีพที่จะต้องให้คำสัตย์ปฏิญาณก่อนการรับตำแหน่ง อาทิ อาชีพข้าราชการพลเรือนและเจ้าหน้าที่รัฐ ข้าราชการการเมือง ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอคำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลของทหารอาชีพ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณต่อธงชัยเฉลิมพล หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าพิธีสาบานธง หรือพิธีสาบานตนนั้น เป็นพิธีที่มีความสำคัญยิ่งประการหนึ่งของวงการทหารไทย และเป็นประเพณีที่ทหารสืบทอดมาช้านาน โดยผู้ที่เข้ามาเป็นทหารใหม่ ๆ ทุกคนและทุกชั้นยศ จะต้องกระทำพิธีนี้โดยไม่มีข้อยกเว้น เพราะถือเป็นการให้คำมั่นสัญญาแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์และธงชัยของตนว่า จะรักษาและปฏิบัติหน้าที่ของทหารอย่างซื่อสัตย์สุจริตตลอดไป ซึ่งพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลของทหารนี้ มีการจัดทำขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีหน่วยทหารตั้งอยู่เป็นประจำ

ส่วนภูมิภาคก็ยึดเอาแบบที่ทำในส่วนกลางเป็นหลักปฏิบัติ (กองทัพบก กรมยุทธศึกษาทหารบก กองอนุศาสนาจารย์, 2543, น. 219)

คำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงเฉลิมชัยพล ดังนี้ สุปรีชา กมลาสน์ (2543, ออนไลน์)

- ข้าพเจ้า จักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบสุขของชาติ
- ข้าพเจ้า จักอยู่ในศีลธรรมอันดีของศาสนา
- ข้าพเจ้า จักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่ง

พระมหากษัตริย์เจ้า

➤ ข้าพเจ้า จักรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุข

➤ ข้าพเจ้า จักเชื่อถือผู้บังคับบัญชาและปฏิบัติตามคำสั่งโดยเคร่งครัด ทั้งจักปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม

➤ ข้าพเจ้า จักไม่แพร่พรายความลับของทางราชการทหารเป็นอันขาดอีกทั้งยังมีคำปฏิญาณตนของข้าราชการทหาร นพอ. ดังนี้

- ข้าพเจ้า จักเป็นคนดี ขยัน ซื่อสัตย์และอดทน
- ข้าพเจ้า จักรักในศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง
- ข้าพเจ้า จักตั้งใจพากเพียรศึกษา และยึดมั่นในระเบียบวินัยของทหาร
- ข้าพเจ้า จักยึดมั่นในจริยธรรมวิชาชีพ
- ข้าพเจ้า จักให้ความร่วมมือทุกวิถีทางเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์

ของท่านผู้ก่อกำเนิดสถาบัน และคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรี เกียรติภูมิของสถาบันนี้เสมอด้วยชีวิต

➤ ข้าพเจ้า จักบำเพ็ญแต่คุณงามความดี มีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อหน้าที่ มีเมตตากรุณาต่อผู้เจ็บป่วย โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ เพศและวัย

➤ ข้าพเจ้า จะรักษาไว้ซึ่งสัจจะแห่งคำปฏิญาณนี้เสมอด้วยชีวิต

ในกรณีการแสดงละครพันทางเรื่องราชาธิราช ตอนสังจะสมิงนครอินทร์ นั้นก็ได้มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ผ่านบทบาทการแสดงของตัวละครสมิงนครอินทร์ โดยสมิงนครอินทร์ได้ให้คำสัตย์ปฏิญาณซึ่งปรากฏในตอนที่สมิงนครอินทร์ได้รับพระราชทานปูนบำเหน็จรางวัลแต่งตั้งจากมะสะลุมได้รับพระราชทานยศเป็น “สมิงนครอินทร์” ในการนั้นสมิงนครอินทร์นั้น ก็ได้ให้คำสัตย์ปฏิญาณว่าจะจงรักภักดีต่อพระเจ้าราชาธิราชแค่เพียงพระองค์เดียว สมิงนครอินทร์จัดได้ว่าเป็นทหารเอกอาสาราชการงานสงครามในพระเจ้าราชาธิราชด้วยความซื่อสัตย์และจงรักภักดีมาโดยตลอดมีความสามารถทั้งมีฝีมือและสติปัญญาปฏิภาณไหวพริบเป็นเลิศ ซึ่งถือเป็นกำลังสำคัญของพระเจ้าราชาธิราชในการสู้รบทำศึกสงครามกับพม่ามาโดยตลอด จากการศึกษาและวิเคราะห์บทละครเรื่องราชาธิราช ตอนสังจะสมิงนครอินทร์ ผู้วิจัยพบว่าตัวละครสมิงนครอินทร์นั้นมีลักษณะนิสัยของทหารอาชีพ ดังต่อไปนี้

1. มีความกล้าหาญชาญฉลาดและมีปฏิภาณไหวพริบดี

สมิงนครอินทร์เป็นตัวละครที่มีความกล้าหาญฉลาดหลักแหลมและมีปฏิภาณไหวพริบดีมีการวางกลอุบายล่อลวงฝ่ายศัตรูให้หลงกลจนเสียทีแก่ตนและสามารถเอาชนะศัตรูด้วยกลอุบายที่ตนคิดไว้ได้อยู่เสมอเช่นในเหตุการณ์ทำสงครามกับมะกราน และมังมหานรธา โดยมีรายละเอียดดังนี้

- ตอนศึกมะกราน ในตอนที่สมิงนครอินทร์ยังเป็นมะสะลุม
ตอนหนึ่งจากหนังสือราชาธิราช ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ความว่า “สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชเสด็จประทับอยู่บนเชิงเทิน ทอดพระเนตรออกไปเห็นมะกรานซึ่งข้างอยู่ ก็ทรงกริ้วจึงตรัสว่า อ้ายมะกรานนี้มันองอาจนักทำไฉนเราจะได้ศิระษะมัน เมื่อได้ยินดังนั้นมะสะลุมก็หยิบได้ชะลอมใบหนึ่งแล้วเอาหม้อข้าวใส่ลงในชะลอม มือหนึ่งถือดาบทำกลอุบายวิ่งปลอมร้องออกไปว่า ข้าพเจ้าตัดศิระษะของทหารเอกพระเจ้าราชาธิราชได้คนหนึ่งจะเอามาถวายฝ่ายทหารมะกรานไม่ทันพิจารณาคิดว่าทหารพวกตนจึงให้มะสะลุมถือชะลอมเข้าไป

มะกรานไต้ยีนเสียงมะสะลุมร้องดังนั้น คิดว่าทหารของตัวได้ศึρχะมาจริงก็ดีใจ มะกรานชะงอกหน้าลงมาดู มะสะลุมเห็นได้ทีก็โดดขึ้นฟันตัดเอาศึρχะมะกราน แม่ทัพได้แล้วสลัดหม้อข้าวในชะลอมออกแล้วเอาศึρχะมะกรานใส่ลงในชะลอม แล้ววิ่งออกมาทำอุบายร้องว่า ท่านให้เอาศึρχะข้าศึกไปเสียบเสียและมะสะลุม ก็วิ่งกลับเข้าเมือง เอาศึρχะมะกรานเข้ามาถวายพระเจ้าราชาธิราชแล้วกราบทูล ซึ่งทำกลอุบาย มิให้พวกทหารมะกรานสงสัยได้ตั้งนั้นทุกประการ” เจ้าพระยา พระคลัง (หน) (2544)

- ตอนทำศึกกับมังมหาราชา ซึ่งสมิงนครอินทร์ไม่ชำนาญ เพลงทวน ขำนาญและถนัดในเพลงดาบ แต่สามารถใช้กลอุบายและวาทศิลป์ ในการพูดโน้มน้าวใจทำทลายมังมหาราชาจนสามารถเอาชนะและฆ่ามังมหาราชาได้

ตอนหนึ่งจากหนังสือราชาธิราช ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ความว่า “สมิงนครอินทร์มังมหาราชารบกันด้วยเพลงทวนเป็นหลายสิบเพลง ยังหาแพ้ชนะไม่ สมิงนครอินทร์ไม่สู้ชำนาญเพลงทวนนัก ถนัดแต่เพลงดาบ พอรบกันได้สิ้นเพลงลงถอยมาห่างออกไป สมิงนครอินทร์จึงแกล้งว่า ท่านนี้ ขำนาญแต่อาวุธยาว อาวุธสั้นเห็นจะไม่ชำนาญ อาวุธสั้นนี้คนฉลาดแล้วก็รบไม่ได้ ท่านก็มีฝีมือเข้มแข็งรบกันด้วยอาวุธสั้นเถิด มังมหาราชาได้ฟังก็ถึงทวนเสีย ชักดาบออกสู้กันเป็นช้านาน มังมหาราชาเสียทีจึงถูกสมิงนครอินทร์ ฟันด้วยดาบถูกที่สำคัญตักมาตาย” เจ้าพระยาพระคลัง (หน) (2544)

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า สมิงนครอินทร์นั้นมีความมองอาจ กล้าหาญ เข้มแข็ง มีจิตใจเด็ดเดี่ยวไม่เกรงกลัวต่อศัตรูในการทำศึกสงคราม ทั้งยังมีความชาญฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบดีเยี่ยม มีวาทศิลป์ในการพูดโน้มน้าวใจ มีการออกกลอุบายวางแผนล่อลวงฝ่ายศัตรูให้หลงกลจนเสียทีแก่ตน จนสามารถเอาชนะศัตรูด้วยกลอุบายที่ตนคิดไว้ได้อยู่เสมอ

2. รักเดียวใจเดียว

จากพฤติกรรมในเรื่องจะเห็นได้ชัดเจนว่าสมิงนครอินทร์นั้นมีความซื่อสัตย์ รักเดียวใจเดียวต่อนางเกษรา นางในที่ได้รับพระราชทานจากพระเจ้าราชาธิราชให้มาเป็นภริยาและคอยปรนนิบัติดูแลสมิงนครอินทร์แม้ในการทำศึกสงครามต่าง ๆ สมิงนครอินทร์จะมีโอกาสได้พบเจอกับบาทบริจาริกาหรือนางสนมคนใดก็ตามแต่สมิงนครอินทร์นั้นมีจิตใจที่แน่วแน่มิมีความรักที่มั่นคงต่อนางเกษรา ไม่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องพาราสี พัวพันหรือยกย่องผู้หญิงคนอื่นใด สมิงนครอินทร์มีความรักที่มั่นคงและไม่เคยมีใจคิดออกห่างจากนางเกษรา ดังคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้กับนางเกษราดังบทประพันธ์ที่ว่า

แสนสวาท	บุพเพผลดลวาสนาพี่
พระเจ้ากรุงหงษาโปรดปรานี	ประทานที่สมสู่เป็นคู่ครอง
จะขอฝากชีวกกว่าจะวาย	ไม่แหงนหน้าจากนางให้หมอง
สารพัดสมบัติและเงินทอง	ขอมอบน้องสารพันมั่นสัญญา
โฉมเฉลา	พี่รักเจ้ามั่นคงอย่าสงสัย
ถึงสุญสินดินฟ้าสุราลัย	พี่ก็ไม่ลืมน้องของประทาน
ว่าพลาทางขิดสนิทแนบ	ประคองแอบกรอดสอดประสาน
ต่างระรื่นชื่นฉ่ำแสนสำราญ	เบิกบานชมขิดแนบนิทรา

กรมศิลปากร (2523, น. 16-17)

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าลักษณะนิสัยรักเดียวใจเดียวนี้สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณของทหารอาชีพที่ว่า ข้าพเจ้าจงรักในศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง

3. รับผิดชอบในการกระทำของตนเองและมีคุณธรรมซื่อสัตย์รักษาไว้ซึ่งพระเกียรติยศของนายตนเอง

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าสมิงนครอินทร์เป็นผู้รับผิดชอบและยอมรับในการกระทำของตนเองครั้งเมื่อเหตุการณ์กระทำสัตย์ พระเจ้าราชาธิราชทรงคิดกลอุบายตัดศึกพม่าโดยการลักลอบซ่อนอาวุธไว้ใต้พื้น

เพื่อฆ่าทหารพม่าขณะทำสัตย์ต่อกัน แต่สมิงนครอินทร์ก็ไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนถึงผลดีและผลเสียที่จะได้รับซึ่งเกรงว่าจะเป็นการเสียพระเกียรติยศของพระเจ้าราชาธิราช ไม่อยากให้ใครติฉินนินทานายตนเองและเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์จึงได้บอกอุบายให้พม่าล่วงรู้จนสามารถหลบหนีไปได้ เมื่อพระเจ้าราชาธิราชทรงทราบเรื่องที่ทหารพม่าหนีไปได้ก็ทรงพิโรธแต่สมิงนครอินทร์นั้นก็ขออนุมัติพระราชาอาญาจากการกระทำของตน ดังบทประพันธ์ที่ว่า

บัดนั้น	นครอินทร์ทูลองค์พระทรงศักดิ์
ข้ามิได้ทุจริตคิดเยี่ยงยัก	มุ่งสมัครรักใคร่กับไพร่
ซึ่งฝืนราชอาญาฝ่าพระบาท	ยอมถวายชีวาตม์ขาดเกศี
เป็นสุดแสนอวยใจเห็นไม่ดี	เหมือนเช่นโจสตรี้ราคิมว
ทหารในหงสาก็กว่าหมื่น	ล้วนแต่พื้นดินมิใช่ชั่ว
เอาชนะยอมได้ไม่ต้องกลัว	ตัวต่อตัวสู้ได้เร็นินทา

กรมศิลปากร (2523, น. 22)

ซึ่งลักษณะนิสัยรับผิดชอบในการกระทำของตนและมีคุณธรรมซื่อสัตย์รักษาไว้ซึ่งพระเกียรติยศของนายตนเองนี้สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณที่ว่า ข้าพเจ้าจักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า

4. มีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหาร

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าสมิงนครอินทร์เป็นนายทหารผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม เห็นได้จากครั้งเมื่ออาสาขอแก้ตัวโดยการลอบเข้าไปยังห้องบรรทมของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเพื่อลอบปลงพระชนม์ สมิงนครอินทร์มีโอกาสดลปลงพระชนม์ได้แต่กลับไม่ทำ คงหยิบมาแต่พระแสงและพานพระศรีข้างที่บรรทม และได้ตัดศีรษะนางสนมและจักกายวังมาถวายพระเจ้าราชาธิราชเพื่อเป็นการแก้ตัวแทน การที่สมิงนครอินทร์เลือกที่จะกระทำเช่นนี้เนื่องด้วยเห็นว่าตนเป็นเพียงข้าทหารอันต่ำต้อยไม่สมควรที่จะบังอาจฆ่าพระมหากษัตริย์

อีกทั้งไม่กล้าฉวยโอกาสหรือทำร้ายคนที่ไร้ทางสู้ คนที่นอนหลับไม่รู้ตัว ซึ่งชาวยุทธที่ติจะไม่กระทำกัน อีกทั้งอาจจะนำพาความเสื่อมเสียเกียรติมาสู่ตนและเจ้านายของตนเองได้ ซึ่งการกระทำที่สุจริตนี้เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ทหารที่ดีควรมีและพึงกระทำ โดยบทประพันธ์ที่แสดงถึงอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหารมีดังนี้

ถึงฉากแพร่แลพับสลับทอง	ประทีปส่องแจ่มจัดจรัสศรี
เข้านัยจ้องมองดูพระภูมิ	เจ้าพม่าครานี้ถึงที่ตาย
แต่ตัวกูเพียงทหารอันต่ำชาติ	จะพิฆาตกษัตราหน้าใจหาย
เห็นเกินศักดิ์พักตราน่าละอาย	กษัตริย์ชายฆ่าคนหลักอัประมาณ

กรมศิลปากร (2523, น. 25)

ขอเดชะพระองค์ดำรงชัย	ผู้จอมไทธิราชรังสรรค์
ข้าไม่คิดประหารผลาญชีวัน	พระโปรดอย่าหวาดหวั่นพริ้นพระทัย
ถ้าแม้คิดพิฆาตบาทยุคล	อันพระชนม์จะคงอย่าสงสัย
วันลอบไปในที่บรรทมใน	หรือจะไว้ชนมาฝ่าอุลล
จนได้มาเฝ้าองค์พระทรงยศ	ไม่คิดคดต่อเบื้องบพศรี
พระอย่าทรงกังขาให้ราศี	ข้านี้สุจริตนิจกาล
อันพระองค์ทรงเดชเศษประชา	ไม่สมควรแก่ข้าผู้ทหาร
แม้ไพร่พลพลการจะรอนราญ	จะประหารเหยียบย่ำให้ทำลาย

กรมศิลปากร (2523, น. 29)

ซึ่งลักษณะนิสัยมีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหารนี้สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณที่ว่า ข้าพเจ้าจักจกยึดมั่นในจริยธรรมวิชาชีพ

5. วางตัวดี

เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องของคูตัวสมิงนครอินทร์ ขณะนั้นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องประทับพระราชอาสน์อยู่ท่ามกลางแม่ทัพนายกองฝ่ายพม่า ทหารพม่านำสมิงนครอินทร์มาเข้าเฝ้า สมิงนครอินทร์ก็มีกิริยามารยาทที่สุภาพเรียบร้อยแสดงถึงความเคารพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง รู้จักกาลเทศะ ปฏิบัติตนกับบุคคลอื่นโดยไม่ให้เกิดความขุ่นเคือง มีความถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเวลาและสถานที่ อีกทั้งยังมีลักษณะท่าทางหรือการวางตัวที่สง่างามจนสามารถสร้างความประทับใจให้แก่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ทั้งในลักษณะท่าทางและความประพฤติก็มีความสง่างามเป็นชายชาติทหาร มีลักษณะสัณยชื่อ วางตัวได้ดีได้ทั้งในการปฏิบัติตนและอารมณ์ ดังบทประพันธ์ที่ว่า

ครั้นถึงนายพม่าพาเข้าเฝ้า	ก้มเกล้าน้อมประนมบังคมไหว้
ฝ่ายสมิงนครอินทร์ไม่หมิ่นใจ	เข้านั่งในระหว่างกลางโยธา
เมื่อนั้น	พระเจ้ามณเฑียรทองนาถา
เห็นนครอินทร์นั้นมาวันทา	เรียกให้นั่งเสนอหน้าเข้ามาชิด
แล้วชายเนตรที่ศนามารยาท	เห็นองอาจอิสสระงามจริต
ดูน่าชมสมชื่อเลื่องลือฤทธิ์	ทั้งน้ำจิตฝีมือชื่อสัตย์งาม

กรมศิลปากร (2523, น. 27)

6. มีจิตใจห้าวหาญใจสู้ไม่กลัวตาย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าสมิงนครอินทร์เป็นนายทหารผู้มีจิตใจห้าวหาญใจสู้ไม่กลัวตาย เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องของคูตัวสมิงนครอินทร์ แม้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจะเกลี้ยขู่เอาชีวิตของตนแต่สมิงนครอินทร์นั้นก็สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองตอบโต้กลับไปด้วยวาจาที่ห้าวหาญ ใจสู้ไม่กลัวความตาย แม้ตนเองจะตกอยู่ในภยันตรายในวงล้อมท่ามกลางแม่ทัพนายกองฝ่ายพม่าแต่ก็ไม่หวั่นเกรงต่อภยันตรายหรือแสดงความวิตกให้ผู้ใดเห็น ดังบทประพันธ์ที่ว่า

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง: คิดพลางทางมีสิ่งหนาท
 นี้แน่เจ้านครอินทร์หมื่นสงคราม
 เหมือนช้างใหญ่ไธ้เงาเข้ามาปดอม
 จะจับเป็นเช่นฆ่าชีวาวาย

ตรัสประภาษแก่ลี้ขุกระทุ์ถาม
 ชุ่มช้ำไม่สำนึกสู้สีกาย
 ในฝูงล้อมสิงหราน่าใจหาย
 เจ้าอย่าหมายจะได้พื้นคินกลับรัง

สมิงนครอินทร์: บัดนั้น
 ไม่หวั่นไหวทูลความตามสัจจ
 ธรรมดาอำมาตย์ชาติทหาร
 ย่อมเจนทีหนี่ไถ่หลายกระบวน
 แม้อาสาล่าพังยังไม่หย่อน
 มิให้ใครเห็นลายร้ายเจ้าคะ
 เหมือนรับสั่งบังอาจประมาทเสีย
 แม้นไม่ถือสัตยาจะอาธรรม

นครอินทร์ยินถ้อยที่รับสั่ง
 ซึ่งทรงตั้งพระกระทุ์ขูกี่ควร
 เหมือนช้างสารระวังตัวอยู่ทั่วถวน
 ไม่แปรปรวนเปื่องปรายชู้ชาติไชยะ
 เหมือนเสือซ่อนเล็บร้ายหายเกะกะ
 ที่มีพระบัญชาจะฆ่าฟัน
 คิดว่าเนื้อกระนั้นลิดีหม่อมฉัน
 ผลาญชีวันพระองค์คงวอดวาย

กรมศิลปากร (2523, น. 28)

7. มีความรอบคอบ ไม่ประมาท ระมัดระวังตัว

เหตุการณ์ที่แสดงถึงความรอบคอบ ไม่ประมาท และระมัดระวังตัวของสมิงนครอินทร์ คือ เมื่อครั้งที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องขอดูตัว สมิงนครอินทร์ก็มีการเตรียมการอย่างรอบคอบ ไม่ประมาท ไม่ไว้ใจผู้ใดง่าย ๆ และระมัดระวังตัวอยู่เสมอ ดังความว่า “แต่ตัวเราเปรียบดังอสรพิษ จำจะซ่อนรักษาเขี้ยวของตัวไปด้วย คิดแล้วจึงให้ช่างเอาเสื่ออย่างดีสองตัว มาแหวะริมไหลข้างหน้าทั้งซ้ายขวาตาพอสอดตาบลงได้ แล้วใส่เสื่อซ้อนเข้าทั้งสองตัวเป็นสี่ชั้นเอาตาบสอดลงตามแผลเสื่อที่แหวะไว้นั้น จึงเอาผ้าชมพูขลิบทองโพกศีรษะไว้ชายผ้าให้ยาวปกไหลทั้งสองข้างมิดแผล แล้วลองก้มกราบดูเห็นแนบเนียนดีมิได้ขัดขวาง จึงถอดเสื่อออกให้ช่างเย็บตรึงฝักดาบกับเสื่อเข้าไว้ให้มั่นคง” เจ้าพระยาพระคลัง (หน) (2544, น. 276)

8. มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าสมิงนครอินทร์เป็นผู้ยึดมั่น สำนึกคุณดูแลรักษาและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ เห็นได้จากตอนที่สมิงนครอินทร์ยังคงเป็นมะสะลุม แล้วได้ทำความดีความชอบ ครั้นจึงไปตัดศีรษะมะกรานมาถวายพระเจ้าราชาธิราช พระเจ้าราชาธิราชจึงได้พระราชทานปูนบำเหน็จรางวัล และแต่งตั้งมะสะลุมเป็นเจ้าสมิงนครอินทร์ ปกครองเมืองตึกคล้า เมื่อสมิงนครอินทร์ได้รับพระราชทานพระราชสาส์นการแต่งตั้งให้เป็นสมิงนครอินทร์ ตนก็พร้อมตั้งใจถวายชีวิตและจิตวิญญาณของตนในการรับใช้พระเจ้าราชาธิราชแค่เพียงพระองค์เดียว ซึ่งมีบทกลอนที่แสดงออกถึงความจงรักภักดีของสมิงนครอินทร์ตอนที่ได้รับพระราชทานพระราชสาส์นและได้มีการถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระเจ้าราชาธิราช ดังบทประพันธ์ที่ว่า

จึงผินพักตร์หันตรงไปหงษา	ไธผ่านฟ้าจอมชีวิตอดิศร
ข้าพเจ้าน้อมกายถวายพระพร	ขอถวายกายกรและชีวิต
ขอเป็นข้าทูลละอองรองพระบาท	กว่าชีวาตม์สูญลับดับจิต
จะจงรักเทิดทูนพระบุญฤทธิ์	สุจริตซื่อสัตย์เป็นอัครา

กรมศิลปากร (2523, น. 16)

ซึ่งลักษณะนิสัยเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับคำสัตย์ปฏิญาณของทหารอาชีพที่ว่า ข้าพเจ้าจักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบสุขของชาติ

9. เป็นผู้รักษาสัจจะ รักษาวาจาสัตย์

เห็นได้ชัดจากฉากสุดท้ายของชีวิต ตอนศึกมั่งรายกะยอฉะวา เมื่อตนพลาดท่าถูกจับไปเป็นเชลยศึก แต่ได้ถูกมั่งรายกะยอฉะเจรจากู้ปล่อยกลับมาแสดงท่าทีคิดเมตตาจะไว้ชีวิต อีกทั้งจะชุบเลี้ยงสมิงนครอินทร์เป็นอย่างดี หากสมิงนครอินทร์ยอมเปลี่ยนมาสวามิภักดิ์เข้ากับฝั่งพม่า แต่สมิงนครอินทร์ก็พยายามขัดขืนปฏิเสธข้อเสนอต่าง ๆ ที่มั่งรายกะยอฉะวาได้เสนอทุกวิถีทาง ทั้งยืนหยัดต่อสู้ในสิ่งที่ถูกต้องและสำนึกในหน้าที่ของตนและไม่ยอมรับ

ตำแหน่งหรืออามิสสินจ้างใด ๆ จากฝ่ายศัตรูเป็นอันขาด ซึ่งการกระทำของสมิงนครินทร์แสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงาม เป็นผู้รักษาคำพูดในสิ่งที่ตนได้เคยกล่าวไว้ รักษาวาจาสัตย์ รักษาสัจจะ ในครั้งเมื่อตอนที่ตนได้รับพระราชทานพระราชสาสน์แต่งตั้งให้เป็นสมิงนครินทร์ ตนก็พร้อมตั้งใจถวายชีวิตและจิตวิญญาณของตนในการรับใช้พระเจ้าราชาธิราช แค่เพียงพระองค์เดียวจนกว่าจะสิ้นลมหายใจ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนตอนที่สมิงนครินทร์ ยืนหยดขี้ดขึ้นปฏีเสธทางเลือกในการใช้ชีวิตจากมั่งรายกะยอฉะวา และสมิงนครินทร์ เลือกที่จะกลั่นใจตาย แทนการที่จะต้องเป็นข้าสองเจ้าบ่าวสองนาย ดังบทประพันธ์ที่ว่า

เมื่อนั้น	นครินทร์คิดพลางทางทูลว่า
ข้าขอขอบพระคุณกรุณา	แต่ข้าไม่ขออยู่จะสู้ตาย
สัจฺญาติชายเปือนบิตผิดสัญญา	ไม่ถือสัตย์ขัตติยาอย่าพึงหมาย
จะนบนอบมอบจิตคิดละอาย	เจ้าอุบายบิตผืนผิดสัญญา
ขอทงองอาจเป็นชาติชาย	ไม่เสียตายซึ่งจึงจะสังขาร
ถึงอยู่ด้วยพระองค์คงชีวา	ก็เป็นข้าสองเจ้าไม่เข้าการ
ซึ่งพระทรงการุญยกคุณโทษ	นับว่าโปรดเมตตาข้าทหาร
ขอสนองรองเบื้องบหมาลัย	แต่เพียงขานบอกแจ้งแห่งคดี
จะต่อยุทธ์ด้วยองค์เจ้าหงสา	แม้ว่าพระองค์ทรงหัตถ์
จงอย่าเข้าตรงหน้าในราวี	ดูที่แจ้งจริงค่อยชิงชัย
อันทหารอย่างที่ดีกว่าข้า	แวดล้อมมองคราขออย่าสงสัย
ที่เหลื่ออยู่ยังมีดีถมไป	จงทราบได้บาทาฝ่ายคุณ

กรมศิลปากร (2523, น. 37)

จึงบ้ายพัคตร์มุ่งตรงไปหงสา	ตั้งสัจจว่าไปด้วยใจมั่น
ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงธรรม	ข้านี้เป็นทหารชาติชาญชาย
เคยถวายชีวิตอุทิศตัว	รองบ่าวบาททงสุ์จ่านงหมาย
ขอถือสัตย์ถือตัวไม่กลัวตาย	ขอมีนายหนึ่งเดียวในแผ่นดิน

เมื่อหมดบุญสุญรักสิ้นศักดิ์ศรี	ไม่ขอให้ไพร่ประมาทหมิ่น
แม้คมดาบก็มีให้ไ้รำคิน	ข้าสมิงนครอินทร์ขอลูลา
แล้วกำหนดดกกลั่นลมหายใจ	ตั้งหทัยระงับดับสังขาร
ทันใดขาดสิ้นวิญญาณ	เพราะรักสัจจาไม่ราศี

กรมศิลปากร (2523, น. 38-39)

ซึ่งลักษณะนิสัยเป็นผู้รักษาสัจจะ รักษาวาจาสัตย์ของสมิงนครอินทร์นี้ สอดคล้องกับคำสัตย์ปณิธานของทหารอาชีพที่ว่า ข้าพเจ้าจะรักษาไว้ซึ่งสัจจะแห่งคำปณิธานนี้เสมอด้วยชีวิต

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าลักษณะนิสัยของตัวละครสมิงนครอินทร์ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะพบได้ว่าตัวละครสมิงนครอินทร์มีลักษณะนิสัยที่มีความสอดคล้องกับคำสัตย์ปณิธานตนของทหารอาชีพ สรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของสมิงนครอินทร์ ที่สอดคล้องกับคำสัตย์ปณิธานตนของทหารอาชีพ

ลักษณะนิสัยของสมิงนครอินทร์	คำสัตย์ปณิธานตนของทหารอาชีพ
- รักเดียวใจเดียว	- ข้าพเจ้าจงรักในศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง
- รับผิดชอบในการกระทำของตน และมีคุณธรรมซื่อสัตย์รักษาไว้ซึ่งพระเกียรติยศของนายตนเอง	- ข้าพเจ้าจักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า
- มีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหาร	- ข้าพเจ้าจักยึดมั่นในจริยธรรมวิชาชีพ
- เป็นผู้รักษาสัจจะ รักษาวาจาสัตย์	- ข้าพเจ้าจะรักษาไว้ซึ่งสัจจะแห่งคำปณิธานนี้เสมอด้วยชีวิต
- มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	- ข้าพเจ้าจักยอมตายเพื่ออิสรภาพและความสงบสุขของชาติ

(ที่มา: ผู้วิจัย)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ลักษณะนิสัยของสมิงนครอินทร์นั้น นอกจากจะเป็นนักรบที่มีความชำนาญในการทำศึกสงครามแล้ว สมิงนครอินทร์ ยังถือเป็นตัวละครที่มีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหาร ในที่นี้หมายถึง ความเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ และความเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ซึ่งผู้ชมจะได้รับบรรณรสและสุนทรีย์ในการรับชม รวมทั้งได้เห็นลักษณะนิสัยในส่วนที่ให้แง่คิดผ่านการแสดงของตัวละครนี้ ซึ่งจากการศึกษาลักษณะนิสัยทั้งหมดนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบจุดเหมือนกันของจรรยาบรรณและคุณธรรมในวิชาชีพทหารผ่านลักษณะนิสัยของตัวละครสมิงนครอินทร์ 5 ประการ ไม่ว่าจะเป็นในด้านรักเดียวใจเดียว รับผิดชอบในการกระทำของตนและมีคุณธรรมซื่อสัตย์รักษาไว้ซึ่งพระเกียรติยศของนายตนเอง มีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของทหาร มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจุดเด่นสำคัญ คือ เป็นผู้รักษาสัจจะ รักษาวาจาสัตย์ และถือเป็นสิ่งสำคัญที่นักแสดงผู้ที่จะมาสวมบทบาทสมิงนครอินทร์จะต้องทำการศึกษาให้เข้าใจพื้นฐานบุคลิกลักษณะนิสัยของตัวละครนี้ให้ได้ อย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะลักษณะนิสัยที่มีอุดมการณ์ของการเป็นชายชาติทหาร เพื่อให้เข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร โดยสามารถนำข้อมูลที่ผู้วิจัยค้นพบนี้มาประกอบเพื่อใช้ต่อยอดในการแสดงให้ผู้รับบทบาทสมิงนครอินทร์เข้าใจถึงแก่นแท้ของตัวละครจนสามารถทำให้เกิดบรรณรสและสุนทรีย์ในการแสดง

อภิปรายผลการวิจัย

สังคมไทยในยุคสมัยปัจจุบัน ผู้คนจำนวนไม่น้อยอาจมีความไม่มั่นใจ ไม่เชื่อถือเชื่อมั่นในองค์กรทหารเหมือนยุคสมัยก่อน ศักดิ์ศรีความเป็นทหาร อาจจะถูกลดทอนด้อยค่าลงไปจากการกระทำที่ไม่เหมาะสมของทหารบางกลุ่ม บางนาย เช่น ทหารทุจริตรับส่วยรับสินบท เป็นต้น ซึ่งการนำวรรณกรรม เรื่องราชาธิราชมาเทียบกับคำสัตย์ปณิธานตนของทหารอาชีพนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณธรรม จริยธรรม ของการเป็นทหารที่ดีไม่ว่าจะในวรรณกรรม

หรือในชีวิตจริง และไม่ว่าจะเปลี่ยนผ่านยุคสมัยมาเนิ่นนานเพียงใด คุณธรรมจริยธรรมของทหาร รวมถึงคำปณิธานตนนั้นยังคงมีความเข้มข้น และเป็นหลักมั่นที่ข้าราชการทหารทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยแสดงให้เห็นถึงแนวคิดคำปณิธานก็มีความสอดคล้อง คล้ายคลึงกันระหว่างบทละครกับคำสัตย์ปณิธานของทหารอาชีพ เสมือนวรรณกรรมเป็นเครื่องย้ำเตือนใจให้ยึดมั่นกระทำตามคำสัตย์ปณิธาน ที่ตนเองเคยปณิธานไว้ อีกทั้งคำปณิธานของทหารอาชีพเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้นายทหารทุกยุคสมัยมีความตระหนักในคำปณิธานของตนเอง โดยพึงระลึกไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อตนเอง และองค์กรทหาร ซึ่งมีคุณค่ามีเนื้อหาสาระให้คิดแง่คิดในมุมมองด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการเป็นชายชาติทหาร ความซื่อสัตย์สุจริต ความจงรักภักดี การรักษาสัจจะ สิ่งนี้ถือเป็นแนวทางที่ข้าราชการทหารทุกคนควรตระหนัก และยึดถือปฏิบัติตาม ซึ่งคุณธรรมบางประการที่แฝงอยู่ในบทละคร ผ่านลักษณะนิสัยตัวละครสมิงนครินทร์จะถูกถ่ายทอดเล่าเรื่องราวดี ๆ คุณสมบัติการเป็นทหารที่ดีมาปรับใช้เป็นแนวทางในการเป็นพลเมืองที่ดี ของสังคมและประเทศชาติต่อไปได้อีกด้วย แม้จะเป็นวรรณกรรมแต่ก็ แฝงไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิตที่บุคคลทุกกลุ่ม ทุกอาชีพ สามารถนำเอาคุณธรรม จริยธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนิน ชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นแก่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ได้ เช่น การรับผิดชอบต่อการกระทำและคำพูดของตนเอง การรักษาคำพูด ซื่อสัตย์ ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่คิดทุจริต รักในเกียรติ และศักดิ์ศรีของตนเอง เป็นต้น

จากลักษณะนิสัยทั้งหมด 9 ประการของสมิงนครินทร์ ผู้วิจัยพบว่า มี 5 ประการที่สอดคล้องกับคำสัตย์ปณิธานตนของทหารอาชีพ ซึ่งผู้วิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สมิงนครอินทร์มีลักษณะนิสัยรักเดียวใจเดียว ซึ่งสอดคล้องกับคำสัจบัญญัติของท้าวท้าวข้าพเจ้าจักรักในศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง กล่าวคือ สมิงนครอินทร์มีความซื่อสัตย์ รักเดียวใจเดียวต่อนางเกษรา ไม่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวพาราสี พัวพันหรือยกย่องผู้หญิงคนอื่นใด

2. สมิงนครอินทร์มีลักษณะนิสัยรับผิดชอบในการกระทำของตน และมีคุณธรรมซื่อสัตย์รักษาไว้ซึ่งพระเกียรติยศของนายตนเอง สอดคล้องกับคำสัจบัญญัติที่ว่า ข้าพเจ้าจักเทิดทูนและรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า ครั้นพระเจ้าราชาธิราชทรงคิดกลอุบายตัดศึกพม่า สมิงนครอินทร์ได้บอกอุบายลักลอบซ่อนอาวุธขณะทำสัจต่อกันให้พม่าล่วงรู้ ด้วยเกรงว่าจะเป็นการเสียพระเกียรติยศ ไม่อยากให้ใครติฉินนินทานายตนเอง และเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระเจ้าราชาธิราช

ซึ่งผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยประมวลจริยธรรม คือ พิทักษ์ รักษา ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ และเชิดชูรักษาไว้ ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า สภากลาโหม (2564, ออนไลน์) อีกด้วย

3. สมิงนครอินทร์มีลักษณะนิสัยมีอุดมการณ์ในด้านความยึดมั่นในเกียรติยศและศักดิ์ศรีของท้าวท้าวข้าพเจ้าจักรักในจริยธรรมวิชาชีพ กล่าวคือ ครั้นลอบเข้าไปยังห้องบรรทมของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง สมิงนครอินทร์มีโอกาสปลงพระชนม์ได้แต่กลับไม่ทำ ไม่ทำร้ายคนที่ไร้ทางสู้ คนที่นอนหลับไม่รู้ตัว ซึ่งชายชาติทหารที่ดีจะไม่กระทำการนี้ทั้งจะนำพาความเสื่อมเสียเกียรติมาสู่ตนและเจ้านายของตนเองได้

การกระทำที่สุจริตนี้เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมของวิชาชีพทหาร ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ทหารที่ดีควรมีและพึงกระทำ กล่าวคือ ชายชาติทหารจะไม่รังแกหรือทำร้าย ผู้ที่ไม่มีทางสู้หรือผู้ที่อ่อนแอกว่า รวมทั้งผู้ไม่สามารถป้องกันตนเองได้และผู้ที่ไม่อาวุธ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยประมวล

จริยธรรม คือ ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ การเชิดชูและรักษาไว้ซึ่ง เกียรติยศ เกียรติศักดิ์ และอุดมการณ์ของข้าราชการ สภากลาโหม (2564, ออนไลน์)

4. สมิงนครอินทร์มีลักษณะนิสัยเป็นผู้รักชาติรักจะ รักษาอาณาจักร สอดคล้องกับคำสัจย์ปณิธานของทหารอาชีพที่ว่า ข้าพเจ้าจะรักษาไว้ซึ่งสัจจะ แห่งคำปณิธานนี้เสมอด้วยชีวิต กล่าวคือ ครั้งได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมิงนครอินทร์ ตนได้ให้สัจจะวาจาว่าจะถวายชีวิตและจิตวิญญาณของตนรับใช้พระเจ้าราชาธิราช เพียงแค่พระองค์เดียวจนกว่าจะสิ้นลมหายใจ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนตอนศึกมั่งรายกะยอฉะวา เมื่อตนพลาดท่าถูกจับไปเป็นเชลยศึก สมิงนครอินทร์ยืนหยัดขัดขืนปฏิเสธ ข้อเสนอในการไว้ชีวิต ไม่ยอมรับตำแหน่งหรืออามิสสินจ้างใด ๆ ที่มั่งรายกะยอฉะวา ได้เสนอทุกวิถีทาง พฤติกรรมนี้แสดงถึงการเป็นผู้รักษาคำพูด รักษาอาณาจักร รักษาสัจจะ ทั้งไม่ยอมรับสินบนหรือตำแหน่งใด ๆ จากฝ่ายศัตรูอีกด้วย

ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับจริยธรรมข้าราชการพลเรือน คือ ข้าราชการต้องเว้นจากการแสวงประโยชน์ที่มีขอบโดยอาศัยตำแหน่ง หน้าที่และไม่กระทำการอันเป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนและ ประโยชน์ส่วนรวม (ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน ข้อ 6, 2552) กล่าวคือ ไม่เรียกรับหรือยอมรับซึ่งผลประโยชน์ ของขวัญ หรือตำแหน่งใด ๆ ดังที่สมิงนครอินทร์ขัดขืนปฏิเสธข้อเสนอต่าง ๆ จากฝ่ายศัตรู ทั้งยืนหยัดต่อสู้ ในสิ่งที่ถูกต้องและสำนึกในหน้าที่ของตน

5. สมิงนครอินทร์เป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับคำสัจย์ปณิธานของทหารอาชีพที่ว่า ข้าพเจ้าจักยอมตาย เพื่ออิสรภาพและความสงบสุขของชาติ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนตอนที่สมิงนครอินทร์ ยืนหยัดขัดขืนปฏิเสธทางเลือกในการไว้ชีวิตจากมั่งรายกะยอฉะวา และสมิงนครอินทร์ เลือกที่จะกลับใจตาย แทนการที่จะต้องเป็นข้าสองเจ้าบ่าวสองนาย ไม่เข้าร่วม สวามิภักดิ์กับมั่งรายกะยอฉะวาฝ่ายศัตรูเป็นอันขาด จากพฤติกรรมนี้ ของสมิงนครอินทร์นั้นแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าราชาธิราช แค่เพียงพระองค์เดียว

ซึ่งผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับคำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์ คือ ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดี ต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จนชีวิตหาไม่ (วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี, 2565, ออนไลน์)

อีกทั้งตอนที่สมิงนครินทร์เลือกที่จะกลั่นใจตาย เหตุการณ์นี้จึงสอดคล้องกับหนึ่งในคำถวายสัตย์ปฏิญาณตนของทหารรักษาพระองค์ที่ว่า ข้าพระพุทธเจ้า จะยอมตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า (วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี, 2565, ออนไลน์)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ในยามที่ประเทศชาติบ้านเมืองต้องการผู้มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตน ตัวละครสมิงนครินทร์นั้น ถือเป็นตัวละครที่มีความโดดเด่นด้านความประพฤติที่ดี สามารถยึดถือเป็นแบบอย่างแนวทางในการปฏิบัติตัวทั้งข้าราชการทหารหรือแม้แต่บุคคลทั่วไปได้

2. งานศิลปะการแสดงนั้น ถือเป็นตัวกลางที่สามารถสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมถ่ายทอดไปสู่กลุ่มประชาชนได้โดยง่าย เพราะฉะนั้นในการสร้างสรรค์บทละคร ผู้สร้างจึงควรที่จะคำนึงและสอดแทรกนำเสนอหลักคุณธรรม จริยธรรม บางประการ เข้ามาประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับจิตใจของมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2523). *ละคอนพันทาง เรื่อง ราชอิรราช ชุด ศักดิ์พระเจ้า
ฝรั่งมังฆ้อง ตอน สัจจะสมิงนครอินทร์*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- กองทัพบก. กรมยุทธศึกษาทหารบก. กองอนุศาสนาจารย์. (2543). *พิธีกระทำ
สัตย์ปฏิญาณต่อธงเฉลิมพล*. ใน ขอบ อินทฤทธิ์ (บ.ก.), *ศาสนพิธี*
(น. 219). กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). *พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทาน
ปริญญาบัตร ปีการศึกษา 2539 วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2540*.
สืบค้น 18 มีนาคม 2566. [https://www.youtube.com/
watch?v=iwDkuKu42nY](https://www.youtube.com/watch?v=iwDkuKu42nY)
- พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. (2544). *ราชอิรราช*. (พิมพ์ครั้งที่ 18).
ศิลปาบรรณาคาร.
- ลิขิต จีระเวคิน. (2551). *คำปฏิญาณอันศักดิ์สิทธิ์*. สืบค้น 22 กุมภาพันธ์ 2566.
[https://mgronline.com/
daily/detail/9510000080805](https://mgronline.com/daily/detail/9510000080805)
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2565). *พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนาม
ของทหารรักษาพระองค์*. สืบค้น 18 มีนาคม 2566. [https://th.wiki
pedia.org/wiki//%E0%B8%9E%E0%B8%98](https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B8%98)
- ศานิต สร้างสมวงศ์. (2556). *จริยธรรมในวิชาชีพทหาร*. คณะสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สภากลาโหม. (2564). *ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยประมวลจริยธรรม
พ.ศ. 2564*. สืบค้น 20 มีนาคม 2566. [https://ratchakitcha.soc.
go.th/documents/17186306.pdf](https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17186306.pdf)
- สุปรีชา กมลาสน์. (2543). *ธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของทหารอาชีพ*.
สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2566. [http://www.thaicadet.org/Ethics/
military-moral.pdf](http://www.thaicadet.org/Ethics/military-moral.pdf)
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). *ประมวลจริยธรรม
ข้าราชการพลเรือน*. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า

FIFA's Football Tribunal

(Received: August 2, 2022 Revised: May 25, 2023 Accepted: May 26, 2023)

ปีติเทพ อยู่เย็นยง¹

Pedithep Youyuenyong

บทคัดย่อ

การบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลประกอบไปด้วยระบบการวางระเบียบและกลไกกำกับตนเองของกีฬาฟุตบอลสากลที่ถูกกำหนดเอาไว้โดยฟีฟ่า กฎสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติของฟีฟ่าได้วางหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถาบันต่าง ๆ ของฟีฟ่า ซึ่งสมาชิกของฟีฟ่า (เช่น สหภาพสมาคมฟุตบอลระดับภูมิภาคหรือสมาคมกีฬาฟุตบอลระดับชาติ) ต้องยินยอมผูกพันปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำในการปกครองควบคุมกีฬาฟุตบอลนานาชาติที่กฎสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติของฟีฟ่าได้กำหนดเอาไว้ การกำกับตนเองของฟีฟ่าอย่างอิสระได้สร้างหลักการว่าด้วยกระบวนการระงับข้อพิพาทของฟีฟ่าเองในทำนองที่เป็นอิสระจากองค์กรของรัฐหรือองค์กรระหว่างประเทศต่าง ๆ เหตุนี้เองการระงับข้อพิพาทตามกฎระเบียบของฟีฟ่าจึงกลายมาเป็นกระบวนการสำคัญที่เกิดขึ้นมาจากการกำกับตนเองของกีฬาฟุตบอลสากลโดยฟีฟ่า แล้วสมาชิกของฟีฟ่ายินยอมผูกพันให้ศาลกีฬาฟุตบอลและแผนกคดีต่าง ๆ ในศาลกีฬาฟุตบอลมาเป็นองค์กรระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในกีฬาฟุตบอลสากล ศาลกีฬาฟุตบอลและแผนกคดีต่าง ๆ ในศาลกีฬาฟุตบอลปฏิบัติงานในรูปแบบที่เป็นกระบวนการยุติธรรมอิสระเพื่อระงับข้อพิพาทในกีฬาฟุตบอล โดยมีอำนาจทำคำวินิจฉัยที่มีผลผูกพันต่อการกีฬาฟุตบอลสากล ในการปฏิรูปองค์กรระงับข้อพิพาท

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ E-mail: pedithep@gmail.com

ของฟีฟ่าในปี 2021 ฟีฟ่าได้บัญญัติกฎวิธีสบัญญัติว่าด้วยสาลกีฬาทุตบอล (กฎสบัญญัติ) ซึ่งได้สร้างรูปแบบวิธีพิจารณาความใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น บทความฉบับนี้ มุ่งศึกษาวิเคราะห์กลไกของสาลกีฬาทุตบอลของฟีฟ่า รวมทั้งกระบวนการระงับ ข้อพิพาทในกีฬาทุตบอลระหว่างคู่ความกับการปรับใช้กฎสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติของฟีฟ่าที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: สาลกีฬาทุตบอล กระบวนการระงับข้อพิพาท ฟีฟ่า

Abstract

Global football governance relies on the football regulatory regime and self-regulatory mechanisms designed by FIFA. The substantive and procedural rules of FIFA regulate relations between global football bodies and relevant stakeholders. FIFA's affiliated associations, such as confederations and national associations, can rely on a minimum standard of international football administration found in various sets of FIFA's substantive and procedural rules. The self-regulation of FIFA provides the key concept that FIFA's dispute resolution procedure should be independent from other branches of international and national bodies. Therefore, at the global level, the dispute resolution system within the FIFA framework holds great importance. This system is created through FIFA's autonomous self-regulation or by agreement among FIFA's affiliated associations in the form of the Football Tribunal and its Chambers. These bodies work with FIFA's independent judiciary to provide an autonomous judicial process for the settlement of football-related disputes, where FIFA decision-making bodies make binding decisions in global football. The reforms to FIFA's dispute resolution bodies, announced by FIFA in 2021 and outlined in more detail in the Procedural Rules Governing the Football Tribunal (Procedural Rules), are part of a wider picture of the new FIFA dispute resolution procedure. This paper critically analyzes the functions of the FIFA Football Tribunal, including the process of resolving football-related disputes between different global

football parties and the judicial application of FIFA's substantive and procedural rules.

Keywords: Football Tribunal, Dispute Resolution Procedures, FIFA.

บทนำ

วงการกีฬาฟุตบอลสากลประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งอาจเป็นผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับกีฬาฟุตบอลสากลโดยตรง อาทิ หน่วยงานที่มีอำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลและหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมการจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลระดับนานาชาติ ผู้มีส่วนได้เสีย เช่นว่านี้อาจรวมไปถึงผู้ที่ได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์จากการใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลหรือจากการเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันกีฬาฟุตบอลระดับนานาชาติ เมื่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ เหล่านี้เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ก็อาจสร้างความขัดแย้ง (Conflict) (Chemor, 2021) ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกันในทางลบ หรือสร้างความไม่พึงพอใจให้กับผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับตนเอง ผลกระทบต่อกันในทางลบที่เกิดขึ้นต่อคู่ขัดแย้งฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือความไม่พึงพอใจระหว่างคู่ขัดแย้งด้วยกันอาจเกิดจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในทำนองที่สร้างความเสียหายให้กับบุคคลอื่นหรือการใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลที่ไม่เป็นธรรม เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นมาในวงการกีฬาฟุตบอลเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในลักษณะที่สร้างกระทบหรือละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพที่พึงมีพึงได้ตามกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับในวงการกีฬาฟุตบอลสากล (ไม่ว่ากฎ ระเบียบหรือข้อบังคับในวงการกีฬาฟุตบอลสากลจะเป็นเกณฑ์มาตรฐานกำหนดระเบียบแบบแผนและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่มีอำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลกับสมาชิกระดับชั้นต่าง ๆ ในฐานะที่หน่วยงานที่มีอำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลมีอำนาจบริหารปกครองและกำกับดูแลสมาชิกระดับชั้นต่าง ๆ ที่อยู่ในขอบเขตอำนาจของตนที่ดีหรือเป็นเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการกิจกรรมกีฬาฟุตบอลสากลก็ตาม) (Casini, 2011, pp. 1317-1340)

ความขัดแย้งอาจกลายมาเป็นข้อพิพาท (Dispute) ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลสากลด้วยกันในลักษณะที่เป็นข้อขัดแย้งที่ทำให้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลพิพาทกันและมีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลที่ถูกโต้แย้งสิทธิก็อาจกลายมาเป็นคู่กรณี (Schwab, 2017, pp. 4-67) แล้วคู่กรณีเช่นนี้อาจเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้วยการใช้สิทธิของตนเอง โดยการนำข้อโต้แย้งสิทธิหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของวงการกีฬาฟุตบอลสากล ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่า (FIFA's Judicial Process) ที่สหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติหรือฟีฟ่า (Fédération Internationale de Football Association หรือ FIFA) ได้วางขั้นตอนหรือกำหนดกระบวนการเอาไว้ (Ruggie, 2016, p. 7) โดยสถาบันตุลาการของฟีฟ่า (FIFA's Judicial Bodies) ในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการของฟีฟ่าจะทำการระงับข้อพิพาทหรือจัดการข้อขัดแย้งดังกล่าว ในขณะเดียวกันก็อาจทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานที่มีอำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลไปในคราวเดียวกัน (Cazotto, Fronzaglia & Racy, 2022, pp. 824-839)

กระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่าเป็นกระบวนการยุติธรรมของวงการกีฬาฟุตบอลสากลที่ฟีฟ่าได้สร้างขึ้นมาก กระบวนการยุติธรรมนี้ประกอบไปด้วยขั้นตอนอุทธรณ์ภายในองค์กรของฟีฟ่า (FIFA's Organisation) ที่องค์กรของฟีฟ่าใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลสำหรับพิจารณาอุทธรณ์การออกคำสั่งลงโทษทางวินัยหรือการกระทำอื่นใดที่ขัดต่อกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับของฟีฟ่า และขั้นตอนการฟ้องคดีต่อสถาบันตุลาการของฟีฟ่าที่สถาบันตุลาการของฟีฟ่าใช้อำนาจตุลาการมาระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลสากล (Football-related disputes) ระหว่างฟีฟ่ากับสมาชิกหรือบรรดาสมาชิกด้วยกันหรือใช้อำนาจตุลาการมาระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับ (Regulatory applications) ของฟีฟ่า โดยสถาบันตุลาการของฟีฟ่านั้นจะมีอำนาจหน้าที่ในการทำคำ

วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท (Decisions) ที่เกิดระหว่างฟีฟากับสมาชิกหรือบรรดาสมาชิกด้วยกัน สำหรับสถาบันตุลาการของฟีฟาที่ทำหน้าที่เช่นว่านี้ได้แก่ ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟา (FIFA's Football Tribunal) (Fédération Internationale de Football Association, 2021, Online)

บทความฉบับนี้มุ่งศึกษาขั้นตอนและกระบวนการยุติธรรมของฟีฟาที่ถูกพัฒนามาสำหรับแก้ไขข้อขัดแย้งหรือยุติข้อพิพาทในวงการกีฬาฟุตบอลสากล โดยฟีฟาในฐานะที่เป็นองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลสูงสุด (Supreme Football Governing Body) และในฐานะที่เป็นองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลอย่างเป็นอิสระ (Self- Autonomous Body) (Gardiner, 2006) ตามเจตนารมณ์ของธรรมนูญฟีฟา (FIFA Statutes) (Fédération Internationale de Football Association, 2021, pp. 1-92) สามารถอำนาจตุลาการผ่านกลไกกระบวนการยุติธรรมที่ฟีฟาได้กำหนดขึ้นมาทำหน้าที่ตีความและใช้บังคับกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับของฟีฟา อีกทั้งบทความฉบับนี้ยังมุ่งเน้นศึกษาและชี้ให้เห็นความสำคัญของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟาในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการของฟีฟาที่มีภารกิจหลักในการให้ความเป็นธรรมแก่สถาบันของฟีฟาและองค์กรสมาชิกของฟีฟา พร้อมกับชี้ให้เห็นว่าศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟามีอำนาจควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งลงโทษทางวินัยต่าง ๆ (Control of Legality of FIFA's Football Governance Actions) โดยฟีฟาได้ให้สิทธิแก่สมาชิกของฟีฟา ผู้ซึ่งได้รับความเสียหาย ถูกกระทบสิทธิเสรีภาพ เผชิญความเดือดร้อนจากการกระทำเพื่อบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลของฟีฟาสามารถดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟาได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟามีอำนาจในการควบคุมการกระทำเพื่อบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลและมีอำนาจเพิกถอนการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ ของฟีฟา

กระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่า

ฟีฟ่าเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระในการดำเนินกิจกรรม การบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลและการดำเนินกิจกรรมกำกับดูแล มาตรฐานการจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลนานาชาติ การปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจของฟีฟ่าเป็นไปอย่างอิสระ การกำกับตนเองของฟีฟ่าเป็นกลไกสำคัญในการกำกับดูแลด้านความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม (Integrity and Ethics) ของบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลสากล ในลักษณะที่ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำการบริหารปกครองของฟีฟ่า (Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 2015, pp. 1-3) เหตุนี้ฟีฟ่าและสมาชิกของฟีฟ่าจึงได้พยายามยึดถือการกำกับตนเอง แล้วนำเอาการกำกับตนเองมาใช้ควบคุมปกครองสมาชิกให้ปฏิบัติตามมาตรฐาน ความถูกต้องชอบธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในวงการกีฬาฟุตบอลสากล (Gregory, 2019, pp. 1-17) กลไกเช่นนี้ สอดคล้องกับระบบการปกครองกีฬาสากลในทุกชนิดกีฬาที่มุ่งเน้น ให้ผู้เกี่ยวข้องกับกีฬาสากลมารวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมการบริหารปกครอง กีฬาสากลในแต่ละชนิดกีฬาร่วมกัน แทนที่จะยอมให้องค์กระหว่างประเทศ องค์กรหนึ่งองค์กรใดหรือรัฐหนึ่งรัฐใดเข้ามาแทรกแซงหรือควบคุมกีฬาสากล ในแต่ละชนิดกีฬา เช่นเดียวกันการบริหารปกครองฟีฟ่าที่เป็นไปในรูปแบบ ของการกำกับตนเองอย่างอิสระ แล้วพัฒนากฎ ระเบียบหรือข้อบังคับ เพื่อใช้กำกับดูแลตนเองและบรรดาสมาชิก (ที่อยู่ภายใต้การปกครอง ควบคุมหรือกำกับดูแล) ของฟีฟ่า ซึ่งบรรดาสมาชิกต่างสมัครใจผูกพันตน จะปฏิบัติตามกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับเพื่อประกันว่าฟีฟ่าและบรรดา สมาชิกต่างก็ยินยอมพร้อมใจที่จะถือปฏิบัติกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับร่วมกัน อย่างเป็นธรรมและถูกต้องชอบธรรม

การกำกับตนเองอย่างเป็นอิสระของฟีฟ่าทำให้ฟีฟ่ามีอำนาจอิสระ (Autonomous Power) ที่ฟีฟ่าใช้บริหารปกครองปวงสมาชิกภายใต้ การกำกับดูแลหรือบริหารปกครองอย่างอิสระ ในทำนองที่มีได้ตกอยู่ภายใต้

การแทรกแซงหรือการควบคุมบงการจากประเทศหนึ่งประเทศใด แล้วฟีฟ่าได้ตราธรรมนูญฟีฟ่า (FIFA Statutes) อันเป็นบทกฎหมายสูงสุดที่จัดระเบียบการบริหารปกครองบรรดาสมาชิกและกำกับดูแลการแข่งขันกีฬาฟุตบอลสากลแล้วธรรมนูญเช่นนี้นี้ยังได้กำหนดให้มีสถาบันของฟีฟ่า (FIFA's Bodies) ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับของฟีฟ่า แล้วสามารถใช้อำนาจที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างฟีฟ่ากับสมาชิกหรือระหว่างบรรดาสมาชิกด้วยกัน ในอันที่จะการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิหรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบรรดาสมาชิกไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน นอกจากนี้ฟีฟ่ายังได้สร้างกระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่า (FIFA's Judicial Process) อันประกอบด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งหมายให้คู่ขัดแย้งสามารถตกลงกันจนนำไปสู่การระงับข้อพิพาทกันอย่างสมานฉันท์ในวงการกีฬาฟุตบอลสากลและกระบวนการยุติธรรมโดยปกติของฟีฟ่า กระบวนการยุติธรรมโดยปกติของฟีฟ่าไปประกอบด้วยสถาบันตุลาการของฟีฟ่า (FIFA Judicial Bodies) ที่ทำหน้าที่วินิจฉัยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างฟีฟ่า (หรือสถาบันของฟีฟ่า) กับสมาชิกของฟีฟ่าหรือบรรดาสมาชิกของฟีฟ่าด้วยกันเอง อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจบริหารปกครอง การงดเว้นปฏิบัติหน้าที่ การไม่ยอมปฏิบัติตามหน้าที่ตามกำหนดเวลา รวมทั้งคดีพิพาทที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงระหว่างฟีฟ่ากับสมาชิกของฟีฟ่า สถาบันตุลาการของฟีฟ่าอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและวินิจฉัยข้อพิพาททางการบริหารปกครอง ได้แก่ คณะกรรมการวินัยของฟีฟ่า (FIFA's Disciplinary Committee) และคณะกรรมการจริยธรรมของฟีฟ่า (FIFA's Ethics Committee) อีกทั้งฟีฟ่ายังได้จัดให้มีขั้นตอนอุทธรณ์ภายในกระบวนการยุติธรรมทั่วไปของฟีฟ่าเอาไว้เป็นการเฉพาะ โดยให้คู่กรณีที่ไม่พอใจผลของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินัยของฟีฟ่าและคณะกรรมการ

จริยธรรมของฟีฟ่านั้นสามารถยื่นต่ออุทธรณ์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ของฟีฟ่า (FIFA's Appeal Committee) ภายในระยะเวลาที่ฟีฟ่าได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งหากคู่กรณีไม่พอใจผลของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ของฟีฟ่า สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาข้อพิพาทที่อุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ของฟีฟ่า (Fédération Internationale de Football Association, 2021, Online)

ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าเป็นสถาบันตุลาการชั้นสูงเหนือจากคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ของฟีฟ่า มีอำนาจพิจารณาข้อพิพาทบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำวินิจฉัยจากคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ของฟีฟ่า ตามบทบัญญัติในกฎวิธีสบัญญัติว่าด้วยศาลกีฬาฟุตบอล (กฎสบัญญัติ) โดยศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ามีอำนาจวินิจฉัยยืนตาม แก้ไข กลับ หรือยกคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ของฟีฟ่า จากที่กล่าวมาในข้างต้นอาจเห็นได้ว่าฟีฟ่าได้สร้างกระบวนการยุติธรรมทางการบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลขึ้นมาโดยเป็นรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งใช้กับสมาชิกของฟีฟ่าเองและได้แบ่งแยกออกมาจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักของประเทศต่าง ๆ อย่างชัดเจน โดยคณะกรรมการลำดับชั้นต่าง ๆ และศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าจะคอยทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการใช้อำนาจตุลาการ (Judicial Power) ในกระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่าเพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในกีฬาฟุตบอลสากลหรือปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลสากลให้ได้รับการเยียวยาหรือได้รับความเป็นธรรมจากการใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาขององค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลในทุกระดับชั้น อีกทั้งตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้นสถาบันตุลาการของฟีฟ่าย่อมมีหน้าที่ตรวจสอบการจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลสากลให้ได้มาตรฐานตามที่ฟีฟ่าได้กำหนดเอาไว้และควบคุมการใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลขององค์กร

บริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลและฟีฟ่า ให้ใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลให้สอดคล้องกับกฎระเบียบหรือข้อบังคับของฟีฟ่า รวมไปถึงดำเนินกิจกรรมการบริหารปกครองหรือจัดการแข่งขันกีฬาเพื่อให้เกิดความถูกต้องชอบธรรม ปลอดภัยจากการเอารัดเอาเปรียบหรือปราศจากความไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งปวง

การระงับข้อพิพาทโดยศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่านั้นเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยไม่ใช้วิธีฟ้องศาล ทั้งยังเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทนอกศาล (Out-of-court dispute settlement) ที่นิยมใช้ในวงการกีฬาสากลอย่างแพร่หลาย นั้นหมายความว่าสหพันธ์กีฬานานาชาติหรือองค์กรบริหารปกครองชนิดกีฬาสากลต่าง ๆ ก็มักจัดตั้งสถาบันตุลาการของเป็นตนเองเพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างตนเองกับบรรดาสมาชิกหรือระหว่างบรรดาสมาชิกด้วยกัน การระงับข้อพิพาทนอกศาลด้วยการจัดตั้งสถาบันตุลาการขึ้นเป็นของตนเอง ไม่จำเป็นต้องนำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างสหพันธ์กีฬานานาชาติหรือองค์กรบริหารปกครองชนิดกีฬาสากลกับบรรดาสมาชิกหรือระหว่างบรรดาสมาชิกด้วยกันไปผ่านกระบวนการตัดสินของศาล แต่บรรดาสมาชิกต้องยอมรับนับถือและนำข้อพิพาทระหว่างสหพันธ์กีฬานานาชาติหรือองค์กรบริหารปกครองชนิดกีฬาสากลกับบรรดาสมาชิกหรือระหว่างบรรดาสมาชิกด้วยกันเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทนอกศาล (Out-of-court processes) อีกทั้งสหพันธ์กีฬานานาชาติหรือองค์กรบริหารปกครองชนิดกีฬาสากลต่าง ๆ ก็มักกำหนดกระบวนการยุติธรรมและวิธีพิจารณาข้อพิพาทเอาไว้ในกฎระเบียบเพื่อการบริหารปกครองบรรดาสมาชิกของตน

ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า

ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า ได้แก่ สถาบันตุลาการของฟีฟ่าที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจของฟีฟ่า (หรือองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า) ตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารปกครองกีฬาฟุตบอล เพื่อให้การกระทำในการบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลเป็นไปตามกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับของฟีฟ่าและเป็นไปอย่างสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลที่กลายมาเป็นคู่พิพาทในคดีจะได้รับความเป็นธรรมในการโต้แย้งสิทธิหรือใช้สิทธิของตนในศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า (และสถาบันตุลาการอื่น ๆ ของฟีฟ่า) ต่อการใช้อำนาจออกกฎหมายกำกับควบคุมกีฬาฟุตบอลสากล (Regulatory Power) หรือการใช้อำนาจออกคำสั่งลงโทษทางวินัยในกีฬาฟุตบอลสากล (Disciplinary Sanctioning Power) นอกจากนี้ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ายังมีอำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยกฎระเบียบของข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง (Collective Bargaining Agreement หรือข้อตกลง CBA) อันเป็นข้อตกลงที่อย่างน้อยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในข้อตกลงเป็นองค์กรบริหารกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า (เช่น สมาคมกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า (Member Associations) หรือบุคคลที่กระทำการแทนองค์กรสมาชิกของฟีฟาดังกล่าว (เช่น ตัวแทนนักกีฬาฟุตบอลหรือเอเยนต์นักกีฬาฟุตบอล (Football Agents)) และมีลักษณะเป็นข้อตกลงเกี่ยวกับการจ้างงานในธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาฟุตบอล การวินิจฉัยชี้ขาดข้อตกลงเช่นนี้ถือเป็นการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการจ้างงานในธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาฟุตบอล (Employment-Related Disputes) นอกจากนี้ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ายังมีการจัดตั้งในรูปแบบเป็นสถาบันตุลาการของฟีฟ่าที่สอดคล้องกับมาตรา 54 แห่งธรรมนูญฟีฟ่า (Article 54 of the FIFA Statutes) ที่ได้บัญญัติให้จัดตั้งสถาบันตุลาการ

ของฟีฟ่าในรูปแบบของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าขึ้น เพื่อให้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่มีข้อพิพาทดังที่กล่าวมาในข้างต้น อันถือเป็นเรื่องของการบริหารปกครองบรรดาสมาชิกของฟีฟ่าหรือกำกับควบคุมการแข่งขันกีฬาฟุตบอลสากล รวมทั้งสถาบันตุลาการของฟีฟ่าในรูปแบบเช่นว่านี้ต้องมีขั้นตอนกระบวนการเป็นพิเศษแตกต่างไปจากการพิจารณาคดีปกติในสถาบันตุลาการของรัฐทั่วไป เพราะผลของคำวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าย่อมส่งผลกระทบต่อการบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลหรือการกำกับควบคุมมาตรฐานการจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลสากลหรืออาจทำให้ฟีฟ่า (หรือองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า) ต้องจ่ายเงินค่าเสียหาย ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าชดเชยให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลที่ถูกกระทบสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ประกอบกับต้องอาศัยตุลาการที่มีความรู้ความสามารถหรือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาพิจารณาความชอบด้วยกฎระเบียบหรือตรวจสอบความเป็นธรรมของการใช้อำนาจของฟีฟ่า (หรือองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า) รวมไปถึงยังต้องวินิจฉัยชี้ขาดหรือตรวจสอบความชอบด้วยกฎระเบียบตามบทบัญญัติของฟีฟ่าที่เกี่ยวกับการกระทำเพื่อบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากล (Fédération Internationale de Football Association, 2021, Online) เหตุนี้เองสภาฟีฟ่า (FIFA Council) จึงได้ตรากฎวิธีสบัญญัติว่าด้วยศาลกีฬาฟุตบอล (Procedural Rules Governing the Football Tribunal) (หรือกฎสบัญญัติ (Procedural Rules)) ขึ้นมาเพื่อกำหนดวิธีพิจารณาคดีเป็นการเฉพาะของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า (Fédération Internationale de Football Association, 2021, pp. 1-28)

ด้วยข้อพิพาทระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาฟุตบอลหรือกระทบต่อสิทธิเสรีภาพบางอย่างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาฟุตบอล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อข้อพิพาท

ดังกล่าวเป็นข้อพิพาทสืบเนื่องมาจากกฎระเบียบในทางเทคนิค (Technical Rules) ที่ฟีฟ่าหรือบรรดาองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่าได้กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงเพื่อให้กิจกรรมบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลหรือการกำกับควบคุมมาตรฐานการแข่งขันกีฬาฟุตบอลสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างสอดคล้องกับการธำรงความเป็นธรรมกับความถูกต้องชอบธรรมในวงการกีฬาฟุตบอลสากล ฟีฟ่าจึงเห็นสมควรให้มีการดำเนินกระบวนการระงับข้อพิพาทและขั้นตอนวิธีพิจารณาข้อพิพาทกีฬาฟุตบอลสากลโดยจำแนกเป็นแผนกคดี (Chambers) ให้สอดคล้องกับปัญหาทางเทคนิค (Technical Problems) ที่มักเกิดขึ้นและปัญหาทางเทคนิคดังกล่าวมักนำไปสู่ข้อพิพาทบาดหมางระหว่างบรรดาสมาชิกของฟีฟ่าด้วยกัน แผนกคดีในศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าประกอบด้วยแผนกคดีระงับข้อพิพาททั่วไป (Dispute Resolution Chamber หรือ DRC) แผนกคดีเกี่ยวกับสถานะของนักกีฬาฟุตบอล (Players' Status Chamber หรือ PSC) และแผนกคดีเกี่ยวกับเอเยนต์นักกีฬาฟุตบอล (Agents Chamber หรือ AC) (Fédération Internationale de Football Association, 2021, Online)

(1) แผนกคดีระงับข้อพิพาททั่วไป (หรือ Dispute Resolution Chamber) ได้แก่ แผนกคดีที่มีหน้าที่ระงับข้อพิพาทระหว่างนักกีฬาฟุตบอลกับสโมสรกีฬาฟุตบอลต้นสังกัด (ที่อยู่ภายใต้การบริหารปกครองของฟีฟ่าหรือสมาชิกของฟีฟ่า) อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลหรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อการบริหารปกครองตามกฎระเบียบของฟีฟ่า รวมทั้งข้อพิพาทเกี่ยวกับการดำรงความเสถียรของสัญญา (Maintenance of Contractual Stability) ข้อพิพาทเกี่ยวกับการจ้างงานระหว่างนักกีฬาฟุตบอลกับสโมสรกีฬาฟุตบอลต้นสังกัด ในลักษณะที่ข้อพิพาทเกี่ยวกับการจ้างงานเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนักกีฬาฟุตบอลกับสโมสรกีฬาฟุตบอลต้นสังกัดที่มีจุดนิติสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

(International Dimension) ข้อพิพาทเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมฝึกสอน (Training Compensation) และข้อพิพาทเกี่ยวกับกลไกการเสริมสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Solidarity Mechanism) ระหว่างนักกีฬาฟุตบอล สโมสรกีฬาฟุตบอลต้นสังกัดเดิม (สโมสรความที่โอนนักกีฬาฟุตบอลออกจากสังกัด) กับสโมสรกีฬาฟุตบอลต้นสังกัดใหม่ (สโมสรที่รับโอนนักกีฬาฟุตบอลเข้ามาสังกัด)

(2) แผนกคดีเกี่ยวกับสถานะของนักกีฬาฟุตบอล (หรือ Players' Status Chamber) ได้แก่ แผนกคดีที่มีหน้าที่ระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสถานะของนักกีฬาฟุตบอล เช่น การโอนย้ายนักกีฬาฟุตบอลข้ามประเทศของผู้เยาว์ (International transfer of a minor) การขึ้นทะเบียนเป็นนักกีฬาฟุตบอล ผู้เล่นครั้งแรกของผู้เยาว์ (First registration of a minor) ข้อยกเว้นข้อจำกัดในเรื่องความสามารถของผู้เยาว์ (Limited minor exemption) การใช้อำนาจในการกระทำเพื่อบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลที่มีผลต่อการขึ้นทะเบียนนักกีฬาฟุตบอล (Intervention by FIFA to authorise the registration of a player) การร้องขอเพื่อเลือกที่จะเปลี่ยนหรือคงอยู่ภายใต้สังกัดสมาคมกีฬาฟุตบอล (A request for eligibility or change of association) และการกลับมาทำหน้าที่ตัวแทนเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาฟุตบอลตามหน้าที่อย่างล่าช้า (Late return of a player from representative-team duty) เป็นต้น อีกทั้งแผนกคดี Players' Status Chamber ยังมีหน้าที่ระงับข้อพิพาทระหว่างนักกีฬาฟุตบอลกับสโมสรกีฬาฟุตบอลต้นสังกัดหรือสมาคมกีฬาฟุตบอลต้นสังกัด รวมทั้งข้อพิพาทระหว่างอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฝึกสอนกีฬาฟุตบอลกับสโมสรกีฬาฟุตบอลหรือสมาคมกีฬาฟุตบอลอื่น ๆ (ที่ไม่ใช่ต้นสังกัด) ที่มีจุดนิติสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

(3) แผนกคดีเกี่ยวกับเอเยนต์นักกีฬาฟุตบอล (หรือ Agents Chamber) ได้แก่ แผนกคดีที่มีหน้าที่ระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการเป็นเอเยนต์นักกีฬาฟุตบอล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อพิพาทอันเกิดจากข้อตกลงซึ่งให้เอเยนต์นักกีฬาฟุตบอลหรือตัวแทนนักกีฬาฟุตบอลอำนาจหน้าที่ทำการแทนนักกีฬาฟุตบอล

แม้ว่าศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าได้ถูกก่อตั้งขึ้นสำเร็จเป็นรูปธรรม (ในปี 2021) เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจในการกระทำเพื่อบริหารปกครองของฟีฟ่าหรือบรรดาองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า พร้อมกับอำนวยความสะดวกต่อคู่พิพาทที่นำเอาข้อพิพาทมาสู่กระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่า โดยธรรมชาติของข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับ กิจกรรมการบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลหรือข้อพิพาทเกี่ยวกับการจ้างในกีฬาฟุตบอลสากลนั้น มักมีคู่กรณีหรือคู่พิพาทที่อยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยฟีฟ่าและองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่ามักมีสถานะเหนือไปกว่าคู่กรณีที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองหรือเคยอยู่ภายใต้การจ้างงานของฟีฟ่าหรือองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า ประกอบกับพยานหลักฐานหรือข้อมูลเกี่ยวกับคดีที่เป็นเอกสารก็มักอยู่ในความครอบครองของฟีฟ่าหรือองค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่า แต่ทว่าวิธีปฏิบัติว่าด้วยศาลกีฬาฟุตบอล (หรือกฎสบัญญัติ) กลับวางระบบกล่าวหา (Adversarial System) เอาไว้เป็นหลัก โดยที่ตุลาการที่เป็นองค์คณะในศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า (Chamber) มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏหรือพยานหลักฐานที่คู่กรณีหรือคู่พิพาทในคดีนำเสนอเท่านั้น แล้วการนำเสนอพยานหลักฐาน (Submission) ต้องเป็นไปตามหลักภาระการพิสูจน์ทั่วไป (Burden of Proof) ที่ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นย่อมมีหน้าที่นำสืบ เพียงแต่ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ามีอำนาจสืบพยานด้วยวาจา (Oral Hearing) ด้วยการเรียกพยานมาให้การต่อศาลด้วยวาจาต่อหน้าองค์คณะในศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า เพื่อนำคำให้การต่อศาลด้วยวาจามาประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท อย่างไรก็ตามศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าอาจรับฟังหรือพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่กรณีหรือคู่พิพาทไม่ได้นำเสนอต่อศาล (Any evidence not presented by the parties) (Fédération Internationale de Football Association, 2021, online) กล่าวอีกนัยหนึ่ง

ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ามีดุลพินิจพิจารณาพยานหลักฐานนอกเหนือไปจากที่คู่กรณีหรือคู่พิพาทต่างฝ่ายต่างนำเสนอต่อศาล เมื่อเกิดข้อพิพาทที่ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ามีอำนาจวินิจฉัยขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายอาจต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนานและอาจต้องเผชิญกับกระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่าเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งอาจต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล (ค่าขึ้นศาล) ในอัตราคงที่ (Fixed advance of costs) ซึ่งคดีพิพาทที่มีคำขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออ้างอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ฟีฟ่าคิดค่าขึ้นศาลตามอัตราทุนทรัพย์ (Amount in dispute) ที่ปรากฏในกฎวิธีสบัญญัติว่าด้วยศาลกีฬาฟุตบอล (หรือกฎสบัญญัติ) นั้นหมายความว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงการกีฬาฟุตบอลที่ต้องการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่า ในลักษณะที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

การระงับข้อพิพาทโดยศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยยุติข้อพิพาทระหว่างฟีฟ่ากับบรรดาสมาชิกของฟีฟ่าหรือระหว่างบรรดาสมาชิกของฟีฟ่าด้วยกันอย่างมีระเบียบแบบแผนมากยิ่งขึ้น แล้วการดำเนินกิจกรรมเพื่อยุติข้อพิพาทเช่นนี้นี้ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้รับความเป็นธรรมหรือส่งเสริมให้เกิดความถูกต้องชอบธรรมในวงการกีฬาฟุตบอลสากล ทั้งยังอาจช่วยระงับข้อพิพาททางกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับอันเนื่องมาจากการออกกฎเกี่ยวกับการบริหารปกครองหรือคำสั่งลงโทษทางวินัยขององค์กรบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากลหรือการทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจ้างนักกีฬาฟุตบอล ในขณะที่เดียวกันฟีฟ่าก็สามารถแสวงหาตุลาการที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะมาทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทในองค์คณะของแผนกคดีต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความเป็นธรรมหรือความถูกต้องชอบธรรมของการใช้อำนาจบริหารปกครองของฟีฟ่าหรือข้อตกลงเกี่ยวกับการจ้างงานในธุรกิจอุตสาหกรรมกีฬาฟุตบอล อันเป็นการดำเนินการใช้อำนาจตุลาการของฟีฟ่าผ่านศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าซึ่งเป็นสถาบันตุลาการตามธรรมนูญฟีฟ่า

การนำข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าต้องผ่านขั้นตอนอุทธรณ์ภายในองค์กรบริหารปกครองที่เป็นสมาชิกของฟีฟ่าก่อนในขั้นต้น และผ่านกระบวนการอุทธรณ์ต่อสถาบันของฟีฟ่าที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ในเบื้องต้น แล้วจึงจะสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าได้ ซึ่งตั้งแต่มีการตั้งศาลกีฬาฟุตบอลในปี 2021 มาจนถึงปัจจุบันในปี 2022 (Sports Integrity Initiative, 2021, online) การนำข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัด สำหรับกลไกและการดำเนินการของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าย่อมเป็นสถาบันตุลาการที่เปิดโอกาสให้เกิดการระงับข้อพิพาทอย่างเป็นทางการและเปิดโอกาสให้ศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าทำหน้าที่เป็นคนกลางในการหาทางออกเพื่อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยคู่ความต้องยอมรับในผลของคำวินิจฉัยของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าและเคารพในคำวินิจฉัยตลอดจนยินยอมผูกพันตนปฏิบัติตามผลของคำวินิจฉัยของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่า ซึ่งโดยข้อมูลระบบสารสนเทศของฟีฟ่าพบว่าข้อพิพาทที่ยื่นฟ้องต่อศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่ามักเป็นที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าแผนกคดีระงับข้อพิพาททั่วไป (หรือ Dispute Resolution Chamber) และแผนกคดีเกี่ยวกับสถานะของนักกีฬาฟุตบอล (หรือ Players' Status Chamber) ในส่วนของตัวอย่างข้อพิพาทที่ขึ้นสู่การวินิจฉัยของแผนกคดีระงับข้อพิพาททั่วไป (หรือ Dispute Resolution Chamber) เช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับค่าตอบแทนการให้การศึกษาและฝึกอบรมที่สโมสรต้นสังกัดเดิมได้ให้การศึกษาและฝึกอบรมโดยคิดคำนวณจากอัตราค่าธรรมเนียมการโอนย้ายแต่ละครั้ง (Solidarity Contribution) ข้อพิพาทเกี่ยวกับค่าตอบแทนที่เกิดขึ้นจากการฝึกซ้อม (Training Compensation) ข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงาน (Labour Dispute) และข้อพิพาทเกี่ยวกับการผิดนัดชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ในข้อพิพาททั่วไป (DRC Overdue Payables) ในส่วนของตัวอย่างข้อพิพาทที่ขึ้นสู่การวินิจฉัยของแผนกคดีเกี่ยวกับสถานะ

ของนักกีฬาฟุตบอล (หรือ Players' Status Chamber) เช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับนักกีฬาฟุตบอลผู้เล่นและตัวแทนการแข่งขันกีฬา (Players' and Match Agents' Disputes) ข้อพิพาทเกี่ยวกับผู้ฝึกสอนกีฬา (Coach Disputes) ข้อพิพาทระหว่างสโมสรกีฬาฟุตบอลกับสโมสรกีฬาฟุตบอล (Club vs. Club Disputes) และข้อพิพาทเกี่ยวกับการผิณฑ์ชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ในข้อพิพาทว่าด้วยสถานะของนักกีฬาฟุตบอล (PSC Overdue Payables) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาข้อมูลระบบสารสนเทศของฟีฟ่ากลับไม่พบว่ามีข้อพิพาทที่ยื่นฟ้องต่อศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าแผนกคดีระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับตัวแทนนักกีฬาฟุตบอล (หรือ Agents Chamber) แต่อย่างใด จากที่กล่าวมาในข้างต้นการระงับข้อพิพาทอย่างมีระเบียบแบบแผนภายใต้กระบวนการยุติธรรมของฟีฟ่าเป็นการเฉพาะ และการสร้างสถาบันตุลาการมาระงับข้อพิพาทในกีฬาฟุตบอลสากลย่อมส่งผลดีต่อคู่ขัดแย้งหรือคู่พิพาท เนื่องจากทำให้คู่ขัดแย้งหรือคู่พิพาทสามารถดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรม แต่การระงับข้อพิพาทอย่างมีระเบียบแบบแผนย่อมอาจทำให้คู่ขัดแย้งหรือคู่พิพาทเสียเวลาในการดำเนินคดี อีกทั้งการจัดเก็บค่าธรรมเนียมศาล (ค่าขึ้นศาล) ในข้อพิพาทที่มีทุนทรัพย์ก็ย่อมทำให้คู่ขัดแย้งหรือคู่พิพาทเสียค่าใช้จ่ายเพื่อแลกมาหรือให้ได้มาซึ่งความยุติธรรม

แม้ว่าฟีฟ่าได้จัดตั้งศาลกีฬาฟุตบอลให้เป็นองค์กรระงับข้อพิพาทระหว่างตนกับบรรดาสมาชิกหรือระหว่างบรรดาสมาชิกด้วยกัน แต่หากผู้ฟ้องคดีไม่พอใจคำวินิจฉัยของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟ่าผู้ฟ้องคดีอาจอุทธรณ์ (Appeal) ต่อศาลอนุญาโตตุลาการกีฬา (Court of Arbitration for Sport หรือศาล CAS) ได้ภายในระยะเวลาที่ฟีฟ่าได้กำหนดเอาไว้ โดยศาลอนุญาโตตุลาการกีฬาถือเป็นองค์กรระงับข้อพิพาทอิสระ ไม่ขึ้นต่อสหพันธ์กีฬานานาชาติหรือองค์กรบริหารปกครองกีฬาสากลองค์กรหนึ่งองค์กรใด ทำหน้าที่ระงับข้อพิพาททางการกีฬาโดยเฉพาะ โดยมีอนุญาโตตุลาการ

ของศาลอนุญาโตตุลาการกีฬา (CAS Arbitrators) ที่ความรู้ ความสามารถ และความชำนาญเฉพาะด้านกฎหมายกีฬาและกฎระเบียบในวงการกีฬาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทในคดีกีฬา อีกทั้งสหพันธ์กีฬานานาชาติและองค์กรบริหารปกครองกีฬาสากลยังได้ยอมรับนับถือให้ศาลอนุญาโตตุลาการกีฬาเปรียบเสมือนเป็นองค์กรระงับข้อพิพาทสูงสุดในวงการกีฬาสากล (Supreme Court of Global Sports) (Bondulich, 2016) ซึ่งกีฬาในฐานะที่เป็นสหพันธ์กีฬาฟุตบอลนานาชาติก็ยังคงกำหนดเอาไว้ในธรรมนูญกีฬาว่ายอมรับนับถือให้ศาลอนุญาโตตุลาการกีฬามีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีพิพาทที่อุทธรณ์คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลกีฬาฟุตบอลของกีฬา เพื่อให้มีการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทในชั้นอุทธรณ์ด้วยองค์คณะของอนุญาโตตุลาการที่มีความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในสาขากฎหมายกีฬา วิธีพิจารณาความของศาลอนุญาโตตุลาการกีฬาก็มีความรวดเร็ว รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการบริหารปกครองกีฬาและการจัดการแข่งขันกีฬาให้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม มุ่งจัดการเอารัดเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรมในวงการกีฬาสากล

สรุป

กล่าวโดยสรุป การวางหลักเกณฑ์ในธรรมนูญกีฬาเกี่ยวกับการกำหนดขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมของกีฬาและสถาปนาศาลกีฬาฟุตบอลของกีฬาขึ้น ศาลกีฬาฟุตบอลของกีฬาในฐานะที่เป็นสถาบันตุลาการของกีฬาที่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทตามที่กฎวิธีสบัญญัติว่าด้วยศาลกีฬาฟุตบอล (หรือกฎสบัญญัติ) ได้กำหนดเอาไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อกำหนดสถาบันตุลาการของกีฬาด้วยตุลาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎ ระเบียบหรือข้อบังคับของกีฬาและการดำรงอยู่ของสถาบันตุลาการของกีฬาเช่นว่านี้ก็สอดคล้องกับระบบการอุทธรณ์ข้อพิพาทและการพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับการบริหารปกครองกีฬาฟุตบอลสากล ในปัจจุบันข้อพิพาทเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอล

มีความยุ่งยากซับซ้อนและประกอบด้วยกฎ ระเบียบและข้อบังคับทางเทคนิคที่กำหนดขึ้นโดยมีเป้าหมายเฉพาะเจาะจงบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายในการดำรงความเป็นธรรมในวงการกีฬาฟุตบอลสากลและธำรงความถูกต้องชอบธรรมเอาไว้ว่าเป็นเอกภาพ องค์คณะของตุลาการในแผนกคดีของศาลกีฬาฟุตบอลของฟีฟาย่อมต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการระงับข้อพิพาทในวงการกีฬาฟุตบอลสากลเป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป้าหมายของฟีฟาในการบริหารปกครองบรรดาสมาชิกเป็นไปด้วยความเป็นธรรม ปราศจากการสร้างเงื่อนไขในการบริหารปกครองหรือการจ้างงานอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งทำให้คู่ความหรือคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้เปรียบคู่ความหรือคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร

เอกสารอ้างอิง

- Bondulich, J. R. (2016). Rescuing The “Supreme Court” of Sports: Reforming The Court of Arbitration for Sport Arbitration Member Selection Procedures. *Brooklyn Journal of International Law*, 42(1), 275-328.
- Casini, L. (2011). The Making of a Lex Sportiva by the Court of Arbitration for Sport. *German Law Journal*, 12(5), 1317-1340.
- Cazotto, G. , Fronzaglia, M. & Racy, J. (2022) Institutional Aspects of FIFA Governance and Its Impact on International Relations. *American Journal of Industrial and Business Management*, 12, 824-839.
- Chemor, F.M. (2021). Article 18bis of the FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players: Redefining the influence standard. *ECA Legal Journal*, 1(1), 6-15.
- Fédération Internationale de Football Association. (2021). *Football Tribunal*. Retrieved July 5, 2022. <https://www.fifa.com/legal/football-tribunal>
- _____. (2021). *Judicial bodies*. Retrieved July 5, 2022. <https://www.fifa.com/legal/judicial-bodies>
- _____. (2021). *Procedural Rules Governing the Football Tribunal Edition October 2021*. Fédération Internationale de Football Association.
- _____. (2021). *FIFA Statutes May 2021 edition*. Fédération Internationale de Football Association.

- Gardiner, S. (2006). *Sports law*. (3rd ed.). Cavendish Publishing.
- Gregory, I. (2019). Football intermediaries and self-regulation: the need for greater transparency through disciplinary law, sanctioning and qualifying criteria. *The International Sports Law Journal*, 19(3-4), 1-17.
- Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (2015). *The Reform of Football Governance*. Parliamentary Assembly of the Council of Europe.
- Ruggie, G. J. (2016). “*For the Game. For the World.*” *FIFA and Human Rights*. Mossavar-Rahmani Center for Business & Government Harvard Kennedy School.
- Schwab, B. (2017). “When We Know Better, We Do Better.” Embedding the Human Rights of Players as a Prerequisite to the Legitimacy of Lex Sportiva and Sport’s Justice System. *Maryland Journal of International Law*, 32(1), 4-67.
- Sports Integrity Initiative. (2021). *FIFA Football Tribunal set to enter into operation*. Retrieved July 7, 2022. <https://www.sportsintegrityinitiative.com/fifa-football-tribunal-set-to-enter-into-operation/>

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่

ภาวิณี บุนนาค¹, นงนุช ทึ่งในธรรมะ²

Pavinee Bunnag, Nongnuch Thuengnaithamma

กรพนซ์ ตั้งเชื่อนขันธ. (2565). *ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่*. เสริมวิทย์บรรณาการ.

หนังสือเรื่อง ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ เขียนโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรพนซ์ ตั้งเชื่อนขันธ อาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการประกอบการเรียนการสอน ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์จีน

เนื้อหาในหนังสือ เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามเกี่ยวกับ “เรื่องเล่า” (Narrative) กับ “การตีความ” (Interpretation) ในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ ซึ่งสัมพันธ์กับการ “แบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์” เพื่อจะนิยามช่วงเวลา ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ ว่าเริ่มต้นขึ้น และจบลงเมื่อใด

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: pavinee.bu@bsru.ac.th

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจักษ์สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: nongnuch.th@bsru.ac.th

การศึกษาที่ผ่านมา การแบ่งยุคสมัยประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ ยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับการเล่าและการตีความประวัติศาสตร์ที่อธิบายได้ด้วยหลายมุมมองขึ้นอยู่กับเกณฑ์ ตัวแปร หรือปัจจัยสำคัญที่ถูกใช้เพื่อจำแนกสมัยเก่าจากสมัยใหม่ โดยอาจจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่ 1 ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่เริ่มต้นจากสงครามฝิ่น (สงครามฝิ่น ระหว่างจีนกับอังกฤษ ซึ่งมักเอาปี ค.ศ. 1840 เป็นหลัก) กลุ่มที่ 2 ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่เริ่มต้นก่อนสงครามฝิ่น กลุ่มที่ 3 ใช้เกณฑ์หรือตัวแปรสำคัญอื่น ๆ กำหนดจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่

นอกจากนี้ จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ ยังถูกนิยามหรือมีการตีความที่แตกต่างกัน โดยมีค่านิยามยุคสมัยใหม่ 2 คำในภาษาจีนซึ่งในวงการวิชาการประวัติศาสตร์จีน เข้าใจนิยามนี้ค่อนข้างตรงกันคือ คำว่า “จิ้นได๋ฉื่อ” (jìndài shǐ: 近代史) หมายถึง ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ระหว่างปีค.ศ. 1840 - 1949 กับคำว่า “เซี่ยนได๋ฉื่อ” (xiàndài shǐ: 现代史) หมายถึง ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ตั้งแต่ปีค.ศ. 1949 ซึ่งเป็นปีสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตาม คำแปลอังกฤษของ “จิ้นได๋ฉื่อ” (jìndài shǐ: 近代史) และ “เซี่ยนได๋ฉื่อ” (xiàndài shǐ: 现代史) ต่างใช้คำว่า “modern history” ซึ่งไม่ได้แสดงนัยยะการแบ่งช่วงเวลา ก่อน - หลัง ค.ศ. 1949 ตำราประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ที่ใช้ “modern history” จึงนับยุคสมัยจีนยาวนานกระทั่งปัจจุบัน ขณะที่เมื่อจะเน้นช่วงเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา อาจใช้คำว่า “ตางได๋ฉื่อ” (dāngdài shǐ: 当代史) ซึ่งหมายถึงประวัติศาสตร์ร่วมสมัย (contemporary history)

สำหรับหนังสือเล่มนี้ กำหนดจุดเริ่มต้นประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ที่ต้นราชวงศ์ชิง โดยอิงการมองแบบใช้ตะวันตกเป็นศูนย์กลาง (western-centric) ที่ใช้สงครามฝิ่นเป็นจุดแบ่งประวัติศาสตร์ แต่ไม่ว่าก่อนสงครามฝิ่นและช่วงสงครามฝิ่น ทั้งสองช่วงอยู่ในสมัยราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644 - 1911) ส่วนจุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ในหนังสือเล่มนี้ คือในปี ค.ศ. 1949

ตามแบบประวัติศาสตร์ทางการจีน โดยจัดวางเหตุการณ์ตามลำดับเวลา ขณะเดียวกันก็ร้อยเรียงเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นประเด็นหรือหัวข้อเฉพาะ เพื่อให้สะดวกต่อการอภิปราย โดยผู้เขียนอธิบายว่าตั้งใจให้เป็นสัญลักษณ์ของการพบกันระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออก และสำหรับผู้เขียน ยุคสมัยใหม่ของจีนสิ้นสุดลงเมื่อรัฐบาลคณะชาติที่เมืองนานกิงกลายเป็นความทรงจำในอดีต แม้ปัจจุบันนานกิงจะยังคงรักษาสิ่งก่อสร้างและสถานที่สำคัญในสมัยนั้นไว้ได้ แต่ก็ไม่นานกิงในความทรงจำสมัยสาธารณรัฐอีกต่อไป

ภายในหนังสือจำนวน 217 หน้า แบ่งออกเป็น 12 บท คือ บทนำ/ บทที่ 1 ต้นราชวงศ์ชิง: ปฐมบทก่อนสงครามฝิ่น/ บทที่ 2 สงครามฝิ่น/ บทที่ 3 ไท่ผิงเทียนกั๋ว/ บทที่ 4 ราชวงศ์ชิงกับการปฏิรูป/ บทที่ 5 นักมวยอิ๋เหอถวน/ บทที่ 6 1911: การปฏิวัติที่ไม่สิ้นสุด/ บทที่ 7 ขบวนการสี่พฤษภา/ บทที่ 8 ทศวรรษนานกิง/ บทที่ 9 เชียงไฮ้กับความทันสมัยใหม่/ บทที่ 10 พรอคคอมมิวนิสต์กับการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน/บทสรุป

บทที่ 1 ต้นราชวงศ์ชิง: ปฐมบทก่อนสงครามฝิ่น คำถามสำคัญ ของบทนี้คือ การหาคำตอบว่าทำไมราชวงศ์ชิงประสบความสำเร็จ กลายเป็น จักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ของตะวันออก และจักรวรรดิจีนภายใต้ราชวงศ์ชิง กับการเผชิญความท้าทายจากจักรวรรดิแห่งโลกตะวันตกในปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยมีการหยิบยกประเด็นถกเถียง (Controversy issue) เกี่ยวกับชาวแมนจูกับการสร้างราชวงศ์ชิง และอัตลักษณ์ของชาวแมนจู กับการเป็นจีน

แนวคิดที่มีการถกเถียงกัน คือ 1. แนวคิดว่าด้วยการทำให้ชาวแมนจู กลืนกลายเป็นชาวจีน (ฮั่น: 汉) หรือฮั่นฮว่า (Hàn huà: 汉化 หรือ Sinicization) 2. แนวคิดที่ให้ความสำคัญกับวิถีแมนจูในประวัติศาสตร์ชิงใหม่ (Xīn Qīng shǐ: 新清史 หรือ New Qing History) คือการปฏิเสธแนวคิดแรก

และอธิบายว่าแมนจูในการปกครองจักรวรรดิจีนไม่ได้ปรับอัตลักษณ์ของตนให้กลายเป็นชาวฮั่น แต่มาจากการความสามารถในการวางสัมพันธ์กับชนเผ่าต่าง ๆ ที่ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิจีน นักประวัติศาสตร์กลุ่มนี้เน้นการใช้อัตลักษณ์ของชาวแมนจูในการปกครองจีน เช่น ภาษาแมนจูในราชสำนัก ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ควบคู่กับภาษาจีน ฯลฯ 3. แนวคิดที่ว่าด้วยการกลืนกลายเป็นจีนในความหมายที่กว้างขึ้น หรือ หวาฮว่า (Huáhuà: 华化) คำว่า หวา (Huá: 华) ที่หมายถึง “จีน” นั้น มีนัยการผสมผสานทางวัฒนธรรมมากกว่าคำว่า “ฮั่น (hàn: 汉)” ซึ่งมีความหมายแคบ และมีนัยยะเชิงชาติพันธุ์มากกว่าวัฒนธรรม

บทที่ 2 สงครามฝิ่น บทนี้กล่าวถึงปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่สงครามฝิ่น ซึ่งเป็นหนึ่งในเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์จีน โดยให้ความสำคัญกับการอธิบายด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ย้อนกลับไปที่การพบกันระหว่างจักรพรรดิเฉียนหลงกับลอร์ดแมคคาร์ต เพื่ออธิบายระบบการค้าระหว่างชาติตะวันตกกับจีน และศึกษาปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่สงครามฝิ่น กล่าวคือ การเดินทางเพื่อดำเนินการค้าทางทะเลกับจีนของชาติตะวันตก ภายใต้ระบบการค้าแบบผูกขาดของจีน ทำให้ชาติตะวันตกต้องเผชิญปัญหาดุลการค้า เนื้อหาจะแสดงให้เห็นเหตุการณ์การปะทะระหว่างระบบการค้าผูกขาดการค้า ซึ่งเป็นรูปแบบเศรษฐกิจของรัฐโบราณ กับการเกิดขึ้นและการขยายตัวของระบบทุนนิยมในโลกตะวันตก อันนำมาสู่ปัญหาขัดแย้งระหว่างจีนกับประเทศตะวันตก

บทที่ 3 ไท่ผิงเทียนกั๋ว ยุคสมัยใหม่เป็นยุคสมัยที่จีนต้องประสบภัยคุกคามจากภายนอก (สงครามฝิ่นในบทที่ 2) และวิกฤตจากภายใน บทนี้กล่าวถึงไท่ผิงเทียนกั๋ว ซึ่งเป็นกบฏขนาดใหญ่ที่ก่อขึ้นต่อต้านจักรวรรดิจีน ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิงที่มีชาวแมนจูเป็นผู้นำ ในช่วง ค.ศ. 1850 – 1864 (ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ฉบับทางการ ตีความว่าการเคลื่อนไหวของไท่ผิงเทียนกั๋วเป็น “การลุกฮือ (ของชาวนา)” (nóngmín qǐyì: 农民起义

หรือ peasant uprising) เพื่อต่อต้านการกดขี่ของผู้มีอำนาจในระบบศักดินา และมหาอำนาจตะวันตก) การขยายอำนาจและปราบปรามไทผิงเทียนกั๋ว ถูกอธิบายว่า เป็นเหตุการณ์ที่สร้างความสูญเสียใหญ่หลวงที่สุดในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ และยังเป็นเสมือนชนวนเหตุสำคัญที่ทำให้ราชวงศ์ชิงอ่อนแอ กองทัพขาดเสถียรภาพ ทั้งยังต้องพึ่งมหาอำนาจตะวันตกทั้งในด้านการเงิน และการทหาร เปิดโอกาสให้ชาติตะวันตกแทรกแซง อย่างไรก็ตาม การมีกองทัพท้องถิ่นของเจิงกั๋วฟานที่สามารถปราบกลุ่มไทผิงได้สำเร็จ ก็ช่วยรักษาราชวงศ์ชิงไม่ให้ล่มสลายเร็วเกินไป แต่ในขณะเดียวกัน ไทผิงเทียนกั๋ว ก็ทำให้ผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าการมีกองทัพสมัยใหม่เป็นของตนเองจะช่วยรักษาเสถียรภาพทางการเมืองของตนได้ เพราะราชสำนักชิงจำเป็นต้องพึ่งกองกำลังท้องถิ่น

บทที่ 4 ราชวงศ์ชิงกับการปฏิรูป บทนี้เป็นการทำความเข้าใจ พัฒนาการการปรับตัวของราชวงศ์ชิงในช่วงสี่ทศวรรษ โดยหลังจากสงครามฝิ่น จีนพยายามปรับตัวเพื่อตอบโต้ชาติตะวันตก เริ่มจากขบวนการสร้างตนเองให้เข้มแข็งตั้งแต่ ค.ศ. 1861 หากกลับล้มเหลวเมื่อจีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในสงครามจีน - ญี่ปุ่น (ระหว่างปี ค.ศ. 1894 - 1895) อย่างไรก็ตาม ความพ่ายแพ้ทำให้เกิดกระแสการปฏิรูปสถาบันการปกครองในกลุ่มปัญญาชนจีน แต่การปฏิรูปได้เพียง 103 วันก็ล้มเหลว พร้อมกับการกลับมามีอำนาจของฝ่ายอนุรักษ์นิยม (นำโดยพระนางซูสีไทเฮา) ซึ่งถูกอธิบายว่าเป็นตัวเร่งจุดจบของราชวงศ์ชิงให้มาถึงเร็วขึ้น

บทที่ 5 นักมวยอีเหอถวน บทนี้เป็นการทำความเข้าใจเหตุการณ์ และผลกระทบจากความเคลื่อนไหวของสมาคมนักมวยอีเหอถวนในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ โดยจากการที่ราชสำนักชิงและชนชั้นนำจีนพยายามปรับตัว เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและวิกฤตต่าง ๆ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการก่อการของกลุ่มนักมวยอีเหอถวนในภาคเหนือของจีน แสดงให้เห็นความไม่พอใจของชาวจีนต่อชาวต่างชาติและชนชั้นปกครอง อันเนื่องจากปัญหาความยากจน

และอิทธิพลของชาวต่างชาติ ความขัดแย้งขยายตัวจนเกิดกระแสต่อต้านชาวต่างชาติได้แผ่ขยายมาถึงกรุงปักกิ่ง ราชสำนักชิงและฝ่ายอนุรักษ์นิยมได้ประกาศสนับสนุนนักมวยอีเหอถวน จนในที่สุดกลายเป็นสงครามระหว่างจีนกับมหาอำนาจทั้ง 11 ชาติ ทำให้จีนต้องลงนามสนธิสัญญาซินไฮ่และจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่มหาอำนาจตะวันตกจำนวนมหาศาลเพื่อชดเชยความรุนแรงที่เกิดขึ้น เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ความชอบธรรมของราชสำนักชิงเสื่อมถอยลงเรื่อย ๆ จนนำไปสู่การปฏิวัติซินไฮ่ในเวลาต่อมา

บทที่ 6 1911: การปฏิวัติที่ไม่สิ้นสุด บทนี้กลับไปพิจารณาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงภายใน ปลายราชวงศ์ชิง ที่นำไปสู่การปฏิวัติซินไฮ่ (xīnhài gémìng: 辛亥革命) (การปฏิวัติครั้งที่ 1) ซึ่งทำให้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ดำรงมานานกว่า 2,000 ปี สิ้นสุดลงด้วยเหตุนี้ การปฏิวัติซินไฮ่ จึงกลายเป็นหมุดหมายสำคัญในการแบ่งยุคสมัยใหม่ โดยพิจารณาจากพัฒนาการระบอบการปกครองพบว่า การล่มสลายของจักรวรรดิจีน (Imperial China) นำไปสู่กำเนิดของสาธารณรัฐจีน (Republic of China) ขึ้นใน ค.ศ. 1912 ซึ่งอาจนับเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม การจะสร้างชาติจีนใหม่ ต้องเผชิญกับการแสวงหาการปกครองที่เหมาะสมกับจีนสมัยใหม่ โดยกองทัพก๊กมินตั๋งซึ่งนำโดยเจียงไคเช็คยกทัพปราบขุนศึกภาคเหนือ เรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติเพื่อรวมชาติ

บทที่ 7 ขบวนการสี่พฤษภา บทนี้กล่าวถึงระบอบการเมืองใหม่แบบสาธารณรัฐ ที่ไม่สามารถตั้งมั่นอยู่ได้ อันทำให้ปัญญาชนจีนจึงหันกลับมาทบทวนแนวคิดและแนวทางการสร้างจีนสมัยใหม่อีกครั้ง โดยเฉพาะการศึกษาปรัชญาความคิดและวัฒนธรรมตะวันตก จนกระทั่งนำไปสู่การก่อตัวของขบวนการสี่พฤษภา อันเป็นการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 20 ของจีน มีลักษณะสำคัญคือ เป็นการขับเคลื่อนโดยกลุ่มนักศึกษาหรือปัญญาชนที่ตื่นตัวต่อการนำเอาความรู้สมัยใหม่แบบตะวันตก ส่งผลให้สังคมจีนเกิดการถกเถียงแนวคิด

หรืออุดมการณ์ อันหลากหลายของชาติตะวันตก มีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นกระบอกเสียงในการเผยแพร่ความคิดและวรรณกรรมรูปแบบใหม่ นอกจากนี้ ขบวนการสี่พฤษภายังนำไปสู่การก่อตั้งพรรคการเมืองแบบใหม่อย่างคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดอุดมการณ์หลักของประเทศจีนในเวลาต่อมา

บทที่ 8 ทศวรรษนานกิง บทนี้กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงเวลาภายหลังจากโค่นล้มราชวงศ์ชิงค.ศ. 1911 สาธารณรัฐจีนประสบปัญหาความแตกแยก และถูกปกครองโดยขุนศึกกลุ่มต่าง ๆ จนกระทั่งในช่วงปี ค.ศ.1926 - 1928 เจียงไคเช็ค ผู้นำพรรคก๊กมินตั๋ง ปราบขุนศึกภาคเหนือได้สำเร็จ ส่งผลให้เกิดเอกภาพอีกครั้ง พรรคก๊กมินตั๋งประกาศจัดตั้ง “รัฐบาลคณะชาติ” ขึ้นที่นานกิงในฐานะเมืองหลวงของสาธารณรัฐจีนแทนปักกิ่ง ช่วงเวลาระหว่าง ค.ศ.1927 - 1937 ภายใต้การปกครองของรัฐบาลคณะชาติ มีเหตุการณ์สำคัญมากมายโดยเฉพาะการสร้างเสถียรภาพให้แก่ประเทศจีน ขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับปัญหาขัดแย้งภายใน - ภายนอก โดยเฉพาะสงครามต่อต้านญี่ปุ่น และความขัดแย้งระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งส่งผลต่อ “เรื่องเล่า” ในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ และความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในปัจจุบัน

บทที่ 9 เชียงไต่กับความเป็นสมัยใหม่ บทนี้เป็นการศึกษาในแง่มุมของประวัติศาสตร์เมือง (urban history) กับสังคมสมัยใหม่ โดยในบรรดาเมืองท่าทั้ง 5 แห่ง ที่ถูกบังคับให้เปิดอันเป็นผลมาจากสนธิสัญญานานกิง ค.ศ.1943 เชียงไต่ กลายเป็นเมืองท่า ที่สำคัญเมืองหลวงทางเศรษฐกิจ มีคนหลังไหลเข้ามาทั้งชาวจีนและชาวตะวันตก โดยการมาถึงของตะวันตก ก่อให้เกิดวัฒนธรรมเมืองในเชียงไต่ นำมาซึ่งเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วิถีชีวิตสมัยใหม่ และวัฒนธรรมบริโภคนิยม แม้ว่าชาวจีนจะมองว่าเชียงไต่แสดงถึงความตกต่ำของจีน แต่อีกด้านหนึ่ง เชียงไต่เป็นเมืองสำคัญที่สร้างวัฒนธรรมลูกผสมระหว่างตะวันตกกับจีนได้อย่างมีเอกลักษณ์เช่นกัน อย่างไรก็ตาม

เศรษฐกิจตกต่ำ หลังจากสงครามจีน - ญี่ปุ่น และสงครามกลางเมืองระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน ทำให้กลุ่มปัญญาชนอพยพไปฮ่องกง

บทที่ 10 พรรคคอมมิวนิสต์กับการสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน
บทนี้เป็นการความเข้าใจประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพรรคคอมมิวนิสต์เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน พรรคคอมมิวนิสต์จีนนำโดย เหมาเจ๋อตง เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ จึงได้จัดตั้งรัฐบาลที่กรุงปักกิ่ง และประกาศสาธารณรัฐประชาชนจีนในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ.1949 ซึ่งดำรงอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน โดยชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ได้กลายเป็นบทสรุปของประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ในหลายมิติ

อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติคอมมิวนิสต์เพื่อสถาปนาจีนใหม่ ไม่ใช่การช่วงชิงอำนาจรัฐเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมระดับรากฐานโดยอาศัยอุดมการณ์ที่ยึดถือสร้างชาติขึ้นมาใหม่ พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีแนวคิดมาร์กซิสต์เป็นฐานด้านทฤษฎีในการสร้างอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ขณะเดียวกัน ผู้นำพรรคอย่างเหมาเจ๋อตงก็เข้าใจว่าต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดมาร์กซิสต์ ซึ่งนำจากตะวันตกให้เข้ากับบริบทของสังคมจีน มีการลองผิดลองถูกหลายครั้ง จนสามารถถล่มกรองออกมาจากประสบการณ์จริงดังเห็นได้จาก เหมาให้ความสำคัญกับชาวนาในชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมจีน ชาวนาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งมวลชนและขับเคลื่อนการปฏิวัติผ่านยุทธศาสตร์ป่าล้อมเมือง โดยมีเหมาเป็นผู้นำสูงสุดทั้งทางการเมืองและการทหาร

ท้ายสุด หนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การปฏิวัติคอมมิวนิสต์แสดงให้เห็นความสามารถของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการนำแนวคิดแบบตะวันตกมาปรับใช้ให้เข้ากับสังคมจีน ผ่านความเข้าใจประวัติศาสตร์จีนอย่างลึกซึ้ง ทั้งยังฉายภาพตัวอย่างของสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต ดังเช่นการเน้นย้ำ “ลักษณะเฉพาะแบบจีน” (Zhōngguó tèsè: 中国特色 หรือ Chinese Characteristics) เมื่อจีนเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์

นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นบทบาทของ “เรื่องเล่า” อันเป็นร่องรอยของอดีตที่ส่งผลมาถึงปัจจุบัน กล่าวอีกนัยตัวตนของจีนในศตวรรษที่ 21 ยังคงอยู่ใต้เงาประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 เสมือนเป็นโลกคู่ขนาน รัฐบาลจีนให้ความสำคัญกับการเขียนประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่เน้นบอก “เล่า” อุปสรรค ความยากลำบากและความล้มเหลวในอดีตอันหล่อหลอมให้เป็นจีนในปัจจุบัน เพื่อที่ชาวจีนไม่ต้องเผชิญความขมขื่นในอนาคต

ขณะเดียวกัน เรื่องเล่าต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ล้วนมาจากมุมมองของผู้เขียน ในแต่ละบทของหนังสือจึงได้พยายามนำเสนอเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่ที่แสดงถึงการตีความอันหลากหลายด้วยการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากแง่มุมต่าง ๆ จะช่วยให้เรามีมุมมองที่กว้างขึ้น และยังเป็นกระจกสะท้อนให้เราทบทวนความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในห้วงปัจจุบันด้วย

ข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับบทความ เพื่อลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีรายละเอียด หลักเกณฑ์ และรูปแบบในการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ดังต่อไปนี้

บทความที่รับตีพิมพ์

- ผลงานที่รับตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- บทความต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
- บทความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- บทความที่จะได้รับการลงตีพิมพ์ผ่านการตรวจอ่านและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน โดยพิจารณาแบบ Double - Blind Peer Review และกลั่นกรองการตีพิมพ์โดยกองบรรณาธิการของวารสาร

ลิขสิทธิ์

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นลิขสิทธิ์ของผู้เขียนบทความ ผู้ใดต้องการตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนก่อน บทความที่ได้รับการตอบรับเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจะต้องไม่ปรากฏในสิ่งพิมพ์อื่นใดก่อนที่จะปรากฏในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กองบรรณาธิการจะส่งวารสารที่มีบทความของผู้เขียนตีพิมพ์

ให้แก่ผู้เขียนจำนวน 2 ฉบับ หากผู้เขียนต้องการได้บทความที่ตีพิมพ์เพิ่มเติมสามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhusocbru>

การส่งต้นฉบับ

1. ส่งต้นฉบับผ่านระบบ E-Journal ของวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดำเนินการลงทะเบียนสมัครสมาชิกก่อนเข้าสู่ระบบ โดยเข้าไปยังหน้าเว็บไซต์ ลิงก์ไปที่วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-Journal) วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. ส่งต้นฉบับผ่านระบบเป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word และรอรับผลยืนยันการได้รับตีพิมพ์
3. กองบรรณาธิการพิจารณารูปแบบและเนื้อหาเบื้องต้น ก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน หากไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบโดยไม่ส่งต้นฉบับคืน
4. รอรับผลการตรวจประเมินบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) และตรวจสอบผลการประเมิน
5. กรณีที่บทความผ่านเกณฑ์การประเมิน อนุญาตให้ตีพิมพ์ได้ ให้แก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิชี้แจง จากนั้นส่งต้นฉบับ (ฉบับแก้ไข) ผ่านระบบกลับมาอีกครั้ง เป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word
6. การอนุญาตตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่บทความเป็นสิทธิของกองบรรณาธิการ ด้วยเหตุที่บทความนี้ปรากฏในวารสารที่เข้าถึงได้ จึงอนุญาตให้นำบทความไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา แต่มิใช่เพื่อการพาณิชย์

สิ่งที่ผู้เขียนจะได้รับ

กองบรรณาธิการจะมอบวารสารฉบับที่บทความของผู้เขียนลงตีพิมพ์จำนวน 2 ฉบับ ในกรณีที่ผู้เขียนร่วมจะมอบให้ผู้เขียนชื่อแรก
การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4 ระยะบรรทัด 1 เท่า พิมพ์หน้าเดียวพร้อมระบุเลขหน้า เป็นไฟล์ในรูปแบบ MS Word

2. กรณียกความมีภาพประกอบ ดำเนินการส่งไฟล์รูปภาพนามสกุลไฟล์ .jpeg ความละเอียด 100 - 300 Pixels ทางอีเมล husocjournal@bsru.ac.th

3. ตัวอักษรที่ใช้ในการพิมพ์ ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK

4. การตั้งค่าหน้ากระดาษ

4.1 ขอบบน และขอบซ้าย กั้นขอบกระดาษ 1.5 นิ้ว

4.2 ขอบขวาและขอบล่าง กั้นขอบกระดาษ 1 นิ้ว

4.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ใช้ตัวหนา
ขนาด 20 พอยต์ ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.4 ชื่อผู้เขียนใช้ตัวเอียง ขนาด 16 พอยต์ ซิดขวา

4.5 หัวข้อหลักใช้ตัวหนา ขนาด 18 พอยต์ ซิดซ้าย

4.6 หัวข้อรองใช้ตัวหนา ขนาด 16 พอยต์ ซิดซ้าย
ให้เยื้องจากหัวข้อหลัก

4.7 หัวข้อย่อยใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์

4.8 เนื้อเรื่องใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์

ส่วนประกอบของต้นฉบับบทความ

1. ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

2. ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียนให้ระบุวุฒิการศึกษาตำแหน่งทางวิชาการ และสังกัด (ใส่ที่เชิงอรรถ)

3. บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 250 - 300 คำ และคำสำคัญ 3 - 5 คำ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. เนื้อเรื่อง

4.1 บทความวิจัย และบทความวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยบทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย เอกสารอ้างอิง

4.2 บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

4.3 นอกเหนือจากเนื้อเรื่อง หากมีตารางหรือภาพประกอบ ที่มีขนาดใหญ่ ให้บันทึกไฟล์แยกต่างหากเพิ่มเติม และความละเอียด 300 Pixel/High resolution ขนาดไม่ต่ำกว่า 500 KB

4.4 ภาพประกอบควรมีความชัดเจนและคุณภาพดี ทั้งนี้ต้องอ้างอิง แหล่งข้อมูลแบบนาม - ปี ไว้ได้ภาพประกอบทุกครั้ง

การอ้างอิง

1. การอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม - ปี โดยระบุชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลัง ของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างอิงด้วยดังตัวอย่างข้างท้าย

2. กรณีบทความที่นำมาอ้างอิงแบบนาม - ปี นำมาจากอินเทอร์เน็ต เป็นภาษาต่างประเทศให้ใช้คำว่า “Online”

3. การอ้างอิงท้ายบทความ (เอกสารอ้างอิง) ให้รวบรวมเอกสารทั้งหมด ที่ใช้อ้างอิง (นาม - ปี) ไว้ท้ายบทความ โดยใช้คำว่า “เอกสารอ้างอิง” หรือ “References” ทั้งนี้ ให้จัดเรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่ง (ก-ฮ, A-Z) ถ้ามีเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เรียงภาษาไทยไว้ก่อน สำหรับรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง ให้ใช้ตามระบบ APA 7th edition (American Psychological Association) ดังตัวอย่างข้างท้าย

การใช้เครื่องหมายวรรคตอน	
เครื่องหมาย . (จุด) ปิดท้ายแต่ละรายการหลังเครื่องหมายให้เว้น 2 ตัวอักษร	เครื่องหมาย : (จุดคู่) ให้เว้นหลัง 1 ตัวอักษร
การอ้างอิงแบบนาม – ปี	การอ้างอิงท้ายบทความ
หนังสือทั่วไป	
ปัญญา ใ้บางยาง (2555, น. 18)	ปัญญา ใ้บางยาง. (2555). <i>พุทธประวัติ ฉบับโปรด</i> . (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธรรมบาลี.
Kaufman (2010, pp. 11-12)	Kaufman, F. (2010). <i>The African Roots of Jazz</i> . Alfreds.
บทความในหนังสือ	
สุดารัตน์ ขาญเลขา. (2556, น. 26)	สุดารัตน์ ขาญเลขา. (2556). เล่าเรื่อง การอนุรักษ์ของโบราณที่บ้านสมเด็จ. ใน <i>ที่ทัศนวัฒนธรรม</i> . สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
วารสาร	
สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร (2552, น. 61)	สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, บุญยืน จันทร์สว่าง และศศิพิมล ประพินพงศกร. (2552). บทบาทในการสอน การรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร. <i>วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย</i> . 2(1), 52 - 57.
Cheung, Bartlett, Armour, Laba & Saini (2018, pp. 1-26)	Cheung, J. M. Y., Bartlett, D. J., Armour, C. L., Laba, T. L., & Saini, B. (2018). To drug or not to drug: A qualitative study of patients' decision-making processes for managing insomnia. <i>Behavioral Sleep Medicine</i> , 16(1), 1-26.

เว็บไซต์	
ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2552, ออนไลน์)	ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2552). <i>การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย</i> . สืบค้น 25 พฤษภาคม 2565. http://truepookpanya.com/Knowledge_details.php?mul_content_id=2818
Wu, et al. (2010, Online)	Wu, F. S., et al. (2010). <i>The Great Wall</i> . Retrieved April 1, 2014. http://www.hechinaaide.com/index.php?action=activity/greatwallofChina
วิทยานิพนธ์	
ศิริเกษม ศิริลักษณ์ (2564, น. 146-149)	ศิริเกษม ศิริลักษณ์. (2564). <i>รูปแบบการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล</i> . [วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository. http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5024/3/60032148.pdf
Lope (2014, pp. 12-20)	Lope, M. D. (2014). <i>Perceptions of global mindedness in the international baccalaureate middle years programme: The relationship to student academic performance and teacher characteristics</i> . [Doctoral dissertation, University of Maryland]. ProQuest Database. https://www.proquest.com/openview/6cea83871740622213e84f93d4d50096/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750

เอกสารประกอบการประชุม	
พจน์ธรรม ณรงค์วิทย์ และ ราชัน แพ่งประเสริฐ (2560, น. 56-63)	พจน์ธรรม ณรงค์วิทย์ และราชัน แพ่งประเสริฐ. (2560). เชือกกล้วยพ้นจากหัตถกรรม สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์. การประชุมวิชาการ ระดับชาติ “โฮมภูมิ” ครั้งที่ 3: <i>Wisdom to the Future: ภูมิปัญญาสู่อนาคต</i> (น. 437-445). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
เอกสารประกอบการสอน	
นววิช นวชีวินมัย (2562, น. 38-45)	นววิช นวชีวินมัย. (2562). <i>จิตวิทยาสำหรับครู</i> [เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์]. คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
รายงานการวิจัย	
น้ำลิน เทียมแก้ว (2561, น. 50-66)	น้ำลิน เทียมแก้ว. (2561). <i>การศึกษาความ พึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ประจำปีการศึกษา 2560</i> (รายงานการวิจัย). สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
สัมภาษณ์	
พยุณ กลิ่นขจร (2557)	พยุณ กลิ่นขจร. (นายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลนาดี). สัมภาษณ์, 20 มีนาคม 2557.
รูปภาพ	
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, ผู้ถ่ายภาพ (2560)	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2560). <i>แหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา</i> . [ภาพถ่าย]. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

**ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
เรื่อง อัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ
ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**

ตามที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ดำเนินการจัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ซึ่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงกำหนดอัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความเพื่อใช้เป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ และค่าจัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 31(1), (2) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 จึงออกประกาศไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เรื่อง อัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ.2563

ข้อ 2 ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่ถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ประเภทบทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์ ได้แก่

3.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นผลงานวิจัยที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วยตนเอง ประกอบด้วย บทคัดย่อ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย และเอกสารอ้างอิง

3.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นผลงานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการ ประกอบด้วย บทคัดย่อ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง

ข้อ 4 การสมัครสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมสมาชิกรายปี ปีละ 500 บาท โดยสมาชิกจะได้รับวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 2 ฉบับในรอบปีที่เป็นสมาชิก

ข้อ 5 ผู้ที่ประสงค์ส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา สามารถส่งบทความโดยชำระค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความเพื่อเป็นค่าดำเนินการและค่าตอบแทนการพิจารณาถ้อยแถลงบทความของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

5.1 อัตราค่าธรรมเนียมปกติ

5.1.1 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 2,000 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 3,000 บาท

5.1.2 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอก

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 2,500 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 3,500 บาท

5.1.3 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอกที่เป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ให้คงอัตราเดียวกันกับข้อ 5.1.1

5.2 อัตราค่าธรรมเนียมกรณีส่งแบบเร่งด่วน (Fast Track)

5.2.1 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 3,500 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 4,000 บาท

5.2.2 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอก

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 5,000 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 5,500 บาท

5.2.3 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคคลภายนอกที่เป็นสมาชิก วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ให้คงอัตราเดียวกันกับข้อ 5.2.1

ข้อ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจะไม่คืนเงินค่าธรรมเนียมตามข้อ 5 ให้กับผู้ส่งบทความ ไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 7 บทความต้องผ่านการตรวจสอบการคัดลอกผลงานวรรณกรรมทางวิชาการ (Plagiarism) โดยส่งผลการตรวจสอบพร้อมกับบทความ

ข้อ 8 บทความวิจัยต้องมีเอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (มคจม.) ที่สอดคล้องกับชื่อบทความ

ข้อ 9 บทความภาษาต่างประเทศต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของไวยากรณ์โดยเจ้าของภาษาหรือผู้เชี่ยวชาญในภาษาต่างประเทศก่อนส่งบทความพิจารณา

ข้อ 10 หากไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขของประกาศฉบับนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สถานที่ติดต่อ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073

มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: husocjournal@bsru.ac.th

เว็บไซต์: <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhusocbru>

บทความวิจัย

- กระบวนการถ่ายทอดทัศนศิลป์ไทยในเวิร์กช็อปโดยห้องปฏิบัติการศิลปะไทยกราฟิกสตูดิโอ
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากเชือกกล้วยเพื่อการตกแต่งภายใน
- การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ 4 MAT ในรายวิชานิติศาสตร์มนุษยศาสตร์ของนักศึกษา สาขาวิชาสังคมศึกษา (ค.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- การสร้างสรรค์การแสดง ชุด เรืองฤทัยภีร์เท่งตุ๊ก
- การแสดงบทบาทข้ามเพศ: แนวคิดนอกกรอบเพศภาวะ ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการข้ามเพศ
- การออกแบบอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในชุมชนแขวงศรีบุญเรืองเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
- ความเข้าใจคำภีร์ในภาษาไทยของเด็กพิเศษกลุ่มดาวน์ซินโดรม
- คุณภาพชีวิตและความสุขของผู้สูงอายุ ในบ้านพักผู้สูงอายุ คาบิลเลียนโซเซียลเซเตอร์ สามพราน
- ชงโคบาน: บทประพันธ์เพลงที่มีแนวคิดจากดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- บทสำรวจว่าด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการวิกฤตโควิด-19
- ปัญหากฎหมายการคุ้มครองผู้เสียหายกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์
- มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสารป้องกันแสงแดดที่เป็นพิษต่อแนวปะการัง
- รูปแบบและเนื้อหาบทพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ชุดจ้องถนนในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- สัจจะสมิงนครอินทร์

บทความวิชาการ

- ศาสตร์ฟ้าฟุตบอลของฟ้าฟ้า

คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

BANSOMDEJ
CHAOPRAYA
RAJABHAT UNIVERSITY

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
เลขที่ 1061 ถนนวิสุทธิภาพ ซอยวิสุทธิภาพ 15
แขวงศรีบุญเรือง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600
โทรศัพท์: 02-473-7000 ต่อ 2073 และ 081-657-4023
อีเมล: husocjournal@bsru.ac.th
เว็บไซต์: <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhusocbru/>